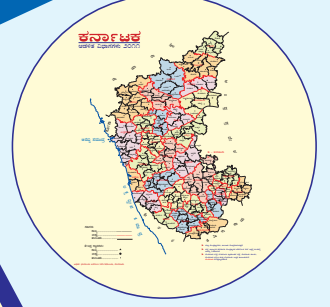

ಪ್ರಾಸ್ತಾವಿಕ

ದಕ್ಷಿಣದ ಕಾವೇರಿಯಿಂದ ಉತ್ತರದ ಗೋದಾವರಿ ನದಿಯವರೆಗೆ ಹಬ್ಬಿರುವ ಪ್ರದೇಶದೊಳಗಿನ ಜನಪದರು

ಕರ್ನಾಟಕ ತನ್ನ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮತ್ತು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಪರಂಪರೆಗಳಿಂದ ಸಂಪದ್ಧರಿತವಾದ ರಾಜ್ಯವಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಇಂಬುಗೊಟ್ಟಂತೆ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಸಂಪತ್ತು ನಾಡಿನ ಏಳಿಗೆಗೆ ಭದ್ರ ಬುನಾದಿ ಒದಗಿಸಿದೆ. ಇದನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡೇ ನಾಡಿನ ಕೈಗಾರಿಕಾಭಿವೃದ್ಧಿ ಸಾಗಿದೆ. ಬೆಂಗಳೂರು ಸೇರಿದಂತೆ ರಾಜ್ಯದ ಬಹುತೇಕ ಎಲ್ಲ ಜಿಲ್ಲಾ ಕೇಂದ್ರಗಳೂ ಕೈಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಪೋಷಿಸಿವೆ. ಇಡೀ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಚಿನ್ನವನ್ನು ಗಣಿಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಏಕೈಕ ರಾಜ್ಯ ಕರ್ನಾಟಕ. 'ಚಿನ್ನದ ನಾಡು ಮೈಸೂರು' ಎಂದು ಕನ್ನಡದ ಕಣ್ಣು ಎಂದು ಕರೆಯುವ ಬಿ.ಎಂ. ಶ್ರೀಕಂಠಯ್ಯನವರು ಕೊಂಡಾಡಿರುವುದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಉತ್ತೇಜ್ಜೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ಪಶ್ಚಿಮಘಟ್ಟದ ಕಾಡು ಕರ್ನಾಟಕದ ವನ್ಯಸಂಪತ್ತನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದೆ; ಜೀವಿಸಂಕುಲಗಳ ವೈವಿಧ್ಯಕ್ಕೆ ಹೆಸರಾಗಿದೆ. ಇದು ಜೀವನದಿಗಳ ಉಗಮಸ್ಥಾನವಾಗಿದೆ. ಸರ್ವಋತುವಿನಲ್ಲೂ ಹರಿಯುವ ದೊಡ್ಡ ನದಿಗಳಿಗೆ ಆಸರೆಯಾಗಿದೆ.

ಸುಮಾರು ಎರಡು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳಷ್ಟು ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಂಪರೆ ಈ ನಾಡಿದೆ. ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಕೋಟೆ ಕೊತ್ತಲಗಳು, ದೇವಾಲಯ-ಮಸೀದಿಗಳು ಕರ್ನಾಟಕದ ಭವ್ಯ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಪರಂಪರೆಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ನಿಂತಿವೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ಒಂಬತ್ತನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ನೃಪತುಂಗನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ಶ್ರೀವಿಜಯ ಎಂಬ ಕವಿ ರಚಿಸಿದ ಎಂದು ಹೇಳಲಾದ 'ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ'ವೆಂಬ ಅಲಂಕಾರ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಅಂದಿನ ಕನ್ನಡನಾಡು ಕಾವೇರಿಯಿಂದ ಗೋದಾವರಿ ನದಿಯವರೆಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿತ್ತೆಂದು ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ನುಡಿದಿದ್ದಾನೆ.

ಕಾವೇರಿಯಿಂದಮಾ ಗೋ
ದವರಿವರಮಿದ ನಾಡದಾ ಕನ್ನಡದೊಳೆ
ಭಾವಿಸಿದ ಜನಪದಂ ವಸು
ಧಾವಲಯ ವಿಲೇನ ವಿಶದ ವಿಷಯ ವಿಶೇಷಂ
ಅದರೊಳಗಂ ಕಿಸುವೊಳಲಾ ವಿದಿತ
ಮಹಾ ಕೋಪಣ ನಗರದಾ ಪುಲಗೆರೆಯಾ
ಸಧಋತುಮಷ್ಟೊಂಕುಂದದ ನಡುವಣ
ನಾಡೆ ನಾಡೆ ಕನ್ನಡದ ತಿರುಳ್

(ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ)

ಪದನರಿದು ನುಡಿಯಲುಂ ನುಡಿ
ದುದನರಿದಾರಯಲು ಮೂರ್ಪರಾ ನಾಡವರ್ಗಳ್
ಚದುರರ್ ನಿಜದಿಂ ಕುರಿತೋ
ದದೆಯುಂ ಕಾವ್ಯಪ್ರಯೋಗ ಪರಿಣತಮತಿಗಳ್||
ಕುರಿತವರಲ್ಲದೆ ಮತ್ತಂ
ಪೆರರುಂ ತಂತಮ್ಮ ನುಡಿಯೊಳೆಲ್ಲರ್ ಜಾಣರ್
ಕಿರುವಕ್ಕಳುಮಾ ಮೂಗರು
ಮರಿಪಲ್ಲರಿವರ್ ವಿವೇಕಮಂ ಮಾತುಗಳಂ||
ಸುಭಟರ್ ಕವಿಗಳ್ ಸು
ಪ್ರಭುಗಳ್ ಚಲ್ವರ್ಕಳಭಜನರ್ಕಳ್ ಗುಣಿಗಳ್
ಅಭಿಮಾನಿಗಳ್ತುಗ್ರರ್
ಗಂಭೀರಚಿತ್ತರ್ ವಿವೇಕಿಗಳ್ ನಾಡವರ್ಗಳ್||

"ಹದವರಿತು ಮಾತನಾಡುತ್ತಾರೆ. ನುಡಿದುದನ್ನು ಅರಿತು ವಿಚಾರ ಕೂಡ ಮಾಡಬಲ್ಲರು. ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಜನ ಚತುರರು. ಕಾವ್ಯಗಳ ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯರೂ ಉದಾಹರಿಸುವರು. ಎಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಜಾಣರು, ಚಿಕ್ಕ ಮಕ್ಕಳು, ಮೂಗರೂ ಕೂಡ ವಿವೇಕದ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಬಲ್ಲರು. ಇಷ್ಟು ವಿವೇಕಿಗಳಾದ ಆ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಜನತೆ ಸಾಮಾನ್ಯರಲ್ಲ. ಸುಭಟರು, ಕವಿಗಳು, ಸುಪ್ರಭುಗಳು, ಚೆಲುವರು, ಕೀರ್ತಿವಂತರು, ಗುಣಶಾಲಿಗಳು, ಸ್ವಾಭಿಮಾನಿಗಳು, ಅತ್ಯುಗ್ರರು, ಅಷ್ಟೇ ಗಂಭೀರ ಸ್ವಭಾವದವರು". ಆಂಡಯ್ಯ ಕವಿಯು ತನ್ನ ಕಚ್ಚಿಗರ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ನಾಡನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿರುವುದು ಹೀಗಿದೆ.

ಪಲವುಂ ನಾಗಲೆಯುಳ್ಳವಂ ಬಗೆವೊಡೆಂದುಂ
ಬಣ್ಣಿಸಲ್ಕಾರನಾ
ನೆಲನಂ ಮತ್ತಿನ ಮಾನಿಸರ್ ಪೊಗಳಲೇನಂ
ಬಲ್ಲರೆಂಬೊಂದು ಬ
ಲ್ಲುಲಯಂ ನೆಟ್ಟನೆ ತಾಳ್ಕುಕನ್ನಡಮೆನಿಪ್ಪಾನಾಡು
ಚೆಲ್ವಯ್ತು ಮೆ
ಲ್ಲೆಲರಿಂ ಪೂತ ಕೊಳಂಗಳಂ ಕರೆಗಳಂ ಕಾಲುರ್ಗಳಂ
ಕೆಯ್ಯಳಂ||

“ಆ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಹಲವು ನಾಲಗೆಯ ಆದಿಶೇಷನೂ ಬಣ್ಣಿಸಲಾರ, ಅಂದ ಮೇಲೆ ಮನುಷ್ಯ ಮಾತ್ರದವರು ಏನೆಂದು ಹೇಳಬಲ್ಲರು? ಎಂದು ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾದ ಕನ್ನಡ ನಾಡು ತಂಗಾಳಿಯಿಂದಲೂ, ಅರಳದ ಹೂಗಳಿಂದಲೂ, ಸರೋವರಗಳಿಂದಲೂ, ಕೆರೆಗಳಿಂದಲೂ, ಚಿಕ್ಕ ಚಿಕ್ಕ ಹಳ್ಳಗಳಿಂದಲೂ, ಹೊಲಗಳಿಂದಲೂ ಚೆಲುವಾಗಿತ್ತು”. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲ ಕನ್ನಡವೇ ರಾಜ್ಯಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಬಹುಸಂಖ್ಯಾತರ ಮಾತೃಭಾಷೆ. ಹಲವು ಮತಧರ್ಮದ ಅನುಯಾಯಿಗಳು ಶತಶತಮಾನಗಳಿಂದಲೂ ಇಲ್ಲ ಶಾಂತಿಯುತ ಸಹಬಾಳ್ವೆ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇದನ್ನೇ ರಸಖುಷಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರು ‘ಸರ್ವಜನಾಂಗದ ಶಾಂತಿಯ ತೋಟ’ ಎಂದು ಸುಂದರವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಅರಜ್ಜೀ ಸಮುದ್ರಕ್ಕೂ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳಿಗೂ ಮಧ್ಯೆ ಸುಮಾರು ೩೨೦ ಕಿ.ಮೀ. ಉದ್ದವಾದ, ಸುಂದರವಾದ ಮತ್ತು ಮನೋಹರವಾದ ಕರಾವಳಿ ಪ್ರದೇಶ, ನಿತ್ಯಹರಿದ್ವರ್ಣದ ಕಾಡುಗಳಿಂದಲೂ, ಎತ್ತರವಾದ ಪರ್ವತ ಸರಣಿಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿ ರಮಣೀಯವಾಗಿ ತೋರುವ ಪಶ್ಚಿಮಘಟ್ಟಗಳ ಪ್ರದೇಶ, ಏರು ತಗ್ಗುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವ ವಿಶಾಲವಾದ ಕೆರೆಗಳ ನಾಡಾದ ಹಿಂದಿನ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ತಿರುಳನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ದಕ್ಷಿಣದ ಬಯಲುಸೀಮೆ ಹಾಗೂ ಉತ್ತರದ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಮತ್ತು ಏರು ತಗ್ಗುಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವ ವಿರಳ ವೃಕ್ಷಗಳ, ಸಾರವತ್ತಾದ ಕಪ್ಪು ಹತ್ತಿಮಣ್ಣನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಶಿಲಾಮಯ ಪ್ರಸ್ಥಭೂಮಿ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲ ಕಾಣಬಹುದು. ಕರ್ನಾಟಕದ ತೀರಪ್ರದೇಶಕ್ಕೂ ಮಧ್ಯದ ಪ್ರಸ್ಥಭೂಮಿಗೂ ಇರುವ ಭಿನ್ನತೆ ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕ ಪೂರ್ವ ಭಾಗವು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಚಪ್ಪಟೆಯಾದ ಪೀಠಭೂಮಿಯಾಗಿದ್ದು ಅನೇಕ ಬಿಡಿಬಿಡಿ ಏರು ದಿಣ್ಣೆಗಳಿಂದಲೂ, ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ಬೆಟ್ಟಗಳ ಸಾಲುಗಳಿಂದಲೂ, ಬೃಹತ್ ಶಿಲಾಖಂಡಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದ ಪರಿಸರವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಅನೇಕ ಬೆಟ್ಟಗಳ ಸರಣಿಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಉತ್ತರ ದಕ್ಷಿಣವಾಗಿ ಹಬ್ಬಿದ್ದು ಇಡೀ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಹಿರಿಕಿರಿ ಗಾತ್ರದ ಅನೇಕ ಕಣಿವೆಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿವೆ. ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವಾದ ವೈವಿಧ್ಯಗಳನ್ನುಳ್ಳ ಅನೇಕ ಭೌಗೋಳಿಕ ವಿನ್ಯಾಸಗಳು, ಅಧ್ವಿತೀಯ ನದೀಜಾಲಗಳು, ವರ್ಣಮಯ ವನ್ಯಮೃಗಗಳ ಪಾರಂಪರಿಕ ಸಂಪತ್ತು ಉಲ್ಲೇಖನೀಯವಾಗಿವೆ. ರಾಜ್ಯದ ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲ ಗಗನಚುಂಬ ಗಿರಿಶೃಂಗಗಳನ್ನೂ ಹುಲುಸಾಗಿರುವ ಹಾಗೂ ದಟ್ಟ ಹಸಿರು ವನರಾಶಿಯನ್ನೂ ಹೊಂದಿರುವ ಪಶ್ಚಿಮಘಟ್ಟವಿದೆ.

ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳು ಎಂದಾಗ ಅಲ್ಲಯ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಗಿರಿಶಿಖರ ಶ್ರೇಣಿಗಳೂ, ಕಂದರ ಕಣಿವೆಗಳೂ, ಅದರಲ್ಲ ಹಬ್ಬಿರುವ ಮಳೆಕಾಡು, ಮಹಾರಣ್ಯ ಸರಣಿ, ವನಸಿರಿಯ ದಟ್ಟಸೊಬಗು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಜುಳು ಜುಳು ಹರಿಯುವ ನದಿ ತೋರೆ, ಝರಿಗಳು, ಜಲಪಾತ, ಕಿಚ್ಚಿ ಹೆಚ್ಚಿ ತೀರ್ಥಗಳ ಚೆಲುವು ಅನಾವರಣಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಮುಳುಗುವ ಸೂರ್ಯನ ಕಿತ್ತಳೆ ಕಿರಣ, ಕನಕಾಂಬರ ಕ್ಷಿತಿಜದ ಸೊಬಗು ಮೈಮರೆಸುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಯ ಗುಡ್ಡಗಳ ಇಳಜಾರಿನ ಮೇಲೆ ಹರಡಿಕೊಂಡ ಕಾಫಿ, ಚಹಾ, ಕೋಕೋ, ರಬ್ಬರ್ ತೋಟಗಳ ದಟ್ಟ ಹಸಿರು ಕಣ್ಣಿಂದ ಬರುತ್ತದೆ. ಅಡಿಕೆ, ಏಲಕ್ಕಿ, ಮೆಣಸು, ಶುಂಠಿ, ದಾಲ್ಚಿನ್ನಿ, ಜಾಯಕಾಯಿ, ಜೇನಿನಂಥ ಮಲೆನಾಡಿನ ಉತ್ಪನ್ನಗಳ ನರುಗೆಂಪು ಮೂಗಿಗೆ ಬಡಿಯುತ್ತದೆ. ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳು ಎಂದಾಗ

ನಿತ್ಯ ಹರಿದ್ವರ್ಣ, ಅರೆ ನಿತ್ಯಹರಿದ್ವರ್ಣ, ಹಸಿ ಉದುರೆಲೆ, ಒಣ ಉದುರೆಲೆ, ಶೋಲಾ ಹುಲ್ಲುಗಾವಲು ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರಕಾರಗಳು ಹಾಗೂ ಸೊಪ್ಪಿನ ಬೆಟ್ಟ, ಬೇಣ, ಕಾನುಗಳಂಥ ವನ್ಯ ಸಂದಣಿಗಳು ಕಣ್ಣ ಮುಂದೆ ಬಂದು ಹೋಗುತ್ತವೆ. ಇಂಥಹ ಪರಿಚಿತ ನೆಲೆಗಳ ಜೊತೆಯಲ್ಲೇ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಅಪರಿಚಿತ ಇರುನೆಲೆಗಳು, ಮನುಷ್ಯನ ಕಾಲದೊಳು ಸೋಂಕದ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ವನ್ಯ ನೆಲೆಗಳು ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟದ ಒಡಲಲ್ಲ ಬಿಚ್ಚಿಬಿಚ್ಚಿಕೊಂಡಿವೆ. ಅಂಥದೊಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ವನ್ಯನೆಲೆಯೇ ಜಡ್ಡಿಗಳೆಂಬ ವಿಶಿಷ್ಟ ವನ್ಯ ನೆಲೆಗಳು.

ಆಕಾಶದತ್ತಕ್ಕೆ ಬೆಳೆದ ದೈತ್ಯಾಕಾರದ ವೃಕ್ಷ ಸಮೂಹ, ಇಂಥ ಮರದ ಕೊಂಬೆಗಳಿಂದ ಜೋತುಬಿದ್ದ ಹಾವಸೆ, ಅರೆ ಪರಾವಲಂಬ ಆರ್ಕಿಡ್‌ಗಳು. ಮರದ ಬೊಡ್ಡೆಯನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಬಳ್ಳಿಗಳು, ಮರಗಳ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲೂ ಆವರಿಸಿಕೊಂಡ ದಟ್ಟವಾದ ಸಸ್ಯ ಸಂದಣಿಯಲ್ಲ ವಿವಿಧ ಪೊದೆಗಳು, ಮರ ಬಳ್ಳಿಗಳು, ಕಿರು ಸಸ್ಯಗಳು, ದೂರದಿಂದೆಲ್ಲೇ ಕೇಳಬರುವ ನೀರು ಹರಿಯುತ್ತಿರುವ ಮಂದವಾದ ಸದ್ದು, ಆಗೊಮ್ಮೆ ಈಗೊಮ್ಮೆ ಪಕ್ಷಿಗಳ ಕೂಗು. ಹೊರಗಡೆಯಿಂದ ನೋಡಿದರೆ ನಿತ್ಯ ಹರಿದ್ವರ್ಣ ಕಾಡಿನ ಒಂದು ಅಪ್ಪಟರೂಪಿ ಭಾಗವೇನೋ ಎಂದು ಭಾಸವಾಗುವ ಅಷ್ಟೇ ದಟ್ಟವಾದ ವನ್ಯ ಸಂದಣಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶ. ಇಲ್ಲದ ದಟ್ಟವಾದ ಸಸ್ಯ ಸಂದಣಿಯನ್ನು ಪಕ್ಕಕ್ಕೆ ಸರಿಸಿ ಒಳಹೊಕ್ಕರೆ ಅಲ್ಲ ತಂಪಾದ ವಾತಾವರಣ, ನೆಲದಲ್ಲ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ನಿಂತ ನೀರು, ಕಾಲ್ಕರಿ ದಸಕ್ಕೆಂದು ಕುಸಿಯುವ ಮೃದುವಾದ ಕೆಸರು ಮಣ್ಣು, ಸುತ್ತಲೂ ಆವರಿಸಿಕೊಂಡ ಭಾರೀ ಗಾತ್ರದ ಅಪರಿಚಿತ ಮರಗಳು, ಅಡಿಕೆ ಮರವನ್ನು ಹೋಲುವ ಸಪೂರ ಗಾತ್ರದ ಚಿಕ್ಕಮರಗಳ ಸಂದಣಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲ. ದೈತ್ಯಾಕಾರದ ಮರಗಳ ಕಾಂಡದ ಬುಡದಿಂದ ಹೊರಬಂದ ಸಲಾಕೆಯಂಥಹ ಬೇರುಗಳು, ಅಲ್ಲಲ್ಲ ಬಾಯಿಬಿಟ್ಟ ಮಣ್ಣಿನ ಬಲಗಳು, ನೆಲದ ತುಂಬ ಅರೆಬರೆ ಕೊಳೆತ ಎಲೆಗಳ ತರಗು- ಇದು ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳ ನಿತ್ಯ ಹರಿದ್ವರ್ಣ ಕಾಡಿನ ಕೆಲವು ಭಾಗಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾಗಿರುವ ಸಿಹಿನೀರ ಜಡ್ಡಿಗಳು. ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳ ನಿತ್ಯ ಹರಿದ್ವರ್ಣ ಕಾಡುಗಳ ಕೆಲವೆಡೆ ಎರಡು ಗುಡ್ಡಗಳ ನಡುವಿನ ಕಣಿವೆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲ ಈ ಜಡ್ಡಿಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಅಂತೆಯೇ ಘಟ್ಟಗಳ ಪಶ್ಚಿಮ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲ ಪಟ್ಟಿಯಂತಿರುವ ಸಮುದ್ರ ತೀರ ಪ್ರದೇಶವು ಅದರ ಧಳಿಧಳಿಸುವ ತೀರಗಳು ಮತ್ತು ಫಲಭರಿತವಾದ ಹಸಿರು ಬತ್ತದ ಗದ್ದೆಗಳಿಗೆ, ಕರಾವಳಿ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಅದರದೇ ಆದ ಭೌಗೋಳಿಕ ಸೊಬಗನ್ನು ನೀಡಿದೆ.

ನಾಡಿನ ಪುರಾತನ ದೇವಾಲಯಗಳು ಧಾರ್ಮಿಕ ನಿಷ್ಠೆಯ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿವೆ. ನಾಡಿನಾದ್ಯಂತ ಹರಡಿರುವ ಅಗ್ರಹಾರ ಮತ್ತು ಮಠಗಳು ಜನತೆಯ ಜ್ಞಾನದಾಹದ ಪ್ರತೀಕಗಳಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ. ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ನಿಂತಿರುವ ವೀರಗಲ್ಲುಗಳು ಪ್ರಾಚೀನರ ಶೌರ್ಯ, ಸಾಹಸಗಳನ್ನು ಮೆರೆಯುತ್ತವೆ. ಹಿಂದೆ ನೇಯ್ಗೆಯೂ, ಕೈಗಾರಿಕೆಯೂ ಉನ್ನತವಾಗಿ ವಿಜೃಂಭಿಸುತ್ತಿದ್ದೆಂದು ಸಾರಲು ಹತ್ತಿಬೆಳೆಯುವ ದೀರ್ಘಸಂಪ್ರದಾಯವೇ ಪುರಾವೆಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಕಡಲ ತೀರದಲ್ಲರುವ ಬಂದರುಗಳು ಹಿಂದೊಮ್ಮೆ ಸಾಗರೋತ್ತರ ವಾಣಿಜ್ಯ ಚರಸಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತೆಂಬುದನ್ನು ನಮಗೆ ನೆನಪಿಸುತ್ತವೆ. ಎರೆಮಣ್ಣಿನಿಂದ ಕೂಡಿರುವ ಮೈದಾನ ಪ್ರದೇಶವು ಕೃಷಿಗೆ ಅದು ಯೋಗ್ಯ ಭೂಮಿ ಎಂಬುದನ್ನು ಸಾರಿ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ರಾಜ್ಯದ ಮಾನವ ಸಂಪನ್ಮೂಲದಲ್ಲ ಜನಾಂಗೀಯ

ಹಾಗೂ ಧಾರ್ಮಿಕ ವೈವಿಧ್ಯವನ್ನೂ ಕಾಣಬಹುದು. ಈ ಮಾನವ ಸಂಪನ್ಮೂಲದ ವೃತ್ತಿಪರ, ಉದ್ಯಮಶೀಲ ಹಾಗೂ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಕೌಶಲವು ವರ್ತಮಾನದಲ್ಲ ರಾಜ್ಯವು ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿ ಹೊರಹೊಮ್ಮುವ ದೊಡ್ಡ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿದೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರಾಚೀನತೆ ಹಳೆಯ ಶಿಲಾಯುಗದಷ್ಟು ಹಿಂದಿನದು. ಹಾಗೆಯೇ ಪ್ರಾಚೀನ ಮತ್ತು ಮಧ್ಯಯುಗದ ಪ್ರಬಲ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಇದೇ ತವರೂರಾಗಿದೆ. ಈ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಗಳು ಪೋಷಿಸಿದ ತತ್ವಜ್ಞಾನಿಗಳು ಮತ್ತು ಸಂಗೀತ ಸಾಮ್ರಾಜರು ಹುಟ್ಟುಹಾಕಿದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಚಳವಳಿಗಳು ಇಂದಿಗೂ ಆ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿವೆ. ಭಾರತದ ಶ್ರೀಮಂತ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪರಂಪರೆಗೆ ನಿಸ್ಸಂಶಯವಾಗಿಯೂ ಕರ್ನಾಟಕವು ಅದ್ವಿತೀಯ ಕಾಣಿಕೆ ನೀಡಿದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯ, ಲಲಿತಕಲೆ, ಧರ್ಮ ಹಾಗೂ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಾಧನೆಗಳು ಅಷ್ಟೇ ಗಣ್ಯವಾದವುಗಳು. ಭಾರತಾದ್ಯಂತ ಹರಡಿರುವ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಗೀತವೆಂಬ ಸಂಗೀತ ಪದ್ಧತಿಯೊಂದನ್ನು ಅದು ಬೆಳೆಸಿತು. ಕರ್ನಾಟಕ ಮತ್ತು ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನಿ, ಈ ಎರಡೂ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಸಂಗೀತ ಪದ್ಧತಿಗಳಿಗೆ ಕರ್ನಾಟಕವು ಗಣನೀಯ ಕೊಡುಗೆ ನೀಡಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಶೈಲಿಗಳಾದ ಚಾಳುಕ್ಯ (ವೇಸರ), ಹೊಯ್ಸಳ ಮತ್ತು ವಿಜಯನಗರದ ವಾಸ್ತು ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ವಿಕಸಿಸಲಾಯಿತು. ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನ ಹಿಂದೂ ಗುಹಾಂತರ ದೇವಾಲಯಗಳೂ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲವೆ. ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ಸೌಂದರ್ಯದಿಂದ ಕೂಡಿರುವಂತಹ ಬೆಟ್ಟದ ಸಾಲುಗಳು, ನದಿ ಕಣಿವೆಗಳು, ಜಲಪಾತಗಳು ಮತ್ತು ಸಮುದ್ರ ತೀರಗಳೇ ಅಲ್ಲದೆ ಚಾರಿತ್ರಿಕವಾಗಿ ಪ್ರಖ್ಯಾತವಾದ ಪೌರಾಣಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯುಳ್ಳ ಪವಿತ್ರವಾದ ಹಾಗೂ ರಮಣೀಯವಾದ ಅನೇಕ ಸ್ಥಾನಗಳು ಇಲ್ಲವೆ.

ಕರ್ನಾಟಕವು ಅಸಾಧಾರಣ ರಾಜಕೀಯ ಪರಿವರ್ತನೆಗಳ ರಂಗವಾಗಿತ್ತು. ಸ್ಮರಣೀಯ ಸಾಧನೆಗಳ ದಾಖಲೆಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಿರುವ ಘನವಂತಿಕೆಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಗಳ ಏಳುಬೀಳುಗಳನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕವು ಕಂಡಿದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅತಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಜ್ಞಾನಪೀಠ ಪ್ರಶಸ್ತಿಗಳನ್ನು ರಾಜ್ಯದವರು ಪಡೆದಿದ್ದಾರೆ. ಕರ್ನಾಟಕವು ಅನೇಕ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸುಧಾರಕರ ಬೋಧನೆಗಳ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ ಕಮ್ಮಟವಾಗಿತ್ತು. ದ್ವೈತ, ಅದ್ವೈತ, ವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತ ಮತ್ತು ವೀರಶೈವ (ಶಕ್ತಿ ವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತ) ತತ್ವಗಳು ಕರ್ನಾಟಕದ ಮಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಉದಯಿಸಿ ಬೆಳಗಿದವು ಮತ್ತು ಈ ಧರ್ಮಪ್ರತಿಪಾದಕರ ಬೋಧನೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಪಂಚದ ಅನೇಕ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಬೋಧನೆಗಳು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಧರ್ಮವನ್ನೂ ಮೀರಿ ಎಲ್ಲ ಜನರ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿವೆ. ಕರ್ನಾಟಕವು ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಗಳ ಎಂದರೆ ವೈದಿಕ, ಸಿಖ್, ಬೌದ್ಧ, ಜೈನ, ಅಂಗಾಯತ, ಮುಸಲ್ಮಾನ ಮತ್ತು ಕ್ರೈಸ್ತರ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕೇಂದ್ರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಅನೇಕ ರಾಜಕೀಯ ಏಳುಬೀಳುಗಳ ನಂತರವೂ, ಕರ್ನಾಟಕವು ಇಂತಹ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪರಂಪರೆಯ ನಿರಂತರತೆಯನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದೆ. ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಕರಾದ ಬಸವೇಶ್ವರರು ಕರ್ನಾಟಕದ ಗಣ್ಯ ಕೊಡುಗೆ. ಜಾತ್ಯಾಧಾರಿತ ಮೇಲುಕೀಳು ಭಾವನೆಗಳು ತುಂಬಿರುವ ಈ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಸಮಾನರೆಂದು ಒತ್ತಿ ಹೇಳಿದವರು

ಅವರು. ಜೊತೆಗೆ “ಕಾಯಕವೇ ಕೈಲಾಸ” ಎಂಬ ತತ್ವದೊಡನೆ ಕಾಯಕತ್ತದ ದುಡಿಮೆಯ ಘನತೆಯನ್ನು ಅವರು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದವರು. ಮಧ್ಯಾಚಾರ್ಯರು ಗುಜರಾತಿನ ಭಕ್ತಿ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಮೇಲಲ್ಲದೆ ಬಂಗಾಳದ ಜೈತನ್ಯರ ಭಕ್ತಿ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಮೇಲೂ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದರು. ಗುರು ಗೋವಿಂದರ ಪ್ರೀತಿಯ ಐದು ಜನ ಶಿಷ್ಯ (ಪಂಚ ಪಿಯಾರಿ) ರಲ್ಲಿ ಸಾಹಿಬ್‌ಚಂದ್ ಎಂಬುವವನು ಕರ್ನಾಟಕದ ಬದರೆ(ಬೀದರ್)ಯವನು. ಬಂಗಾಳವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇಡೀ ಭಾರತದಲ್ಲ ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿರುವ ಹಿಂದೂಗಳ ನ್ಯಾಯಗ್ರಂಥವಾದ ‘ಮಿತ್ರಾಕ್ಷರ’ವೆಂಬ ಯಾಜ್ಞವಲ್ಕ್ಯ ಸ್ಮೃತಿಯ ಬಗೆಗಿನ ಟೀಕೆಯನ್ನು ಚಾಳುಕ್ಯರ ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿದ್ದ ವಿಜ್ಞಾನೇಶ್ವರನು ಬರೆದನು. ಪೂಜ್ಯಪಾದ ಮತ್ತು ಶಾಕಟಾಯನರೆಂಬ ಇಬ್ಬರು ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ಸಂಸ್ಕೃತ ವೈಯಾಕರಣಿಗಳು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲ ಹುಟ್ಟಿದವರು. ಭಾರತದ ಪ್ರಾಚೀನ ಪರಂಪರೆ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಪರಕೀಯರ ದಾಳಿಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿ ಪೋಷಿಸಲು ವಿಜಯನಗರದ ರಾಜರು ಸತತವಾದ ಯಶಸ್ವೀ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಂಡುದು ಇದೇ ನಾಡಿನಿಂದ. ವೇದಗಳ ಮೇಲೆ ರಚಿತವಾದ ಟೀಕೆಯಾದ ‘ವೇದಾರ್ಥ ಪ್ರಕಾಶ’ ಮತ್ತು ‘ಆಯುರ್ವೇದ ಸುಧಾನಿಧಿ’, ‘ಯಜ್ಞತಂತ್ರ ಸುಧಾನಿಧಿ’, ‘ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ಸುಧಾನಿಧಿ’ ಮತ್ತು ‘ಸುಭಾಷಿತ ಸುಧಾನಿಧಿ’ ಮುಂತಾದ ಅನೇಕ ಸಂಹಿತೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ ಭಾರತೀಯ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ಮಹಾಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ವಿಜಯನಗರ ಚಕ್ರಾಧಿಪತ್ಯವು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡಿತು. ಜೈನರ ಧಾರ್ಮಿಕ ಗ್ರಂಥವಾದ ‘ಮಹಾಪುರಾಣವು’ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಜನನೇನ ಮತ್ತು ಗುಣಭದ್ರರಿಂದ ರಚಿತವಾಯಿತು. ಪ್ರಖ್ಯಾತ ಗಣಿತಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರಾದ ಮಹಾವೀರ ಮತ್ತು ಭಾಸ್ಕರ ಇವರು ಕೂಡ ಕರ್ನಾಟಕದವರೇ ಆಗಿದ್ದಾರೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿರುವ ಐಹೊಳೆಯು ದೇವಾಲಯದ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪದ ತೊಟ್ಟಿಲುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿತ್ತು. ಗುಜರಾತ್ ಮತ್ತು ಒಡಿಶ್ವಾ ಸಹಿತವಾಗಿ ಇಡೀ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪದ ಮೇಲೆ ಈ ಕೇಂದ್ರವು ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿತು. ೫೭ ಅಡಿ ಎತ್ತರವಿರುವ, ಭಾರತದಲ್ಲೇ ಅತ್ಯಂತ ಉನ್ನತವಾದ ಏಕ ಶಿಲಾವಿಗ್ರಹವಾದ ಗೊಮ್ಮಟೇಶ್ವರ (ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳ) ಮತ್ತು ಭಾರತದಲ್ಲೇ ದೊಡ್ಡದಾದ (ತಳಭಾಗದಲ್ಲಿ ೧೨೦ ಅಡಿಗೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ವ್ಯಾಸವುಳ್ಳ) ಗುಮ್ಮಟವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ವಿಜಯಪುರದ ಗೋಳಗುಮ್ಮಟ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲವೆ. ಹೀಗೆ ಕರ್ನಾಟಕವು ಭಾರತದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಸಮೃದ್ಧಗೊಳಿಸುವಲ್ಲಿ ಗಣನೀಯವಾದ ಸಾಧನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದೆ. ಭೂಮಿ, ಅರಣ್ಯ, ಖನಿಜ, ಜಲಮೂಲ, ಮಾನವಶಕ್ತಿ ಮುಂತಾದ ಗಣನೀಯ ಪ್ರಮಾಣದ ಎಂದೂ ಬರಿದಾಗದ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕವು ಪಡೆದಿದೆ. ಇತಿಹಾಸ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ವಿಶ್ವಖ್ಯಾತಿಯ ಗಂಧದ ಮರ, ಗಂಧದ ಎಣ್ಣೆ, ತೇಗದ ಮರ, ಮಸಾಲೆ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಮತ್ತು ಚಿನ್ನಕ್ಕೆ ಇದು ತವರಿನಂತಿತ್ತು. ಈ ಉತ್ಪನ್ನಗಳಿಗೆ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲೇ ತೀವ್ರ ಬೇಡಿಕೆಯ ಸ್ಥಾನಮಾನವಿತ್ತು. ಚಿನ್ನ, ಸುಣ್ಣಕಲ್ಲು, ಬೆಣಚುಕಲ್ಲು, ಕಲ್ಲಾರು ಮತ್ತು ವೆನಡಿಯಂಗಳನ್ನು ಉತ್ಪಾದಿಸುವ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕವು ದೇಶದಲ್ಲ ಮೊದಲನೇ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದೆ. ಮತ್ತು ಇತರ ಖನಿಜಗಳಾದ ಕ್ರೋಮೈಟ್, ಟಂಗ್‌ಸ್ಟನ್ ಮತ್ತು ಕಯೆನ್ಯೈಟ್‌ಗಳ ಉತ್ಪಾದನೆಯಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೆ ಎರಡನೇಯ ಸ್ಥಾನ. ಕರ್ನಾಟಕವು ಕಬ್ಬಿಣದ ಅದುರು, ತಾಮ್ರದ ಅದುರು, ಡೋಲೋಮೈಟ್ ಮತ್ತು

ವಿದ್ಯುಚ್ಛಕ್ತಿಗಳ ವಿಪುಲ ಉತ್ಪಾದನಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಕ್ಕೆ ಖ್ಯಾತವಾಗಿದೆ. ರಾಜ್ಯದ ಎಲ್ಲ ಪಟ್ಟಣಗಳೂ ವಿದ್ಯುಚ್ಛಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿವೆ. ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರವು ಇಡೀ ದೇಶದಲ್ಲೇ ವಿದ್ಯುಚ್ಛಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದ ಮೊದಲನೆಯ ನಗರವಾಗಿದೆ (೧೯೦೫). ರೇಷ್ಮೆ ವ್ಯವಸಾಯದಲ್ಲೂ ಭಾರತದಲ್ಲೂ ಕರ್ನಾಟಕವು ಅಗ್ರಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದೆ. ಮೈಸೂರು ರೇಷ್ಮೆ ಮತ್ತು ರೇಷ್ಮೆಯ ಉತ್ಪನ್ನಗಳು ದೇಶದ ಎಲ್ಲ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಿವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲೂ ಒಳ್ಳೆಯ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿವೆ. ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲೇ ಅತ್ಯಂತ ವಿಸ್ತೃತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲೂ ಕಾಫಿ ಮತ್ತು ಮೆಣಸನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲೇ ಬೆಳೆಯಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಕಾಫಿ ಮತ್ತು ಅಡಿಕೆ ಉತ್ಪಾದನೆಯಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯವು ಅಗ್ರಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದೆ; ಏಲಕ್ಕಿ, ಮೆಣಸು ಬೆಳೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆಯೂ ಎರಡನೆಯ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಬೆಂಗಳೂರು ರಾಜ್ಯದ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿದೆ. ಭಾರತದ ಸದ್ಯದ ಆರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಅಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರು ಮುಂಚೂಣಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಮಾಹಿತಿ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನದ ರಾಜಧಾನಿ ಎಂಬ ಖ್ಯಾತಿಯೂ ಬೆಂಗಳೂರಿಗಿದೆ.

ಭಾರತದ ಭೌಗೋಳಿಕ ಪ್ರದೇಶದ ೧,೯೧,೭೯೧ ಚ.ಕಿ.ಮೀ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಕರ್ನಾಟಕವು ಭಾರತದ ಬೃಹತ್ ರಾಜ್ಯಗಳ ಪೈಕಿ ಎಂಟನೆಯ ರಾಜ್ಯವಾಗಿದ್ದು, ೨೦೧೧ ಜನಗಣತಿಯಂತೆ ಭಾರತದ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯ ಶೇಕಡಾ ೫.೦೫ ರಷ್ಟು ಅಂದರೆ ೭.೧೧ ಕೋಟಿ ನಿವಾಸಿಗಳಿಗೆ ಕರ್ನಾಟಕವು ನೆಲೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಕಳೆದ ದಶಕದಲ್ಲೂ ರಾಜ್ಯದ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯು ಶೇಕಡಾ ೧೫.೭ ರಷ್ಟು ಬೆಳೆದಿದ್ದು, ೨೦೦೧ ರಲ್ಲಿದ್ದ ಅದರ ಜನಸಾಂದ್ರತೆಯು ೨೭೩ ರಿಂದ ೩೧೯ ಕ್ಕೆ ಏರಿಕೆಯಾಗಿದೆ. ರಾಜ್ಯದಲ್ಲೇನ ಜನನ ಪ್ರಮಾಣವು ೨೦೦೦ ದಲ್ಲಿ ೨೨.೨ ರಷ್ಟಿದ್ದು ೨೦೧೧ ರಲ್ಲಿ ಇದು ೧೯.೨ ಕ್ಕೆ ಇಳಿದಿರುತ್ತದೆ. ಮರಣ ಪ್ರಮಾಣವು ೨೦೦೦ ದಲ್ಲಿ ೭.೭ ರಿಂದ ೨೦೧೧ ರಲ್ಲಿ ೭.೧ ಕ್ಕೆ ಇಳಿದಿದ್ದು, ಶೇಕಡಾ ೭.೫ ರಷ್ಟು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ೨೦೧೧ ರಲ್ಲಿ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯ ಶೇಕಡಾ ೫೦.೮೦ ರಷ್ಟು ಪುರುಷರಾಗಿದ್ದು ಜೊತೆಗೆ ಪ್ರತಿ ೧೦೦೦ ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ೯೪೩ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳ ಅಂಗಾಣುಪಾತವಿರುತ್ತದೆ. (೨೦೦೧ ರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ೧೦೦೦ ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ೯೪೭ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿದ್ದರು). ಮತ್ತು ವಯಸ್ಕರಲ್ಲಿನ ಅಂಗಾಣುಪಾತವು ಪ್ರತಿ ೧೦೦೦ ಪುರುಷರಿಗೆ ೯೭೮ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಆಗಿರುತ್ತದೆ. (೨೦೦೧ ರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ೧೦೦೦ ಪುರುಷರಿಗೆ ೯೭೫ ಸ್ತ್ರೀಯರಿದ್ದರು). ೨೦೦೧ ರಿಂದ ೨೦೧೧ ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳ ಅಂಗಾಣುಪಾತದಲ್ಲೇನ ಇಳಿಕೆಯು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕಾದ ಕಾಳಜಿಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ೨೦೦೧ ರ ಜನಗಣತಿಯಂತೆ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲೂ ೧೦೪.೦೨ ಲಕ್ಷ ಕುಟುಂಬಗಳಿದ್ದು, ೨೦೧೧ ಜನಗಣತಿಯನುಸಾರ ರಾಜ್ಯವು ೧೩೩.೫೭ ಲಕ್ಷ ಕುಟುಂಬಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. ಕುಟುಂಬಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ದಶಕದ ಬೆಳವಣಿಗೆ ದರವು ಶೇಕಡಾ ೨೮.೪೧ ರಷ್ಟು ದಾಖಲಿಸಿರುತ್ತದೆ. ಕರ್ನಾಟಕವು ಶೇಕಡಾ ೧೪.೯೧ ರಷ್ಟು (೧೯.೭೫ ಲಕ್ಷ) ಮಹಿಳಾ ಪ್ರಧಾನ ಕುಟುಂಬಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು, ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಮಟ್ಟದಲ್ಲೂ ಈ ಪ್ರಮಾಣವು ಶೇಕಡಾ ೧೦.೯ ರಷ್ಟಿದೆ.

ಹೆಸರಿನ ಮೂಲ

ಕನ್ನಡ ಭಾಷಿಕರೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ 'ಕರ್ನಾಟಕ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಮೂಲದ ಬಗ್ಗೆ ಅನೇಕ

ವಾದವಿವಾದಗಳು ಇವೆ. 'ಕರ್ನಾಟಕ' 'ಕರ್ಣಾಟಕ' ಮತ್ತು 'ಕನ್ನಡ' ಎಂಬ ಪದಗಳು ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಪ್ರದೇಶ ಎಂಬ ಎರಡೂ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾಗಿರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ನೃಪತುಂಗನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ಶ್ರೀವಿಜಯ ರಚಿಸಿದ ಎನ್ನಲಾದ 'ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ' ಮತ್ತು ಆಂಡಯ್ಯನ 'ಕಣ್ಣಿಗರಕಾವ' ಗಳಲ್ಲಿ 'ಕನ್ನಡ' ಎಂಬ ಶಬ್ದ ಪ್ರದೇಶವಾಚಿಯಾಗಿ ಬಳಕೆಯಾಗಿದೆ. ಚನ್ನಬಸವೇಶ್ವರ ಮತ್ತು ನಿಜಗುಣ ಶಿವಯೋಗಿಗಳ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಇದು ಜಾತಿ ವಾಚಕವಾಗಿದೆ. ಹೇಗಿದ್ದರೂ ಈ ಪದವು ಮೂಲತಃ ಒಂದು ಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು ಭಾಷೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಶಬ್ದವಾಗಿದೆ. ಇತಿಹಾಸಕಾರರು ಮತ್ತು ಕವಿಗಳು ಕರ್ನಾಟಕದ ಭಾಗಗಳನ್ನು 'ಕುಂತಳ', 'ಬನವಾಸಿದೇಶ' ಮತ್ತು 'ಮಹಿಷಕ' ಎಂದೂ ಕರೆದಿರುತ್ತಾರೆ. 'ಕರ್ನಾಟಕ' ಎಂಬ ಶಬ್ದದ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಬಂದ ಅನೇಕ ವಾದಗಳಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಲು ಅರ್ಹವಾದ ಕೆಲವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನೀಡಬಹುದು.

ಡಾ|| ಶಂ.ಬಾ. ಜೋಷಿಯವರ ಪ್ರಕಾರ ಕರ್ಣ ಅಥವಾ ಕಳ್ ಎಂಬ ಪದದಿಂದ ಇದು ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯಾಗಿದೆ. ಈಗಿನ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಖಾನ್‌ದೇಶ ವೆಂಬಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಆ ಹೆಸರಿನ ಗೊಲ್ಲ ಜನಾಂಗದವರು ವಾಸವಾಗಿದ್ದರು; ಇದರಿಂದ ಅದನ್ನು **ಕನ್ನದೇಶ** ಎಂಬುದಾಗಿ ಕರೆದರು ಎಂದು ಅವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಖಾನ್‌ದೇಶವನ್ನು ಹಿಂದೆ ಕನ್ನದೇಶವೆಂದು ಕರೆದಿರುವ ಬಗ್ಗೆ ಮತ್ತು ಕಣ್ಣಿ ಅಥವಾ ಕಳ್ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಜನರಿಂದ ಅದು ಹಾಗೆ ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತೆಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ ಸರಿಯಾದ ಪ್ರಮಾಣಬದ್ಧ ಆಧಾರಗಳನ್ನು ಜೋಷಿಯವರು ನೀಡಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಕರ್ನಾಟಕದ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ದನಗಾಹಿ ಜನರಿದ್ದರೂ ಕಾವೇರಿಯಿಂದ ಗೋದಾವರಿಯವರೆಗೆ ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ನರ್ಮದಾ ನದಿಯಾಚೆಯವರೆಗೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿದ್ದ ಈ ನಾಡಿಗೆ ಅವರಿಂದಲೇ ಈ ಹೆಸರು ಬರುವಷ್ಟು ಅವರು ಪ್ರಬಲರಾಗಿದ್ದರೆಂದು ತೋರಿಸಲು ಸರಿಯಾದ ಆಧಾರಗಳಿಲ್ಲ(ಕನ್ನಡದ ಜನರು ಹಿಂದೆ ವಿಂಧ್ಯದ ಆಚೆಗೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿದ್ದರೆಂದೂ 'ಸ್ಥಾನದಮುರಾಣ'ದಲ್ಲೂ ಹೇಳಿರುವಂತೆ 'ಕರ್ಣಾಟ ರಾಕ್ಷಸ'ನನ್ನು ವಿಂಧ್ಯದ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಅಟ್ಟಲಾಯಿತೆಂದೂ ಡಾ||ಶಂ.ಬಾ.ಜೋಷಿಯವರೇ ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ). 'ಕರ್+ನಾಡು' (ಕಪ್ಪುನೆಲ ಅಥವಾ ಕಪ್ಪುಮಣ್ಣಿನಿಂದ ಕೂಡಿರುವ ಪ್ರದೇಶ) ಎಂಬುದರಿಂದ ಈ ಹೆಸರು ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯಾಗಿದೆ ಎಂಬುದು ಎರಡನೆಯ ವಾದ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ವಿಧ್ವಾಂಸರು ಒಪ್ಪಿರುವ ಅಂಶವೆಂದರೆ ಇದು ಕರು (ಕಪ್ಪು) ಮತ್ತು ನಾಡು (ಪ್ರದೇಶ) ಎಂಬುದರಿಂದ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯಾಗಿದೆ ಎಂಬುದು. ಇದಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಬಯಲುಸೀಮೆ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲೂ ಕಂಡುಬರುವ ಎರೆಮಣ್ಣನ್ನೇ ನಿರ್ದೇಶನವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸುವುದುಂಟು.

ಆದರೆ 'ಕರುನಾಡು' ಎಂಬ ಪದದ ಮೂಲಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಮೂರನೆಯ ವಾದವನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸಲು ಪ್ರಬಲವಾದ ಆಧಾರವಿದೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ತಮಿಳು ಕೃತಿಗಳಾದ 'ತೋಲ್ಕಾಪ್ಪಿಯಂ' ಮತ್ತು 'ಶಿಲಪ್ಪದಿಗಾರಂ' ಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಪದವನ್ನು ಬಳಸಿದೆ. 'ಕರುನಾಟ್' ಎಂದು ಈ ನಾಡನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಈ ಔಚಿತ್ಯಪೂರ್ಣವಾದ ಹೆಸರನ್ನು ತಮಿಳರು ನೀಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಪ್ರಕಾರ ಕರ್ನಾಟಕವು ಪೂರ್ವಘಟ್ಟಗಳ ಮೇಲಕ್ಕಿರುವ ದೊಡ್ಡದಾದ ಅಥವಾ ಎತ್ತರವಾದ (ಪೀಠಭೂಮಿಯ) ಪ್ರದೇಶವಾಗಿದೆ. 'ಕರುನಾಟ್' ಅಥವಾ ಎತ್ತರವಾದ ಪ್ರದೇಶ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲೆಯೂ

ಧ್ವನಿತವಾಗಿದೆ. ಮಹಾಭಾರತದ ಪುಣಿ ಆವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ 'ಕರ್ಣಾಟಕ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಸಂವಾದಿಯಾಗಿ 'ಉನ್ನತ್ಯಕ' ಎಂಬುದನ್ನು ಬಳಸಿದೆ. (ಕುಂಬಕೋಣಂ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ 'ಕರ್ಣಾಟಕ' ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಉಲ್ಲೇಖವಾಗಿರುವ ಎಡೆಯಲ್ಲಿ ಪುಣಿಯ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ 'ಉನ್ನತ್ಯಕ' ಎಂದು ಪ್ರಯೋಗಿಸಲಾಗಿದೆ). ಹೀಗೆ ಕರ್ಣಾಟಕ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು 'ಕರುನಾಟ್' ಎಂಬ ಶಬ್ದದಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಿದೆ. ಇದರ ಅರ್ಥ ಉನ್ನತ್ಯಕ ಅಥವಾ ಎತ್ತರವಾದ ಭೂಮಿ ಎಂದು. ಕರ್ಣಾಟಕದ ಪ್ರಸ್ತಾವವು 'ಮಹಾಭಾರತ'ದಲ್ಲೆಯೂ, ಶೂದ್ರಕನ 'ಮೃಚ್ಛಕಟಿಕ'ದಲ್ಲೆಯೂ ಮತ್ತು ವರಾಹಮಿಹಿರನ 'ಬೃಹತ್‌ಸಂಹಿತೆ'ಯಲ್ಲೆಯೂ ಬಂದಿದೆ. ಹೀಗೆ ಸುಮಾರು ೨೦೦೦ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಶಬ್ದ ಪ್ರಚುರದಲ್ಲಿರುವುದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಬಾದಾಮಿಯ ಚಾಳುಕ್ಯರ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳುವಂತೆ 'ಕರ್ಣಾಟ ಬಲ' ಎಂದು ಹೆಸರಿತ್ತು; ಜಾವಾದಲ್ಲಿನ ೧೨ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಒಂದು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಕರ್ಣಾಟಕವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಸ್ಥಳ ನಿರ್ದೇಶನ ಮತ್ತು ಮೇರೆಗಳು

ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯವು ಸರಿಸುಮಾರು ೧೧°೩೫'ನಿಂದ ೧೮°೩೦' ಉತ್ತರ ಅಕ್ಷಾಂಶ ಮತ್ತು ೭೪°೦೫' ನಿಂದ ೭೮°೪೦' ಪೂರ್ವ ರೇಖಾಂಶಗಳ ನಡುವೆ ನೆಲೆಗೊಂಡಿರುವ ಪ್ರಸ್ಥಭೂಮಿಯ ಭಾಗವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಪಶ್ಚಿಮ ಮತ್ತು ಪೂರ್ವ ಘಟ್ಟಶ್ರೇಣಿಗಳು ನೀಲಗಿರಿ ಪರ್ವತ ಶ್ರೇಣಿಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ರಾಜ್ಯವು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಡೆಕ್ಕನ್(ದಕ್ಷಿಣ) ಪ್ರಸ್ಥಭೂಮಿ ಪ್ರದೇಶದ ಪಶ್ಚಿಮ ಭಾಗದಲ್ಲಿದೆ. ೧೯೫೭ ರ ನವೆಂಬರ್ ಒಂದರಂದು ರಾಜ್ಯಗಳ ಪುನಸ್ಸಂಯೋಜನೆಯ ಅಧಿನಿಯಮದನ್ವಯ ಈ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು. ಮೊದಲಿಗೆ ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯವೆಂದು ಇದನ್ನು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆನಂತರ ೧೯೭೩ರಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕವೆಂದು ಮರುನಾಮಕರಣ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ರಾಜ್ಯದ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಲಕ್ಷದ್ವೀಪ ಸಮುದ್ರ ಮತ್ತು ಅರಬ್ಬೀ ಸಮುದ್ರಗಳಿವೆ. ವಾಯವ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಮತ್ತು ಗೋವಾ ರಾಜ್ಯಗಳಿವೆ. ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ, ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ, ತೆಲಂಗಾಣ, ನೈಋತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೇರಳ, ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಕೇರಳ ಮತ್ತು ತಮಿಳುನಾಡು ರಾಜ್ಯಗಳಿವೆ. ಉತ್ತರ ದಕ್ಷಿಣವಾಗಿ ರಾಜ್ಯವು ಸುಮಾರು ೭೫೦ ಕಿಲೋಮೀಟರ್ ಮತ್ತು ಪೂರ್ವ ಪಶ್ಚಿಮವಾಗಿ ಸುಮಾರು ೪೦೦ ಕಿಲೋಮೀಟರ್ ವಿಸ್ತರಿಸಿದ್ದು ಒಟ್ಟು ಸುಮಾರು ೧,೯೧,೭೯೧ ಚದರ ಕಿಲೋಮೀಟರ್ ಭೌಗೋಳಿಕ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ.

ಕರ್ನಾಟಕ ಮಾನವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸೂಚ್ಯಂಕವು ೧೯೯೭ ರಲ್ಲಿ ೦.೫೯೮ ಇದ್ದದ್ದು, ೨೦೦೭ ರಲ್ಲಿ ೦.೭೫೮ಕ್ಕೆ ಏರಿಕೆಯಾಗಿ ಅಖಿಲ ಭಾರತದ ಮಾನವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸೂಚ್ಯಂಕ ೦.೭೪೮ಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುತ್ತದೆ. ೨೦೦೭ನೇ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಅಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸೂಚ್ಯಂಕವು ೦.೭೪೭ ಆಗಿದ್ದು, ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸೂಚ್ಯಂಕ ೦.೭೩೩ಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇಂಟರ್ ನ್ಯಾಷನಲ್ ಫುಡ್ ಪಾಲಿಸಿ ರೀಸರ್ಚ್ ಇನ್‌ಸ್ಟಿಟ್ಯೂಟ್ (ಐ.ಎಫ್.ಪಿ.ಆರ್.ಐ) ನವದೆಹಲಿ ಅವರ ಪ್ರಕಾರ ರಾಜ್ಯದ ಹಸಿವಿನ ಸೂಚ್ಯಂಕವು ೨೩.೭ ಆಗಿದ್ದು, ಭಾರತದ ಹಸಿವಿನ ಸೂಚ್ಯಂಕಕ್ಕೆ ಸಮನಾಗಿದ್ದು, ಉಳಿದ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದಾಗ ೧೧ನೇ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲರುತ್ತದೆ.

ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ಮತ್ತು ಜನಸಂಖ್ಯೆ

ರಾಜ್ಯದ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವು ೧,೯೧,೭೯೧ ಚದರ ಕಿಲೋಮೀಟರುಗಳು (೭೪,೧೨೨ ಚದರ ಮೈಲಿಗಳು) ಆಗಿದೆ. ಭಾರತದ ಒಟ್ಟು ಭೌಗೋಳಿಕ ವಿಸ್ತೀರ್ಣದ ಶೇ. ೫.೮೩ ಭಾಗವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು ವಿಸ್ತೀರ್ಣದಲ್ಲಿ ಇದು ಎಂಟನೆಯ ದೊಡ್ಡ ರಾಜ್ಯ. ದೇಶದಲ್ಲಿನ ರಾಜ್ಯವಾರು ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಒಂಬತ್ತನೆಯ ಸ್ಥಾನ ಗಳಿಸಿದೆ. ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ (೨೦೧೧ರಲ್ಲಿ) ಒಟ್ಟು ೩೦ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ ಬಾಗಲಕೋಟೆ, ಬೆಂಗಳೂರು ಗ್ರಾಮಾಂತರ, ಬೆಂಗಳೂರು, ಬೆಳಗಾವಿ, ಬಳ್ಳಾರಿ, ಜಾದರ್(ಜದರೆ), ವಿಜಯಪುರ, ಚಾಮರಾಜನಗರ, ಚಿಕ್ಕಬಳ್ಳಾಪುರ, ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ, ದಾವಣಗೆರೆ, ಧಾರವಾಡ, ಗದಗ, ಕಲಬುರಗಿ, ಯಾದಗಿರಿ, ಹಾಸನ, ಹಾವೇರಿ, ಕೊಡಗು, ಕೋಲಾರ, ಕೊಪ್ಪಳ, ಮಂಡ್ಯ, ಮೈಸೂರು, ರಾಯಚೂರು, ರಾಮನಗರ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ, ತುಮಕೂರು, ಉಡುಪಿ ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು.

ರಾಜ್ಯದ ಅತಿ ಹೆಚ್ಚು ಜನರ ಭಾಷೆ ಕನ್ನಡವಾಗಿದೆ. ಪ್ರತಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಆಯಾ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಮತ್ತು ಜಿಲ್ಲಾ ದಂಡಾಧಿಕಾರಿಗಳು ನಡೆಸುತ್ತಾರೆ. ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು ಉಪವಿಭಾಗಗಳನ್ನಾಗಿ ಮತ್ತೆ ವಿಭಜಿಸಲಾಗಿದೆ. ಉಪವಿಭಾಗದ ಉಪ ವಿಭಾಗಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಮತ್ತು ಉಪವಿಭಾಗದ ದಂಡಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಉಪವಿಭಾಗದ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸುತ್ತಾರೆ. ಜಿಲ್ಲಾ ಪಂಚಾಯತಿಯು ತಾಲೂಕು ಪಂಚಾಯತಿ ಹಾಗೂ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿ(ಗ್ರಾಮೀಣ ಆಡಳಿತ)ಮತ್ತು ನಗರಾಡಳಿತ ಇಲಾಖೆಯು ನಗರ/ಪುರಸಭೆ ಆಡಳಿತದ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ಹೊಂದಿರುತ್ತವೆ.

೨೦೧೧ರ ಜನಗಣತಿ ಪ್ರಕಾರ, ಕರ್ನಾಟಕದ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯು ೭,೧೧,೩೦,೭೦೪ ಆಗಿದೆ ಹಾಗೂ ಇದರಲ್ಲಿ ಪುರುಷರ ಸಂಖ್ಯೆ ೩,೧೦,೫೭,೭೪೨ (ಶೇ.೫೦.೮೦) ಹಾಗೂ ಮಹಿಳೆಯರ ಸಂಖ್ಯೆ ೩,೦೦,೭೨,೯೬೨ (ಶೇ.೪೯.೧೯). ಅಂದರೆ ಪ್ರತಿ ೧,೦೦೦ ಪುರುಷರಿಗೆ ೯೭೮ ಮಹಿಳೆಯರು. ೨೦೦೧ರ ಜನಸಂಖ್ಯೆಕ್ಕಿಂತ ೨೦೧೧ರ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಶೇ.೧೫.೭೭ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿದೆ. ಜನಸಂಖ್ಯಾ ಸಾಂದ್ರತೆಯು ೩೧೮.೮/ಚ.ಕಿಮೀ.ರಷ್ಟಿದೆ ಹಾಗೂ ನಗರ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಶೇ.೩೮.೫೭ ರಷ್ಟು ಜನ ವಾಸಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸಾಕ್ಷರತೆಯು ಶೇ.೭೫.೭೭ರಷ್ಟಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಪುರುಷರ ಸಾಕ್ಷರತೆಯು ಶೇ.೮೨.೮೫ ಮತ್ತು ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸಾಕ್ಷರತೆಯು ಶೇ.೬೮.೧೩ ರಷ್ಟಿದೆ. ಜನಸಂಖ್ಯೆಯ ಶೇ.೮೩ ಹಿಂದುಗಳು, ಶೇ.೧೧ ಮುಸಲ್ಮಾನರು, ಶೇ.೪ ಕ್ರೈಸ್ತರು, ಶೇ.೦.೭೮ ಜೈನರು, ಶೇ.೦.೭೩ ಬೌದ್ಧರು ಮತ್ತು ಉಳಿದವರು ಅನ್ಯ ಧರ್ಮದವರು. ಕನ್ನಡವು ಕರ್ನಾಟಕದ ಆಡಳಿತ ಭಾಷೆಯಾಗಿದೆ ಹಾಗೂ ಸುಮಾರು ಶೇ.೭೪.೭೫ರಷ್ಟು ಜನರ ಮಾತೃಭಾಷೆಯಾಗಿದೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದ ಜನನ ದರವು ೧೯.೯ (ಪ್ರತಿ ಸಾವಿರ ಜನರಿಗೆ), ಮೃತ್ಯು ದರವು ೭.೩ (ಪ್ರತಿ ಸಾವಿರ ಜನರಿಗೆ), ಶಿಶು ಮೃತ್ಯು ದರವು ೪೭ (ಪ್ರತಿ ಸಾವಿರ ಜನನಗಳಿಗೆ), ಮಾತೃ ಮೃತ್ಯು (ಜನನ ಸಮಯದಲ್ಲಿ) ದರವು ೨೧೩ (ಪ್ರತಿ ಲಕ್ಷ ಜನನಗಳಿಗೆ), ಒಟ್ಟು ಸಂತಾನ ದರವು (ಪ್ರತಿ ಮಹಿಳೆಗೆ ಅವಳ ಸಂತಾನೋತ್ಪತ್ತಿ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವ ಮಕ್ಕಳ ಸಂಖ್ಯೆ) ೨.೧ ಆಗಿದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ ೧.೧: ೧೯೦೧ ರ ಜನಗಣತಿಯಿಂದ ೨೦೧೧ ರ ಜನಗಣತಿಯವರೆಗೆ ಒಟ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆ, ಪುರುಷರು ಮತ್ತು ಮಹಿಳೆಯರ ವಿವರಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನೀಡಿದೆ.

ಭಾರತದ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ವಿವರ			
ಜನಗಣತಿ ವರ್ಷ	ಒಟ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆ	ಪುರುಷರು	ಮಹಿಳೆಯರು
೧೯೦೧	೨೩೮,೩೯೭,೩೨೭	೧೨೦,೭೯೧,೩೦೧	೧೧೭,೬೦೬,೦೨೬
೧೯೧೧	೨೫೨,೦೯೩,೩೯೦	೧೨೮,೩೮೫,೩೬೮	೧೨೩,೭೦೮,೦೨೨
೧೯೨೧	೨೫೧,೩೨೧,೨೧೩	೧೨೮,೫೪೬,೨೨೫	೧೨೨,೭೭೪,೯೮೮
೧೯೩೧	೨೭೮,೯೭೭,೨೩೮	೧೪೨,೯೨೯,೬೮೯	೧೩೬,೦೪೭,೫೪೯
೧೯೪೧	೩೧೮,೬೬೦,೫೮೦	೧೬೩,೬೮೫,೩೦೨	೧೫೪,೯೭೫,೨೭೮
೧೯೫೧	೩೬೧,೦೮೮,೦೯೦	೧೮೫,೫೨೮,೪೬೨	೧೭೫,೫೬೦,೬೨೮
೧೯೬೧	೪೩೯,೨೩೪,೭೭೧	೨೨೬,೨೯೩,೨೦೧	೨೧೨,೯೪೧,೫೭೦
೧೯೭೧	೫೪೮,೧೫೯,೬೫೨	೨೮೪,೦೪೯,೨೭೬	೨೬೪,೧೧೦,೩೭೬
೧೯೮೧	೬೮೩,೩೨೯,೦೯೭	೩೫೩,೩೭೪,೪೬೦	೩೩೦,೯೫೪,೬೩೭
೧೯೯೧	೮೪೬,೪೨೧,೦೩೯	೪೩೯,೩೫೮,೪೪೦	೪೦೭,೦೬೨,೫೯೯
೨೦೦೧	೧,೦೨೮,೭೩೭,೪೩೬	೫೩೨,೨೨೩,೦೯೦	೪೯೬,೫೧೪,೩೪೬
೨೦೧೧	೧,೨೧೦,೮೫೪,೯೭೭	೬೨೩,೨೭೦,೨೫೮	೫೮೭,೫೮೪,೭೧೯
ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ವಿವರ			
ಜನಗಣತಿ ವರ್ಷ	ಒಟ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆ	ಪುರುಷರು	ಮಹಿಳೆಯರು
೧೯೦೧	೧೩,೦೫೪,೭೫೪	೬,೫೮೨,೧೦೫	೬,೪೭೨,೬೪೯
೧೯೧೧	೧೩,೫೨೫,೨೫೧	೬,೮೨೭,೮೦೧	೬,೬೯೭,೪೫೦
೧೯೨೧	೧೩,೩೭೭,೫೯೯	೬,೭೯೩,೭೧೮	೬,೫೮೩,೮೮೧
೧೯೩೧	೧೪,೬೩೨,೯೯೨	೭,೪೪೫,೪೫೮	೭,೧೮೭,೫೩೪
೧೯೪೧	೧೬,೨೫೫,೩೬೮	೮,೨೯೪,೦೪೩	೭,೯೬೧,೩೨೫
೧೯೫೧	೧೯,೪೦೧,೯೫೬	೯,೮೬೬,೯೨೩	೯,೫೩೫,೦೩೩
೧೯೬೧	೨೩,೫೮೬,೭೭೨	೧೨,೦೪೦,೯೨೩	೧೧,೫೪೫,೮೪೯
೧೯೭೧	೨೯,೨೯೯,೦೧೪	೧೪,೯೭೧,೯೦೦	೧೪,೩೨೭,೧೧೪
೧೯೮೧	೩೭,೧೩೫,೭೧೪	೧೮,೯೨೨,೬೨೭	೧೮,೨೧೩,೦೮೭
೧೯೯೧	೪೪,೯೭೭,೨೦೧	೨೨,೯೫೧,೯೧೭	೨೨,೦೨೫,೨೮೪
೨೦೦೧	೫೨,೮೫೦,೫೬೨	೨೬,೮೯೮,೯೧೮	೨೫,೯೫೧,೬೪೪
೨೦೧೧	೬೧,೦೯೫,೨೯೭	೩೦,೯೬೬,೬೫೭	೩೦,೧೨೮,೬೪೦

ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಬದಲಾವಣೆಗಳು

ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭೯೯ ರ ನಾಲ್ಕನೇ ಆಂಗ್ಲೋ - ಮೈಸೂರು ಯುದ್ಧಾನಂತರ ಹಿಂದಿನ ರಾಜಾಡಳಿತ ರಾಜ್ಯವಾಗಿದ್ದ ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ೧೯೫೬ ರಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯದ ಪುನಸ್ಸಂಯೋಜನೆ ಅಧಿನಿಯಮದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಇದನ್ನೇ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೊಸ ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯವು ಉದಯಿಸಿತು. ಆಗ ಈ ರಾಜ್ಯದ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ೭೫,೪೧೨ ಚ.ಕಿ.ಮೀ. ೧೮೮೧ ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರು, ತುಮಕೂರು, ಕೋಲಾರ, ಕಡೂರು, ಮೈಸೂರು, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಮತ್ತು ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಹೀಗೆ ಒಟ್ಟು ಏಳು ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು

ಸೇರಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ೧೮೮೬ರಲ್ಲಿ ಎಂಟನೆಯ ಜಿಲ್ಲೆಯಾಗಿ ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು ರಚಿಸಲಾಯಿತು. ೧೯೫೬ರಲ್ಲಿ ಒಂಬತ್ತನೇ ಜಿಲ್ಲೆಯಾಗಿ ಮಂಡ್ಯ ಜಿಲ್ಲೆಯ ರಚನೆಯಾಯಿತು. ೧೯೫೬ರಲ್ಲಿ ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿದಾಗ ಆಗಿನ ಮದ್ರಾಸ್ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು (ಆದೋನಿ, ಆಲೂರು ಮತ್ತು ರಾಯದುರ್ಗ ತಾಲೂಕುಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ) ಅಂದಿನ ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ವರ್ಗಾಯಿಸಲಾಯಿತು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯದ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವು ೯,೮೯೭ ಚ.ಕಿ.ಮೀ.ಗೆ ಏರಿಕೆಯಾಯಿತು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಾನಂತರದ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಭಾಷಾಪಾರು ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಲು ರಾಜಕೀಯ ಚಳವಳಿಗಳು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡವು. ಇದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮದರಾಸು ರಾಜ್ಯದ ಉತ್ತರ

ಭಾಗದಿಂದ ತೆಲುಗು ಮಾತನಾಡುವ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಬೇಕೆಂಬ ಚಳವಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಜಾಲನೆ ದೊರೆಯಿತು. ೧೯೫೩ರಲ್ಲಿ ಮದ್ರಾಸ್ ರಾಜ್ಯದ ಹದಿನಾರು ಉತ್ತರ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ಸೇರಿ ಹೊಸ ಆಂಧ್ರ ರಾಜ್ಯದ ಉದಯವಾಯಿತು. ೧೯೫೩ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನಿ ಜವಾಹರ್‌ಲಾಲ್ ನೆಹರೂ ಅವರು, ಭಾಷಾವಾರು ರಾಜ್ಯಗಳ ಸೃಷ್ಟಿಗೇ ರಾಜ್ಯಗಳ ಪುನಸ್ಸಂಯೋಜನಾ ಸಮಿತಿಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಈ ಸಮಿತಿಗೆ ನ್ಯಾಯವಾದಿ ಫಸಲ್ ಆಲ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರು. ಸಮಿತಿಯನ್ನು ಫಸಲ್ ಆಲ ಸಮಿತಿಯೆಂದೇ ಕರೆಯಲಾಯಿತು. ೧೯೫೪ರಿಂದ ಗೃಹ ಸಚಿವರಾಗಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಗೋವಿಂದ ವಲ್ಲಭ ಪಂತ್ ಇದರ ಕಾರ್ಯಕಲಾಪಗಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲು ನೇಮಕವಾದರು. ಈ ಸಮಿತಿಯು ೧೯೫೫ ರಲ್ಲಿ ವರದಿಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿ ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಗಳ ಪುನಸ್ಸಂಯೋಜನೆಗೆ ಶಿಫಾರಸು ಮಾಡಿತು.

೧೯೫೩ರ ರಾಜ್ಯಗಳ ಪುನಸ್ಸಂಯೋಜನಾ ಅಧಿನಿಯಮ ನವೆಂಬರ್ ಒಂದರಂದು ಜಾರಿಗೆ ಬಂತು. ಇದು ಎ, ಬಿ, ಮತ್ತು ಸಿ ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವೆ ಇದ್ದ ತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ತೊಡೆದುಹಾಕಿತು. ಅಲ್ಲದೆ ಈ ಅಧಿನಿಯಮವು ರಾಜ್ಯದ ಗಡಿಗಳನ್ನು ಪುನಸ್ಸಂಯೋಜನೆಯಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿತು. ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಹೊಸದಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡವು ಇಲ್ಲವೇ ರದ್ದಾದವು. ೧೯೫೩ರ ನವೆಂಬರ್ ಒಂದರಂದು ಭಾರತವನ್ನು ಅನೇಕ ರಾಜ್ಯಗಳಾಗಿ ಮತ್ತು ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನಾಗಿ ವಿಭಜಿಸಲಾಯಿತು. ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆ, ದಕ್ಷಿಣ ಮುಂಬೈನ ಕನ್ನಡ ಮಾತನಾಡುವ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ಮತ್ತು ಪಶ್ಚಿಮ ಹೈದರಾಬಾದ್ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಲಾಯಿತು. ೧೯೫೩ರ ನವೆಂಬರ್ ೧ರಂದು ರಾಜ್ಯ ಪುನಸ್ಸಂಯೋಜನಾ ಅಧಿನಿಯಮದನ್ವಯ ಈಗಿರುವ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಘಟಕಗಳೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂತು. (೧.೧೧.೧೯೫೩ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕ ಎಂದು ನಾಮಕರಣ ಮಾಡಲಾಯಿತು). ರಾಜ್ಯವು ಒಳಗೊಂಡ ಪ್ರದೇಶಗಳೆಂದರೆ:

- ಅ. ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆ ಸೇರಿದಂತೆ ಹಳೆಯ ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯ
- ಆ. ಬಿಜಾಪುರ(ವಿಜಯಪುರ), ಧಾರವಾಡ, ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆ ಮತ್ತು ಚಾಂದ್ರಪಡ ತಾಲೂಕು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆ -ಇದು ೫೪,೩೪೭ ಚದರ ಕಿಲೋ ಮೀಟರ್ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.
- ಇ. ಕಲಬುರಗಿ (ಕೋಡಂಗಲ್ ಮತ್ತು ತಾಂಡೂರು ತಾಲೂಕುಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ), ರಾಯಚೂರು (ಅಲಂಪುರ ಮತ್ತು ಗಡವಾಲ ತಾಲೂಕುಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ), ೧೪,೦೭೮ ಚದರ ಕಿಲೋ ಮೀಟರ್ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ, ಬೀದರ್ ಜಿಲ್ಲೆ, (ಅಹಮದ್‌ಪುರ, ನೀಲಂಗ, ಉದ್ದೀರ್ ತಾಲೂಕುಗಳು, ಬೀದರ್ ತಾಲೂಕಿನ ನಾಯಲ್ಕುರ್ ಸರ್ಕಲ್, ನೀರ್ನಾ ಸರ್ಕಲ್ ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಜಹೀರಾಬಾದ್ ತಾಲೂಕು, ಹುಮ್ಮಾಬಾದ್ ತಾಲೂಕಿನ ಮೂರು ಹಳ್ಳಿಗಳು ಮತ್ತು ನಾರಾಯಣ್ ಖೇಡ್ ಹೊರತುಪಡಿಸಿ) ಹಿಂದಿನ ಹೈದರಾಬಾದ್ ರಾಜ್ಯದ ೫,೩೭೩ ಚದರ ಕಿಲೋ ಮೀಟರ್ ಪ್ರದೇಶ ಇದರಲ್ಲಿ ಸೇರಿದೆ.

ಈ. ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ (ಕಾಸರಗೋಡು ತಾಲೂಕು ಮತ್ತು ಅಮೀನದೀವಿ ದ್ವೀಪಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ) ಇದು ೮,೩೮೫ ಚದರ ಕಿಲೋ ಮೀಟರ್ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ ಮತ್ತು ಹಿಂದಿನ ಮದ್ರಾಸ್ ರಾಜ್ಯದಿಂದ ೨,೭೮೭ ಚದರ ಕಿಲೋ ಮೀಟರ್ ಪ್ರದೇಶ ಒಳಗೊಂಡಂತೆ ಕೊಯಮತ್ತೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕೊಳ್ಳೇಗಾಲ ತಾಲೂಕು ಮತ್ತು

ಉ. ೪,೧೩೧ ಚದರ ಕಿಲೋ ಮೀಟರ್ ಪ್ರದೇಶ ಒಳಗೊಂಡಂತೆ ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆ. ಇದು ಹಿಂದಿನ 'ಸಿ' ವರ್ಗೀಕರಣದ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿತ್ತು.

೧೯೫೩ರಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರರು ತಾಲೂಕನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಲಾಯಿತು. ೧೯೭೪ರಲ್ಲಿ ಬಳ್ಳಾರಿಯ ಹಿಂದಿನ ಮಲ್ಲಾಪುರಂ ತಾಲೂಕನ್ನು ವಿಸರ್ಜಿಸಿ ಹಗರಿಬೊಮ್ಮನಹಳ್ಳಿ ತಾಲೂಕನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಲಾಯಿತು. ೧೯೮೩ರಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನ ಬೆಂಗಳೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯಿಂದ ಬೆಂಗಳೂರು ಗ್ರಾಮಾಂತರ ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಲಾಯಿತು. ಬೆಂಗಳೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಆನೇಕಲ್ ತಾಲೂಕು, ಬೆಂಗಳೂರು ಉತ್ತರ ತಾಲೂಕು (ಹಿಂದಿನ ದೇವನಹಳ್ಳಿ ತಾಲೂಕಿನ ಜಾಲಹೋಬಳಿ, ಹಿಂದಿನ ನೆಲಮಂಗಲ ತಾಲೂಕಿನ ದಾಸನಪುರ ಹೋಬಳಿ ಸೇರಿದಂತೆ) ಬೆಂಗಳೂರು ದಕ್ಷಿಣ ತಾಲೂಕು (ಹಿಂದಿನ ಮಾಗಡಿ ತಾಲೂಕಿನ ತಾವರೆಕೆರೆ ಹೋಬಳಿ, ಹಿಂದಿನ ಹೊಸಕೋಟೆ ತಾಲೂಕಿನ ಬಿದರಹಳ್ಳಿ ಹೋಬಳಿ ಸೇರಿದಂತೆ) ಮತ್ತು ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರ ಒಗ್ಗೂಡಿದ ಪ್ರದೇಶಗಳು (ಅರ್ಬನ್ ಅಗ್ಲೋಮರೇಷನ್) ಸೇರಿದವು. ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದ ಅಧಿಕಾರ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ರಾಜ್ಯದ ಎಲ್ಲೆಯೊಳಗೆ ಬರುವ ಬೆಳಗಾವಿ ತಾಲೂಕಿನ ದಾಮ್ನಿ ಎಸ್ ಬೈಲೂರು ಮತ್ತು ಕುದುರಿಮಣಿ ಹಾಗೂ ಬೀದರ್ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಔರಾದ್ ತಾಲೂಕಿನ ಮುಖೇಡ್‌ಗೂ ವಿಸ್ತರಿಸುತ್ತದೆ.

೧೯೯೭ರ ಆಗಸ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಹೊಸತಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ಏಳು ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ಸೇರಿ ರಾಜ್ಯದ ಒಟ್ಟು ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ೨೭ ಕ್ಕೇರಿತು. ವಿಜಯಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು ವಿಜಯಪುರ ಮತ್ತು ಬಾಗಲಕೋಟೆ ಎಂದು ಎರಡು ಜಿಲ್ಲೆಗಳಾಗಿ ವಿಭಜಿಸಲಾಯಿತು. ಹೊಸದಾಗಿ ದಾವಣಗೆರೆ ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ದಾವಣಗೆರೆ, ಹರಿಹರ ಮತ್ತು ಜಿಲ್ಲೆಯ ತಾಲೂಕುಗಳು, ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಚಿನ್ನಗಿರಿ ಮತ್ತು ಹೊನ್ನಾಳ ತಾಲೂಕುಗಳು, ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹರಪನಹಳ್ಳಿ ತಾಲೂಕು ಇವುಗಳನ್ನು ವರ್ಗಾಯಿಸಿ ಸೃಷ್ಟಿಸಲಾಯಿತು. ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು ಧಾರವಾಡ, ಗದಗ ಮತ್ತು ಹಾವೇರಿ ಎಂದು ಮೂರು ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನಾಗಿ ವಿಭಜಿಸಲಾಯಿತು. ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು ರಾಯಚೂರು ಮತ್ತು ಕೊಪ್ಪಳ ಜಿಲ್ಲೆಗಳೆಂದು ಎರಡು ವಿಭಾಗ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಉಡುಪಿ ಜಿಲ್ಲೆಗಳೆಂದು ಎರಡು ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನಾಗಿ ವಿಭಜಿಸಲಾಯಿತು. ಹಿಂದಿನ ಮೈಸೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯಿಂದ ಚಾಮರಾಜನಗರ ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು ರಚಿಸಲಾಯಿತು. ೨೦೦೭ರ ಆಗಸ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರು ಗ್ರಾಮಾಂತರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮಿತಿಯನ್ನು ಪರಿವರ್ತಿಸಿ ರಾಮನಗರ ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು ರಚಿಸಲಾಯಿತು. ಹಾಗೆಯೇ ಕೋಲಾರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮಿತಿಯನ್ನು ಪರಿವರ್ತಿಸಿ ಚಿಕ್ಕಬಳ್ಳಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು ರಚಿಸಲಾಯಿತು. ೨೦೦೯ರ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಕಲಬುರಗಿ(ಗುಲಬರ್ಗಾ) ಜಿಲ್ಲೆಯ ಶಹಾಪುರ, ಸುರಪುರ ಮತ್ತು ಯಾದಗಿರಿ ತಾಲೂಕುಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಯಾದಗಿರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು ರಾಜ್ಯದ ೩೦ನೇ ಜಿಲ್ಲೆಯಾಗಿ ರಚಿಸಲಾಯಿತು.

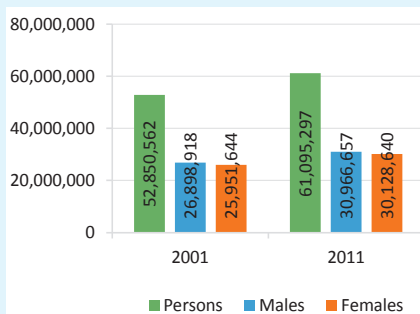

Karnataka Profile

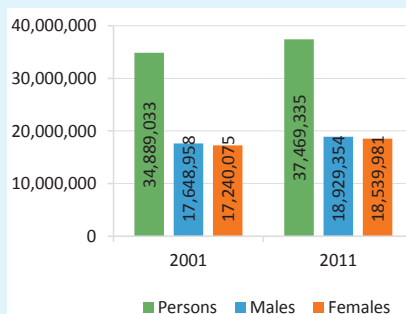
Population size	61095297	Sex ratio, 0 - 6 yrs (Females per 1000 males)	948
Population size (Males)	30966657	Sex ratio, 0 - 6 yrs (Rural)	950
Population size (Females)	30128640	Sex ratio, 0 - 6 yrs (Urban)	946
Population size (Rural)	37469335	Literates, 7+ yrs	40647322
Population size (Urban)	23625962	Literates, 7+ yrs (Males)	22508471
Population size (Rural Males)	18929354	Literates, 7+ yrs (Females)	18138851
Population size (Rural Females)	18539981	Literates, 7+ yrs (Rural)	22649176
Population size (Urban Males)	12037303	Literates, 7+ yrs (Urban)	17998146
Population size (Urban Females)	11588659	Literates, 7+ yrs (Rural Males)	12893437
Population density (Total, Persons per sq km)	319	Literates, 7+ yrs (Rural Females)	9755739
Sex ratio (Females per 1000 males)	973	Literates, 7+ yrs (Urban Males)	9615034
Sex ratio (Rural)	979	Literates, 7+ yrs (Urban Females)	8383112
Sex ratio (Urban)	963	Literacy rate, 7+ yrs (Persons, Per cent)	75.36
Population size, 0 - 6 yrs	7161033	Literacy rate, 7+ yrs (Males, Per cent)	82.47
Population size, 0 - 6 yrs (Males)	3675291	Literacy rate, 7+ yrs (Females, Per cent)	68.08
Population size, 0 - 6 yrs (Females)	3485742	Literacy rate, 7+ yrs (Rural, Per cent)	68.73
Population size, 0 - 6 yrs (Rural)	4517645	Literacy rate, 7+ yrs (Urban, Per cent)	85.78
Population size, 0 - 6 yrs (Urban)	2643388	Literacy rate, 7+ yrs (Rural Males, Per cent)	77.61
Population size, 0 - 6 yrs (Rural Males)	2317069	Literacy rate, 7+ yrs (Rural Females, Per cent)	59.71
Population size, 0 - 6 yrs (Rural Females)	2200576	Literacy rate, 7+ yrs (Urban Males, Per cent)	90.04
Population size, 0 - 6 yrs (Urban Males)	1358222	Literacy rate, 7+ yrs (Urban Females, Per cent)	81.36
Population size, 0 - 6 yrs (Urban Females)	1285166		

Population size Total

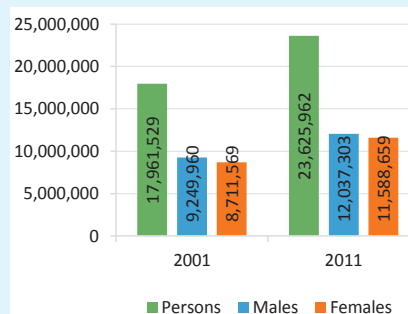
Number

Rural

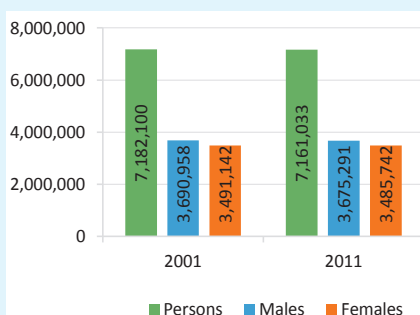

Urban

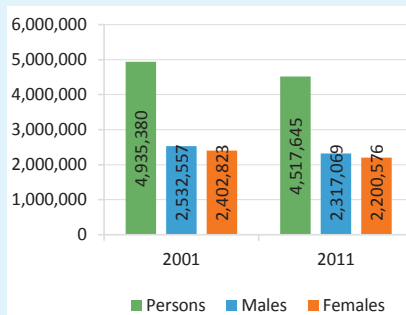

Population size, 0-6 yrs Total

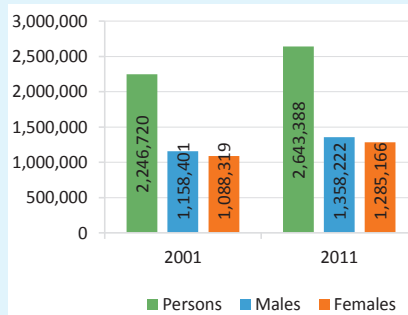
Number

Rural

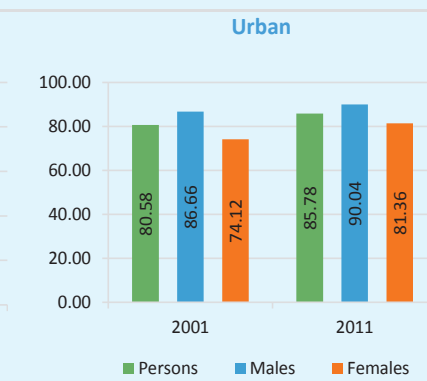
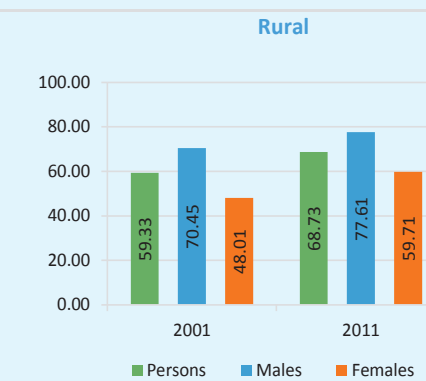
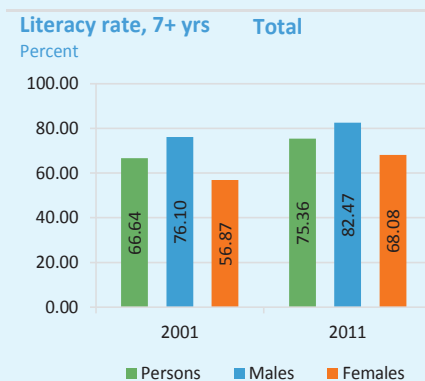
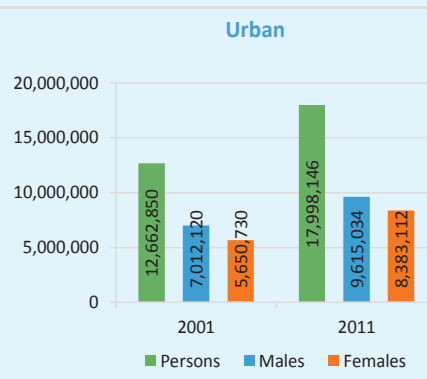
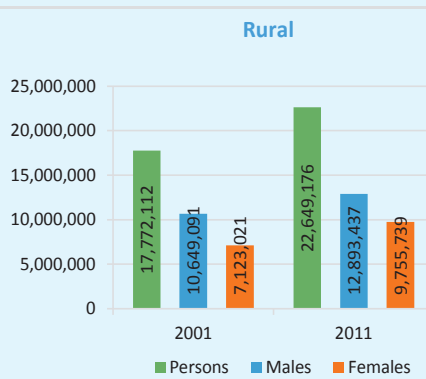
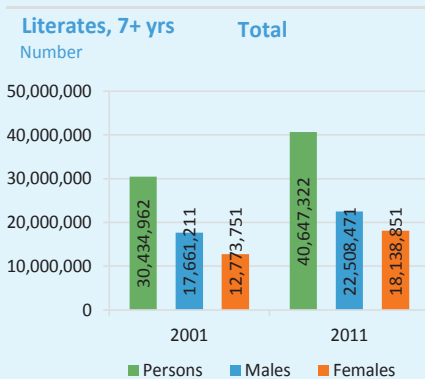
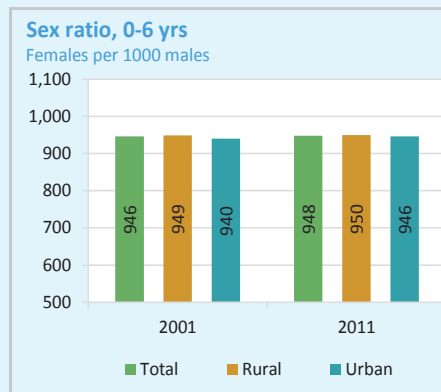
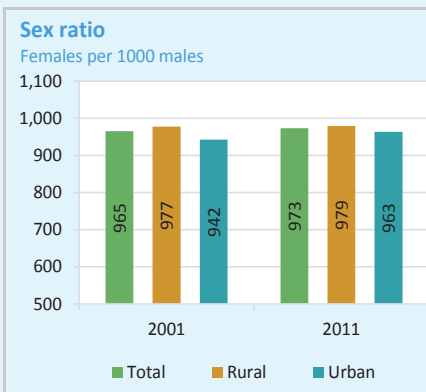
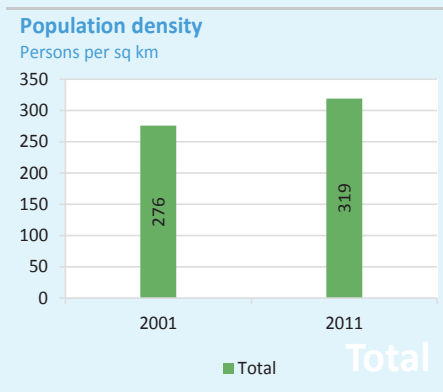

Urban

Karnataka Profile

General Notes:

- The figures for India and Manipur, include by sex, the estimated population, 0-6 population and literates of Paomata, Mao Maram and Purul sub-divisions of Senapati district of Manipur for Census 2001 and 2011.
- For working out density of India and the State of Jammu & Kashmir, the entire area and population of those portions of Jammu & Kashmir which are under illegal occupation of Pakistan and China have not been taken into account.
- For Census 2011, the population of "Others" has been clubbed with the "Males" for working out population, 0-6 population, literates and related rates and ratios.
- **Rural Urban Areas:** The data in the table on Provisional Population Totals are presented separately for rural and urban areas. The unit of classification in this regard is 'town' for urban areas and 'village' for rural areas. In the Census of India 2011, the definition of urban area adopted is as follows: (a) All statutory places with a municipality, corporation, cantonment board or notified town area committee, etc. (b) A place satisfying the following three criteria simultaneously:
 - a minimum population of 5,000;
 - at least 75 per cent of male working population engaged in non-agricultural pursuits; and
 - a density of population of at least 400 per sq. km. (1,000 per sq. mile).

For identification of places which would qualify to be classified as 'urban' all villages, which, as per the 2001 Census had a population of 4,000 and above, a population density of 400 persons per sq. km. and having at least 75 per cent of male working population engaged in non-agricultural activity were considered. An area is considered 'Rural' if it is not classified as 'Urban' as per the above definition.

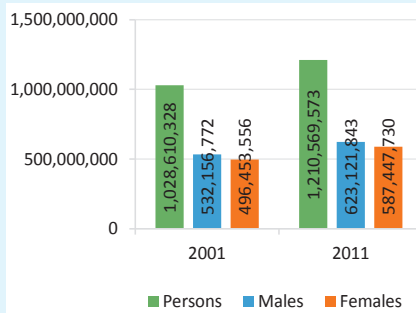
* The area figure exclude 78,114 sq. km. under the illegal occupation of Pakistan, 5,180 sq. km. Illegally handed over by Pakistan to China and 37,555 sq.km. under the illegal occupation of China in Ladakh district.

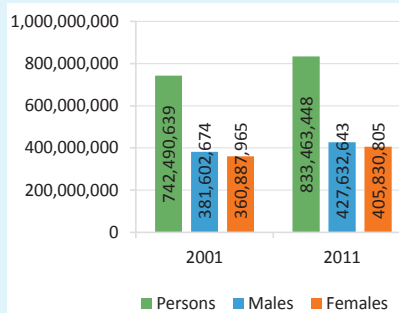
India Profile

Population size	1210569573	Sex ratio, 0 - 6 yrs (Females per 1000 males)	919
Population size (Males)	623121843	Sex ratio, 0 - 6 yrs (Rural)	923
Population size (Females)	587447730	Sex ratio, 0 - 6 yrs (Urban)	905
Population size (Rural)	833463448	Literates, 7+ yrs	763498517
Population size (Urban)	377106125	Literates, 7+ yrs (Males)	434683779
Population size (Rural Males)	427632643	Literates, 7+ yrs (Females)	328814738
Population size (Rural Females)	405830805	Literates, 7+ yrs (Rural)	482653540
Population size (Urban Males)	195489200	Literates, 7+ yrs (Urban)	280844977
Population size (Urban Females)	181616925	Literates, 7+ yrs (Rural Males)	281281531
Population density (Total, Persons per sq km)	382	Literates, 7+ yrs (Rural Females)	201372009
Sex ratio (Females per 1000 males)	943	Literates, 7+ yrs (Urban Males)	153402248
Sex ratio (Rural)	949	Literates, 7+ yrs (Urban Females)	127442729
Sex ratio (Urban)	929	Literacy rate, 7+ yrs (Persons, Per cent)	72.99
Population size, 0 - 6 yrs	164478150	Literacy rate, 7+ yrs (Males, Per cent)	80.89
Population size, 0 - 6 yrs (Males)	85732470	Literacy rate, 7+ yrs (Females, Per cent)	64.64
Population size, 0 - 6 yrs (Females)	78745680	Literacy rate, 7+ yrs (Rural, Per cent)	67.77
Population size, 0 - 6 yrs (Rural)	121285762	Literacy rate, 7+ yrs (Urban, Per cent)	84.11
Population size, 0 - 6 yrs (Urban)	43192388	Literacy rate, 7+ yrs (Rural Males, Per cent)	77.15
Population size, 0 - 6 yrs (Rural Males)	63064665	Literacy rate, 7+ yrs (Rural Females, Per cent)	57.93
Population size, 0 - 6 yrs (Rural Females)	58221097	Literacy rate, 7+ yrs (Urban Males, Per cent)	88.76
Population size, 0 - 6 yrs (Urban Males)	22667805	Literacy rate, 7+ yrs (Urban Females, Per cent)	79.11
Population size, 0 - 6 yrs (Urban Females)	20524583		

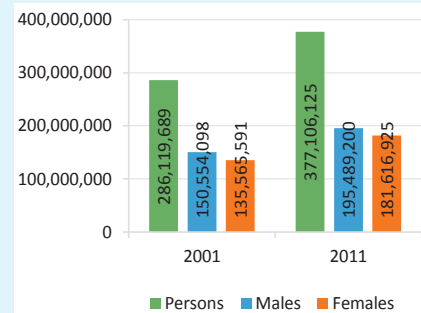
Population size Total
Number

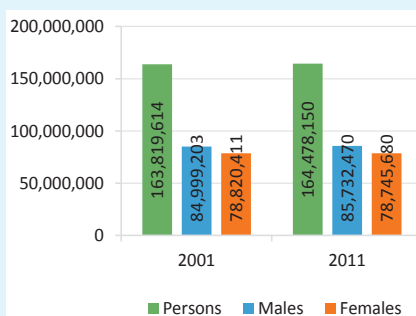
Rural

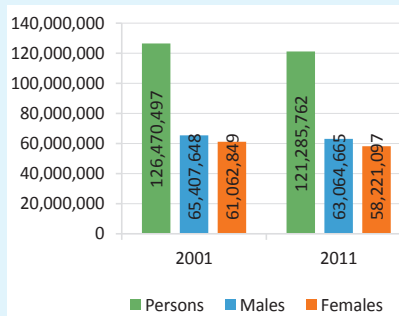
Urban

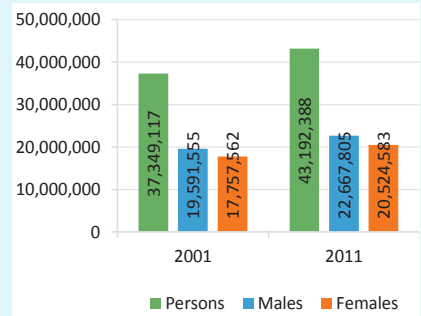
Population size, 0-6 yrs Total
Number

Rural

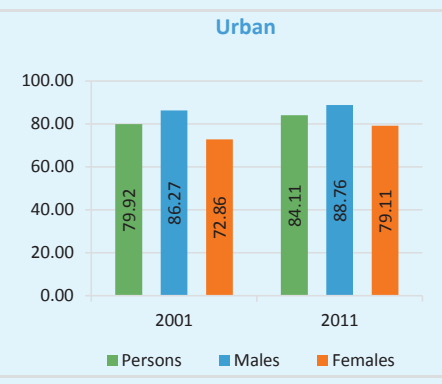
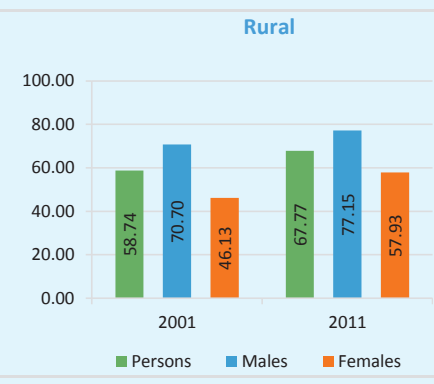
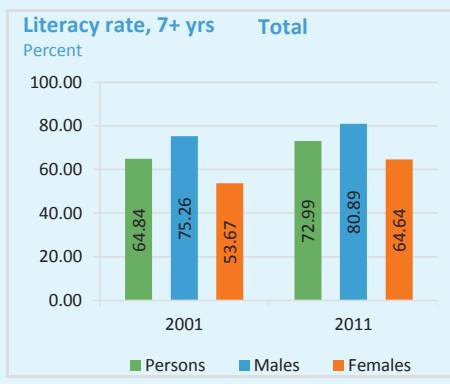
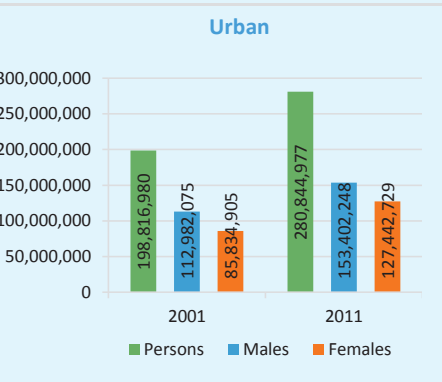
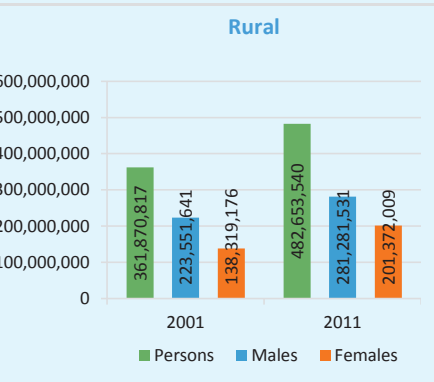
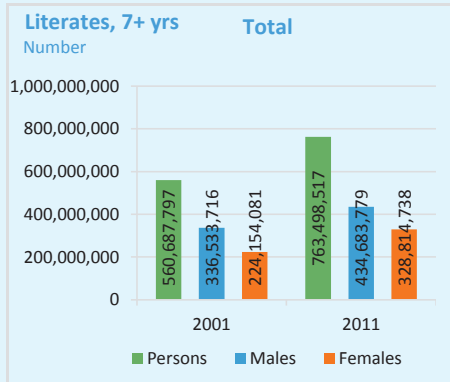
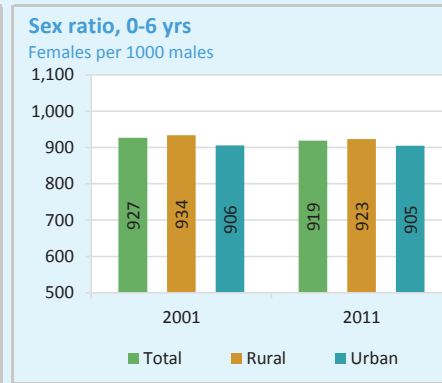
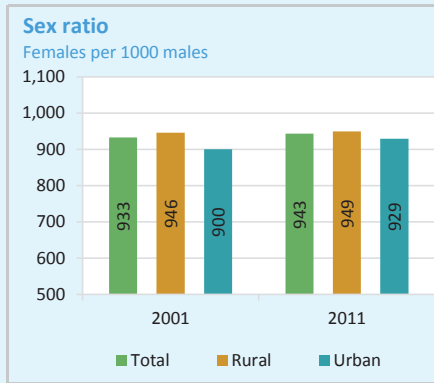
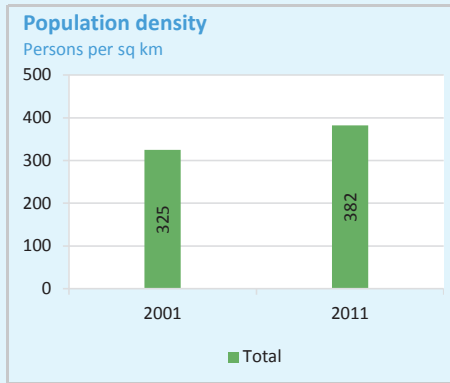

Urban

India Profile

General Notes:

- The figures for India and Manipur, include by sex, the estimated population, 0-6 population and literates of Paomata, Mao Maram and Purul sub-divisions of Senapati district of Manipur for Census 2001 and 2011.
- For working out density of India and the State of Jammu & Kashmir, the entire area and population of those portions of Jammu & Kashmir which are under illegal occupation of Pakistan and China have not been taken into account.
- For Census 2011, the population of "Others" has been clubbed with the "Males" for working out population, 0-6 population, literates and related rates and ratios.
- **Rural Urban Areas:** The data in the table on Provisional Population Totals are presented separately for rural and urban areas. The unit of classification in this regard is 'town' for urban areas and 'village' for rural areas. In the Census of India 2011, the definition of urban area adopted is as follows: (a) All statutory places with a municipality, corporation, cantonment board or notified town area committee, etc. (b) A place satisfying the following three criteria simultaneously:
 - a minimum population of 5,000;
 - at least 75 per cent of male working population engaged in non-agricultural pursuits; and
 - a density of population of at least 400 per sq. km. (1,000 per sq. mile).

For identification of places which would qualify to be classified as 'urban' all villages, which, as per the 2001 Census had a population of 4,000 and above, a population density of 400 persons per sq. km. and having at least 75 per cent of male working population engaged in non-agricultural activity were considered. An area is considered 'Rural' if it is not classified as 'Urban' as per the above definition.

* The area figure exclude 78,114 sq. km. under the illegal occupation of Pakistan, 5,180 sq. km. Illegally handed over by Pakistan to China and 37,555 sq.km. under the illegal occupation of China in Ladakh district.

**CENSUS OF INDIA 2011
PRIMARY CENSUS ABSTRACT
FIGURES AT A GLANCE
KARNATAKA**

		2001	2011	Increase			
No. of Districts		27	30	3			
No. of Sub districts		175	176	1			
No. of Towns		270	347	77			
No. of Statutory Towns		226	220	-6			
No. of Census Towns		44	127	83			
No. of Villages		29,406	29,340	-66			
No. of inhabited villages		27,481	27,397	-84			
No. of Un-inhabited villages		1,925	1,943	18			
Total population		Absolute			Percentage		
		Total	Rural	Urban	Total	Rural	Urban
	Persons	6,10,95,297	3,74,69,335	2,36,25,962	100.0	61.3	38.7
	Males	3,09,66,657	1,89,29,354	1,20,37,303	100.0	61.1	38.9
	Females	3,01,28,640	1,85,39,981	1,15,88,659	100.0	61.5	38.5
Decadal change 2001-2011		Absolute			Percentage		
		Total	Rural	Urban	Total	Rural	Urban
	Persons	82,44,735	25,80,302	56,64,433	15.6	7.4	31.5
	Males	40,67,739	12,80,396	27,87,343	15.1	7.3	30.1
	Females	41,76,996	12,99,906	28,77,090	16.1	7.5	33.0
Sex Ratio		973	979	963			
Child Population in the age group 0-6 years		Absolute			Percentage to total population		
		Total	Rural	Urban	Total	Rural	Urban
	Persons	71,61,033	45,17,645	2,643,388	11.7	12.1	11.2
	Males	36,75,291	23,17,069	13,58,222	11.9	12.2	11.3
	Females	34,85,742	22,00,576	12,85,166	11.6	11.9	11.1
Child Sex Ratio		948	950	946			
Literates		Absolute			Literacy rate		
		Total	Rural	Urban	Total	Rural	Urban
	Persons	4,06,47,322	2,26,49,176	1,79,98,146	75.4	68.7	85.8
	Males	2,25,08,471	1,28,93,437	96,15,034	82.5	77.6	90.0
	Females	1,81,38,851	97,55,739	83,83,112	68.1	59.7	81.4
Scheduled Caste population		Absolute			Percentage to total population		
		Total	Rural	Urban	Total	Rural	Urban
	Persons	1,04,74,992	74,95,763	29,79,229	17.1	20.0	12.6
	Males	52,64,545	37,71,506	14,93,039	17.0	19.9	12.4
	Females	52,10,447	37,24,257	14,86,190	17.3	20.1	12.8
Scheduled Tribe population		Absolute			Percentage to total population		
		Total	Rural	Urban	Total	Rural	Urban
	Persons	42,48,987	34,29,791	8,19,196	7.0	9.2	3.5
	Males	21,34,754	17,23,762	4,10,992	6.9	9.1	3.4
	Females	21,14,233	17,06,029	4,08,204	7.0	9.2	3.5

Total Workers		Absolute			Work Participation Rate		
		Total	Rural	Urban	Total	Rural	Urban
	Persons	2,78,72,597	1,85,02,230	93,70,367	45.6	49.4	39.7
	Males	1,82,70,116	1,13,11,426	69,58,690	59.0	59.8	57.8
	Females	96,02,481	71,90,804	24,11,677	31.9	38.8	20.8
Main Workers		Absolute			Percentage to total workers		
		Total	Rural	Urban	Total	Rural	Urban
	Persons	2,33,97,181	1,50,60,905	83,36,276	83.9	81.4	89.0
	Males	1,63,49,837	1,00,03,021	6,346,816	89.5	88.4	91.2
	Females	70,47,344	50,57,884	1,989,460	73.4	70.3	82.5
Marginal Workers		Absolute			Percentage to total workers		
		Total	Rural	Urban	Total	Rural	Urban
	Persons	44,75,416	34,41,325	10,34,091	16.1	18.6	11.0
	Males	19,20,279	13,08,405	6,11,874	10.5	11.6	8.8
	Females	25,55,137	21,32,920	4,22,217	26.6	29.7	17.5
Marginal Workers (3-6 months)		Absolute			Percentage to total marginal workers		
		Total	Rural	Urban	Total	Rural	Urban
	Persons	39,31,647	30,36,548	8,95,099	87.8	88.2	86.6
	Males	16,68,094	11,40,372	5,27,722	86.9	87.2	86.2
	Females	22,63,553	18,96,176	3,67,377	88.6	88.9	87.0
Marginal Workers (Less than 3 months)		Absolute			Percentage to total marginal workers		
		Total	Rural	Urban	Total	Rural	Urban
	Persons	5,43,769	4,04,777	1,38,992	12.2	11.8	13.4
	Males	2,52,185	1,68,033	84,152	13.1	12.8	13.8
	Females	2,91,584	2,36,744	54,840	11.4	11.1	13.0
Total Cultivators		Absolute			Percentage to total workers		
		Total	Rural	Urban	Total	Rural	Urban
	Persons	65,80,649	63,40,930	2,39,719	23.6	34.3	2.6
	Males	47,53,708	45,65,677	1,88,031	26.0	40.4	2.7
	Females	18,26,941	17,75,253	51,688	19.0	24.7	2.1
Total Agricultural Labourers		Absolute			Percentage to total workers		
		Total	Rural	Urban	Total	Rural	Urban
	Persons	71,55,963	67,37,213	4,18,750	25.7	36.4	4.5
	Males	32,83,279	30,47,116	2,36,163	18.0	26.9	3.4
	Females	38,72,684	36,90,097	1,82,587	40.3	51.3	7.6
Total Household Industry workers		Absolute			Percentage to total workers		
		Total	Rural	Urban	Total	Rural	Urban
	Persons	9,13,227	5,22,600	3,90,627	3.3	2.8	4.2
	Males	4,38,983	2,30,486	2,08,497	2.4	2.0	3.0
	Females	4,74,244	2,92,114	1,82,130	4.9	4.1	7.6
Total Other Workers		Absolute			Percentage to total workers		
		Total	Rural	Urban	Total	Rural	Urban
	Persons	1,32,22,758	49,01,487	83,21,271	47.4	26.5	88.8
	Males	97,94,146	34,68,147	63,25,999	53.6	30.7	90.9
	Females	34,28,612	14,33,340	19,95,272	35.7	19.9	82.7

**CENSUS OF INDIA 2011
PRIMARY CENSUS ABSTRACT
FIGURES AT A GLANCE
INDIA**

		2001	2011	Increase			
No. of States/UTs		35	35	-			
No. of Districts		593	640	47			
No. of Sub districts		5,463	5,924	461			
No. of Towns		5,161	7,933	2,772			
No. of Statutory Towns		3,799	4,041	242			
No. of Census Towns		1,362	3,892	2,530			
No. of Villages		638,588	640,930	2,342			
Total population		Absolute			Percentage		
		Total	Rural	Urban	Total	Rural	Urban
Persons	Persons	1,21,05,69,573	83,34,63,448	37,71,06,125	100.0	68.8	31.2
	Males	62,31,21,843	42,76,32,643	19,54,89,200	100.0	68.6	31.4
	Females	58,74,47,730	40,58,30,805	18,16,16,925	100.0	69.1	30.9
Decadal change 2001-2011		Absolute			Percentage		
		Total	Rural	Urban	Total	Rural	Urban
Persons	Persons	18,19,59,458	9,09,73,022	9,09,86,436	17.7	12.3	31.8
	Males	9,09,65,182	4,60,30,080	4,49,35,102	17.1	12.1	29.9
	Females	9,09,94,276	4,49,42,942	4,60,51,334	18.3	12.5	34.0
Sex Ratio		943	949	929			
Child Population in the age group 0-6 years		Absolute			Percentage to total population		
		Total	Rural	Urban	Total	Rural	Urban
Persons	Persons	16,44,78,150	12,12,85,762	4,31,92,388	13.6	14.6	11.5
	Males	8,57,32,470	6,30,64,665	2,26,67,805	13.8	14.7	11.6
	Females	7,87,45,680	5,82,21,097	2,05,24,583	13.4	14.3	11.3
Child Sex Ratio		919	923	905			
Literates		Absolute			Literacy rate		
		Total	Rural	Urban	Total	Rural	Urban
Persons	Persons	76,34,98,517	48,26,53,540	28,08,44,977	73.0	67.8	84.1
	Males	43,46,83,779	28,12,81,531	15,34,02,248	80.9	77.2	88.8
	Females	32,88,14,738	20,13,72,009	12,74,42,729	64.6	57.9	79.1
Scheduled Caste population		Absolute			Percentage to total population		
		Total	Rural	Urban	Total	Rural	Urban
Persons	Persons	20,13,78,086	15,38,50,562	4,75,27,524	16.6	18.5	12.6
	Males	10,35,35,165	7,91,18,138	2,44,17,027	16.6	18.5	12.5
	Females	9,78,42,921	7,47,32,424	2,31,10,497	16.7	18.4	12.7
Scheduled Tribe population		Absolute			Percentage to total population		
		Total	Rural	Urban	Total	Rural	Urban
Persons	Persons	10,42,81,034	9,38,19,162	1,04,61,872	8.6	11.3	2.8
	Males	5,24,09,823	4,71,26,341	52,83,482	8.4	11.0	2.7
	Females	5,18,71,211	4,66,92,821	51,78,390	8.8	11.5	2.9

Primary Census Abstract — Data Highlights

Total Workers		Absolute			Work Participation Rate		
		Total	Rural	Urban	Total	Rural	Urban
	Persons	48,17,43,311	34,85,97,535	13,31,45,776	39.8	41.8	35.3
	Males	33,18,65,930	22,67,63,068	10,51,02,862	53.3	53.0	53.8
	Females	14,98,77,381	12,18,34,467	2,80,42,914	25.5	30.0	15.4
Main Workers		Absolute			Percentage to total workers		
		Total	Rural	Urban	Total	Rural	Urban
	Persons	36,24,46,420	24,57,49,270	11,66,97,150	75.2	70.5	87.6
	Males	27,31,49,359	17,80,34,713	9,51,14,646	82.3	78.5	90.5
	Females	8,92,97,061	6,77,14,557	2,15,82,504	59.6	55.6	77.0
Marginal Workers		Absolute			Percentage to total workers		
		Total	Rural	Urban	Total	Rural	Urban
	Persons	11,92,96,891	10,28,48,265	1,64,48,626	24.8	29.5	12.4
	Males	5,87,16,571	4,87,28,355	99,88,216	17.7	21.5	9.5
	Females	6,05,80,320	5,41,19,910	64,60,410	40.4	44.4	23.0
Marginal Workers (3-6 months)		Absolute			Percentage to total marginal workers		
		Total	Rural	Urban	Total	Rural	Urban
	Persons	9,70,44,107	8,30,31,670	1,40,12,437	81.3	80.7	85.2
	Males	4,85,79,387	4,00,34,385	85,45,002	82.7	82.2	85.6
	Females	4,84,64,720	4,29,97,285	54,67,435	80.0	79.4	84.6
Marginal Workers (Less than 3 months)		Absolute			Percentage to total marginal workers		
		Total	Rural	Urban	Total	Rural	Urban
	Persons	2,22,52,784	1,98,16,595	24,36,189	18.7	19.3	14.8
	Males	1,01,37,184	86,93,970	14,43,214	17.3	17.8	14.4
	Females	1,21,15,600	1,11,22,625	9,92,975	20.0	20.6	15.4
Total Cultivators		Absolute			Percentage to total workers		
		Total	Rural	Urban	Total	Rural	Urban
	Persons	11,86,92,640	11,49,68,498	37,24,142	24.6	33.0	2.8
	Males	8,27,06,724	7,98,39,098	28,67,626	24.9	35.2	2.7
	Females	3,59,85,916	3,51,29,400	8,56,516	24.0	28.8	3.1
Total Agricultural Labourers		Absolute			Percentage to total workers		
		Total	Rural	Urban	Total	Rural	Urban
	Persons	14,43,29,833	13,69,94,451	73,35,382	30.0	39.3	5.5
	Males	8,27,40,351	7,79,30,236	48,10,115	24.9	34.4	4.6
	Females	6,15,89,482	5,90,64,215	25,25,267	41.1	48.5	9.0
Total Household Industry workers		Absolute			Percentage to total workers		
		Total	Rural	Urban	Total	Rural	Urban
	Persons	1,83,36,307	1,19,47,619	63,88,688	3.8	3.4	4.8
	Males	97,75,635	58,63,891	39,11,744	2.9	2.6	3.7
	Females	85,60,672	60,83,728	24,76,944	5.7	5.0	8.8
Total Other Workers		Absolute			Percentage to total workers		
		Total	Rural	Urban	Total	Rural	Urban
	Persons	20,03,84,531	8,46,86,967	11,56,97,564	41.6	24.3	86.9
	Males	15,66,43,220	6,31,29,843	9,35,13,377	47.2	27.8	89.0
	Females	4,37,41,311	2,15,57,124	2,21,84,187	29.2	17.7	79.1

ಆಡಳಿತ ವಿಭಾಗಗಳು

ಆಡಳಿತ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ನಾಲ್ಕು ಕಂದಾಯ ವಿಭಾಗಗಳಾಗಿ ೫೨ ಉಪ ವಿಭಾಗಗಳಾಗಿ, ೩೦ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಾಗಿ, ೧೭೬ ತಾಲೂಕುಗಳಾಗಿ, ೭೪೬ ಹೋಬಳಿ/ಕಂದಾಯ ವೃತ್ತಗಳಾಗಿ ವಿಭಜಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದ ಜಿಲ್ಲಾವಾರು ವಿಸ್ತೀರ್ಣ, ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಮತ್ತು ಆಡಳಿತ ವಿಭಾಗಗಳನ್ನು ಮುಂದೆ ನೀಡಿದೆ. ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿರುವ ಪ್ರದೇಶಗಳೆಂದರೆ ಬೆಂಗಳೂರು(ನಗರ), ರಾಮನಗರ, ಬೆಂಗಳೂರು ಗ್ರಾಮಾಂತರ, ತುಮಕೂರು, ಕೋಲಾರ, ಚಿಕ್ಕಬಳ್ಳಾಪುರ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಮತ್ತು ದಾವಣಗೆರೆ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು. ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ಕೇಂದ್ರ ಕಚೇರಿ ಬೆಂಗಳೂರು. ಮೈಸೂರು ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು, ಮಂಡ್ಯ, ಹಾಸನ, ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು, ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ, ಕೊಡಗು, ಉಡುಪಿ ಮತ್ತು ಚಾಮರಾಜನಗರ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ಸೇರಿವೆ. ಇವುಗಳ ಕೇಂದ್ರ ಕಚೇರಿ ಮೈಸೂರು. ಬೆಳಗಾವಿ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಾವಿ,

ವಿಜಯಪುರ(ಜಿಜಾಪುರ), ಧಾರವಾಡ, ಗದಗ, ಹಾವೇರಿ, ಉತ್ತರಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಬಾಗಲಕೋಟೆ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ಸೇರಿವೆ. ಇದರ ಕೇಂದ್ರ ಕಚೇರಿ ಬೆಳಗಾವಿ. ಕಲಬುರಗಿಯನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಕಚೇರಿಯಾಗಿರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಕಲಬುರಗಿ(ಗುಲಬರ್ಗಾ) ವಿಭಾಗಕ್ಕೆ ಜಾದರ್, ಕಲಬುರಗಿ, ಯಾದಗಿರಿ, ಬಳ್ಳಾರಿ, ರಾಯಚೂರು ಮತ್ತು ಕೊಪ್ಪಳ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ಸೇರಿವೆ. ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ೨೭,೪೮೧ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಜನವಸತಿ ಇದೆ. ೧,೯೨೫ ಹಳ್ಳಿಗಳು ಜನರಹಿತವಾಗಿವೆ. ಒಟ್ಟು ಪಟ್ಟಣಗಳ ಮತ್ತು ನಗರ ಸಭೆಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ೨೭೦. ಗ್ರಾಮಪಂಚಾಯತಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ೫,೬೨೮. ಹಾಗೆಯೇ ೨೧೯ ಮುನಿಸಿಪಲ್ ಕಾರ್ಪೊರೇಷನ್‌ಗಳಿವೆ. ಒಂದು ಚದರ ಕಿಲೋ ಮೀಟರಿನಲ್ಲಿ ತಾಲೂಕುವಾರು ವಿಸ್ತೀರ್ಣ, ಜನಸಂಖ್ಯೆ, ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದ ಜನಸಂಖ್ಯೆ, ನಗರ ಪ್ರದೇಶದ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಮತ್ತು ಒಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶದ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ವಿವರಗಳನ್ನು ಅನುಬಂಧದಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ ೧.೨: ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಆಡಳಿತ ವಿಭಾಗಗಳ ವಿವರ

ಜನಗಣತಿ ವರ್ಷ	ವಿಸ್ತೀರ್ಣ (ಚ.ಕಿಮೀ)	ತಾಲೂಕುಗಳು	ಹೋಬಳಿಗಳು	ಜನ ವಾಸಿಸುತ್ತಿರುವ ಗ್ರಾಮಗಳು	ಜನ ವಾಸವಿಲ್ಲದ ಗ್ರಾಮಗಳು	ನಗರ ಮತ್ತು ಪಟ್ಟಣಗಳು
೧೯೬೧	೧,೯೧,೭೫೭	೧೭೫	೬೬೨	೨೬,೩೭೭	-	೨೩೧
೧೯೭೧	೧,೯೧,೭೭೩	೧೭೫	೭೩೯	೨೬,೮೨೮	೨,೭೦೭	೨೪೫
೧೯೮೧	೧,೯೧,೭೯೧	೧೭೫	೭೪೫	೨೭,೦೨೪	೨,೩೬೨	೨೮೧
೧೯೯೧	೧,೯೧,೭೯೧	೧೭೫	೭೪೫	೨೭,೦೬೬	೨,೧೨೭	೨೫೪
೨೦೦೧	೧,೯೧,೭೯೧	೧೭೬	೭೪೫	೨೭,೪೮೧	೧,೯೨೫	೨೭೦
೨೦೧೧	೧,೯೧,೭೯೧	೧೭೬	೭೪೭	೨೭,೩೯೭	೧,೯೪೩	೩೪೭

ಕೋಷ್ಟಕ ೧.೩: ವಿಸ್ತೀರ್ಣ, ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕದ ಆಡಳಿತ ವಿಭಾಗಗಳು

ಜಿಲ್ಲೆ	ವಿಸ್ತೀರ್ಣ (ಕಿ.ಮೀ.)	ರಾಜ್ಯದ ಶೇಕಡಾವಾರು	ಜನಸಂಖ್ಯೆ (೨೦೧೧)	ರಾಜ್ಯದ ಶೇಕಡಾವಾರು	ಸಾಂದ್ರತೆ (೨೦೧೧)	ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	ಹೋಬಳಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ
ಬೆಂಗಳೂರು	೨,೧೯೬	೧.೧೪	೯೫,೯೯,೯೧೦	೧೫.೬೯	೪,೩೭೮	೪	೧೭
ಬೆಂಗಳೂರು (ಗ್ರಾ)	೨,೨೯೮	೧.೨೦	೯,೮೭,೨೫೭	೧.೬೧	೪೪೧	೪	೧೭
ರಾಮನಗರ	೩,೫೧೬	೧.೮೩	೧೦,೮೨,೭೩೯	೧.೭೭	೩೦೩	೪	೧೮
ಚಿತ್ರದುರ್ಗ	೮,೪೩೬	೪.೪೦	೧೬,೬೦,೩೭೮	೨.೭೨	೧೯೭	೬	೨೨
ದಾವಣಗೆರೆ	೫,೯೨೪	೩.೦೯	೧೯,೪೬,೯೦೫	೩.೧೮	೩೨೯	೬	೨೪
ಕೋಲಾರ	೩,೯೭೯	೨.೦೭	೧೫,೪೦,೨೩೧	೨.೫೨	೩೮೪	೫	೨೭
ಚಿಕ್ಕಬಳ್ಳಾಪುರ	೪,೨೪೪	೨.೨೧	೧೨,೫೪,೩೭೭	೨.೦೫	೨೯೮	೬	೨೬
ಶಿವಮೊಗ್ಗ	೮,೪೭೮	೪.೪೨	೧೭,೫೫,೫೧೨	೨.೮೭	೨೦೭	೭	೪೦
ತುಮಕೂರು	೧೦,೫೯೭	೫.೫೩	೨೬,೮೧,೪೪೯	೪.೬೯	೨೫೩	೧೦	೫೦

ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು	೭,೨೦೨	೩.೭೬	೧೧,೩೭,೭೫೩	೧.೮೬	೧೫೮	೭	೩೪
ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ	೪,೮೬೧	೨.೫೩	೨೦,೮೩,೬೨೫	೩.೪೧	೪೫೭	೫	೧೭
ಉಡುಪಿ	೩,೫೮೨	೧.೮೭	೧೧,೭೭,೭೫೩	೧.೯೩	೩೦೪	೩	೯
ಹಾಸನ	೬,೮೧೪	೩.೫೫	೧೭,೭೬,೨೨೧	೨.೯೧	೨೬೧	೮	೩೮
ಕೊಡಗು	೪,೧೦೨	೨.೧೪	೫,೫೪,೭೬೨	೦.೯೧	೧೩೫	೩	೧೬
ಮಂಡ್ಯ	೪,೯೬೨ ೪,೯೦	೨.೫೯	೧೮,೦೮,೬೮೦	೨.೯೬	೩೬೫	೭	೩೧
ಮೈಸೂರು	೧. ೬೭೬, ೩೦೭ ೭.೮೨	೩.೨೯	೨೯,೯೪,೭೪೪	೪.೯೦	೪೩೭	೭	೩೩
ಜಾಮರಾಜ ನಗರ	೫,೬೪೮	೨.೯೪	೧೦,೨೦,೯೬೨	೧.೬೭	೨೦೦	೪	೧೬
ಬೆಳಗಾವಿ	೧೩,೪೩೩	೭.೦೦	೪೭,೭೮,೪೩೯	೭.೮೨	೩೫೬	೧೦	೩೫
ವಿಜಯಪುರ	೧೦,೪೯೮	೫.೪೭	೨೧,೭೫,೧೦೨	೩.೫೬	೨೦೭	೫	೧೮
ಬಾಗಲಕೋಟೆ	೬,೫೫೨	೩.೪೨	೧೮,೯೦,೮೨೬	೩.೦೯	೨೮೮	೬	೧೮
ಧಾರವಾಡ	೪,೨೬೦	೨.೨೨	೧೮,೪೬,೯೯೩	೩.೦೨	೪೩೪	೫	೧೪
ಗದಗ	೪,೬೫೭	೨.೪೩	೧೦,೬೫,೨೩೫	೧.೭೪	೨೨೯	೫	೧೧
ಹಾವೇರಿ	೪,೮೨೩	೨.೫೧	೧೫,೯೮,೫೦೬	೨.೬೧	೩೩೧	೭	೧೯
ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ	೧೦,೨೭೭	೫.೩೬	೧೪,೩೬,೮೪೭	೨.೩೫	೧೪೦	೧೧	೩೫
ಬಳ್ಳಾರಿ	೮,೪೬೧	೪.೪೧	೨೫,೩೨,೩೮೩	೪.೧೪	೩೦೦	೭	೨೭
ಬೀದರ್	೫,೪೪೮	೨.೮೪	೧೭,೦೦,೦೧೮	೨.೭೮	೩೧೨	೫	೩೦
ಕಲಬುರ್ಗಿ	೧೦,೯೫೪	೫.೭೧	೨೫,೬೪,೮೯೨	೪.೨೦	೨೩೩	೭	೩೨
ರಾಯಚೂರು	೮,೪೪೨	೪.೪೦	೧೯,೨೪,೭೭೩	೩.೧೫	೨೫೦	೫	೩೭
ಕೊಪ್ಪಳ	೫,೫೭೦	೨.೯೦	೧೩,೯೧,೨೯೨	೨.೨೮	೨೨೪	೪	೨೦
ಯಾದಗಿರಿ	೫,೨೭೦	೨.೭೫	೧೧,೭೨,೯೮೫	೧.೯೨	೨೨೪	೩	೧೬
ರಾಜ್ಯ	೧,೯೧,೭೯೧	೧೦೦	೬೧೧,೩೦,೭೪೧	೧೦೦	೩೧೯	೧೭೬	೭೪೭

ಭೂ ಭೌತ ಲಕ್ಷಣಗಳು (ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ಭೂಗೋಳ)

ಭಾರತ ಒಕ್ಕೂಟದ ಎರಡು ಬೃಹತ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳ ಭಾಗವಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದ ಭೂಭೌತಲಕ್ಷಣಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಆ ಎರಡು ಲಕ್ಷಣಗಳೆಂದರೆ ದಕ್ಷಿಣ ಪ್ರಸ್ಥಭೂಮಿ ಮತ್ತು ಕಡಲತೀರದ ಬಯಲು ಹಾಗೂ ದ್ವೀಪಗಳು. ರಾಜ್ಯದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಪ್ರಮುಖವಾದ ನಾಲ್ಕು ಭೌತಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

೧. **ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಸ್ಥಭೂಮಿ:** ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಸ್ಥಭೂಮಿಯು ಬೆಳಗಾವಿ, ಬೀದರ್, ವಿಜಯಪುರ, ಬಾಗಲಕೋಟೆ, ಕಲಬುರ್ಗಿ ಮತ್ತು ಯಾದಗಿರಿ ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಇದು ಬಹುತೇಕ ದಖ್ಖಾ ಪ್ರಸ್ಥಭೂಮಿಯಿಂದಾಗಿದೆ. ಈ ಪ್ರಸ್ಥಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಏಕತಾನತೆ ತರುವ ವೃಕ್ಷರಹಿತ ದೃಶ್ಯಾವಳಿ ಎದ್ದುಕಾಣುತ್ತದೆ. ಸಮುದ್ರ

ಮಟ್ಟದಿಂದ ಸರಾಸರಿ ೩೦೦ ರಿಂದ ೬೦೦ ಮೀಟರ್ ಎತ್ತರವಿದೆ. ಆದಾಗ್ಯೂ ಕೃಷ್ಣಾ, ಭೀಮಾ, ಘಟಪ್ರಭಾ, ಮಲಪ್ರಭಾ ನದಿಗಳ ಬಯಲು, ಅವುಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುವ ಜಲಾನಯನ ಪ್ರದೇಶಗಳು, ಮೆಟ್ಟಿಲಿನಾಕಾರದ ದೃಶ್ಯಾವಳಿ, ಲ್ಯಾಟರೈಟ್‌ನಿಂದಾದ ಕಡಿದಾದ ಭಾಗಗಳು, ಶೇಷ ಗುಡ್ಡಗಳು ಮತ್ತು ಏಣುಗಳಿಂದಾಗಿ ವಿಶಾಲವಾದ ಪ್ರಸ್ಥಭೂಮಿಯ ಏಕತಾನತೆ ಭಂಗವಾಗುತ್ತದೆ. ಪೂರ್ವದೆಡೆಗೆ ಪ್ರಸ್ಥಭೂಮಿಯ ಸಾಮಾನ್ಯ ಇಳಿಜಾರಿದೆ. ಈ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಬಲುಪಾಲು ಪ್ರದೇಶ ಕಪ್ಪು ಹತ್ತಿ ಮಣ್ಣಿನಿಂದ ಆವೃತವಾಗಿದೆ.

೨. **ಮಧ್ಯ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಸ್ಥಭೂಮಿ:** ಮಧ್ಯ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಸ್ಥಭೂಮಿಯು ಬಳ್ಳಾರಿ, ದಾವಣಗೆರೆ, ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ದಾವಣಗೆರೆ, ಧಾರವಾಡ, ಗದಗ, ಹಾವೇರಿ, ರಾಯಚೂರು, ಕೊಪ್ಪಳ ಮತ್ತು ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು

ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಈ ಪ್ರಾಂತ್ಯವು ಒಂದೆಡೆ ದಖನ್ ಪ್ರಸ್ಥಭೂಮಿಯಿಂದ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಸ್ಥಭೂಮಿ, ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ ಸಾಪೇಕ್ಷವಾಗಿ ಎತ್ತರಿಸಿರುವ ದಕ್ಷಿಣ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಸ್ಥಭೂಮಿಯ ನಡುವಿನ ಪರಿವರ್ತನಾ ಹೊರಮೈಯನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತದೆ. ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಈ ಪ್ರಾಂತ್ಯವು ತುಂಗಭದ್ರಾ ತಗ್ಗು ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಭಾಗದ ಸಾಧಾರಣ ಔನ್ನತ್ಯ ೪೫೦ ರಿಂದ ೭೦೦ ಮೀಟರ್ ವರೆಗೆ ವ್ಯತ್ಯಯಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಆದರೂ ಈ ಪರಿವರ್ತನಾ ವಲಯವನ್ನು ಭೇದಿಸಿದಂತೆ ಧಾರವಾಡ ಗುಂಪಿನ ಶಿಲೆಗಳು ಅನೇಕ ಸಮಾಂತರ ಏಣುಗಳಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಇಂಥ ಶೇಷ ಬೆಟ್ಟಗಳು ಸಮುದ್ರ ಮಟ್ಟದಿಂದ ಸರಾಸರಿ ೯೦೦ ಮೀಟರ್ ಎತ್ತರದಲ್ಲವೆ. ಪೂರ್ವದೆಡೆಗೆ ಈ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಇಳಿಜಾರನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

೩. **ದಕ್ಷಿಣ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಸ್ಥಭೂಮಿ:** ದಕ್ಷಿಣ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಸ್ಥಭೂಮಿಯು ಬೆಂಗಳೂರು, ರಾಮನಗರ, ಬೆಂಗಳೂರು ಗ್ರಾಮಾಂತರ, ಹಾಸನ, ಕೊಡಗು, ಕೋಲಾರ, ಚಿಕ್ಕಬಳ್ಳಾಪುರ, ಮಂಡ್ಯ, ಮೈಸೂರು, ಚಾಮರಾಜನಗರ ಮತ್ತು ತುಮಕೂರು ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಈ ಪ್ರಾಂತ್ಯವು ಬಹುತೇಕ ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾಗದ ಕಾವೇರಿ ನದಿಯ ಕೊಳ್ಳವನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಇದು ೭೦೦ ಮೀಟರ್ ಸಮಾನತೆ ರೇಖೆಯಿಂದ ಆವೃತವಾಗಿದ್ದು, ಕಡಿದಾದ ಇಳಿಜಾರಿರುವುದು ಇದರ ವಿಶೇಷ ಲಕ್ಷಣ. ಪಶ್ಚಿಮ ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲ ಪಶ್ಚಿಮಘಟ್ಟಗಳ ಗಿರಿಗಳಿಂದ ಆವೃತವಾಗಿದೆ. ಇದರ ಉತ್ತರ ಭಾಗವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದಾದ ಉನ್ನತ ಪ್ರಸ್ಥಭೂಮಿಯಿಂದ ಭೇದಗೊಂಡಿದೆ. ಪೂರ್ವದಲ್ಲ ಕಾವೇರಿ ನದಿಯ ಕಣಿವೆ ಮತ್ತು ಈ ನದಿಯ ಉಪನದಿಗಳು ಅನಾವರಣಗೊಂಡು ಅಸಮ ಬಯಲನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿವೆ. ಈ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಸಾಧಾರಣ ಎತ್ತರ ೭೦೦ ರಿಂದ ೯೦೦ ಮೀಟರುಗಳಷ್ಟು ವ್ಯತ್ಯಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದಾಗ್ಯೂ ಶೇಷ ಔನ್ನತ್ಯ ೧,೫೦೦ ರಿಂದ ೧,೭೦೦ ಮೀಟರುಗಳಷ್ಟು ಇರುವುದನ್ನು ಚಾಮರಾಜನಗರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಜಿರಿಗಿರಿಂಗನ ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲ ಮತ್ತು ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ ಶ್ರೇಣಿಗಳಲ್ಲ ಕಾಣಬಹುದು.

೪. **ಕರ್ನಾಟಕದ ಕರಾವಳಿ ಪ್ರದೇಶ:** ಕರ್ನಾಟಕದ ಕರಾವಳಿ ಪ್ರದೇಶವು ಪೂರ್ವದಲ್ಲ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಸ್ಥಭೂಮಿಯ ಪಶ್ಚಿಮಘಟ್ಟಗಳ ಅಂಚಿನ, ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲ ಅರಬ್ಬೀ ಸಮುದ್ರದ ನಡುವೆ ಹರಡಿದೆ. ಈ ಭಾಗ ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ, ಉಡುಪಿ, ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲ ಪಶ್ಚಿಮಘಟ್ಟದ ಅನೇಕ ಏಣುಗಳು ಚಾಚಿದ ಭಾಗಗಳು ಅಡ್ಡಹಾಯ್ದಂತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶವೇ ಅತ್ಯಂತ ಸಂಕೀರ್ಣವಾದುದು. ಇದರ ತುಂಬ ನದಿಗಳಿವೆ, ನದಿಚಾಚುಗಳಿವೆ, ಜಲಪಾತಗಳಿವೆ, ಗಿರಿಶೃಂಗಗಳಿವೆ, ಬೆಟ್ಟಸಾಲುಗಳಿವೆ. ಕರಾವಳಿ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಎರಡು ಪ್ರಮುಖ ಭೌತಘಟಕಗಳಾಗಿ ವಿಭಜಿಸಬಹುದು - ಬಯಲು ಮತ್ತು ಪಶ್ಚಿಮಘಟ್ಟಗಳು. ಕರಾವಳಿ ಬಯಲು ಅಳವೆಯ ಇಕ್ಕಟ್ಟಾದ

ವಿಸ್ತರಣೆಯನ್ನೂ ಮತ್ತು ಕಡಲ ಬಯಲನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತದೆ. ಪೂರ್ವದೆಡೆ ದಿಡೀರೆಂದು ಎದ್ದಿರುವ ಭಾಗವೇ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿದೆ. ದಕ್ಷಿಣ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ (೯೦೦ ರಿಂದ ೧,೫೦೦ ಮೀಟರ್) ಘಟ್ಟದ ಉತ್ತರ ಭಾಗದ ಔನ್ನತ್ಯ ಕೆಳಮಟ್ಟದ್ದು ಎಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು (೪೫೦ ರಿಂದ ೭೦೦ ಮೀಟರ್). ಕರಾವಳಿ ಪಟ್ಟಿಯು ಸರಾಸರಿ ೫೦ ರಿಂದ ೮೦ ಕಿಲೋ ಮೀಟರ್ ಅಗಲವಾಗಿದೆ. ಉದ್ದ ಉತ್ತರ ದಕ್ಷಿಣವಾಗಿ ಸುಮಾರು ೨೭೭ ಕಿಲೋ ಮೀಟರ್. ಕೆಲವೆಡೆ ಪಕ್ಕದ ಪಶ್ಚಿಮಘಟ್ಟಗಳ ಶೃಂಗಗಳು ಕಾರವಾರದ ಬಳಿ ಕಾಣುವಂತೆ ಹದಿಮೂರು ಕಿಲೋ ಮೀಟರುಗಳಷ್ಟು ಸನಿಹದಲ್ಲಿದೆ. ಸರಾಸರಿ ಸಮುದ್ರ ಮಟ್ಟದಿಂದ ಈ ಭಾಗದ ಸರಾಸರಿ ಎತ್ತರ ೭೫ ಮೀಟರುಗಳಷ್ಟು.

ಭೂಸೃಷ್ಟಿ (ಮೇಲ್ಮೈ) ಲಕ್ಷಣ: ಸೃಷ್ಟಿ ಲಕ್ಷಣಗಳ ಎಲ್ಲ ವ್ಯತ್ಯಯಗಳ ನಮೂನೆಗಳನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತದೆ. ಉನ್ನತ ಪರ್ವತಗಳು, ಪ್ರಸ್ಥಭೂಮಿ, ಶೇಷ ಗುಡ್ಡಗಳು ಹಾಗೂ ಕರಾವಳಿ ಬಯಲು. ರಾಜ್ಯವು ಪಶ್ಚಿಮ, ಪೂರ್ವ ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲ ಪರ್ವತಮಾಲೆಯಿಂದ ಆವೃತವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ರಾಜ್ಯದ ಪ್ರಧಾನ ಲಕ್ಷಣವೆಂದರೆ ಪ್ರಸ್ಥಭೂಮಿ. ಸಮುದ್ರ ಮಟ್ಟದಿಂದ ಪ್ರಸ್ಥಭೂಮಿಯು ಸರಾಸರಿ ೭೦೦ ರಿಂದ ೯೦೦ ಮೀಟರ್ ಎತ್ತರದಲ್ಲಿದೆ. ಇಡೀ ಭೂ ದೃಶ್ಯ ಅಂಕುಡೊಂಕಾಗಿದ್ದು, ಪರ್ವತಗಳಿಂದ, ಆಳ ಕಮರಿಗಳಿಂದ ಭೇದಿತವಾಗಿದೆ. ಅರಬ್ಬೀ ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ಎದುರಾಗಿರುವ ಕಿರಿದಾದ ಕರಾವಳಿ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲ ಮಾತ್ರ ಸಮುದ್ರ ಮಟ್ಟಕ್ಕಿಂತ ಮೇಲೆ ಸರಾಸರಿ ೩೦೦ ಮೀಟರಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಎತ್ತರದ ಮೈದಾನವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ೧,೫೦೦ ಮೀಟರಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಎತ್ತರದ ಕೆಲವೇ ಶೃಂಗಗಳು ಪಶ್ಚಿಮ ಮತ್ತು ಪೂರ್ವ ಘಟ್ಟದ ಸಮೂಹದಲ್ಲವೆ. ಪಶ್ಚಿಮಘಟ್ಟವನ್ನು ಪಶ್ಚಿಮ ಪೂರ್ವ ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲ ಅಡ್ಡ ಕೊಯ್ದಂತೆ ಚಿತ್ರ ಪಡೆಯುವುದಾದರೆ ನಾವು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಮೊದಲು ಕಿರಿದಾದ ಕರಾವಳಿ ಬಯಲು, ಮುಂದೆ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಹಾಯ್ದಂತೆ ಚಿಕ್ಕ ಚಿಕ್ಕ ಪ್ರಸ್ಥಭೂಮಿಗಳನ್ನು ವಿವಿಧ ಔನ್ನತ್ಯದಲ್ಲ ಕಾಣಬಹುದು ಮುಂದುವರಿದಂತೆ ದಿಡೀರೆಂದು ಬಹು ಎತ್ತರದ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಇದರ ನಂತರ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಇಳಿಜಾರು ಎದುರಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಪೂರ್ವ, ಉತ್ತರ ಮತ್ತು ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಇಳಿಜಾರು ತೋರುವ ಪ್ರಸ್ಥಭೂಮಿ ಎದುರಾಗುತ್ತದೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದ ಉನ್ನತ ಗಿರಿಶೃಂಗಗಳ ಪೈಕಿ ಮುಖ್ಯವಾದವುಗಳೆಂದರೆ ಮುಳ್ಳಯ್ಯನಗಿರಿ (೧,೯೨೫ ಮೀಟರ್), ಬಾಬಾಬುಡನ್‌ಗಿರಿ (ಚಂದ್ರದ್ರೋಣ ಪರ್ವತ-೧,೮೯೫ ಮೀಟರ್), ಮತ್ತು ಕುದುರೆಮುಖ (೧,೮೯೫ ಮೀಟರ್). ಇವೆಲ್ಲವೂ ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲೇ ಇವೆ. ಪುಷ್ಪಗಿರಿ (೧,೯೦೮ ಮೀಟರ್) ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿದೆ. ೧,೫೦೦ ಮೀಟರಿಗೂ ಎತ್ತರವಿರುವ ಹತ್ತಾರು ಶೃಂಗಗಳು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲವೆ. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಎತ್ತರವಿರುವ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಶೇಕಡಾವಾರು ಇಂತಿದೆ. ೧೫೦ ಮೀಟರುಗಳಿಗೂ ಕಡಿಮೆ ಎತ್ತರದವು ೫.೧೭; ೧೫೦ ರಿಂದ ೩೦೦ ಮೀಟರ್ ಎತ್ತರದವು ೧.೯೫; ೩೦೦ ರಿಂದ ೭೦೦ ಮೀಟರ್ ಎತ್ತರದವು ೪೩.೫೧; ೭೦೦ರಿಂದ ೧,೩೫೦ ಮೀಟರ್ ಎತ್ತರದವು ೪೮.೧೮; ೧,೩೫೦ ಮೀಟರಿಗೂ ಹೆಚ್ಚು ಎತ್ತರದವು ೦.೫೭.

ಭೂವಿಜ್ಞಾನ

ಭೂಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಶಿಲೆಗಳ ವಯೋಮಾನ, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಲಭ್ಯವಿರುವ ಜೀವ್ಯಾವಶೇಷಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಎರಡು ಮಹಾಕಲ್ಪ (ಇಯಾನ್) ಹಾಗೂ ನಾಲ್ಕು ಕಲ್ಪಗಳಾಗಿ (ಇರಾ) ಭೂವಿಜ್ಞಾನಿಗಳು ವಿಭಜಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಒಂದೊಂದು ಕಲ್ಪವನ್ನು ಯುಗ (ಪಿರಿಯಡ್), ಯುಗವನ್ನು ಉಪಯುಗ (ಇಪೋಕ್), ಉಪಯುಗವನ್ನು ಕಾಲ (ಏಜ್) ಎಂದು ವಿಭಜನೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಮಹಾಕಲ್ಪಗಳು:

- ೧. ಕ್ರಿಕೇಂಬ್ರಿಯನ್ (ಕೇಂಬ್ರಿಯನ್‌ಗಿಂತ ಹಿಂದಿನದು),
- ೨. ಫೆನೇರೋರೋಯಿಕ್ (ದೃಶ್ಯ ಮಹಾಕಲ್ಪ)

ಕ್ರಿಕೇಂಬ್ರಿಯನ್ ಮಹಾಕಲ್ಪ-ಕಲ್ಪಗಳು:

- ೧. ಆರ್ಕೇಯನ್ (ಆರ್ಕೇಯ) - ೩೫೦ ರಿಂದ ೨೫೦ ಕೋಟಿ ವರ್ಷಗಳು ಹಿಂದಿನದು
- ೨. ಪ್ರೊಟೆರೋರೋಯಿಕ್ (ಆದಿಜೀವಿ ಕಲ್ಪ) - ೨೫೦ ರಿಂದ ೬೦ ಕೋಟಿ ವರ್ಷಗಳು ಹಿಂದಿನದು

ದೃಶ್ಯಮಹಾಕಲ್ಪ:

- ೧ ಪೇಲಿಯೋರೋಯಿಕ್ (ಪ್ರಾಚೀನಜೀವಿ ಕಲ್ಪ) ೬೦ ರಿಂದ ೨೫.೩ ಕೋಟಿ ವರ್ಷಗಳು ಹಿಂದಿನದು
- ೨. ಮೀಸೋರೋಯಿಕ್ (ಮಧ್ಯಜೀವಿಕಲ್ಪ) ೨೨.೫ ರಿಂದ ೬.೫ ಕೋಟಿ ವರ್ಷಗಳು ಹಿಂದಿನದು
- ೩. ಸೀನೋರೋಯಿಕ್ (ನವಜೀವಿ ಕಲ್ಪ) ೬.೫ ರಿಂದ ೦ ಕೋಟಿ ವರ್ಷಗಳು ಹಿಂದಿನದು

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿನ ಶಿಲಾರಚನೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ನಾಲ್ಕು ವಿಭಾಗವಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಬಹುದು. ಅತ್ಯಂತ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಹರಡಿರುವ ಬಹುತೇಕ ನೆಲಮಟ್ಟದಲ್ಲೇ ಕಾಣುವ ನೈಸ್ ಶಿಲಾ ಸಂಕೀರ್ಣ. ಇದರಲ್ಲೂ ಎರಡು ವಯೋಮಾನದ ನೈಸ್ ಶಿಲೆಗಳಿವೆ. ಪುರಾತನ ನೈಸ್ ಶಿಲೆಗಳ ವಯೋಮಾನ ೩೦೦ ಕೋಟಿ ವರ್ಷಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು. ಇವು ಟೋನೋಲೈಟ್ ಮತ್ತು ಟ್ರಾಂಜೋಮೈಟ್ ಸಂಯೋಜನೆಯುಳ್ಳವು. ಬಹುತೇಕ ರಾಮನಗರ ಗ್ರಾನೈಟ್ ಪಟ್ಟಿಯ ಪಶ್ಚಿಮ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಇದು ಸೀಮಿತವಾಗಿವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಕರ್ನಾಟಕದ ಪೂರ್ವ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತರಿಸಿರುವ ಕಿರಿಪ್ರಾಯದ ನೈಸ್ ಸಂಕೀರ್ಣ - ವಯೋಮಾನ ಸುಮಾರು ೨೬೦ ಕೋಟಿ ವರ್ಷ. ಇದನ್ನುಳಿದರೆ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಹರಡಿರುವ ಶಿಲೆಗಳೆಂದರೆ ಶಿಸ್ಟ್ ಶಿಲಾಪಟ್ಟಿಗಳು (ಶಿಸ್ಟ್ ಎಂದರೆ ರೂಪಾಂತರಗೊಂಡ ಪತ್ರರೂಪಿ ಶಿಲೆಗಳು.) ಇವುಗಳಲ್ಲೂ ಮೂರು ಬಗೆಯಿವೆ. ಅತ್ಯಂತ ಪುರಾತನ ಶಿಸ್ಟ್ ಶಿಲೆಗಳು - ಮೊದಲನೆಯ ಬಗೆಯವು. ಈ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಬರುವ ಶಿಲಾ ಜಾಡುಗಳೆಂದರೆ ಸರಗೂರು ಶಿಸ್ಟ್ ಜಾಡು, ಹೊಳೆನರಸೀಪುರ ಶಿಸ್ಟ್ ಜಾಡು, ಕುಣಿಗಲ್ ಶಿಸ್ಟ್ ಜಾಡು, ಗುರುಗುಂಟ ಶಿಸ್ಟ್ ಜಾಡು, ಆಲದಹಳ್ಳಿ ಶಿಸ್ಟ್ ಜಾಡು,

ಕಲ್ಯಾಡಿ ಶಿಸ್ಟ್ ಜಾಡು, ಕೃಷ್ಣರಾಜಪೇಟೆ ಶಿಸ್ಟ್ ಜಾಡು, ನುಗ್ಗೇಹಳ್ಳಿ ಶಿಸ್ಟ್ ಜಾಡು. ಇವೆಲ್ಲವೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಮಾನದಲ್ಲಿ ರೂಪಾಂತರಿತ ಮೇಫಿಕ್, ಅಲ್ಟ್ರಾ ಮೇಫಿಕ್ ಶಿಲೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಆಲದಹಳ್ಳಿ, ಕಲ್ಯಾಡಿ ಜಾಡು ತಾವು ನಿಕ್ಷೇಪಗಳಿಗೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧ. ನುಗ್ಗೇಹಳ್ಳಿ ಜಾಡು ಕ್ರೋಮೈಟ್ ನಿಕ್ಷೇಪಗಳಿಗೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧ. ಮೇಲಿನ ಈ ಎಲ್ಲ ಶಿಲಾ ಜಾಡುಗಳನ್ನು ಸರಗೂರು ಶಿಸ್ಟ್‌ಗಳಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿ ಅದೇ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಭೂವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ವಯೋಮಾನ ೩೦೦ ಕೋಟಿ ವರ್ಷಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು.

ಎರಡನೆಯ ವರ್ಗದ ಶಿಸ್ಟ್ ಶಿಲಾ ಜಾಡನ್ನು ಸ್ವರ್ಣಭರಿತ ಎಂದು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದ ಶಿಸ್ಟ್ ಶಿಲಾ ಜಾಡುಗಳೆಂದರೆ ಕೋಲಾರ ಶಿಸ್ಟ್ ಜಾಡು, ಪೆನ್ನಾರ್ ಹಗರಿ ಶಿಸ್ಟ್ ಜಾಡು, ಹಟ್ಟಿ ಮಸ್ಕಿ ಶಿಸ್ಟ್ ಜಾಡು, ಮಂಗಳೂರು ಶಿಸ್ಟ್ ಜಾಡು, ಹುನಗುಂದ ಕುಷ್ಟಗಿ ಶಿಸ್ಟ್ ಜಾಡು. ಈ ಪೈಕಿ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಶಿಸ್ಟ್ ಶಿಲಾ ಜಾಡೆಂದರೆ ಕೋಲಾರ ಮತ್ತು ಹಟ್ಟಿ-ಮಸ್ಕಿ ಶಿಸ್ಟ್ ಜಾಡು. ಇವುಗಳ ವಯೋಮಾನ ೨೭೦ ಕೋಟಿ ವರ್ಷಕ್ಕೂ ಮಿಗಿಲು. ಮೂರನೆಯ ಗುಂಪಿನ ಶಿಸ್ಟ್ ಶಿಲಾ ಜಾಡನ್ನು ಧಾರವಾಡ ವಿಧದ ಶಿಲಾ ಜಾಡೆಂದು ಗುರುತಿಸಿದೆ. ಇವನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಭೂವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿ ಕಿರಿಪ್ರಾಯದ ಶಿಸ್ಟ್ ಶಿಲಾ ಜಾಡೆಂದು ಸಂಭೋಧಿಸುವುದುಂಟು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾದದ್ದು ಮತ್ತು ಹೆಚ್ಚು ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿರುವ ಶಿಸ್ಟ್ ಜಾಡೆಂದರೆ : ಬಾಬಾಬುಡನ್ ಶಿಸ್ಟ್ ಜಾಡು, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಶಿಸ್ಟ್ ಜಾಡು ಮತ್ತು ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಶಿಸ್ಟ್ ಜಾಡು. ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಕಬ್ಬಣ, ಮ್ಯಾಂಗನೀಸ್, ತಾಮ್ರ ಲೋಹಗಳಿಗೆ ಈ ಜಾಡುಗಳು ಹೆಸರುವಾಸಿ. ಇವುಗಳ ವಯೋಮಾನ ಅಂದಾಜು ೩೦೦ ಕೋಟಿ ವರ್ಷ.

ಇವುಗಳ ಅನಂತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಭೂವಿಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಎದ್ದು ಕಾಣುವ ಲಕ್ಷಣಗಳೆಂದರೆ ಕಿರಿಪ್ರಾಯದ ಗ್ರಾನೈಟ್ ಶಿಲೆಗಳು. ಈ ಕಿರಿಪ್ರಾಯದ ಗ್ರಾನೈಟ್ ಶಿಲೆಗಳು ಧಾರವಾಡ ಶಿಲಾಸ್ತೋಮದ ಚಟುವಟಿಕೆಯ ನಂತರ ಮೈದಳಿದ ಶಿಲೆಗಳು. ಇವುಗಳ ಪ್ರಾಯ ೨೬೦ ಕೋಟಿ ವರ್ಷಗಳಿಂದ ೨೯೦ ಕೋಟಿ ವರ್ಷಗಳು. ಈ ವಯೋಮಾನದ ಶಿಲೆಗಳು ಉತ್ತರ ದಕ್ಷಿಣವಾಗಿ ರೇಖಾಯವಾಗಿ ಹಬ್ಬಿವೆ. ಸುಮಾರು ೭೦೦ ಕಿ.ಮೀ.ಗಳಷ್ಟು ಉದ್ದವಿವೆ. ೫೦ ಕಿ.ಮೀ. ಗರಿಷ್ಠ ಅಗಲ. ಹಿಂದೆ ಈ ಶಿಲೆಗಳನ್ನು ಕ್ಲೋಸ್‌ಪೆಟ್ ಗ್ರಾನೈಟ್ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದನ್ನೇ ಈಗ ರಾಮನಗರ ಗ್ರಾನೈಟ್ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ (ಸರ್ ಬ್ಯಾರಿ ಕ್ಲೋಸ್ (೧೭೫೬-೧೮೧೩) ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಸೈನ್ಯಾಧಿಕಾರಿ. ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಟಿಪ್ಪುವನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದುದರಲ್ಲಿ ಇವನ ಪಾತ್ರ ಮಹತ್ವದ್ದು. ಎಂದೇ ಅವನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ರಾಮನಗರವನ್ನು ಹಿಂದೆ ಕ್ಲೋಸ್‌ಪೇಟೆ ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು). ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬಿಡಿಬಿಡಿಯಾಗಿ ಮೈದಳಿದಿರುವ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ಅರಸೀಕೆರೆ, ಬಾಣಾವರ ಗ್ರಾನೈಟ್‌ಗಳನ್ನು ಈ ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರಿಸಬಹುದು.

ಮೇಲೆ ವಿವರಿಸಿದ ಈ ಎಲ್ಲ ಶಿಲಾ ಜಾಡುಗಳು ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಆರ್ಷೇಯ ಕಲ್ಪಕ್ಕೆ ಸೇರಿವೆ. ಇದರ ನಂತರ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾದ ಭೂವೈಜ್ಞಾನಿಕ ರಚನೆಗಳೆಂದರೆ ಕರ್ನಾಟಕದ ಉತ್ತರ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಬೆಳಗಾವಿ, ವಿಜಯಪುರ, ಬಾಗಲಕೋಟೆ, ಯಾದಗಿರಿ ಮತ್ತು ಕಲಬುರಗಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ

ನೈಸ್ ಶಿಲೆಯನ್ನು ಬುನಾದಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅದರ ಮೇಲೆ ಅನನುರೂಪವಾಗಿ ಸ್ತರವಾಗಿರುವ ಶಿಲೆಗಳು ಸುಮಾರು ೮,೦೦೦ ಚ.ಕಿ.ಮೀ. ಜಾಗವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿದೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಕಲಾದಗಿ ಗುಂಪಿನ ಶಿಲೆಗಳು ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ (ಕಲಾದಗಿ, ಬಾಗಲಕೋಟೆ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಒಂದು ಪಟ್ಟಣ. ಇದರ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಶಿಲೆಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು).

ಕರ್ನಾಟಕದ ಈಶಾನ್ಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕಲಬುರಗಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಲಾದಗಿ ಗುಂಪಿನ ಶಿಲೆಗಳ ಮೇಲೆ ಅವಕ್ಕಿಂತಲೂ ಕಿರಿಪ್ರಾಯದ ಶಿಲಾಗುಂಪು ಸಂಚಯವಾಗಿರುವುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಗುಂಪಿನ ಶಿಲೆಗಳನ್ನು ಭೀಮಾ ಗುಂಪೆಂದು ವರ್ಗೀಕರಿಸಿದೆ ಒಟ್ಟು ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ೫,೨೦೦ ಚ.ಕಿ.ಮೀ. ಈ ಎರಡೂ ಗುಂಪಿನ ಶಿಲೆಗಳು ಅತ್ಯಂತ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದ ಸುಣ್ಣಶಿಲಾ ನಿಕ್ಷೇಪವನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಆದಿಜೀವಿ ಕಲ್ಪದ ಶಿಲೆಗಳೆನ್ನಬಹುದು. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಇದರ ನಂತರದ ಪ್ರಮುಖ ಶಿಲಾರಚನೆಗಳೆಂದರೆ ದಖನ್ ಪ್ರಸ್ಥಭೂಮಿಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿರುವ ಟ್ರಾಪ್ ಮತ್ತು ಅಂತರ ಟ್ರಾಪ್ ಶಿಲೆಗಳು. ಇವು ಭಾರತದ ಭೂಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಮುಖ್ಯವಾದ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಎನ್ನಿಸಿವೆ. ಬೆಳಗಾವಿ, ಯಾದಗಿರಿ, ಕಲಬುರಗಿ, ಬೀದರ್ ಮತ್ತು ವಿಜಯಪುರದವರೆಗೆ ಟ್ರಾಪ್ ಶಿಲೆಗಳು ವಿಸ್ತರಿಸಿವೆ. ಇವು ಮಧ್ಯಜೀವಿ ಕಲ್ಪದ ಕ್ರಿಟೇಷಿಯಸ್ ಯುಗದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೈದಳಿದ ಶಿಲೆಗಳು. ಮುಂದೆ ತೃತೀಯ ಜೀವಿ ಕಲ್ಪದ ಆರಂಭದ ಕಾಲಕ್ಕೂ ವಿಸ್ತರಿಸಿದವು. ಇದರ ನಂತರದ ಶಿಲಾ ರಚನೆಗಳು ಆಧುನಿಕ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿವೆ. ಲ್ಯಾಟರೈಟ್ (ಮುರಕಲ್ಲು), ಮೆಕ್ಕಲು ನಿಕ್ಷೇಪಗಳನ್ನು ಇವು ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ.

ಖನಿಜ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳು

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಹಲವು ಲೋಹ, ಅಲೋಹ ಖನಿಜಗಳ ಭಂಡಾರವಿದೆ. ಚಿನ್ನವನ್ನು ಉತ್ಪಾದಿಸುತ್ತಿರುವ ಏಕೈಕ ರಾಜ್ಯವಿದು. ಬಹು ಮುಖ್ಯವಾದ ಕೊರತೆಯೆಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಇಂಧನ ಖನಿಜಗಳು ಅಲ್ಪ. ಪೆಟ್ರೋಲ್, ಕಲ್ಲಿದ್ದಲು ಸಂಪನ್ಮೂಲವನ್ನು ಹೊರ ರಾಜ್ಯಗಳಿಂದ ಖರೀದಿಸಬೇಕು. ಆದರೂ ಪ್ರಮುಖ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯ ಲೋಹಗಳ ಭಂಡಾರ ಸಾಕಷ್ಟಿದೆ. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಬಾಕ್ಸೈಟ್, ಕಬ್ಬಿಣ, ಮ್ಯಾಂಗನೀಸ್ ಅದಿರಿನ ನಿಕ್ಷೇಪಗಳು, ಕ್ರೋಮೈಟ್ ಅದಿರು ರಫ್ತು ಮಾಡುವ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಲಭ್ಯ. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸಿಮೆಂಟ್ ಕಾರ್ಖಾನೆಗೆ ಬೆನ್ನೆಲುಬಾದ ಸುಣ್ಣಶಿಲಾ ನಿಕ್ಷೇಪಗಳು ಹೇರಳವಾಗಿವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಕರ್ನಾಟಕ ಅಲಂಕರಣ ಶಿಲೆಗಳಿಗೂ ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾಗಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕದ ಭೂವಿಜ್ಞಾನವನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲು ೧೮೮೦ರಷ್ಟು ಹಿಂದೆಯೇ ಮೈಸೂರು ಭೂವಿಜ್ಞಾನ ಸಂಸ್ಥೆ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂತು. ಈಗ ಅದನ್ನು ಗಣಿ ಮತ್ತು ಭೂವಿಜ್ಞಾನ ಇಲಾಖೆಯೆಂದು ಮರುನಾಮಕರಣ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಶಿಲಾವರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವ ಒಟ್ಟು ಖನಿಜ ನಿಕ್ಷೇಪಗಳನ್ನು ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಹೀಗೆ ವಿಂಗಡಿಸಬಹುದು.

ಲೋಹ ಖನಿಜಗಳು: ಕ್ರೋಮೈಟ್, ಕಬ್ಬಿಣ, ಮ್ಯಾಂಗನೀಸ್, ಬಾಕ್ಸೈಟ್, ತಾಮ್ರ, ಚಿನ್ನ, ಬೆಳ್ಳಿ; **ಅಲೋಹ ಖನಿಜಗಳು:** ಕಲ್ಲಾರು, ಜೇಡಿಮಣ್ಣು, ಕುರಂದ, ಕಾವುಜೇಡಿ, ಸುದ್ದೆಮಣ್ಣು, ಕಯನೈಟ್,

ಓಕರ್, ಬೆಣಚು, ಬಳಪದಕಲ್ಲು, ಸುಣ್ಣಶಿಲೆ; **ಕಟ್ಟಡದ ಕಲ್ಲುಗಳು:** ಷಹಬಾದ್ ಕಲ್ಲು, ಗ್ರಾನೈಟ್ ಸಂಬಂಧಿ ಶಿಲೆಗಳು, ಡಾಲರೈಟ್, ಗ್ಯಾಬ್ರೋ, ಮರಳುಕಲ್ಲು, ಪೈರಾಕ್ಸಿನೈಟ್, ಚಾರ್ನೋಕ್ಲೈಟ್, ನೈಸ್, ಇತ್ಯಾದಿ; ಲೋಹ ಖನಿಜಗಳೆಲ್ಲವೂ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಪ್ರಧಾನ ಖನಿಜಗಳ ಗುಂಪಿಗೆ ಬರುತ್ತವೆ. ಉಳಿದವು ಅಪ್ರಧಾನ ಖನಿಜಗಳು. ಖನಿಜಗಳ ಉತ್ಪಾದನೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕಬ್ಬಿಣದ ಅದಿರು, ಸುಣ್ಣಶಿಲೆ, ಮ್ಯಾಂಗನೀಸ್, ಮ್ಯಾಂಗ್ನಿಸೈಟ್, ಬಾಕ್ಸೈಟ್ ಮತ್ತು ಚಿನ್ನ ಅತ್ಯಂತ ದೊಡ್ಡ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆದಿವೆ.

ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಚಿನ್ನದ ನಾಡು ಎಂಬ ಖ್ಯಾತಿ ಇದೆ. ೧೯೮೦ ರಿಂದ ೨೦೦೧ ರವರೆಗೆ ಕೋಲಾರದ ಚಿನ್ನದ ಗಣಿಗಳು ಚಿನ್ನದ ಉತ್ಪಾದನೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದವು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಗಣಿ, ಚಾಂಪಿಯನ್ ಗಣಿ ಮತ್ತು ನಂದಿದುರ್ಗ ಗಣಿಗಳು ಪ್ರಮುಖವಾದವು. ಅದರಲ್ಲೂ ಚಾಂಪಿಯನ್ ಗಣಿ ೩,೨೩೦ ಮೀಟರ್ ಆಳ ಇಳಿದು, ಇಡೀ ಕೋಲಾರ ಚಿನ್ನದ ಗಣಿಗಳ ಪೈಕಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಚಿನ್ನವನ್ನು ಉತ್ಪಾದನೆ ಮಾಡಿದೆ. ಕೋಲಾರ್ ಗೋಲ್ಡ್ ಫೀಲ್ಡ್‌ನ ಒಟ್ಟು ಚಿನ್ನದ ಉತ್ಪಾದನೆ ಸುಮಾರು ೮೦೦ ಟನ್ ಎಂದು ಅಂದಾಜು. ಈಗ ಗಣಿಗಳು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಿಂತುಹೋಗಿವೆ. ಅದುರಿನಲ್ಲಿ ಚಿನ್ನದ ಅಂಶ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ ಆಳ ಗಣಿಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಯ ವೆಚ್ಚ ಅಧಿಕವಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಈ ಗಣಿಗಳನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸ್ಥಗಿತಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು (೨೦೦೧). ಸದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಣ್ಣು ಚಿನ್ನದ ಗಣಿಗಳು ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಎರಡರಿಂದ ಮೂರು ಟನ್ ಚಿನ್ನವನ್ನು ಉತ್ಪಾದನೆ ಮಾಡುತ್ತಿವೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಈಗ ಚಿನ್ನವನ್ನು ಉತ್ಪಾದನೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಏಕೈಕ ಗಣಿ ಇದು. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲೇ ಪುರಾತನರು ತೋಡಿದ ಸುಮಾರು ೫೩ ಚಿನ್ನದ ಗುಂಡಿ/ಗಣಿಗಳನ್ನು ಭೂವಿಜ್ಞಾನಿಗಳು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಕರ್ನಾಟಕ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಕಬ್ಬಿಣದ ಅದಿರಿನ ಗಣಿ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ. ಭಾರತದ ಕಬ್ಬಿಣ ಅದಿರಿನ ಉತ್ಪಾದನೆಯಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ನಾಲ್ಕನೇ ಸ್ಥಾನವಿದೆ. ಕಬ್ಬಿಣ ಅದಿರಿನ ಪ್ರಧಾನ ಅದುರು ಮ್ಯಾಂಗ್ನೈಟ್. ೭೪.೪೦% ಕಬ್ಬಿಣದ ಅಂಶ. ಹೀಮಟೈಟ್ ೭೦% ಕಬ್ಬಿಣದ ಅಂಶ. ಬಳ್ಳಾರಿ, ವಿಜಯಪುರ, ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ಧಾರವಾಡ, ತುಮಕೂರು, ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಕಬ್ಬಿಣದ ಅದಿರಿನ ಕೈಗಾರಿಕೆ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ. ಈ ಪೈಕಿ ವ್ಯಾಪಕ ಗಣಿಗಾರಿಕೆ ನಡೆದಿರುವುದು ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಬಾಬಾಬುಡನ್‌ಗಿರಿ, ಕೆಮ್ಮಣ್ಣುಗುಂಡಿ ಮತ್ತು ಕುದುರೆಮುಖದಲ್ಲಿ (ಕುದುರೆಮುಖದಲ್ಲಿ ಈಗ ಗಣಿ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆ ನಿಂತುಹೋಗಿದೆ). ಹಾಗೆಯೇ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ದೋಣಿಮಲ್ಕೆ, ಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿ, ಬೇಗಲ್ಲು, ತಿಮ್ಮಪ್ಪನಗುಡ್ಡ ಹಾಗೂ ರಾಮದುರ್ಗದಲ್ಲಿ, ಬಳ್ಳಾರಿ, ಹೊಸಪೇಟೆ, ಸಂಡೂರು ವಲಯದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ದರ್ಜೆಯ ಅದುರು ಲಭ್ಯ. ಇಲ್ಲಿ ಹೀಮಟೈಟ್ ಅದುರು ಶೇ. ೬೨ರಿಂದ ೬೮ ಭಾಗ ಕಬ್ಬಿಣಾಂಶವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ.

ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ದೋಣಿಮಲ್ಕೆ ಗುಡ್ಡಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ೧೫೧ ದಶಲಕ್ಷ ಟನ್, ರಾಮನಗುಡ್ಡ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ೨೧೨ ದಶಲಕ್ಷ ಟನ್, ಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿ ಗುಡ್ಡದಲ್ಲಿ ೧೮೨ ದಶಲಕ್ಷ ಟನ್ ಕಬ್ಬಿಣದ ಅದಿರಿನ ನಿಕ್ಷೇಪವಿದೆಯೆಂದು ಅಂದಾಜು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಬಾಬಾಬುಡನ್ ಶ್ರೇಣಿಯಲ್ಲಿ ೩,೦೦೦ ದಶಲಕ್ಷ ಟನ್, ಕುದುರೆಮುಖದಲ್ಲಿ ೬೦೦ ದಶಲಕ್ಷ ಟನ್

ಕಙ್ಕಣದ ಅದಿರಿದೆಯೆಂದು ಅಂದಾಜು. ಪಶ್ಚಿಮಘಟ್ಟದ ಪರಿಸರಕ್ಕೆ ಅದರಿಂದ ಹಾನಿ ಎಂಬ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್ ಗಣಿಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುವಂತೆ ಆದೇಶಿಸಿದೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರಮುಖ ನಿಕ್ಷೇಪಗಳ ಪೈಕಿ ಮ್ಯಾಂಗನೀಸ್ ನಿಕ್ಷೇಪಗಳೂ ಸೇರಿವೆ. ಇವು ಬಹುತೇಕ ಬೆಳಗಾವಿ, ಬಳ್ಳಾರಿ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ತುಮಕೂರು, ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಹಾಗೂ ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಹಂಚಿಕೆಯಾಗಿವೆ. ಭಾರತದ ಗಣಿಗಳ ಬ್ಯಾರೋ ಮಾಡಿರುವ ಅಂದಾಜಿನಂತೆ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ದರ್ಜೆಯ ಸುಮಾರು ೬೪,೫೪೭,೦೦೦ ಟನ್ ಮ್ಯಾಂಗನೀಸ್ ಅದಿರು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಸಂಡೂರಿನ ಮ್ಯಾಂಗನೀಸ್ ಮತ್ತು ಕಙ್ಕಣ ಅದಿರು ನಿಯಮಿತ ಕಂಪನಿ ೨,೩೦,೦೦೦ ಟನ್ ಮ್ಯಾಂಗನೀಸ್ ಅದಿರನ್ನು ಉತ್ಪಾದನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕದ ಒಟ್ಟು ಮ್ಯಾಂಗನೀಸ್ ಉತ್ಪಾದನೆ ವಾರ್ಷಿಕ ೫,೬೪,೦೦೦ ಮೆಟ್ರಿಕ್ ಟನ್ನುಗಳು.

ಕ್ರೋಮೈಟ್ ಉತ್ಪಾದನೆಯಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಎರಡನೇ ಸ್ಥಾನವಿದೆ. ಸದ್ಯದಲ್ಲಿ ಅತಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕ್ರೋಮೈಟ್ ಅದಿರನ್ನು ಉತ್ಪಾದನೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು ನುಗ್ಗೇಹಳ್ಳಿ ಶಿಸ್ಟ್ ಜಾಡಿನಲ್ಲಿರುವ ಭೈರಾಪುರ ಗಣಿಗಳಲ್ಲಿ. ವಾರ್ಷಿಕ ಸರಾಸರಿ ಕ್ರೋಮೈಟ್ ಅದಿರಿನ ಉತ್ಪಾದನೆ ೧೦,೦೦೦ ಟನ್ನುಗಳೆಂದು ಅಂದಾಜು.

ಹಿಂದೆ ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕಲ್ಯಾಡಿ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಇಂಗಳದಾಳು ಮತ್ತು ಕಲಬುರಗಿಯ ತಿಂತಿಣಿಯಲ್ಲಿ ತಾಮ್ರದ ಉತ್ಪಾದನೆ ಮಾಡಲಾಗಿತ್ತಾದರೂ ಅಂತಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ತಾಮ್ರ ಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಸುಲಭ; ಇಲ್ಲಿನ ಗಣಿಗಾರಿಕೆಗಿಂತಲೂ ಕಡಿಮೆ ವೆಚ್ಚವಾಗುತ್ತದೆಂದು ಕಂಡುಬಂದ ಮೇಲೆ ಈ ಎಲ್ಲ ಗಣಿಗಳ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಯೂ ನಿಂತಿದೆ. ಅಲ್ಯೂಮಿನಿಯಂ ಲೋಹದ ಮುಖ್ಯ ಅದುರಾದ ಬಾಕ್ಸೈಟ್ ಬೆಳಗಾವಿ, ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು, ಕೊಡಗು, ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆ, ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ೨೭ ದಶಲಕ್ಷ ಟನ್ ಬಾಕ್ಸೈಟ್ ನಿಕ್ಷೇಪವಿದೆಯೆಂದು ಅಂದಾಜು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಅಲಂಕರಣ ಶಿಲೆಗಳ ಉದ್ಯಮ: ಅಲಂಕರಣ ಶಿಲೆಗಳ ಉತ್ಪಾದನೆಯಲ್ಲೂ ಕರ್ನಾಟಕ ಮುಂಚೂಣಿಯಲ್ಲಿದೆ. ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಗ್ರಾನೈಟ್ ಉದ್ಯಮ ಲಾಭದಾಯಕವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದೆ. ವಿವಿಧ ಬಗೆಯ ಅಲಂಕರಣ ಶಿಲೆಗಳು ಅದರಲ್ಲೂ ಗ್ರಾನೈಟ್, ಗ್ಯಾಬ್ರೋ, ಡಾಲರೈಟ್, ನೈಸ್, ಚಾರ್ನೋಕ್ಲೈಟ್ ಶಿಲೆಗಳು ಅಲಂಕರಣ ಶಿಲೆಗಳಾಗಿ ವಿದೇಶಗಳಲ್ಲೂ ಬೇಡಿಕೆ ಗಳಿಸಿವೆ.

ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ೪,೨೦೦ ಚ.ಕಿ.ಮೀ. ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಅಲಂಕರಣ ಶಿಲೆಗಳು ಲಭ್ಯವೆಂದು ಸಮೀಕ್ಷೆಗಳು ದೃಢಪಡಿಸಿವೆ. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಚಾಮರಾಜನಗರ, ಕೊಳ್ಳೆಗಾಲ, ಮಾಗಡಿ, ರಾಮನಗರ, ಕನಕಪುರ, ಶಿರಾ, ಚಿಂತಾಮಣಿ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ದರ್ಜೆಯ ಅಲಂಕರಣ ಶಿಲೆಗಳನ್ನು ಉತ್ಪಾದಿಸುತ್ತಿದೆ. ಇಳಕಲ್ಲು ಪಿಂಕ್ ಗ್ರಾನೈಟ್ ಎಂಬುದು ವಿಶ್ವವಿಖ್ಯಾತ. ಒಟ್ಟಾರೆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಲಂಕರಣ ದರ್ಜೆಯ ಗ್ರಾನೈಟ್ ಉತ್ಪಾದನೆ ೯೫,೭೧,೬೯೩ ಸಾವಿರ ಘನ ಮೀಟರ್‌ಗಳೆಂದು ಅಂದಾಜು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದ ಗಣಿ ಗುತ್ತಿಗೆ ಮತ್ತು ರಾಜಧನ: ಡಿಸೆಂಬರ್ ೨೦೧೫ ರ ಅಂತ್ಯಕ್ಕೆ ಗಣಿ ಮತ್ತು ಭೂವಿಜ್ಞಾನ ಇಲಾಖೆ ೫೧೯ ಹೆಕ್ಟೇರ್ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸುಣ್ಣದ ಶಿಲೆಯ ಗಣಿಗಾರಿಕೆಗೆ ಗುತ್ತಿಗೆ ನೀಡಿದೆ. ಕಳೆದ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಇದೇ ಅವಧಿಗೆ ಇಲಾಖೆಯು ೧೦೦೦.೭೩ ಹೆಕ್ಟೇರ್ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಆರು ಗಣಿ ಗುತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ನೀಡಿತ್ತು ಮತ್ತು ೨,೧೫೯.೮೯ ಹೆಕ್ಟೇರ್ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ನವೀಕೃತ ಕಙ್ಕಣದ ಅದುರಿನ ಮೂರು ಗಣಿ ಗುತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ಇಲಾಖೆ ನೀಡಿದೆ.

ಪ್ರಸ್ತುತ ೨೦೧೫-೧೬ನೇ ಸಾಲಿನ ಡಿಸೆಂಬರ್ ೨೦೧೫ರ ಅಂತ್ಯಕ್ಕೆ ಒಟ್ಟು ೧೬ ಅಲಂಕಾರಿಕ ಶಿಲಾ ಗಣಿ ಹಾಗೂ ೧೬೬ ಕಟ್ಟಡದ ಕಲ್ಲಿನ ಗಣಿ ಗುತ್ತಿಗೆಗಳನ್ನು ಮಂಜೂರು ಮಾಡಿದ್ದು, ೨೦೧೪-೧೫ನೇ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ೩೦ ಅಲಂಕಾರಿಕ ಶಿಲಾ ಗಣಿಗಾರಿಕೆಗೆ ಹಾಗೂ ೨೦೧೩-೧೪ನೇ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ೧೩ ಅಲಂಕಾರಿಕ ಶಿಲಾ ಗಣಿಗಾರಿಕೆಗೆ ಇಲಾಖೆ ಮಂಜೂರಾತಿ ನೀಡಿದೆ.

ಇಲಾಖೆಯು ಪ್ರಸ್ತುತ ೨೦೧೫-೧೬ನೇ ಸಾಲಿನ ಡಿಸೆಂಬರ್ ೨೦೧೫ರ ಅಂತ್ಯದವರೆಗಿನ ೧,೪೭೪.೭೪ ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿ ಗುರಿಗೆ ಮತ್ತು ವಾರ್ಷಿಕ ರೂಪಾಯಿ ೨,೦೪೮.೨೨೬ ಕೋಟಿಗಳ ಗುರಿಗೆ ಎದುರಾಗಿ ೧,೩೧೮.೯೩ ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿಯ ಆದಾಯವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ ೧.೪: ಖನಿಜೋತ್ಪಾದನೆಯ ಪ್ರಮಾಣ

ಖನಿಜ	ಪ್ರಮಾಣ	೨೦೧೦-೧೧
ಅ) ಲೋಹೀಯ ಖನಿಜಗಳು:		
ಅ) ಕಙ್ಕಣ ಸಂಬಂಧಿ	ಟನ್ನುಗಳು	೩,೧೫೨.೦೦
೧) ಕ್ರೋಮೈಟ್		
೨) ಕಙ್ಕಣದ ಅದುರು	ಟನ್ನುಗಳು	೨,೯೯,೫೮,೪೫೮.೦೦
೩) ಮ್ಯಾಂಗನೀಸ್ ಅದುರು	ಟನ್ನುಗಳು	೧,೦೮,೨೨೨.೦೦
ಆ) ಕಙ್ಕಣೇತರ		
೧) ಬಾಕ್ಸೈಟ್	ಟನ್ನುಗಳು	೬೨,೩೨೫.೦೦
೨) ತಾಮ್ರದ ಅದುರು	ಟನ್ನುಗಳು	೩೪,೩೩೦.೦೦
೩) ಚಿನ್ನ	ಗ್ರಾಂಗಳು	೨೫,೯೮,೨೯೪.೨೬
೪) ಬೆಳ್ಳಿ	ಗ್ರಾಂಗಳು	೨,೦೫೯೮೦.೦೧
ಇ) ಲೋಹೇತರ ಖನಿಜಗಳು		
ಕಲ್ಲಾರು	ಟನ್ನುಗಳು	-
ಓಕರ್ (ಕೆಂಪು)	ಟನ್ನುಗಳು	-
ಸುಧ್ಧೆಮಣ್ಣು/ಜೇಡು	ಟನ್ನುಗಳು	೩೬,೫೨೮.೦೦
ಕೊರಂಡಮ್	ಗ್ರಾಂಗಳು	೧೦.೦೦
ಫೆಲ್ಸೈಟ್	ಟನ್ನುಗಳು	೧,೦೬೩.೦೦
೬) ಕಾವುಜೇಡು	ಟನ್ನುಗಳು	-
೭) ಕಯಲನ್	ಟನ್ನುಗಳು	೨,೯೧೭.೦೦
೮) ಕಯನೈಟ್	ಟನ್ನುಗಳು	೧,೫೩೫.೦೦
೯) ಮ್ಯಾಂಗ್ನೀಸೈಟ್	ಟನ್ನುಗಳು	೮,೫೫೮.೦೦
೧೦) ಓಕರ್ (ಹಳದಿ)	ಟನ್ನುಗಳು	-
೧೧) ಬೆಣಚು	ಟನ್ನುಗಳು	೨೦,೦೧೨.೦೦
೧೨) ಮರಗಿಕಲ್ಲು	ಟನ್ನುಗಳು	-

೧೩) ಸಿಆಕ ಮರಳು	ಟನ್ನುಗಳು	೧,೨೩,೧೧೧.೦೦
೧೪) ಷೇಲ್	ಟನ್ನುಗಳು	೪,೪೩,೫೩೮.೦೦
ಈ) ಕಟ್ಟಡ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳು		
ಡಾಲೋಮೈಟ್	ಟನ್ನುಗಳು	೮೨,೦೦೧.೦೦
೨) ಸುಣ್ಣದ ಚಿಪ್ಪು	ಟನ್ನುಗಳು	೩,೦೪೪.೦೦
೩) ಸುಣ್ಣಕಲ್ಲು	ಟನ್ನುಗಳು	೧,೮೯,೨೦,೨೯೪.೦೦
೪) ಎರಕದ ಮರಳು	ಟನ್ನುಗಳು	೩,೧೮೧.೦೦
ರೆಡ್ ಆಕ್ಸೈಡ್	ಟನ್ನುಗಳು	

ಆಧಾರ : ಕರ್ನಾಟಕ ಆರ್ಥಿಕ ಸಮೀಕ್ಷೆ ೨೦೧೫-೧೬

**ಕೋಷ್ಟಕ ೧.೫: ರಾಜಧನ ಸಂಗ್ರಹಣಾ ವಿವರ
(ರೂ. ಕೋಟಿಗಳಲ್ಲಿ)**

ವರ್ಷ	ಗುರಿ	ಸಾಧನೆ	ಪ್ರಧಾನ ಅದಿರು	ಉಪಖನಿಜ, ಕಟ್ಟಡಕಲ್ಲು, ಮರಳು ಮತ್ತು ಅಲಂಕಾರಿಕ
೨೦೧೩-೧೪	೧೪೧೧.೯೧	೧೩೩೩.೯೯	೨೪೩.೦೪	೩೨೩.೯೫
೨೦೧೪-೧೫	೧,೨೫೦.೦೦	೧೨೮೪.೩೧	೯೨೫.೯೪	೮೩೮.೩೨
೨೦೧೫-೧೬*	೨,೦೪೮.೨೩	೧,೩೧೮.೯೩	೩೨೫.೧೨	೩೯೩.೮೧

ಮೂಲ : ಗಣಿ ಮತ್ತು ಭೂವಿಜ್ಞಾನ ಇಲಾಖೆ, * ಡಿಸೆಂಬರ್, ೨೦೧೫ರವರೆಗೆ

ಮಣ್ಣು: ರಾಜ್ಯದ ಮಣ್ಣಿನ ವರ್ಗೀಕರಣ ಹೀಗಿದೆ.

- ೧) ಎಂಟಸಾಲ್ಸ್: ಮಣ್ಣಿನ ಪದರ (ಹೊರೈಜನ್) ಹೆಚ್ಚು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಹೊಸತಾಗಿ ಉಂಟಾದ ನೆರೆ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಈ ಬಗೆಯ ಮಣ್ಣು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಗಾಳಿಯಿಂದ ತೂರಿಬಂದ ಮರಳಿನಡಿಯಲ್ಲಿ ಮೈದಳಿದಿರುತ್ತದೆ;
- ೨) ಇನ್‌ಸೆಕ್ಟಿಸಾಲ್ಸ್: ಇನ್ನೂ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಹಂತದಲ್ಲಿರುವ ಮಣ್ಣು;
- ೩) ಮೋಲಸಾಲ್ಸ್: ಹುಲ್ಲುಗಾವಲು ಮಣ್ಣು. ಜೈವಿಕ ಪದಾರ್ಥದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಗಾಢವರ್ಣದ ಮಣ್ಣು;
- ೪) ಸ್ಪೋಡೋಸಾಲ್ಸ್: ಮರಳುಮಣ್ಣು. ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದರ 'ಬಿ' ಪದರದಲ್ಲಿ ಜೈವಿಕ ಪದಾರ್ಥ, ಕಬ್ಬಿಣ ಮತ್ತು ಅಲ್ಯುಮಿನಿಯಂ ಆಕ್ಸೈಡ್ ಹೆಚ್ಚು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ;
- ೫) ಆಲ್ಟಸಾಲ್ಸ್: ಹೆಚ್ಚು ಮಳೆ ಬೀಳುವ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇದರ 'ಬಿ' ಸ್ತರದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಜೇಡಿ ಬೆರೆತಿರುತ್ತದೆ; ಅಲ್ಟಸಾಲ್ಸ್:ಆಮ್ಲೀಯ ಗುಣದ ಮಣ್ಣು. ಹೆಚ್ಚು ಶಿಥಿಲಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ;
- ೬) ಆಕ್ಸಿಸಾಲ್ಸ್:ಫಲವತ್ತಾದ ಆಮ್ಲೀಯ ಮಣ್ಣು. ಕಬ್ಬಿಣ, ಅಲ್ಯುಮಿನಿಯಂ ಆಕ್ಸೈಡ್‌ಗಳಿಂದ ಸಮೃದ್ಧವಾದ, ಹೆಚ್ಚು ಶಿಥಿಲಗೊಂಡ ಮಣ್ಣು;
- ೭) ಎರಿಡಿಸಾಲ್ಸ್: ಮರುಭೂಮಿಯ ಮಣ್ಣು. ಹೆಚ್ಚು ಕ್ಯಾಲ್ಷಿಯಂ ಮತ್ತು ಕಡಿಮೆ ಜೈವಿಕ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಇದರ ಪ್ರಧಾನ ಲಕ್ಷಣ;

- ೮) ವರ್ಟಿಸಾಲ್ಸ್: ಜೇಡಿಮಣ್ಣು. ಶುದ್ಧವಿದ್ದಾಗ ಹೆಚ್ಚು ಬಿರಿಯುತ್ತದೆ. ತೇವಾಂಶದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಹಾಗೂ ಶುಷ್ಕ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಾಗುತ್ತದೆ;
- ೯) ಆಂಡಿಸಾಲ್ಸ್: ಜ್ವಾಲಾಮುಖಿಯ ಮಣ್ಣು. ಆಳ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮೈದಳಿದಿರುತ್ತದೆ. ಕಬ್ಬಿಣ ಮತ್ತು ಅಲ್ಯುಮಿನಿಯಂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ;
- ೧೦) ಹಿಸ್ಟೋಸಾಲ್ಸ್: ಜೈವಿಕ ಪದಾರ್ಥದಿಂದಾದ ಮಣ್ಣು. ಜೌಗು ಮತ್ತು ತೆರಿ ಭೂಮಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ.

ಮಣ್ಣು ಯಾವ ಬಗೆಯ ಕೃಷಿಗೆ ಯೋಗ್ಯ ಎಂಬುದನ್ನಾಧರಿಸಿ ಆರು ವಿಧವಾಗಿ ವರ್ಗೀಕರಿಸಿದೆ: ೧) ಕೆಂಪುಮಣ್ಣು, ೨) ಲ್ಯಾಟರೈಟ್ ಮಣ್ಣು, ೩) ಮೆಕ್ಕಲು ಮಣ್ಣು, ೪) ಇಳಿಜಾರು ಮಣ್ಣು, ೫) ಅರಣ್ಯದ ಮಣ್ಣು ಮತ್ತು ೬) ತೀರ ಪ್ರದೇಶದ ಮಣ್ಣು.

ಜಲಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳು

ಭಾರತದ ಮೇಲ್ಮೈ ಜಲಸಂಪನ್ಮೂಲದ ಪ್ರಮಾಣ ೧೨ ಲಕ್ಷ ಮಿಲಿಯನ್ ಘನ ಮೀಟರು. ಇದರಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಪಾಲು ಶೇ. ಸುಮಾರು ೩ ಭಾಗದಷ್ಟು. ಇದರಲ್ಲಿ ಶೇ. ೪೦ ಭಾಗ ಪೂರ್ವವಾಹಿ ನದಿಗಳಿಂದಲೂ, ಉಳಿದ ಭಾಗ ಪಶ್ಚಿಮವಾಹಿ ನದಿಗಳಿಂದಲೂ ಲಭ್ಯ. ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಏಳು ಪ್ರಮುಖ ನದಿಗಳು ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಉಪನದಿಗಳು ನೀರು ಹರಿಸುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ:

ಕೋಷ್ಟಕ ೧.೬: ರಾಜ್ಯದ ಪ್ರಮುಖ ನದಿಗಳ ಜಲಾನಯನ ಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು ಹರಿಯುವ ನೀರಿನ ಪ್ರಮಾಣ

ಕ್ರ. ಸಂ	ನದಿ	ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿನ ಜಲಾನಯನ ಪ್ರದೇಶ		ಸರಾಸರಿ ಹರಿಯುವ ನೀರಿನ ಪ್ರಮಾಣದ ಅಂದಾಜು		
		ಸಾವಿರ ಚ.ಕಿ.ಮೀ.	ಶೇಕಡಾ	ಮಿಲಿಯನ್ ಕ್ಯೂಬಿಕ್ ಮೀಟರ್	ಏ.ಎಂ.ಸಿ. (ದಶ ಲಕ್ಷ ಘನ ಅಡಿ)	ಶೇಕಡಾ
೧	ಕೃಷ್ಣಾ	೧೧೧.೨೪	೫೮.೫೩	೨೨,೪೫೧	೯೩೯.೪೪	೨೮.೨೦
೨	ಕಾವೇರಿ	೩೩.೧೩	೧೮.೯೨	೧೦,೯೮೦	೩೮೨.೨೩	೧೧.೨೮
೩	ಗೋದಾವರಿ	೪.೪೩	೨.೩೨	೧,೪೧೫	೪೯.೯೨	೧.೪೫
೪	ಪಶ್ಚಿಮವಾಹಿ ನದಿಗಳು	೨೪.೫೩	೧೨.೮೮	೫೩,೩೦೦	೧,೯೯೮.೮೩	೫೮.೧೪
೫	ಉತ್ತರ ಪೆನ್ನಾರ್	೩.೯೧	೩.೩೪			
೬	ದಕ್ಷಿಣ ಪೆನ್ನಾರ್	೩.೨೩	೧.೯೨	೯೦೩	೩.೨	೦.೯೩
೭	ಪಾಲಾರ್	೨.೯೨	೧.೫೩			
		೧೯೦.೫೦	೧೦೦	೯೨,೩೫೨	೩,೪೩೮.೦೦	೧೦೦

ಕೃಷ್ಣಾನದಿ ಕೊಳೆ: ಕೃಷ್ಣಾನದಿಯ ಜಲಾನಯನವು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ (೩೯,೪೨೪ ಚ.ಕಿ.ಮೀ), ಕರ್ನಾಟಕ (೧,೧೩,೨೨೧ ಚ.ಕಿ.ಮೀ) ಮತ್ತು ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು ತೆಲಂಗಾಣ (೨೩,೨೫೨ ಚ.ಕಿ.ಮೀ) ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿದ್ದು ಒಟ್ಟು ಜಲಾನಯನದ(೨,೫೮,೯೪೮

ಚ.ಕಿ.ಮೀ) ಶೇ. ೪೩.೨೪ ಭಾಗ ನಮ್ಮ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲೇ ಈ ನದಿ ಪಾತ್ರದ ಉದ್ದ ೪೮೩ ಕಿಲೋ ಮೀಟರು. ಕೃಷ್ಣಾ ನದಿಯ ಉಪನದಿಗಳ ಪೈಕಿ ಪ್ರಮುಖವಾದ ತುಂಗಭದ್ರಾ ನದಿಯ ಜಲಾನಯನ ಪ್ರದೇಶವೇ ಅತಿ ದೊಡ್ಡದು. ಇದರ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ೬೬,೨೩೭ ಚ.ಕಿ.ಮೀ. ಭೀಮಾ, ಕೊಯ್ಯಾ, ಪಂಚಗಂಗಾ, ದೂದ್‌ಗಂಗಾ, ತುಂಗಭದ್ರಾ, ಹಿರಣ್ಯಕೇಶಿ, ಘಟಪ್ರಭಾ ಮತ್ತು ಮಲಪ್ರಭಾ ಇವು ಕೃಷ್ಣಾ ನದಿಯ ಪ್ರಮುಖ ಉಪ ನದಿಗಳು. ಈ ಕೊಳ್ಳೆ ಒಟ್ಟು ೧೮ ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಆವರಿಸಿದೆ. ಅಂತೆಯೇ ರಾಜ್ಯದ ಶೇ. ೬೦ ಭಾಗ ಭೌಗೋಳಿಕ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಕೃಷ್ಣಾನದಿ: ಕೃಷ್ಣಾನದಿಯು ಅಂತರರಾಜ್ಯ ನದಿಯಾಗಿದ್ದು ಭಾರತದ ದಕ್ಷಿಣ ಪ್ರಸ್ಥಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಹರಿಯುವ ಎರಡನೇ ದೊಡ್ಡ ನದಿಯಾಗಿದೆ. ಪಶ್ಚಿಮಘಟ್ಟದಲ್ಲ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಮಹಾಬಲೇಶ್ವರದಲ್ಲ ೧,೩೩೭ ಮೀಟರ್ ಎತ್ತರದಲ್ಲ ಹುಟ್ಟಿ ಪಶ್ಚಿಮದಿಂದ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ, ಕರ್ನಾಟಕ, ತೆಲಂಗಾಣ ಮತ್ತು ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದಲ್ಲ ಸುಮಾರು ೧,೪೦೦ ಕಿಲೋ ಮೀಟರ್‌ಗಳಷ್ಟು ದೂರ ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ಕೃಷ್ಣಾನದಿಯ ಜಲಾನಯನ ಪ್ರದೇಶ ಸುಮಾರು ೨.೫೯ ಲಕ್ಷ ಚದರ ಕಿಲೋ ಮೀಟರು. ನದೀಕ್ಷೇತ್ರದ ಶೇಕಡ ೪೩.೨೪ ಭಾಗ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿದೆ. ಶೇಕಡ ೨೯.೪೫ ಭಾಗ ತೆಲಂಗಾಣ, ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶಕ್ಕೂ ಮತ್ತು ಶೇಕಡ ೨೬.೮೧ ಭಾಗ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೂ ಸೇರಿದೆ. ರಾಜ್ಯದಲ್ಲ ಅದರ ಉಪನದಿಗಳು ಸೇರಿದರೆ ಸುಮಾರು ೭೦೪ ಕಿಲೋ ಮೀಟರು ದೂರ ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ಕೃಷ್ಣಾ ನದಿಯೊಂದೇ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲ ೪೮೩ ಕಿಲೋ ಮೀಟರು ಉದ್ದವಿದೆ. ಇದರ ಮುಖ್ಯ ಉಪನದಿಗಳು ಭೀಮಾ, ಕೊಯ್ಯಾ, ಪಂಚಗಂಗಾ, ಧೂದ್‌ಗಂಗಾ, ತುಂಗಭದ್ರಾ, ಹಿರಣ್ಯಕೇಶಿ, ಘಟಪ್ರಭಾ ಮತ್ತು ಮಲಪ್ರಭಾ. ಕೊಯ್ಯಾ ಮತ್ತು ಪಂಚಗಂಗಾಗಳನ್ನು ಜಟ್ಟಿ (ಇದು ಕೂಡ ಮೂರು ಕಿ.ಮೀ. ಉದ್ದ ಮಾತ್ರ ನಮ್ಮ ರಾಜ್ಯದ ಗಡಿಯಲ್ಲ ಹರಿಯುತ್ತದೆ), ಮಿಕ್ಕಲ್ಲಾ ಉಪನದಿಗಳು ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದ ಮೂಲಕವೇ ಹರಿಯುತ್ತವೆ. ೪೭,೮೬೬ ಚ.ಕಿ.ಮೀ.ನಷ್ಟು ವಿಸ್ತೀರ್ಣದ ಅತಿದೊಡ್ಡ ಹರಿವಿನ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ತುಂಗಭದ್ರಾ ನದಿಯು ಕೃಷ್ಣೆಯ ಅತಿ ಮುಖ್ಯ ಉಪನದಿಯಾಗಿದೆ. ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕವಾಗಿ ಕೃಷ್ಣಾ ನದಿಯ ಉಗಮ ಸ್ಥಾನವಾದ ನೀರು ಬುಗ್ಗೆ ಮಹಾಬಲೇಶ್ವರದ ಕಡಿದಾದ ಬೆಟ್ಟದ ತಪ್ಪಲಿನಲ್ಲಿರುವ ಪುರಾತನ ಮಹಾದೇವ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲ ಹಸುವಿನ ಬಾಯಿಯಂತಿರುವ ವಿಗ್ರಹದ ಭಾಗದಿಂದ ಧಾರೆಯಾಗಿ ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ಕೃಷ್ಣಾ ನದಿಯನ್ನು, ವಿಷ್ಣು ತನ್ನ ಶರೀರದಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ಅದ್ಭುತ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಅದರಲ್ಲ ಕ್ರೋಡೀಕರಿಸಿದ ಕಾರಣ ಈ ನದಿಗೆ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅವತಾರವಾದ ಕೃಷ್ಣಾ ಎಂದು ಹೆಸರು ಬಂದಿತು ಎಂದು ಪುರಾಣ ಕಥೆ ಇದೆ.

ಕೃಷ್ಣಾ ನದಿಯು ಉಗಮದಿಂದ ೧೩೬ ಕಿ.ಮೀ. ದೂರದಲ್ಲ ಮಹಾಬಲೇಶ್ವರ ಬೆಟ್ಟಗಳ ಪಶ್ಚಿಮದ ಪಕ್ಕದಿಂದ ಕೊಯ್ಯಾ ನದಿಯ ನೀರನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ಇನ್ನೂ ಕೆಳಭಾಗದಲ್ಲ ಎಡದಂಡೆಯಲ್ಲ ಕೃಷ್ಣಾ ನದಿಗೆ ಯೆರ್ರಾ ಸಂಗಮವಾಗುತ್ತದೆ, ಮುಂದೆ ವೇರ್ಣಾ, ಪಂಚಗಂಗಾ ಮತ್ತು ಧೂದ್ ಗಂಗಾ ನದಿಗಳು ಬಲದಂಡೆಯಿಂದ ಬಂದು ಸೇರುತ್ತವೆ. ಕೊನೆಯ ಮೂರು ನದಿಗಳಿಂದ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲ ಸುಮಾರು ೧೪೪ ಕಿ.ಮೀ. ಉದ್ದದ ಪ್ರದೇಶ ನೀರುಣ್ಣುತ್ತದೆ. ತನ್ನ ಉಗಮದಿಂದ ೨೯೯ ಕಿ.ಮೀ. ದೂರದಲ್ಲ ಧೂದ್‌ಗಂಗಾ ಸಂಗಮದಲ್ಲ, ಕೃಷ್ಣಾ ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತದೆ. ಈ

ಭಾಗದಲ್ಲ ನದಿಯು ಸುಮಾರು ೫೩೩ ಮೀ.ನಷ್ಟು ಕೆಳಗಿಳಿದು ಬಂದಿದ್ದು ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಮಳೆಬೀಳುವ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಹೊರಬರುತ್ತದೆ. ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಕೃಷ್ಣಾ ನದಿಗೆ ಬಲ ದಂಡೆಯಿಂದ ಘಟಪ್ರಭಾ ಬಂದು ಸೇರುವವರೆಗೂ ಸುಮಾರು ೨೦೦ಕಿ.ಮೀ. ವರೆಗೂ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವಂಥ ಯಾವ ನದಿಯ ನೀರು ಸೇರುವುದಿಲ್ಲ; ಮತ್ತೆ ೩೫ ಕಿ.ಮೀ. ಕೆಳಗೆ ಮಲಪ್ರಭಾ ಸೇರುತ್ತದೆ. ಈ ಎರಡು ನದಿಗಳೂ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲ ಜನಿಸುತ್ತವೆ. ಮಲಪ್ರಭಾ ಸಂಗಮದ ಮುಂದೆ ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರದಲ್ಲ ಕೃಷ್ಣಾ ನದಿಯು ದಖ್ಖಣದ ಪ್ರಸ್ಥಭೂಮಿಯ ಉನ್ನತ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ೧೨೨ ಮೀಟರ್‌ನಷ್ಟು ಕೆಳಕ್ಕಿಳಿದು ರಾಯಚೂರಿನ ಮೆಕ್ಕಲು ಮಣ್ಣಿನ ನಾಡಿನಲ್ಲ ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ಜಾಗದಲ್ಲರುವ ಛಾಯಾ ಭಗವತಿ ಜಲಪಾತ ಒಂದು ಮನೋಹರ ದೃಶ್ಯವಾಗಿದೆ. ಕೃಷ್ಣಾ ನದಿಯು ಸುಮಾರು ೩೪೩ ಮೀಟರ್ ಎತ್ತರದಲ್ಲ ತೆಲಂಗಾಣವನ್ನು ಸೇರುವ ಮೊದಲು, ಇದರ ಉಗಮ ಸ್ಥಾನದಿಂದ ೭೮೨ ಕಿ.ಮೀ. ದೂರದಲ್ಲ ತನ್ನ ಎಡದಂಡೆಯಲ್ಲ ಭೀಮಾ ನದಿಯನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಅಹ್ಮದ್‌ನಗರ, ಪುಣೆ, ಸೊಲ್ಲಾಪುರ ಮತ್ತು ಕಲಬುರಗಿ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಜಲಾನಯನ ಪ್ರದೇಶದ ನೀರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡು ಭೀಮಾ ಬರುತ್ತದೆ. ಸುಮಾರು ೧೨೮ ಕಿ.ಮೀ. ಮುಂದೆ, ಕರ್ನಾಲ್ ಹತ್ತಿರ, ತುಂಗಭದ್ರಾ ಕೃಷ್ಣಾ ನದಿಯನ್ನು ಸೇರುತ್ತದೆ. ಭೀಮಾ ಮತ್ತು ತುಂಗಭದ್ರಾ ನದಿಗಳೆರಡೂ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ವಿಶಾಲ ಕಣಿವೆಯನ್ನು ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲ ಹೊಂದಿದ್ದು ಇವೆರಡೂ ಸ್ವತಂತ್ರ ನದಿಗಳೇ ಆಗಿವೆ.

ಘಟಪ್ರಭಾ ನದಿ: ಘಟಪ್ರಭಾ ನದಿಯು ಪಶ್ಚಿಮಘಟ್ಟದಲ್ಲ ೮೮೪ ಮೀಟರ್ ಎತ್ತರದಲ್ಲ ಹುಟ್ಟಿ ಕೃಷ್ಣಾ ನದಿಯನ್ನು ಕೂಡುವ ಮೊದಲು ೨೮೩ ಕಿಲೋ ಮೀಟರು ಪೂರ್ವ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲ ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ನದಿಯು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ರತ್ನಗಿರಿ ಮತ್ತು ಕೊಲ್ಲಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲ ಸುಮಾರು ೫೯ ಕಿ.ಮೀ. ಹರಿದು ಅನಂತರ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದ ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು ಸೇರುತ್ತದೆ. ಇದರ ಉಪನದಿಗಳಾದ ಹಿರಣ್ಯಕೇಶಿ ಮತ್ತು ಮಾರ್ಕಂಡೇಯ ನದಿಗಳೂ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟದಲ್ಲ ಹುಟ್ಟಿ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯಗಳ ಮೂಲಕ ಹರಿಯುತ್ತವೆ. ಇದು ಗಿರಿ ಕಂದರಗಳಿಂದ ಹೊರಗೆ ಬರುತ್ತ ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸುಂದರ ತಾಣವಾದ ಗೋಕಾಕ್ ಜಲಪಾತದಲ್ಲ ೫೩ ಮೀಟರ್ ಎತ್ತರದಿಂದ (ಗೋಕಾಕ್‌ನಿಂದ ೧೦ ಕಿ.ಮೀ. ದೂರ) ಧುಮುಕುತ್ತದೆ. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲರುವ ಈ ನದಿಯ ಮತ್ತು ಅದರ ಉಪನದಿಗಳ ಒಟ್ಟು ಜಲಾನಯನ ಪ್ರದೇಶ ೮,೮೨೯ ಚ.ಕಿ.ಮೀ. ಆದರೆ ಅವುಗಳ ಪ್ರಧಾನ ಜಲಮೂಲವು ೬೪ ಕಿ.ಮೀ. ಉದ್ದದ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲನ ಪ್ರದೇಶ.

ಮಲಪ್ರಭಾ ನದಿ: ಮಲಪ್ರಭಾ ನದಿಯು ಕರ್ನಾಟಕದ ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿರುವ ಜಾಂಬೋಟ ಎಂಬಲ್ಲಿಂದ ೧೬ ಕಿ.ಮೀ ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲರುವ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲ ೭೯೨.೪೮ ಮೀಟರ್ ಎತ್ತರದಲ್ಲ ಜನ್ಮತಾಳುತ್ತದೆ. ಈ ನದಿ ಮೊದಲು ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿಗೆ ಹರಿದು ಮತ್ತೆ ಈಶಾನ್ಯದ ಕಡೆಗೆ ಗಮಿಸಿ, ಸುಮಾರು ೪೮೮ ಮೀ. ಎತ್ತರದ ಪ್ರದೇಶವಾದ ಕೂಡಲ ಸಂಗಮದ ಬಳಿ, ಅದರ ಉಗಮ ಸ್ಥಾನದಿಂದ ೩೦೬ ಕಿ.ಮೀ. ದೂರದಲ್ಲ ಕೃಷ್ಣಾ ನದಿಯನ್ನು ಸಂಧಿಸುತ್ತದೆ. ಇದು ಸವದತ್ತಿಯ ಬಳಿ ನವಿಲು ತೀರ್ಥ ಎಂದು ಕರೆಯುವ ಆಳವಾದ ಕಂದರದ ಮೂಲಕ ಬಣ್ಣ

ಬಣ್ಣದ ಮರಳುಗಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಹಾದು ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಬೆಣ್ಣೆಹಳ್ಳ, ಹಿರೇಹಳ್ಳ ಮತ್ತು ತಾಸ್ ನದಿಗಳು ಇದರ ಪ್ರಮುಖ ಉಪನದಿಗಳು. ಇವುಗಳ ಹರಿವಿನ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಮಳೆ ತೀರ ಕಡಿಮೆ. ಮಲಪ್ರಭಾ ಮತ್ತು ಇತರ ಉಪನದಿಗಳ ೧೧,೫೪೯ ಚ.ಕಿ.ಮೀ. ವಿಸ್ತೀರ್ಣದ ಜಲಾನಯನ ಭೂಮಿ ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ನೀರನ್ನು ಒದಗಿಸುವುದು ಸುಮಾರು ೩೨ ಕಿ.ಮೀ. ಉದ್ದದ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳು ಮತ್ತು ಇದರ ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿರುವ ಸ್ವಲ್ಪ ಪ್ರದೇಶದ ನೀರನ್ನು, ಮಲಪ್ರಭಾ ನದಿಯೇ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ.

ಭೀಮಾ ನದಿ: ಭೀಮಾ ನದಿಯು ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ೬೪೫ ಮೀಟರ್ ಎತ್ತರದಲ್ಲಿ ಆರಂಭವಾಗಿ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕದ ಮೂಲಕ ಆಗ್ನೇಯದ ಕಡೆಗೆ ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ರಾಯಚೂರಿನ ಉತ್ತರಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ೨೬ ಕಿ.ಮೀ. ದೂರದಲ್ಲಿ, ಸುಮಾರು ೩೪೩ ಮೀಟರ್ ಎತ್ತರದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣಾ ನದಿಯನ್ನು ಸೇರುವ ಭೀಮಾ ನದಿಯ ಒಟ್ಟು ಉದ್ದ ೮೩೧ ಕಿ.ಮೀ. ಮೂಲಸ್ಥಾನದಿಂದ ಸುಮಾರು ೧೩೬ ಕಿ.ಮೀ. ದೂರದಲ್ಲಿ ಪುಣೆಯಿಂದ ಬರುವ ಮುಳಾ ಮತ್ತು ಮುಠಾ ನದಿಗಳ ಸಂಯೋಜಿತ ನೀರು, ಭೀಮಾ ನದಿಯನ್ನು ಬಲದಂಡೆಯಿಂದ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಸುಮಾರು ೨೯ ಕಿ.ಮೀ. ನಂತರದಲ್ಲಿ, ಎಡದಂಡೆಯಿಂದ ಘೋಡನದಿ ಬಂದು ಸೇರುತ್ತದೆ. ಈ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ಭೀಮಾ ಸುಮಾರು ೫೧೩.೬ ಮೀಟರ್ ಎತ್ತರದಲ್ಲಿ ಹರಿದು, ಅತಿ ಹೆಚ್ಚು ಮಳೆ ಬೀಳುವ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿಂದ ಕೆಳಗೆ, ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲೇ ಹುಟ್ಟುವ ನೀರಾ ನದಿ ಬಲದಂಡೆಯಿಂದ ಬಂದು ಸೇರುತ್ತದೆ. ಮುಂದೆ ಮಾನ್ ನದಿ ಅದನ್ನು ಸಂಧಿಸುತ್ತದೆ. ಭೀಮಾ ನದಿಯು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕ ಗಡಿಯಲ್ಲಿ ೮೩ ಕಿ.ಮೀ.ಉದ್ದ ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಅಹಮದ್‌ನಗರದ ಹತ್ತಿರ ಉದಯಿಸುವ ಸಿನಾ ನದಿಯು ಇದನ್ನು ಸೇರುತ್ತದೆ. ಭೀಮಾ ನದಿಯ ಉಳಿದ ೨೯೮ ಕಿ.ಮೀ. ಉದ್ದದ ಹರಿವು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿದೆ. ಈ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಪ್ರಮುಖ ನದಿಯೂ, ಭೀಮಾ ನದಿಯನ್ನು ಸೇರುವುದಿಲ್ಲ. ಭೀಮಾ ನದಿಯಿಂದ ನೀರುಣ್ಣುವ ಪ್ರದೇಶದ ಒಟ್ಟು ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ೭೦,೬೧೪ ಚ.ಕಿ.ಮೀ.ನಲ್ಲಿ ೧೮,೩೧೫ ಚ.ಕಿ.ಮೀ. ನಷ್ಟು ಪ್ರದೇಶ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿದೆ.

ತುಂಗಭದ್ರಾ ನದಿ: ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳ ಗಂಗಾ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ೧,೧೯೮ ಮೀಟರ್ ಎತ್ತರದಲ್ಲಿ ಜೊತೆಯಾಗಿ ಹುಟ್ಟುವ ತುಂಗಾ ಮತ್ತು ಭದ್ರಾ ಅವಳಿ ನದಿಗಳು ಶಿವಮೊಗ್ಗದ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ, ಸುಮಾರು ೬೧೦ ಮೀಟರ್ ಎತ್ತರದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಂಧಿಸಿ ತುಂಗಭದ್ರಾ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಕೃಷ್ಣಾ ನದಿಯ ಬಹು ಮುಖ್ಯ ಉಪನದಿ ತುಂಗಭದ್ರಾ. ತುಂಗಭದ್ರಾ ಮುಂದೆ ಈಶಾನ್ಯದ ಕಡೆ ೫೩೧ ಕಿ.ಮೀ.ವರೆಗೂ ಕರ್ನಾಟಕ ಮತ್ತು ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿದು, ಸುಮಾರು ೨೬೪ ಮೀಟರ್ ಎತ್ತರದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದಿಂದ ಮುಂದೆ, ಕೃಷ್ಣಾ ನದಿಯನ್ನು ಸೇರುತ್ತದೆ. ತುಂಗಭದ್ರಾದ ಉಪನದಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ವರದಾ ನದಿ, ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳ ಬಹು ಹೆಚ್ಚು ವಿಸ್ತೀರ್ಣದ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿದು ಸುಮಾರು ೫೦೯ ಮೀಟರ್ ಎತ್ತರದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ, ತುಂಗಾ ಮತ್ತು ಭದ್ರಾಗಳ ಸಂಗಮದಿಂದ ಸುಮಾರು ೧೬೦ ಕಿ.ಮೀ. ನಂತರದಲ್ಲಿ

ತುಂಗಭದ್ರಾವನ್ನು ಕೂಡುತ್ತದೆ. ಮತ್ತೊಂದು ಮುಖ್ಯವಾದ ಉಪನದಿ ಹಗರಿ ಅಥವಾ ವೇದಾವತಿ (ಇದು ಮೇಲ್ಮಣಿವೆಯಲ್ಲಿನ ಹೆಸರು) ತುಂಗಭದ್ರಾ ಕೃಷ್ಣಾ ನದಿಯನ್ನು ಸಂಧಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸುಮಾರು ೧೬೮ ಕಿ.ಮೀ. ಹಿಂದೆ, ತುಂಗಭದ್ರಾವನ್ನು ಸೇರುತ್ತದೆ. ತುಂಗಭದ್ರಾದ ಒಟ್ಟು ನೀರುಣ್ಣುವ ಪ್ರದೇಶವು ೭೧,೪೧೭ ಚ.ಕಿ.ಮೀ.; ಅದರಲ್ಲಿ ೫೭,೬೭೧ ಚ.ಕಿ.ಮೀ. ಪ್ರದೇಶ ನಮ್ಮ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿದೆ. ಭೀಮಾ ನದಿಯಂತೆ ಇದೂ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ೨೦೬ ಕಿ.ಮೀ. ಉದ್ದದಷ್ಟು ಹರಿವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ.

ವೇದಾವತಿ: ಹಗರಿ ಎಂದು ಕೆಳಕಣಿವೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಚಿತವಾಗಿರುವ ವೇದಾವತಿ ನದಿಯು ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳ ಮುಳ್ಳಯ್ಯನ ಗಿರಿಯ ತಳಭಾಗದಲ್ಲಿ ಜನಿಸುತ್ತದೆ. ಇದು ಕರ್ನಾಟಕದ ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಮತ್ತು ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮತ್ತು ಆಂಧ್ರ ಪ್ರದೇಶದ ಅನಂತಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಹರಿಯುತ್ತಿದ್ದು, ಒಟ್ಟು ೨೩,೪೯೮ ಚ.ಕಿ.ಮೀ. ವಿಸ್ತೀರ್ಣದಷ್ಟು ಜಲಾನಯನ ಪ್ರದೇಶವನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದೆ. ಇದರ ಒಟ್ಟು ಉದ್ದ ೩೯೧ ಕಿ.ಮೀ. ಅದರಲ್ಲಿ ೨೯೩ ಕಿ.ಮೀ. ಉದ್ದ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದು ೨೬ಕಿ.ಮೀ. ಉದ್ದಕ್ಕೆ ಕರ್ನಾಟಕ ಮತ್ತು ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶಗಳ ಗಡಿ ರೇಖೆಯಾಗಿಯೂ ಅದು ಹರಿಯುತ್ತದೆ.

ಕಾವೇರಿ ನದಿ ಕೊಳ್ಳ: ಕಾವೇರಿ ನದಿಯು ಒಂದು ಅಂತರರಾಜ್ಯ ನದಿಯಾಗಿದ್ದು ಭಾರತದ ದಕ್ಷಿಣ ಪ್ರಸ್ಥಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಹರಿದು ಬಂಗಾಳ ಕೊಲ್ಲಿಗೆ ಸೇರುವ ಐದು ನದಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ. ಕಾವೇರಿ ನದಿ ಕೊಳ್ಳದ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ೮೧,೧೫೫ ಚದರ ಕಿಲೋ ಮೀಟರು. ಇದರಲ್ಲಿ ಶೇ. ೫೪.೦೬ ಭಾಗ(೪೩,೮೬೮ ಚ.ಕಿ.ಮೀ) ತಮಿಳುನಾಡು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲೂ, ಶೇ. ೪೨.೨೩ ಭಾಗ(೩೪,೨೭೨ ಚ.ಕಿ.ಮೀ) ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲೂ, ಶೇ. ೩.೫೩ ಭಾಗ(೨,೮೬೬ ಚ.ಕಿ.ಮೀ) ಕೇರಳ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲೂ ಮತ್ತು ಶೇ. ೦.೧೮(೧೪೮ ಚ.ಕಿ.ಮೀ) ಭಾಗ ಪುದುಚೇರಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಹರಡಿದೆ. ಕಾವೇರಿಕೊಳ್ಳದ ಪ್ರದೇಶವು ರಾಜ್ಯದ ಶೇ.೧೮ ಭಾಗ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಆವರಿಸಿದೆ.

ಕಾವೇರಿ ನದಿ: ಕಾವೇರಿ ನದಿಯು ಪವಿತ್ರತೆ, ವ್ಯಾಪಕತೆ, ರಮಣೀಯತೆ ಮತ್ತು ವ್ಯವಸಾಯ ಹಾಗೂ ಇತರೆ ಉಪಯುಕ್ತತೆಗಳ ಸಮಗ್ರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ “ದಕ್ಷಿಣ ಗಂಗಾ” ಎಂದು ಖ್ಯಾತಿ ಪಡೆದಿದೆ; ಇದರ ಹರಿವಿನ ಪ್ರದೇಶವೆಲ್ಲ ಪುಣ್ಯಭೂಮಿಯೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಕಾವೇರಿ ನದಿಯು ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳ ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ ಪರ್ವತ ಶ್ರೇಣಿಯಲ್ಲಿರುವ ತಲಕಾವೇರಿಯಲ್ಲಿ ಸಮುದ್ರ ಮಟ್ಟದಿಂದ ೧,೩೪೧ ಮೀ ಎತ್ತರದಲ್ಲಿ ಉಗಮಿಸುತ್ತದೆ. ಇದು ಬಂಗಾಳಕೊಲ್ಲಿಯನ್ನು ಸೇರುವ ಮೊದಲು ೮೦೪ ಕಿ.ಮೀ. ದೂರ ಕರ್ನಾಟಕ ಮತ್ತು ತಮಿಳುನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ಕೊಡಗಿನಲ್ಲಿ ಕಾವೇರಿಯ ಪ್ರವಾಹವು ವಕ್ರವಕ್ರವಾಗಿದ್ದು, ತಳಭಾಗವೆಲ್ಲಾ ಕಲ್ಲು ಬಂಡೆಗಳಿಂದಲೂ, ದಡಗಳು ಎತ್ತರವಾಗಿ, ಸೊಂಪಾಗಿ ಬೆಳೆದು ನಿಂತಿರುವ ಸಸ್ಯ ಸಮೃದ್ಧಿಯಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದೆ. ಬೇಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲದಲಾದರೂ ದಾಟಬಹುದಾದಷ್ಟು ನೀರು ಕಮ್ಮಿಯಾಗಿದ್ದು ಮಳೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಆರರಿಂದ ಒಂಬತ್ತು ಮೀಟರ್ ಆಳದಷ್ಟು ನೀರು ತುಂಬಿ ರಭಸದಿಂದ ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲೇ ಹುಟ್ಟುವ ಪ್ರಮುಖ ಉಪನದಿಯಾದ ಕಚನಿಯನ್ನು ಸೇರುವ ಮೊದಲು, ಅದರ ಪಾತ್ರ ಸರಾಸರಿ ೩೦೦ ಮೀ. ನಿಂದ ೪೦೦ ಮೀ.ವರೆಗೂ ಅಗಲವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ಅದು ಇನ್ನೂ ವಿಶಾಲವಾಗಿ

ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ಇದರ ತಳ ಕಲ್ಲುಬಂಡೆಗಳಿಂದಲೇ ಕೂಡಿರುತ್ತದೆ. ಈ ನದಿಯು ೭೪ ಕಿ.ಮೀ. ಉದ್ದದವರೆಗೂ ಈ ಎರಡೂ ರಾಜ್ಯಗಳ ಗಡಿ ರೇಖೆಯಾಗಿ ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಇದು ಒಟ್ಟು ೩೨೦ ಕಿ.ಮೀ. ಉದ್ದಕ್ಕೆ ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಇದರ ಪ್ರಮುಖ ಉಪನದಿಗಳೆಂದರೆ, ಹೇಮಾವತಿ, ಲಕ್ಷ್ಮಣತೀರ್ಥ, ಹಾರಂಗಿ, ಕಬನಿ, ಸುವರ್ಣಾವತಿ, ಲೋಕಪಾವನಿ, ಶಿಂಷಾ ಮತ್ತು ಅರ್ಕಾವತಿ. ಕಬನಿ ಉಪನದಿ ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಉಳಿದ ಎಲ್ಲ ಉಪನದಿಗಳೂ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲೇ ಉಗಮಿಸಿ ಕಾವೇರಿ ನದಿಯನ್ನು ಸೇರುತ್ತವೆ.

ಈ ನದಿಯ ಹರಿವಿನಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಜಲಪಾತಗಳಿವೆ ಮತ್ತು ಮೂರು ಪ್ರಖ್ಯಾತವಾದ ದ್ವೀಪಗಳಿವೆ-ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣ, ಶಿವನಸಮುದ್ರ ಮತ್ತು ಶ್ರೀರಂಗ. ಮೊದಲನೆಯ ಎರಡು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿಯೂ ಮೂರನೆಯದು ತಿರುಚಿನಾಪಳ್ಳಿಯ ಬಳಿ ನದಿ ಮುಖಜ ಭೂಮಿಯ ಶಿರೋಭಾಗದಲ್ಲಿಯೂ ಇವೆ. ದೇಶದಲ್ಲೇ ಪ್ರಪ್ರಥಮವಾಗಿ ಜಲವಿದ್ಯುತ್ ಉತ್ಪಾದನೆಯಾದದ್ದು (ಭಾರತದ ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್‌ನಲ್ಲಿ ದಾಖಲಾಗಿರುವಂತೆ ಡಾರ್ಜಿಲಿಂಗ್‌ನಲ್ಲಿ ಆಗಿರದೆ) ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಗೋಕಾಕ್ ಫಾಲ್ಸ್ ನಲ್ಲಿ ೧೮೮೭ ರಲ್ಲಿ, ಶಿವನಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿತಗೊಂಡ ಮತ್ತು ಜಲವಿದ್ಯುತ್ ಉತ್ಪಾದನಾ ಯೋಜನೆ (೧೯೦೨) ಏಷ್ಯಾದಲ್ಲೇ ಮೊದಲನೆಯವುಗಳಲ್ಲ ಒಂದಾಗಿದೆ.

ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಬಹಳ ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿ, ಅದಕ್ಕೂ ಮೊದಲು ಕಾವೇರಿ ನದಿಗೆ ಅಡ್ಡಕಟ್ಟಿ ಕಟ್ಟಿದೆ. ಇದೇ ಕನ್ನಂಬಾಡಿ ಅಥವಾ ಕೃಷ್ಣರಾಜನಗರ ಅಣೆಕಟ್ಟು (೧೯೩೧). ಇದರ ಕೆಳಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸುಂದರವಾದ ಬೃಂದಾವನ ಉದ್ಯಾನವಿದೆ. ಶಿವನಸಮುದ್ರ ವಿದ್ಯುದಾಗಾರದಿಂದ ೫೦ ಕಿ.ಮೀ. ಕೆಳಭಾಗದಿಂದ ಕಾವೇರಿ ನದಿಯು ಕರ್ನಾಟಕ ಮತ್ತು ತಮಿಳುನಾಡಿನ ಗಡಿಯಾಗಿ ೭೪ ಕಿ.ಮೀ. ಉದ್ದಕ್ಕೆ ಸಾಗಿ ಕೊನೆಗೆ ತಮಿಳುನಾಡನ್ನು ಸೇರುತ್ತದೆ; ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಮೆಟ್ಟೂರು ಎಂಬಲ್ಲಿ ಜಲಾಶಯವಿದೆ (೧೯೩೪). ಕಾವೇರಿಯ ಹರಿವಿನಲ್ಲಿ ಇರುವ ಜಲಪಾತಗಳಲ್ಲಿ ಚುಂಚನಕಟ್ಟಿ, ಶಿವನಸಮುದ್ರ ಮತ್ತು ಹೋಗೇನಕಲ್ ಮುಖ್ಯವಾದುವುಗಳು. ಚುಂಚನಕಟ್ಟಿ ಜಲಪಾತವು (ಎತ್ತರ ಸುಮಾರು ೨೦ ಮೀ.) ಕೃಷ್ಣರಾಜನಗರದಿಂದ ೭೦ ಕಿ.ಮೀ. ಹಿಂದೆ ಇದೆ. ನದಿಯು ಶಿವನಸಮುದ್ರದ ಬಳಿ ಎರಡು ಭಾಗವಾಗಿ, ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಜಲಪಾತವೂ ಸುಮಾರು ೧೦೦ ಮೀಟರ್ ಎತ್ತರದಿಂದ ಧುಮುಕುತ್ತವೆ. ಪಶ್ಚಿಮದತ್ತ ಇರುವ ಜಲಪಾತವು ಗಗನಚುಕ್ಕಿ ಎಂದೂ ಪೂರ್ವದತ್ತ ಇರುವ ಜಲಪಾತವು ಭರಚುಕ್ಕಿ ಎಂದು ಪ್ರಖ್ಯಾತವಾಗಿದೆ. ಎರಡೂ ಶಾಖೆಗಳೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿ ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರ ಸಾಗಿ, ಮುಂದೆ ಮೇಕೆದಾಟು ಎಂಬ ಕಂದರದ ಮೂಲಕ ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತ. ಕರ್ನಾಟಕ ಮತ್ತು ತಮಿಳುನಾಡಿನ ಗಡಿಯಾಗಿ ಹರಿಯುತ್ತವೆ. ಮೆಟ್ಟೂರು ಅಣೆಕಟ್ಟಿಯಿಂದ ೭೦ ಕಿ.ಮೀ. ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಹೋಗೇನಕಲ್ ಜಲಪಾತ (ಎತ್ತರ ಸುಮಾರು ೨೫ಮೀ.) ಇದೆ.

ಹೇಮಾವತಿ ನದಿ: ಹೇಮಾವತಿ ಕಾವೇರಿಯ ಪ್ರಮುಖ ಉಪನದಿಗಳಲ್ಲ ಒಂದು. ಇದು ಪಶ್ಚಿಮಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಬಲ್ಲಾಕರಾಯನ ದುರ್ಗದ ಬಳಿ ೧,೨೧೯ ಮೀ. ಎತ್ತರದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಆಗ್ನೇಯದ ಕಡೆ ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ಆಮೇಲೆ ಪಶ್ಚಿಮದ ಕಡೆಯಿಂದ ಬರುವ ಕೆಲವು ಹೊಳೆಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡು ಅದು ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ

ತಿರುಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಉತ್ತರದ ಕಡೆಯಿಂದ ಯಗಚಿ ನದಿಯನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡು, ಹೊಳೇನರಸೀಪುರವನ್ನು ಸುತ್ತಿ, ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಪ್ರವಹಿಸಿ, ಕೃಷ್ಣರಾಜನಗರದ ಬಳಿ ಕಾವೇರಿಯನ್ನು ಸಂಧಿಸುತ್ತದೆ. ಇದರ ಜಲಾನಯನ ಪ್ರದೇಶವು ಸುಮಾರು ೫,೪೧೦ ಚ.ಕಿ.ಮೀ. ನದಿಯ ಉದ್ದ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ೨೪೫ ಕಿ.ಮೀ.

ಕಪಿಲಾ(ಕಬನಿ) ನದಿ: ಕಬನಿ ನದಿಯು ಅಂತರರಾಜ್ಯ ನದಿಯಾಗಿದ್ದು ಕರ್ನಾಟಕ, ಕೇರಳ ಮತ್ತು ತಮಿಳುನಾಡು ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತದೆ. ಕಾವೇರಿಯ ಉಪನದಿಯಾದ ಕಬನಿ ನದಿಯು, ಉತ್ತರ ವೈನಾಡಿನ ಪಶ್ಚಿಮಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ೨,೧೪೦ ಮೀ. ಎತ್ತರದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮ ತಾಳುವ ಮಾನಂತವಾಡಿ ಪುಳಾ ಮತ್ತು ಪಾನಮ್ಪು ಪುಳಾ ಎಂಬ ಎರಡು ಹೊಳೆಗಳಿಂದಂಟಾಗಿದೆ. ಈ ನದಿಗಳು ಸಂಗಮವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ೧೭ ಕಿ.ಮೀ.ಗೆ ಹಿಂದೆ, ೧೨ ಕಿ.ಮೀ. ಉದ್ದಕ್ಕೆ ಕೇರಳ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯಗಳ ಗಡಿಯಾಗಿ ಹರಿದು ನಂತರ ಕಬನಿಯು ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನು ಸೇರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿ, ಕಾಕನಕೋಟೆಯ ಮೇಲ್ಭಾಗದಲ್ಲಿ ನುಗು ನದಿಯನ್ನೂ ಮುಂದೆ ನಂಜನಗೂಡಿನ ಬಳಿ ಗುಂಡ್ಲು ಹೊಳೆಯನ್ನೂ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಈ ಎರಡೂ ನದಿಗಳೂ ದಕ್ಷಿಣದಿಂದ ಸೇರುತ್ತವೆ. ತಾರಕ ಮತ್ತು ಹೆಬ್ಬಳ್ಳಿ ಉಪನದಿಗಳು ಕಬನಿಯನ್ನು ಸೇರುತ್ತವೆ. ಕಬನಿಯು ತಿರುಮಕೂಡಲು ನರಸೀಪುರದ ಬಳಿ ಕಾವೇರಿಯನ್ನು ಸೇರುತ್ತದೆ. ಈ ಸಂಗಮ ಸ್ಥಳವು ಪವಿತ್ರಕ್ಷೇತ್ರವೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಾಗಿದೆ. ೧೩೭ ಮೀ. ನಿಂದ ೧೮೩ ಮೀ. ಅಗಲವೂ, ಒಟ್ಟು ೨೩೦ ಕಿ.ಮೀ. ಉದ್ದವೂ ಇರುವ ಕಬನಿ ಸರ್ವಋತು ನದಿಯಾಗಿದೆ. ಇದರ ಜಲಾನಯನ ಪ್ರದೇಶ ಸುಮಾರು ೭,೦೪೦ ಚ.ಕಿ.ಮೀ. ಆಗಿದೆ.

ಅರ್ಕಾವತಿ: ಅರ್ಕಾವತಿ ನದಿಯು, ನಂದೀದುರ್ಗದ ಬೆಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ೧,೪೮೦ ಮೀ. ಎತ್ತರದಲ್ಲಿ ಉದ್ಭವಿಸಿ, ೧೭೧ ಕಿ.ಮೀ. ದೂರ ಹರಿದು ಕಾವೇರಿಯನ್ನು ಸೇರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಲಾಗಿ ಚಾಮರಾಜನಗರ ಜಲಾಶಯವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರದ ಕೆಲವು ಭಾಗಕ್ಕೆ ಕುಡಿಯುವ ನೀರನ್ನು ಒದಗಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ.(ಪ್ರಸ್ತುತ ನಿಲ್ಲಿಸಲಾಗಿದೆ). ಇದರ ಹರಿವಿನ ಪ್ರದೇಶ ೪,೩೫೧ ಚ.ಕಿ.ಮೀ. ಇದೆ. ಕುಮುದ್ವತಿ, ವೃಷಭಾವತಿ ಈ ನದಿಯ ಉಪನದಿಗಳಾಗಿವೆ.

ಶಿಂಷಾ: ಶಿಂಷಾ ನದಿಯು ತುಮಕೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿರುವ ತಿಪಟೂರು ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ೯೧೪ ಮೀ. ಎತ್ತರದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಕಾವೇರಿಯ ಉಪನದಿಯಾದ ಇದು ೨೨೧ ಕಿ.ಮೀ. ಉದ್ದ ತುಮಕೂರು ಮತ್ತು ಮಂಡ್ಯ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿದು ಎಡಗಡೆಯಲ್ಲಿ ಕಾವೇರಿಯನ್ನು ಸೇರುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಮದ್ದೂರು ಹೊಳೆ ಎಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಇದರ ಹರಿವಿನ ಪ್ರದೇಶವು ೮,೪೭೦ ಚ.ಕಿ.ಮೀ. ಇದೆ. ವೀರವೈಷ್ಣವಿ, ಕಣಿಹಳ್ಳಿ, ಚಿಕ್ಕಹೊಳೆ, ಹೆಬ್ಬಹಳ್ಳಿ, ಮುಲ್ಲಹಳ್ಳಿ ಮತ್ತು ಕಣ್ಣಿ ನದಿಗಳು ಈ ನದಿಯ ಉಪನದಿಗಳು. ಶಿಂಷಾ ನದಿಯು ಕಾವೇರಿ ನದಿಯನ್ನು ಸೇರುವ ಮೊದಲು ೯೪ ಮೀ. ಎತ್ತರದಿಂದ ಧುಮುಕಿ ಜಲಪಾತವಾಗಿದೆ.

ಸುವರ್ಣಾವತಿ: ಕಾವೇರಿ ನದಿಯ ಉಪನದಿಯಾದ ಸುವರ್ಣಾವತಿ ನದಿಯನ್ನು ಹೊನ್ನೂಹೊಳೆ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದಲೂ ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಮೈಸೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಆಗ್ನೇಯ ಭಾಗದ ಗಜಹಳ್ಳಿ ಕಣಿವೆಯ ಬಳಿ ಉಗಮಿಸಿ ಚಾಮರಾಜನಗರ, ಯೆಕಂದೂರು ಮತ್ತು ಕೊಳ್ಳೇಗಾಲ ತಾಲೂಕುಗಳ ಮೂಲಕ

೮೮ ಕಿ.ಮೀ ದೂರ ಹರಿದು ತಲಕಾಡಿನ ಸಮೀಪದ ಕಕ್ಕೂರು ಬಳಿ ಕಾವೇರಿ ನದಿಯೊಂದಿಗೆ ಸಂಗಮವಾಗುವುದು. ಇದರ ಹರಿವಿನ ಪ್ರದೇಶ ೧,೭೮೭ ಚ.ಕಿ.ಮೀ. ಆಗಿದ್ದು ಕರ್ನಾಟಕ ಮತ್ತು ತಮಿಳುನಾಡು ರಾಜ್ಯದ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ.

ಲಕ್ಷ್ಮಣತೀರ್ಥ: ಕಾವೇರಿ ನದಿಗೆ ಅದರ ಬಲದಂಡೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದು ಸೇರುವ ಲಕ್ಷ್ಮಣತೀರ್ಥ ನದಿಯು ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಯ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾಗದಲ್ಲರುವ ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿಯ ದೇವಸಿ ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲ ಸಮುದ್ರ ಮಟ್ಟದಿಂದ ೧,೯೫೦ ಮೀ ಎತ್ತರದಲ್ಲ ಉಗಮಿಸಿ ಸುಮಾರು ೧೩೧ ಕಿ.ಮೀ ದೂರ ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ರಾಮತೀರ್ಥ ಮತ್ತು ಕೆರೆಹೊಳೆ ನದಿಗಳು ಈ ನದಿಯ ಉಪನದಿಗಳು. ಇರ್ಪು ಎಂಬ ಸ್ಥಳದಲ್ಲ ಈ ನದಿಯು ಜಲಪಾತವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ. ಹುಣಸೂರು, ಕೃಷ್ಣರಾಜನಗರ ತಾಲೂಕುಗಳ ಮೂಲಕ ಹರಿದು ಕಾವೇರಿ ನದಿಯನ್ನು ಸೇರುತ್ತದೆ.

ಗೋದಾವರಿ ಜಲಾನಯನ ಪ್ರದೇಶ: ಗೋದಾವರಿ ನದಿಯು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ರಾಜ್ಯದ ನಾಸಿಕ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಮುದ್ರ ಮಟ್ಟದಿಂದ ೧,೦೭೭ ಮೀ ಎತ್ತರದಲ್ಲ ಉಗಮಿಸಿ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಮತ್ತು ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ೧,೪೭೫ ಕಿ.ಮೀ ದೂರ ಹರಿದು ಬಂಗಾಳ ಕೊಲ್ಲಿಯನ್ನು ಸೇರುತ್ತದೆ. ಗೋದಾವರಿ ನದಿಯು ಒಟ್ಟು ೩,೧೨,೮೧೩ ಚ.ಕಿ.ಮೀ ಜಲಾನಯನ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ (ಶೇ. ೪೮.೭೫), ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ (ಶೇ. ೮.೩೭), ಚತ್ತೀಸಗಢ (ಶೇ. ೧೨.೫), ಕರ್ನಾಟಕ, ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ/ತೆಲಂಗಾಣ (ಶೇ. ೨೩.೪) ಮತ್ತು ಒರಿಸ್ಸಾ (ಶೇ. ೫.೭೭) ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಂದಿದೆ. ರಾಜ್ಯದಲ್ಲ ಬದರೆ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಬಹು ಭಾಗವು ಗೋದಾವರಿ ಉಪನದಿಯಾದ ಮಂಜ್ರಾ ನದಿಯ ಜಲಾನಯನ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲ ಇದರ ಜಲಾನಯನ ಕ್ಷೇತ್ರ ೪,೪೦೭ ಚ.ಕಿ.ಮೀ.(ಶೇ. ೧.೪೧). ಕೃಷ್ಣಾ ನದಿಯಂತೆ ಗೋದಾವರಿಗೂ ಪಶ್ಚಿಮಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಧಾರಾಳ ಮಳೆ ಲಭ್ಯ. ಆದರೆ ಗೋದಾವರಿಯ ಹರಿವಿನ ಸ್ವಲ್ಪಭಾಗ ಕರ್ನಾಟಕದ ಬದರೆ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿರುವ ಮಂಜ್ರಾ ನದಿಯ ಕಣಿವೆಯ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿದೆ.

ಮಂಜ್ರಾ: ಮಂಜ್ರಾ ನದಿಯು, ಗೋದಾವರಿ ನದಿಯ ಪ್ರಮುಖ ಉಪನದಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು. ಇದು ನೆರೆಯ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ರಾಜ್ಯದ ಬೀಡ್ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಬಾಲಾಫಾಟ್ ಬೆಟ್ಟಗಳ ಸಾಲನಲ್ಲಿ ೮೨೩ ಮೀ. ಎತ್ತರದಲ್ಲ ಉಗಮವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ನದಿಯು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ, ಕರ್ನಾಟಕ ಹಾಗೂ ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ/ತೆಲಂಗಾಣ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ನದಿಯ ಜನ್ಮ ಸ್ಥಾನದಿಂದ ೩೨೩ ಮೀ. ಎತ್ತರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲ ಗೋದಾವರಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಗಮವಾಗುವವರೆಗಿನ ಒಟ್ಟು ೭೨೩ ಕಿ.ಮೀ. ಉದ್ದದಲ್ಲ ೧೫೫ ಕಿ.ಮೀ. ಉದ್ದ ಕರ್ನಾಟಕದ ಬದರೆ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಮಂಜ್ರಾ ನದಿಯ ಒಟ್ಟು ೩೦,೪೭೪ ಚ.ಕಿ.ಮೀ. ಜಲಾನಯನ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲ ೪,೪೦೭ ಚ.ಕಿ.ಮೀ.ನಷ್ಟು ಭಾಗ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿದೆ. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲ ೧೫,೭೭೭ ಚ.ಕಿ.ಮೀ ಮತ್ತು ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲ ೧೦,೭೭೨ ಚ.ಕಿ.ಮೀ ಜಲಾನಯನ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ.

ಕಾರಂಜಾ: ಬದರೆ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಹರಿಯುವ ಕಾರಂಜಾ ನದಿಯು ಮಂಜ್ರಾದ ಮುಖ್ಯ ಉಪನದಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು. ಇದು ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದ ಮೇಡಕ್ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಖೇರಹಳ್ಳಿಯ ಬಳಿ ಸುಮಾರು

೭೭೦ ಮೀ. ಎತ್ತರದಲ್ಲ ಜನಿಸುತ್ತದೆ. ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದಲ್ಲ ಪ್ರವಹಿಸಿದ ಮೇಲೆ, ಸುಮಾರು ೧೭ ಕಿ.ಮೀ. ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕದ ಗಡಿಯಾಗಿ ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ಮುಂದೆ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲ ಹರಿದು ನಾರದ ಸಂಗಮದ ಬಳಿ ಮಂಜ್ರಾವನ್ನು ಸೇರುತ್ತದೆ. ಇದರ ಹರಿವಿನ ಪ್ರದೇಶದ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ಸುಮಾರು ೨,೮೩೯ ಚ.ಕಿ.ಮೀ. ತನ್ನ ಉಗಮ ಸ್ಥಳದಿಂದ ಮಂಜ್ರಾದಲ್ಲ ಸಂಗಮವಾಗುವವರೆಗಿನ ಇದರ ಒಟ್ಟು ೧೧೭ಕಿ.ಮೀ. ನದಿಯ ಉದ್ದದಲ್ಲ ೭೪ ಕಿ.ಮೀ. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿದೆ.

ಪೆನ್ನಾರ್ ಮತ್ತು ಪಾಲಾರ್ ಕಣಿವೆಗಳು: ಉತ್ತರ ಪೆನ್ನಾರ್, ದಕ್ಷಿಣ ಪೆನ್ನಾರ್ ಮತ್ತು ಪಾಲಾರ್ ನದಿಗಳು, ತುಮಕೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸುಮಾರು ಐದನೇ ಒಂದು ಭಾಗದಷ್ಟು, ಬೆಂಗಳೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸುಮಾರು ಮೂರನೇ ಒಂದು ಭಾಗದಷ್ಟು ಮತ್ತು ಕೋಲಾರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪೂರ್ತಿ ಭಾಗದಲ್ಲ ಹರಿವನ್ನು ಪಡೆದಿವೆ. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲ ಇವುಗಳ ಒಟ್ಟಾರೆ ಜಲಾನಯನ ಪ್ರದೇಶ ೧೩,೭೧೦ ಚ.ಕಿ.ಮೀ.

ಉತ್ತರ ಪಿನಾಕಿನಿ: ಕರ್ನಾಟಕ ಮತ್ತು ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿಯುವ ಅಂತರರಾಜ್ಯದ ನದಿಯಾದ ಉತ್ತರ ಪಿನಾಕಿನಿ, ಕರ್ನಾಟಕದ ನಂದೀದುರ್ಗ ಶ್ರೇಣಿಯಲ್ಲಿನ ಚನ್ನಕೇಶವ ಬೆಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಜನಿಸುತ್ತದೆ. ಮುಂದೆ ಪೆನ್ನಾರ್ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಮುಂದುವರಿಯುವ ಈ ನದಿ ಪರ್ಯಾಯ ದ್ವೀಪದ ನಾಲ್ಕನೆಯ ದೊಡ್ಡ ನದಿ ಮತ್ತು ಕಾವೇರಿಯ ನಂತರ ಎರಡನೆಯದು. ಇದು ವಾಯವ್ಯ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಕೋಲಾರ ಮತ್ತು ತುಮಕೂರು ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ೪೮ ಕಿ.ಮೀ. ದೂರ ಹರಿದು, ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದ ಅನಂತಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹಿಂದೂಪುರ ಮತ್ತು ಪೆನುಗೊಂಡ ತಾಲೂಕುಗಳಲ್ಲಿ ೭೭ ಕಿ.ಮೀ. ದೂರ ಹರಿದು ಮತ್ತೆ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಬಂದು, ತುಮಕೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪಾವಗಡ ತಾಲೂಕಿನ ಮಧ್ಯದಲ್ಲ ೧೩ ಕಿ.ಮೀ. ದೂರ ಹರಿದು, ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದ ಅನಂತಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕಲ್ಯಾಣದುರ್ಗ ತಾಲೂಕಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಈ ನದಿ ಉಗಮ ಸ್ಥಳದಿಂದ ಅದು ಬಂಗಾಳ ಕೊಲ್ಲಿಯನ್ನು ಸೇರುವವರೆಗಿನ ಅದರ ಉದ್ದ ೫೯೭ ಕಿ.ಮೀ. ಅದರಲ್ಲ ೭೧ ಕಿ.ಮೀ. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲ ಇದರ ಪ್ರಮುಖ ಉಪನದಿಗಳು ತುಮಕೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿನ ಜಯಮಂಗಲ, ಕೋಲಾರ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿನ ಚಿತ್ರಾವತಿ ಮತ್ತು ಪಾಪಾಳ್ಳಿ. ಇವುಗಳ ಒಟ್ಟು ೫೫,೨೧೩ ಚ.ಕಿ.ಮೀ. ಹರಿವಿನ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲ ೭,೯೩೭ ಚ.ಕಿ.ಮೀ. ನಷ್ಟು ಕ್ಷೇತ್ರ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿದೆ.

ದಕ್ಷಿಣ ಪಿನಾಕಿನಿ: ಮತ್ತೊಂದು ಅಂತರ ರಾಜ್ಯ ನದಿಯಾದ ದಕ್ಷಿಣ ಪಿನಾಕಿನಿಯು ಕೋಲಾರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹಾರ್ವಶೆಟ್ಟ ಹಳ್ಳಿಯ ಬಳಿ, ನಂದೀದುರ್ಗದ ಬೆಟ್ಟಗಳ ಸಾಲನಲ್ಲಿ ೯೦೦ ಮೀ. ಎತ್ತರದಲ್ಲ ಹುಟ್ಟಿ ಕರ್ನಾಟಕ, ತಮಿಳುನಾಡು ಮತ್ತು ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶವಾದ ಪುದುಚೆರಿಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ಕೋಲಾರ, ಮತ್ತು ಬೆಂಗಳೂರು ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ೭೯ ಕಿ.ಮೀ. ದೂರದವರೆಗೆ ಪ್ರವಹಿಸಿ ಮುಂದೆ ತಮಿಳುನಾಡನ್ನು ಹೊಕ್ಕು 'ಪೊನ್ನೈಯಾರ್' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪರಿಚಿತವಾಗಿದೆ. ಕಡಲೂರು ಬಳಿ ಅದು ಬಂಗಾಳಕೊಲ್ಲಿಯನ್ನು ಸೇರುತ್ತದೆ.

ಪಾಲಾರ್: ಕೋಲಾರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ತಳಗವಾರ ಹಳ್ಳಿಯ ಆಚೆಗಿನ ನಂದೀದುರ್ಗ ಬೆಟ್ಟಗಳ ಸಾಲನಲ್ಲಿ ೯೦೦ ಮೀ. ಎತ್ತರದಲ್ಲ ಜನಿಸುವ ಪಾಲಾರ್ ಕರ್ನಾಟಕ, ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು

ತಮಿಳುನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಆಗ್ನೇಯ ದಿಕ್ಕಿನ ಕಡೆ ಹರಿಯುತ್ತ ಕೋಲಾರ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ೯೩ ಕಿ.ಮೀ. ಉದ್ದದಷ್ಟು ಹರಿದ ಮೇಲೆ ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಸೇರಿ, ತಮಿಳುನಾಡಿನ ಚೆನ್ನೈ ಬಳಿ ಬಂಗಾಳಕೊಲ್ಲಿಯನ್ನು ಸೇರುತ್ತದೆ.

ಪಶ್ಚಿಮವಾಹಿ ನದಿಗಳು: ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ನದಿಗಳು ಪಶ್ಚಿಮಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಪಶ್ಚಿಮವಾಹಿಯಾಗಿ ಹರಿದು ಅರಬ್ಬೀ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಸೇರುತ್ತವೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಸಮುದ್ರಮಟ್ಟದಿಂದ ೪೦೦ ರಿಂದ ೧,೬೦೦ ಮೀ ಎತ್ತರದಲ್ಲಿ ಈ ನದಿಗಳು ಹುಟ್ಟಿ ಅರಬ್ಬೀ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಸೇರುವ ಮೊದಲು ೫೦ ರಿಂದ ೩೦೦ ಕಿ.ಮೀ ದೂರದವರೆಗೂ ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತವೆ. ಎಲ್ಲ ಪಶ್ಚಿಮಗಾಮೀ ನದಿಗಳ ಒಟ್ಟು ಜಲಾನಯನ ಕ್ಷೇತ್ರವು ೨೬,೨೧೪ ಚ.ಕಿ.ಮೀ. ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಸರಾಸರಿ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಹರಿವು ೫೨,೦೦೦ ದಶಲಕ್ಷ ಘ.ಮೀ.ಗಳು.

ನೇತ್ರಾವತಿ: ನೇತ್ರಾವತಿಯು ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಅತಿ ದೊಡ್ಡ ನದಿ. ಈ ನದಿಯು ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡದ ಬಲ್ಲಾಳರಾಯನ ದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸಮುದ್ರ ಮಟ್ಟದಿಂದ ೧,೦೦೦ ಮೀ ಎತ್ತರದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಒಟ್ಟು ೧೦೩ ಕಿ.ಮೀ. ದೂರ ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತದೆ. ಇದರ ಜಲಾನಯನ ಪ್ರದೇಶ ೩,೨೨೨ ಚ.ಕಿ.ಮೀ. ಆಗಿದೆ. ಇದು ಚಾರ್ಮಾಡಿ ಬೆಟ್ಟಗಳ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಬಳಿ ಹುಟ್ಟಿದರೂ, ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅವತಾರವಾದ ವರಾಹ ಪರ್ವತದಲ್ಲಿನ ವರಾಹದ ನೇತ್ರದಿಂದ ಹರಿದು ಬರುವುದರಿಂದ ಈ ಹೆಸರು ಬಂದಿತೆಂದು ಐತಿಹ್ಯವಿದೆ. ನೇತ್ರಾವತಿಯ ಪ್ರಮುಖ ಉಪನದಿಗಳು ನೆರಿಯ ಹೊಳೆ, ಕುಮಾರಧಾರಾ, ಬೆಳ್ತಂಗಡಿಹೊಳೆ ಮತ್ತು ಶಿಶಿಲಹೊಳೆ. ಇದು ಮಂಗಳೂರಿಗೆ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಅರಬ್ಬೀ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಸೇರುತ್ತದೆ.

ಕಾಳೇನದಿ: ಬಹುಮುಖ್ಯವೂ ಪಶ್ಚಿಮಗಾಮಿಯೂ ಆದ ಕಾಳೇ ನದಿಯು ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪಶ್ಚಿಮಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಸಮುದ್ರಮಟ್ಟದಿಂದ ೬೦೦ ಮೀ ಎತ್ತರದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ೪,೧೮೮ ಚ.ಕಿ.ಮೀ. ಜಲಾನಯನ ಪ್ರದೇಶ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದೆ. ಒಟ್ಟು ೧೫೩ಕಿ.ಮೀ. ಉದ್ದದಷ್ಟು ಹರಿದು ಕಾರವಾರದ ಬಳಿ, ಅರಬ್ಬೀ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಅದು ಸೇರುತ್ತದೆ. ಈ ನದಿಯು ಕಪ್ಪು ಬಂಡೆಗಳ ಮೂಲಕ ಹರಿಯುವುದರಿಂದ ಅದು ಕಪ್ಪಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ; ಆದ್ದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ಕಾಳೇ (ಕಪ್ಪು) ಎಂದ ಹೆಸರು ಅನ್ವರ್ಥವಾಯಿತು. ಈ ನದಿಯ ಮುಖ್ಯ ಉಪನದಿಗಳು ಪಾಂಡರಿ, ತಟ್ಟಹಳ್ಳಿ, ಕಾನೇರಿ ಮತ್ತು ವಾಕಿ. ಕಾಳೇ ಮತ್ತು ಅದರ ಉಪನದಿಗಳಲ್ಲಿ ಜಲವಿದ್ಯುತ್ ಉತ್ಪಾದನೆಯ ಬೃಹತ್ ಸಂಕೀರ್ಣವನ್ನು ಕಟ್ಟಲಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಶರಾವತಿ: ಶರಾವತಿ ನದಿಯು, ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿ ತಾಲೂಕಿನ ಪಶ್ಚಿಮಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಅಂಬುತೀರ್ಥದ ಬಳಿ ಸಮುದ್ರ ಮಟ್ಟದಿಂದ ೭೦೦ ಮೀ ಎತ್ತರದಲ್ಲಿ ಜನಿಸುತ್ತದೆ. ಶ್ರೀರಾಮನು ಶರ(ಬಾಣ)ವನ್ನು ಹೊಡೆದು ನಾಡದ ಜಾಗದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದುದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಶರಾವತಿ ಎಂದು ಹೆಸರಾಯಿತೆಂದು ಪೌರಾಣಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯೊಂದಿದೆ. ಇದರ ಉದ್ದ ಸುಮಾರು ೧೨೨ ಕಿ.ಮೀ. ಮತ್ತು ಅದರ ಹರಿವಿನ ಪ್ರದೇಶ ೩,೫೯೨ ಚ.ಕಿ.ಮೀ. ಜೋಗ್ ಬಳಿ ೨೫೩ ಮೀ. ಎತ್ತರದಿಂದ ಬೀಳುವ ಈ ನದಿಯ ಜಲಪಾತವು ಜಗತ್ತಿನಿದ್ದವಾಗಿದೆ. ಶರಾವತಿಯ ಜಲವಿದ್ಯುತ್ ಕೇಂದ್ರ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಬಹು ಮುಖ್ಯವಾದ ವಿದ್ಯುತ್ ಉತ್ಪಾದನಾ

ಕೊಡುಗೆಯಾಗಿದೆ. ಇದು ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡದ ಹೊನ್ನಾವರದ ಬಳಿ ಅರಬ್ಬೀಸಮುದ್ರವನ್ನು ಸೇರುತ್ತದೆ.

ಬೇಡಿ: ಗಂಗಾವಳಿ ಎಂದು ಹೆಸರಾದ ಬೇಡಿ ನದಿಯು, ಧಾರವಾಡ-ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಬೆಟ್ಟಗಳ ಸಾಲಿನ ತಪ್ಪಲಿನಲ್ಲಿ, ಸಮುದ್ರ ಮಟ್ಟದಿಂದ ೭೦೦ ಮೀ. ಎತ್ತರದಲ್ಲಿ ಉದ್ಭವಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ನದಿಯ ಉದ್ದ ಸುಮಾರು ೧೫೨ ಕಿ.ಮೀ. ಮತ್ತು ಅದರ ಹರಿವಿನ ಕ್ಷೇತ್ರ ೩,೫೭೪ ಚ.ಕಿ.ಮೀ. ಇದು ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಅಂಕೋಲಾ ತಾಲೂಕಿನ ಗಂಗಾವಳಿ ಹಳ್ಳಿಯ ಬರಿ ಅರಬ್ಬೀ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಸೇರುತ್ತದೆ. ಈ ನದಿಯು ತನ್ನ ಉಗಮ ಸ್ಥಳದಿಂದ ಸುಮಾರು ೭೨ ಕಿ.ಮೀ. ದೂರದಲ್ಲಿ ಮಾಗೋಡ್ ಬಳಿ ೧೩೭ ಮೀ ಎತ್ತರದಿಂದ ಧುಮುಕುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ಮಾಗೋಡ್ ಜಲಪಾತವೆಂದು ಹೆಸರಾಗಿದೆ.

ಮಹಾದಾಯಿ: ಮಹಾದಾಯಿ ನದಿಯು ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಖಾನಾಪುರ ತಾಲೂಕಿನ ದೇಗಾಂವೆ ಹಳ್ಳಿಯ ಬಳಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಇದು ಕರ್ನಾಟಕ ಮತ್ತು ಗೋವಾಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿಯುವ ಅಂತರ ರಾಜ್ಯದ ನದಿ. ಇದರ ಉದ್ದದಲ್ಲಿ ೩೫ ಕಿ.ಮೀ. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲೆಯೂ, ೪೫ ಕಿ.ಮೀ. ಉದ್ದ ಗೋವಾದಲ್ಲೆಯೂ ಇದೆ. ಈ ನದಿಯ ಒಟ್ಟು ೨,೦೦೮ ಚ.ಕಿ.ಮೀ. ಜಲಾನಯನ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ೪೫೫ ಚ.ಕಿ.ಮೀ. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲೆಯೂ ಮತ್ತು ೧,೫೫೩ ಚ.ಕಿ.ಮೀ. ಗೋವಾದಲ್ಲೆಯೂ ಇದೆ. ಗೋವಾದ ಪಣಜಿ ಬಳಿ ಅರಬ್ಬೀಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ಸೇರುವ ಈ ನದಿಗೆ ಅಲ್ಲಿ ಮಂಡೋವಿ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಅಫನಾಶಿನಿ (ತದಡಿ): ಅಫನಾಶಿನಿ (ಪಾಪನಾಶಿನಿ ಎಂದು ಅರ್ಥ) ನದಿ ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಶಿರಸಿ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಸಮುದ್ರ ಮಟ್ಟದಿಂದ ೫೦೦ ಮೀ. ಎತ್ತರದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಇದು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ೧೨೧ ಕಿ.ಮೀ. ಉದ್ದ ಹರಿದು ಅರಬ್ಬೀ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಸೇರುತ್ತದೆ. ಇದರ ಜಲಾನಯನ ಕ್ಷೇತ್ರ ೧,೩೩೦ ಚ.ಕಿ.ಮೀ.

ವಾರಾಹಿ (ಹಾಲಾಡಿ): ಕೆಳಕಣಿವೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಲಾಡಿ ನದಿ ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ವಾರಾಹಿ ನದಿಯು ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹೊಸನಗರ ತಾಲೂಕಿನ ಗುಡ್ಡೆಕೊಪ್ಪದ ಬಳಿ ಸಮುದ್ರ ಮಟ್ಟದಿಂದ ೬೦೦ ಮೀ. ಎತ್ತರದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮ ತಾಳುತ್ತದೆ. ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರದಲ್ಲೇ ನದಿಯ ತಳದ ಮಟ್ಟ ಥಟ್ಟನೆ ಕುಸಿಯುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕುಂಚಿಕಲ್ ಜಲಪಾತವೆಂದು ಹೆಸರು. ಈ ನದಿಯು ಸುಮಾರು ೬೬ ಕಿ.ಮೀ ದೂರ ಹರಿದು ಉಡುಪಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕುಂದಾಪುರದ ಹತ್ತಿರ ಅರಬ್ಬೀ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಸೇರುತ್ತದೆ. ಇದರ ಜಲಾನಯನ ಕ್ಷೇತ್ರ ೭೫೯ ಚ.ಕಿ.ಮೀ.

ಬರಪೊಳೆ (ವಾಲಪಟ್ಟಣಂ): ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಸಮುದ್ರ ಮಟ್ಟದಿಂದ ೯೦೦ ಮೀ ಎತ್ತರದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವ ಬರಪೊಳೆ ನದಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಮತ್ತು ಕೇರಳ ರಾಜ್ಯಗಳ ಅಂತರ ರಾಜ್ಯದ ನದಿ. ಬರಪೊಳೆ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿ 'ಬರ' ಎಂದರೆ ಕಡಿದಾದ ಮತ್ತು 'ಪೊಳೆ' ಎಂದರೆ ನದಿ ಎಂಬುದರಿಂದ ಆಗಿದೆ. ಈ ನದಿಯು, ಕಡಿದಾದ, ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ನೇರವಾಗುವ ಪ್ರಪಾತಗಳ ದಡದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಆಳವಾದ ಕಂದರದಲ್ಲಿ ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ಒಟ್ಟು ಸುಮಾರು ೧೦೫ ಕಿ.ಮೀ. ಉದ್ದವಿರುವ ಈ ನದಿ, ಸುಮಾರು ೩೧ ಕಿ.ಮೀ. ಉದ್ದದಷ್ಟು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲೆಯೂ, ೭೪ ಕಿ.ಮೀ. ಕೇರಳದಲ್ಲೆಯೂ ಮತ್ತು ಉಳಿದ ೧೦ ಕಿ.ಮೀ. ದೂರ ಎರಡೂ

ರಾಜ್ಯಗಳ ಗಡಿಯಾಗಿಯೂ ಹರಿಯುತ್ತದೆ. (೨೦೮ ಚ.ಕಿ.ಮೀ. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲ ಮತ್ತು ೧,೨೯೭ ಚ.ಕಿ.ಮೀ. ಕೇರಳದಲ್ಲ).

ಚಕ್ರಾ ನದಿ: ಪಶ್ಚಿಮಗಾಮಿಯಾದ ಚಕ್ರಾ ನದಿ ಉಡುಪಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಹರಿದು ಕುಂದಾಪುರದ ಬಳಿ ಅರಬ್ಬೀ ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ಬೀಳುತ್ತದೆ. ಈ ನದಿಯ ಉದ್ದ ೫೨ ಕಿ.ಮೀ. ಅಂಗನಮಕ್ಕಿ ಜಲಾಶಯದ ನೀರನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಲು ಈ ನದಿಯ ನೀರನ್ನು ಶರಾವತಿ ಕಣಿವೆಯ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಇದರ ಜಲಾನಯನ ಕ್ಷೇತ್ರ ೩೩೭ ಚ.ಕಿ.ಮೀ.

ಮೇಲೆ ವಿವರಿಸಿರುವ ಪ್ರಮುಖ ನದಿ ಕಣಿವೆಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಕೆಲವು ಸ್ವತಂತ್ರ ನದಿ ಕಣಿವೆಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳೆಲ್ಲ ಪ್ರಮುಖವಾದವುಗಳು ಹೀಗಿವೆ.

೧. ಶರಾವತಿ ಮತ್ತು ಚಕ್ರಾ ನದಿಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಇರುವ ಜಲಾನಯನ ಪ್ರದೇಶ:

ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲ ಹಲವಾರು ಸಣ್ಣ ಹೊಳೆಗಳು ಹರಿದು ಅರಬ್ಬೀ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಸೇರುತ್ತವೆ. ಕೊಲ್ಲೂರು ನದಿ, ಘಂಟಹೊಳೆ, ವೆಂಕಟಾಪುರ ಹೊಳೆ, ಬೈಂದೂರು ಹೊಳೆ, ಶಂಕರಗುಂಡಿ ಹೊಳೆ, ಕುಂಬಾರಹೊಳೆ ಮತ್ತು ಎಡ ಮಾವಿನ ಹೊಳೆ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳ ಪೂರ್ಣ ಜಲಾನಯನ ಪ್ರದೇಶ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿದೆ.

೨. ವಾರಾಹಿ ಮತ್ತು ನೇತ್ರಾವತಿ ನದಿಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಇರುವ ಪ್ರದೇಶ:

ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲ ಮುಲ್ಕ ನದಿ, ಸ್ವರ್ಣ ನದಿ, ಸೀತಾ ನದಿ, ಪಾವಂಜಿ, ನಡಿಸಾಲು, ಗುರುಪುರ, ಎಣ್ಣೆಹೊಳೆ ಮತ್ತು ಮಡಿಸಾಲ್ ಹೊಳೆ ಪ್ರಮುಖ ಹೊಳೆಗಳಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳ ಪೂರ್ಣ ಜಲಾನಯನ ಪ್ರದೇಶ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿದೆ.

೩. ನೇತ್ರಾವತಿ ಮತ್ತು ಚಂದ್ರಗಿರಿ (ಪಯಸ್ವಿನಿ) ನದಿಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಇರುವ ಪ್ರದೇಶ:

ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲ ಚಂದ್ರಗಿರಿ ಮತ್ತು ಶರಿಯ ನದಿಗಳು ಹರಿಯುತ್ತವೆ. ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮಡಿಕೇರಿಯ ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲ ಸಮುದ್ರ ಮಟ್ಟದಿಂದ ೨೦೦ ಮೀ ಎತ್ತರದಲ್ಲ ಉಗಮಿಸುತ್ತದೆ. ಪಯಸ್ವಿನಿ ನದಿಯು ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮಚಿಪಣ ಕಾಯ್ಲಿಟ್ಟ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲ ಸಮುದ್ರ ಮಟ್ಟದಿಂದ ೧,೩೫೦ ಮೀ ಎತ್ತರದಲ್ಲ ಜನಿಸುತ್ತದೆ. ನಂತರ ಇವೆರಡೂ ನದಿಗಳು ಮಚಿಪಣದ ಬಳಿ ಒಟ್ಟು ಸೇರಿ ಕಾಸರಗೋಡು ಬಳಿ ಅರಬ್ಬೀ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಸೇರುತ್ತವೆ. ಒಟ್ಟು ೧,೪೦೭ ಚ.ಕಿ.ಮೀ ಜಲಾನಯನ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲ ೮೩೭ ಚ.ಕಿ.ಮೀ ಪ್ರದೇಶ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿದೆ. ಉಳಿದ ಪ್ರದೇಶ ಕೇರಳ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿದೆ.

ಮೇಲ್ಮೈ ಜಲಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳು:

ರಾಜ್ಯದಲ್ಲ ಅಂದಾಜು ಪಡಿಸಿರುವ ವರ್ಷದ ಸರಾಸರಿ ನೀರಿನ ಹರಿವು ೧೦,೦೦೦ ಕೋಟಿ ಘನ ಮೀ.ಗಳು. ಇದರಲ್ಲ ೪,೦೦೦ ಕೋಟಿ ಘ.ಮೀ. ಅಂದರೆ ಶೇಕಡ ೪೦ ಭಾಗ ಪೂರ್ವಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಹರಿಯುವ ನದಿಗಳಿಂದಲೂ, ಉಳಿದ ಶೇಕಡ ೬೦ ಭಾಗ ಅಂದರೆ ೬,೦೦೦ ಕೋಟಿ ಘ.ಮೀ.ನಷ್ಟು ಕರಾವಳಿ ತೀರ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಪಶ್ಚಿಮಗಾಮೀ ನದಿಗಳಿಂದಾಗಿ ಅರಬ್ಬೀ ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ಸೇರುತ್ತದೆ. ದೇಶದಲ್ಲನ ಎಲ್ಲಾ ನದಿ ವ್ಯೂಹಗಳಿಂದ ವರ್ಷದಲ್ಲ ಹರಿಯುವ ನೀರು ೧,೭೦,೦೦೦ ಕೋಟಿ ಘ.ಮೀ.ಗಳಷ್ಟಾಗುತ್ತದೆ. ರಾಷ್ಟ್ರದ ಜಲೋತ್ಪತ್ತಿಯಲ್ಲ ಶೇಕಡ ೮ ಭಾಗ ಕರ್ನಾಟಕದ ಪಾಲನದು. ಕರ್ನಾಟಕದ ಮೇಲ್ಮೈ ನೀರಿನ ಉತ್ಪತ್ತಿ ನೆರೆಯ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗಿಂತ ಉತ್ತಮವಾಗಿದೆ. ಭಾರೀ,

ಮಧ್ಯಮ ಮತ್ತು ಸಣ್ಣ ನೀರಾವರಿ ಸೇರಿದಂತೆ(ಮೇಲ್ಮೈ ಜಲ) ಸಂಚಿತ ನೀರಾವರಿ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ೨೦೦೮-೦೯ ರಲ್ಲಿದ್ದ ೩೪.೦೯ ಲಕ್ಷ ಹೆಕ್ಟೇರ್ ಗಿಂತ ೨೦೦೯-೨೦೧೦ ರ ಅಂತ್ಯಕ್ಕೆ ೩೪.೮೪ ಲಕ್ಷ ಹೆಕ್ಟೇರುಗಳಿಗೆ(ಅಂತರ್ಜಲ ಹೊರತುಪಡಿಸಿ) ಹೆಚ್ಚಾಗಬಹುದೆಂದು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈವರೆಗೆ ೪೭ ಪೂರ್ಣಗೊಂಡ ಭಾರಿ ಮತ್ತು ಮಧ್ಯಮ ನೀರಾವರಿ ಯೋಜನೆಗಳ ಒಟ್ಟು ೮.೯೭ ಲಕ್ಷ ಹೆಕ್ಟೇರುಗಳ ನೀರಾವರಿ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಲಾಗಿದೆ. ಯೋಜನೆಯನ್ವಯ ೨೫ ಭಾರೀ ನೀರಾವರಿ ಮತ್ತು ೫೩ ಮಧ್ಯಮ ನೀರಾವರಿ ಯೋಜನೆಗಳು ಕಾರ್ಯಗತವಾಗುತ್ತಿವೆ. ಈ ಯೋಜನೆಗಳಿಂದ ಈವರೆಗೆ ೧೫.೩೨ ಲಕ್ಷ ಹೆ. ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ನೀರಾವರಿ ಸೌಲಭ್ಯವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಜಲ ವಿವಾದಗಳು

ಕೃಷ್ಣಾ ಗೋದಾವರಿ ಘಟಕ: ಜಲಸಂಪನ್ಮೂಲ ಇಲಾಖೆಯಡಿಯಲ್ಲ ಜಲಸಂಪನ್ಮೂಲ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸಂಸ್ಥೆಯು ಅಂತರರಾಜ್ಯ ಜಲ ವಿವಾದಗಳನ್ನು ಮುಖ್ಯ ಇಂಜಿನಿಯರ್ (ಅಂ.ರಾ.ಜ), ಇವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದೆ. ಅಧೀಕ್ಷಕ ಇಂಜಿನಿಯರ್, ಕಾರ್ಯಪಾಲಕ ಇಂಜಿನಿಯರ್, ಸಹಾಯಕ ಕಾರ್ಯಪಾಲಕ ಇಂಜಿನಿಯರ್, ಸಹಾಯಕ ಇಂಜಿನಿಯರ್, ದ್ವಿತೀಯ ದರ್ಜೆ ಸಹಾಯಕರು, ಶೀಘ್ರಲಿಪಿಗಾರರು ಮತ್ತು ಬೆರಳಚ್ಚುಗಾರರು - ಇವರನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಸಿಬ್ಬಂದಿವರ್ಗವು ಕೃಷ್ಣಾ- ಗೋದಾವರಿ ಘಟಕದಲ್ಲ ಅಂತರರಾಜ್ಯ ಜಲವಿವಾದ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದೆ. ಕೃಷ್ಣಾ-ಗೋದಾವರಿ ಘಟಕವು ಹಿಂದಿನ ಕೃಷ್ಣಾ ಜಲವಿವಾದ ಮತ್ತು ಗೋದಾವರಿ ಜಲವಿವಾದ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣಗಳು (ಬಚಾವತ್ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣ) ನೀಡಿರುವ ತೀರ್ಪಿನ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲ ಉದ್ಭವಿಸಿರುವ ಅಂತರ ರಾಜ್ಯ ಜಲವಿವಾದಗಳು, ಮಹದಾಯಿ ಜಲವಿವಾದ ಹಾಗೂ ಪೆನ್ನಾರ್ ಕಣಿವೆಯ ಸಣ್ಣನೀರಾವರಿ ಮತ್ತು ಪರಗೋಡು ಕುಡಿಯುವ ನೀರು ಸರಬರಾಜು ಯೋಜನೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಉದ್ಭವವಾಗಿರುವ ಜಲ ವಿವಾದಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸಲು ಅಗತ್ಯವಾದ ದಾಖಲೆಗಳ ಸಂಗ್ರಹಣೆ, ಸಾಂಖ್ಯಿಕ ಮಾಹಿತಿ ಸಂಗ್ರಹಣೆ, ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಹಾಗೂ ಇದರ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ದಾವೆ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲ ತಾಂತ್ರಿಕ ಸಮಿತಿ ಹಾಗೂ ಕಾನೂನು ತಂಡದೊಂದಿಗೆ ಸಹಕರಿಸಿ, ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ದೊರೆಯಬೇಕಾದ ನೀರಿನ ಹಕ್ಕನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲು ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದೆ.

ಕಾವೇರಿ ಘಟಕ: ಜಲ ಸಂಪನ್ಮೂಲ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಕಾವೇರಿ ಘಟಕವು, ಕಾವೇರಿ ನದಿಯ ಜಲಾನಯನ ರಾಜ್ಯಗಳಾದ ಕರ್ನಾಟಕ, ತಮಿಳುನಾಡು, ಕೇರಳ ಮತ್ತು ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶವಾದ ಪಾಂಡಿಚೇರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕಾವೇರಿ ಜಲವಿವಾದದ ಇತ್ಯರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಪರವಾಗಿ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದೆ. ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ಜಲಸಂಪನ್ಮೂಲ ಸಚಿವಾಲಯವು ತನ್ನ ಅಧಿಸೂಚನೆ ದಿನಾಂಕ: ೦೨.೦೭.೧೯೯೦ ರಂತೆ ಕಾವೇರಿ ಜಲ ವಿವಾದವನ್ನು ಇತ್ಯರ್ಥಗೊಳಿಸಲು ದೆಹಲಿ ಕೇಂದ್ರ ಸ್ಥಾನವಾಗಿರುವಂತೆ ಕಾವೇರಿ ನ್ಯಾಯಮಂಡಳಿಯನ್ನು ರಚಿಸಿತು. ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರದ ಹಿತದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಕಾಪಾಡಲು ಮತ್ತು ಸರ್ಕಾರದ ನಿಲುವನ್ನು

ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣದ ಮುಂದೆ ಮತ್ತು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಮುಂದೆ ಮಂಡಿಸಲು ಕರ್ನಾಟಕದ ಅಡ್ವೋಕೇಟ್ ಜನರಲ್‌ರವರ ಜೊತೆಗೆ ಹಿರಿಯ ವಕೀಲರಾದ ಶ್ರೀ ಎಫ್.ಎಸ್.ನಾರೀಮನ್‌ರವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿನ ವಕೀಲರ ತಂಡವೊಂದನ್ನು ನೇಮಕ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಕಾವೇರಿ ಜಲವಿವಾದ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ತಾಂತ್ರಿಕ ಸಲಹೆಯನ್ನು ನೀಡಲು ಈವರೆಗೆ ತಾಂತ್ರಿಕ ಸಲಹೆಗಾರರನ್ನು ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ನೇಮಕಮಾಡಲಾಗಿದ್ದು ಅವರ ಸೇವೆಯನ್ನು ಈಗಲೂ ಪಡೆಯಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಸಲಹೆಗಾರರು ಕಾವೇರಿ ಜಲವಿವಾದದ ಆಗು - ಹೋಗುಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯವು ತನ್ನ ಹಿತಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳಲು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯ ಕ್ರಮಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಕೀಲರೊಂದಿಗೆ ಚರ್ಚಿಸಿ ಕಾವೇರಿ ನ್ಯಾಯಮಂಡಳಿ ಮುಂದೆ ಹಾಗೂ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಮುಂದೆ ರಾಜ್ಯಸರ್ಕಾರವು ಸಲ್ಲಿಸುವ ಅರ್ಜಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತಾಂತ್ರಿಕಸಲಹೆ ನೀಡುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಕಾವೇರಿ ಜಲವಿವಾದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ನ್ಯಾಯಮಂಡಳಿ ಹಾಗೂ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಮುಂದೆ ವಾದ ಮಂಡಿಸಲು ಅಗತ್ಯವಿರುವ ನಿರ್ಧಾರಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಂಡು ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಸಲಹೆ ನೀಡಲು ಕಾವೇರಿ ತಾಂತ್ರಿಕ ಸಮಿತಿಯನ್ನು ೦೫.೦೨.೧೯೯೨ ರಂದು ಸರ್ಕಾರವು ರಚಿಸಿರುತ್ತದೆ.

ಜಲ ಸಂಪನ್ಮೂಲ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸಂಸ್ಥೆಯಡಿಯಲ್ಲಿ ಕಾವೇರಿ ಘಟಕವು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಕಾವೇರಿ ನ್ಯಾಯಮಂಡಳಿ ಮತ್ತು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಮುಂದೆ ಕಾವೇರಿ ಜಲವಿವಾದ ಬಗ್ಗೆ ಕರ್ನಾಟಕದ ಪರವಾಗಿ ವಾದಿಸುವ ವಕೀಲರಿಗೆ ತಾಂತ್ರಿಕ ನೆರವನ್ನು ನೀಡುವುದು, ಹಾಗೂ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ವಿವಾದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿವರಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವುದು, ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ಇತರೆ ರಾಜ್ಯಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪತ್ರ ವ್ಯವಹಾರ ನಡೆಸುವುದು. ಕಾವೇರಿ ತಾಂತ್ರಿಕ ಸಮಿತಿಯ ಸಭೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವುದು, ಸರ್ಕಾರದ ಸರ್ವ ಪಕ್ಷಗಳ ಸಭೆ ಮತ್ತು ಸಂಬಂಧಿತ ಸಭೆಗಳಿಗೆ ಅಗತ್ಯವಾದ ಟಿಪ್ಪಣಿ ಮತ್ತು ಪೂರಕ ದಾಖಲೆಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವುದು ಹಾಗೂ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ಮೇಲುಸ್ತುವಾರಿ ಸಮಿತಿ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಜಲ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ನಿಗಮ, ಮುಂತಾದ ಸಭೆಗಳಿಗೆ ಹಾಜರಾಗುವುದು, ಕಾವೇರಿ ಜಲವಿವಾದದ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಅಂತರ ಜಾಲದಲ್ಲಿ ಲಭ್ಯವಾಗುವ ಪ್ರಕಟಣೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ದಾಖಲಾತಿಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವುದು. ಕಾವೇರಿ ಜಲವಿವಾದದ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ನೀಡುವುದು. ಕಾವೇರಿ ಜಲಾನಯನದಲ್ಲಿನ ಜಲಾಶಯಗಳ ನೀರಿನ ಮಟ್ಟ, ಸಾಮರ್ಥ್ಯ, ಒಳ ಹರಿವು, ಹೊರಹರಿವು, ಬಳಕೆಯ ಮಾಹಿತಿಗಳ ದಾಖಲಾತಿ ಮತ್ತು ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಮಾಡುವುದು. ಹಿರಿಯ ವಕೀಲರು ನವದೆಹಲಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಸುವ ಸಭೆಗಳಿಗೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡುವುದು. ಪ್ರಕರಣದ ಸಿದ್ಧತೆ, ಹೇಳಿಕೆಗಳ ಸಲ್ಲಿಕೆ, ಮಧ್ಯಂತರ ಅರ್ಜಿಗಳು, ವಿಶೇಷ ಅನುಮತಿ ಅರ್ಜಿ, ಮೂಲ ದಾವೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ವಾದಗಳನ್ನು ನ್ಯಾಯಮಂಡಳಿ ಮತ್ತು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಮುಂದೆ ಮಂಡಿಸುವಾಗ ಕಾನೂನು ತಂಡಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲಾ ರೀತಿಯ ತಾಂತ್ರಿಕ ನೆರವು ನೀಡಲು ಅನುವಾಗುವಂತೆ ಕಾವೇರಿ ಜಲಕೋಶವನ್ನು ೧೯೯೦ರಲ್ಲಿ ನವದೆಹಲಿಯ ಕರ್ನಾಟಕ ಭವನದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು. ಪ್ರಸ್ತುತ,

ಕಾವೇರಿ ಜಲಕೋಶವು ನವದೆಹಲಿಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದೆ. ಕಾವೇರಿ ಜಲವಿವಾದ ನ್ಯಾಯ ಮಂಡಳಿ ಮುಂದೆ: ಕಾವೇರಿ ಜಲ ವಿವಾದ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣವು ನೀಡಿದ ಅಂತಿಮ ಆದೇಶ ದಿನಾಂಕ ೦೫.೦೨.೨೦೦೨ನ್ನು ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು ದಿನಾಂಕ ೧೯.೦೨.೨೦೧೩ರ ಗೆಜೆಟ್‌ನಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿತು.

ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಮುಂದೆ: ಕಾವೇರಿ ಜಲ ವಿವಾದ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣದ ಅಂತಿಮ ಆದೇಶದಿಂದ ಧಕ್ಕೆಗೊಳಗಾದ ಕರ್ನಾಟಕ, ಕೇರಳ ಮತ್ತು ತಮಿಳುನಾಡು ರಾಜ್ಯಗಳು ವಿಶೇಷ ಅನುಮತಿ ಅರ್ಜಿಗಳನ್ನು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಮುಂದೆ ದಾಖಲಿಸಿದ್ದು, ಮುಂದೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಸಿವಿಲ್ ಅಪೀಲ್ ಸಂಖ್ಯೆ:೨೦೦೨ ರ ೨೪೫೩, ೨೪೫೪ ಮತ್ತು ೨೪೫೫ ಎಂದು ದಾಖಲಿಸಲಾಗಿದೆ. ತಮಿಳುನಾಡು ಸರ್ಕಾರವು ಕಾವೇರಿ ಜಲ ವಿವಾದ ನ್ಯಾಯಮಂಡಳಿಯ ಅಂತಿಮ ಆದೇಶವನ್ನು ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳಿಸಲು ಕಾವೇರಿ ನಿರ್ವಹಣಾಮಂಡಳಿ ಮತ್ತು ಕಾವೇರಿ ನೀರಿನ ನಿಯಂತ್ರಣ ಸಮಿತಿಯನ್ನು ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು ರಚಿಸುವಂತೆ ಸಿವಿಲ್ ಅಪೀಲ್ ೨೪೫೫ / ೨೦೦೨ರಡಿಯಲ್ಲಿ ಐ.ಎ.ನಂ. ೫ / ೨೦೧೩, ೬ / ೨೦೧೩ ಮತ್ತು ೭/೨೦೧೩ನ್ನು ದಾಖಲಿಸಿತು.

ಕಾವೇರಿ ನಿರ್ವಹಣಾ ಮಂಡಳಿ ಮತ್ತು ಕಾವೇರಿ ನೀರಿನ ನಿಯಂತ್ರಣ ಸಮಿತಿಗಳ ರಚನೆಗೆ ಹೆಚ್ಚುಕಾಲ ಹಿಡಿಯುವ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ತಮಿಳುನಾಡು ರಾಜ್ಯವು, ಕಾವೇರಿ ಜಲವಿವಾದ ನ್ಯಾಯಮಂಡಳಿಯ ಅಂತಿಮ ಆದೇಶವನ್ನು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳಿಸಲು ಒಂದು ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಬೇಕೆಂದು ಒತ್ತಾಯಿಸಿತು. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಉಸ್ತುವಾರಿ ಸಮಿತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಲು ಕಾರಣವಾಯಿತು.

ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ದಿನಾಂಕ ೧೦.೦೫.೨೦೧೩ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ಕಾವೇರಿ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣದ ದಿನಾಂಕ ೦೫.೦೨.೨೦೦೨ರ ಅಂತಿಮ ಆದೇಶವು ದಿನಾಂಕ ೧೯.೦೨.೨೦೦೧ ರಂದು ಅಧಿಸೂಚಿತವಾಗಿದ್ದು, ಇದರ ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕಾಗಿ ಉಸ್ತುವಾರಿ ಸಮಿತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಬೇಕೆಂದು ಆದೇಶಿಸಿತು. ದಿನಾಂಕ ೨೨.೦೫.೨೦೧೩ ರಂದು ಕೇಂದ್ರವು ಮೇಲುಸ್ತುವಾರಿ ಸಮಿತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಿತು. ಈವರೆಗೆ ಮೇಲುಸ್ತುವಾರಿ ಸಮಿತಿಯು ನಾಲ್ಕು ಸಭೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿ, ಕರ್ನಾಟಕವು ತಮಿಳುನಾಡಿಗೆ ಹರಿಸಬೇಕಾದ ನೀರಿನ ಹರಿವಿನ ಪ್ರಮಾಣದ ಬಗ್ಗೆ ನಿರ್ಧಾರವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡಿದೆ.

ತಮಿಳುನಾಡು ರಾಜ್ಯ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯವು ಕ್ರಮವಾಗಿ ದಿನಾಂಕ: ೦೨.೦೧.೨೦೧೪, ೦೩.೦೧.೨೦೧೪ ರಂದು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಮುಂದೆ ಅಖತ ಸಲ್ಲಿಕೆಗಳನ್ನು (written submissions) ದಾಖಲಿಸಿವೆ. ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಸಿವಿಲ್ ಅಪೀಲ್ ಸಂಖ್ಯೆ: ೨೦೦೨ರ ೨೪೫೩, ೨೪೫೪ ಮತ್ತು ೨೪೫೫ಗಳನ್ನು ದಿನಾಂಕ ೧೫.೦೧.೨೦೧೪ರಂದು ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸಿ, ಸದರಿ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ದಿನಾಂಕ:೧೨.೦೩.೨೦೧೪ ರಂದು ಆದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಸಿತು. ಆ ದಿನದಂದು ಸದರಿ ವಿಷಯವು ವಿಚಾರಣೆಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಸಿವಿಲ್ ಅಪೀಲ್ ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಷಯಗಳು ಸರ್ವೋಚ್ಚ

ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಮುಂದೆ ವಿಚಾರಣೆಗೆ ಬಾಕಿ ಇದ್ದು ದಿನಾಂಕವನ್ನು ನಿಗದಿಪಡಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಕೃಷ್ಣಾ ಜಲ ವಿವಾದ: ಮೈಸೂರು [ಹಾಲ ಕರ್ನಾಟಕ], ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಮತ್ತು ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ [ಹಾಲ ತೆಲಂಗಾಣ ಸೇರಿದಂತೆ] ರಾಜ್ಯಗಳ ದೂರು ಪತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬಂದ ಅಂತರ ರಾಜ್ಯ ನದಿಯಾದ ಕೃಷ್ಣಾ ಮತ್ತು ಅದರ ಕೊಳ್ಳದಲ್ಲಿನ ವಿವಾದವನ್ನು ಬಗೆಹರಿಸಲು ಏಪ್ರಿಲ್ ೧೯೭೯ರಲ್ಲಿ ರಚನೆಯಾದ ಕೃಷ್ಣಾ ಜಲವಿವಾದ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣವು (ಬಜಾವತ್ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣ) ತನ್ನ ಮೊದಲ ವರದಿಯನ್ನು ಡಿಸೆಂಬರ್ ೧೯೭೩ರಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಅಂತಿಮ ಆದೇಶವನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಮುಂದುವರೆದ ವರದಿಯನ್ನು ಮೇ ೧೯೭೭ರಲ್ಲಿ ನೀಡಿತು. ಬಜಾವತ್ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣದ ನ್ವಯ ಸ್ಥಿರ 'ಎ' ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಪುನರುತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುವ ನೀರನ್ನು ಸೇರಿಸಿ, ಮೂರು ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಮಾಡಿರುವ ಒಟ್ಟಾರೆ (enbloc) ಹಂಚಿಕೆಯು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತಿದೆ:

ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ	೫೭೦ ಟಿ.ಎಂ.ಸಿ. + ೨೫ ಟಿ.ಎಂ.ಸಿ.	೫೮೫ ಟಿ.ಎಂ.ಸಿ.
ಕರ್ನಾಟಕ	೭೦೦ ಟಿ.ಎಂ.ಸಿ. + ೩೪ ಟಿ.ಎಂ.ಸಿ.	೭೩೪ ಟಿ.ಎಂ.ಸಿ.
ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ	೮೦೦ ಟಿ.ಎಂ.ಸಿ. + ೧೧ ಟಿ.ಎಂ.ಸಿ.	೮೧೧ ಟಿ.ಎಂ.ಸಿ.

ಕರ್ನಾಟಕದ ಪಾಲನ ನೀರನ್ನು ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಲು ಅಗತ್ಯ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಲು ರಚಿಸಲಾಗಿದ್ದ ಮಾಸ್ಟರ್‌ಪ್ಲಾನ್ ಸಮಿತಿಯು ೨೦೦೨ರಲ್ಲಿ ಯೋಜನಾವಾರು ಹಂಚಿಕೆ ಮಾಡಿವರದಿ ನೀಡಿರುತ್ತದೆ. ಬಜಾವತ್ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣವು ಕೃಷ್ಣಾಕೊಳ್ಳದಲ್ಲಿ ಲಭ್ಯವಿರುವ ಹೆಚ್ಚುವರಿ ನೀರಿನ ಹಂಚಿಕೆಗೆ ಸ್ಥಿರ 'ಬಿ'ಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ಶೇಕಡಾ ೨೫, ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಶೇಕಡಾ ೫೦ ಮತ್ತು ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಶೇಕಡಾ ೨೫ ಹಂಚಿಕೆಗೆ ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಮಾಡಿತ್ತು. ಆದರೆ ಇದು ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣದ ಆದೇಶದ ಭಾಗವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ.

ಕೃಷ್ಣಾಕೊಳ್ಳದಲ್ಲಿ ಲಭ್ಯವಿರುವ ಹೆಚ್ಚುವರಿ ನೀರಿನ ಹಂಚಿಕೆಗಾಗಿ (ಸ್ಥಿರ 'ಬಿ' ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸಲು) ಹೊಸ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣ ರಚಿಸಲು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಮೂರೂ ಕಣಿವೆ ರಾಜ್ಯಗಳು ಸಲ್ಲಿಸಿದ ದೂರನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸಿ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರವು ೦೨.೦೪.೨೦೦೪ ರಂದು ನೂತನ ಕೃಷ್ಣಾ ಜಲವಿವಾದ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣವನ್ನು ರಚಿಸಿತು. ಈ ಹೊಸ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣದ ಮುಂದೆ ರಾಜ್ಯದ ಹಕ್ಕನ್ನು ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲು ಅಗತ್ಯವಾದ ತಾಂತ್ರಿಕ ಸಲಹೆಯನ್ನು ನೀಡಲು ರಚನೆಯಾದ ತಾಂತ್ರಿಕ ಸಮಿತಿಗೆ ಹಾಗೂ ಕಾನೂನು ತಂಡಕ್ಕೆ ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಅಗತ್ಯ ಮಾಹಿತಿ ನೀಡಲು ಆ ನಂತರ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯ, ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ವಾದ ಮಂಡಿಸಲು ಅಗತ್ಯವಾದ ಸಿದ್ಧತಾ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಘಟಕವು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಿದೆ. ೩೦.೧೨.೨೦೧೦ ರಂದು ಕೃಷ್ಣಾ ಜಲವಿವಾದ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣ-II ನೀಡಿರುವ ತೀರ್ಪಿನಲ್ಲಿ, ನೀರಿನ ಲಭ್ಯತೆಯನ್ನು ಹೊಸದಾಗಿ ಲೆಕ್ಕಾಚಾರ ಮಾಡಿ, ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ೯೧೧ ಟಿ.ಎಂ.ಸಿ ಹಂಚಿಕೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಬಜಾವತ್ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣವು ಸ್ಥಿರ 'ಎ' ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಹಂಚಿಕೆ ಮಾಡಿರುವ ೭೩೪ ಟಿ.ಎಂ.ಸಿ ನೀರಿನೊಂದಿಗೆ ೧೭೭ ಟಿ.ಎಂ.ಸಿ

ನೀರು ಹೆಚ್ಚುವರಿಯಾಗಿ ದೊರೆತಿರುತ್ತದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ, ಆಲಮಟ್ಟ ಅಣೆಕಟ್ಟೆಯ ಎತ್ತರವನ್ನು ಈಗಿನ ೫೧೯.೭೦ ಮೀಟರ್‌ನಿಂದ ೫೨೪.೨೫೦ ಮೀಟರ್‌ಗೆ ಎತ್ತರಿಸಿ, ೩೦೩ ಟಿ.ಎಂ.ಸಿ ನೀರನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಲು ಆದೇಶ ನೀಡಿರುತ್ತದೆ. ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣವು ೩೦.೧೨.೨೦೧೦ ರಂದು ನೀಡಿರುವ ಆದೇಶ ಮತ್ತು ವರದಿಯಲ್ಲಿನ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿ ಮತ್ತು ವಿರೋಧಿಸಿ ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ ರಾಜ್ಯವು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಮನವಿ ಅರ್ಜಿ ಸಲ್ಲಿಸಿದೆ.

ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣದ ಆದೇಶದ ಕೆಲವು ಅಂಶಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರಣೆ / ಮಾರ್ಗದರ್ಶನಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣ ಕೋರಿ ಅಂತರರಾಜ್ಯ ಜಲವಿವಾದ ಕಾಯಿದೆ ೧೯೫೯ರ ಸೆಕ್ಷನ್ ೫(೩)ರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಮೂರೂ ರಾಜ್ಯಗಳು ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಅರ್ಜಿಗಳ ವಿಚಾರಣೆಯ ನಂತರ ಕೃಷ್ಣಾ ಜಲ ವಿವಾದ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣವು ೨೯.೧೧.೨೦೧೩ರಂದು ತನ್ನ ಅಂತಿಮ ತೀರ್ಪನ್ನೊಳಗೊಂಡಿರುವ ಮುಂದುವರೆದ ವರದಿಯನ್ನು ನೀಡಿರುತ್ತದೆ. ಕೃಷ್ಣಾ ಜಲವಿವಾದ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣ-I ಶೇಕಡಾ ೭೫ರ ಅವಲಂಬನೆಯಲ್ಲಿ (ಪುನರುತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುವ ನೀರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಂತೆ) ಮಾಡಿದ್ದ ಹಂಚಿಕೆಯನ್ನು ಮಾರ್ಪಡಿಸದೆ, ಕೃಷ್ಣಾ ಜಲವಿವಾದ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣ-II ವಿವಿಧ ಅವಲಂಬನೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡಿರುವ ಹಂಚಿಕೆಯು ಈ ಕೆಳಕಂಡಂತೆ ಇದೆ.

ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ	೫೮೫ ಟಿ.ಎಂ.ಸಿ + ೮೧ ಟಿ.ಎಂ.ಸಿ	೬೬೬ ಟಿ.ಎಂ.ಸಿ
ಕರ್ನಾಟಕ	೭೩೪ ಟಿ.ಎಂ.ಸಿ+ ೧೭೩ ಟಿ.ಎಂ.ಸಿ	೯೦೭ ಟಿ.ಎಂ.ಸಿ
ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ	೮೧೧ ಟಿ.ಎಂ.ಸಿ + ೧೯೪ ಟಿ.ಎಂ.ಸಿ	೧,೦೦೫ ಟಿ.ಎಂ.ಸಿ
ಒಟ್ಟು ಟಿ.ಎಂ.ಸಿ	೨,೧೭೦ ಟಿ.ಎಂ.ಸಿ+೪೪೮ ಟಿ.ಎಂ.ಸಿ	೨,೬೧೮ ಟಿ.ಎಂ.ಸಿ

ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣವು ೨೯.೧೧.೨೦೧೩ ರಂದು ನೀಡಿರುವ ಅಂತಿಮ ಆದೇಶ ಮತ್ತು ಮುಂದುವರೆದ ವರದಿಯಲ್ಲಿನ ಅಂಶಗಳಿಗೆ ಕಾನೂನಾತ್ಮಕ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣಕೋರಿ ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯಗಳು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಮನವಿ ಅರ್ಜಿ ಸಲ್ಲಿಸಿವೆ. ಈ ಹಿಂದೆ ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶವು ೩೦.೧೨.೨೦೧೦ ರ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣದ ಆದೇಶವನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿ ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದ ಅರ್ಜಿಯನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿ, ಮೂರೂ ವಿಶೇಷ ಮನವಿ ಅರ್ಜಿಗಳ ವಿಚಾರಣೆಯ ದಿನಾಂಕ ೨೧.೦೭.೨೦೧೪ ರಂದು ವಿಚಾರಣೆಗೆ ಬರಲಿದೆ.

ಗೋದಾವರಿ ಜಲ ವಿವಾದ: ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ (ಈಗಿನ ತೆಲಂಗಾಣ ಸೇರಿದಂತೆ), ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ, ಓರಿಸ್ಸಾ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಮತ್ತು ಮೈಸೂರು (ಹಾಲ ಕರ್ನಾಟಕ) ರಾಜ್ಯಗಳ ದೂರುಗಳಿಂದ ಕಂಡು ಬಂದ ಅಂತರರಾಜ್ಯ ನದಿ ಗೋದಾವರಿ ಮತ್ತು ಅದರಕಣಿವೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಜಲವಿವಾದವನ್ನು ಇತ್ಯರ್ಥಗೊಳಿಸಲು ಏಪ್ರಿಲ್ ೧೯೭೯ರಲ್ಲಿ ರಚನೆಯಾದ ಗೋದಾವರಿ ಜಲವಿವಾದ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣವು (ಬಜಾವತ್ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣ) ಕಣಿವೆ ರಾಜ್ಯಗಳು ಮಾಡಿಕೊಂಡ ದ್ವಿಪಕ್ಷೀಯ/ತ್ರಿಪಕ್ಷೀಯ ಒಪ್ಪಂದಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿ, ಮೊದಲ ವರದಿಯನ್ನು ೨೭.೧೧.೧೯೭೯ ರಂದು ನೀಡಿತು. ಮುಂದುವರೆದ (ಅಂತಿಮ) ವರದಿಯನ್ನು ೦೭.೦೭.೧೯೮೦ ರಂದು ನೀಡಿತು. ಗೋದಾವರಿ ಕೊಳ್ಳದ ಮಾಂಜ್ರಾ ಉಪಕೊಳ್ಳ ಮಾತ್ರ ಕರ್ನಾಟಕದ

ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿದ್ದು, ಗೋದಾವರಿ ಕೊಳ್ಳದಲ್ಲ ರಾಜ್ಯದ ಪಾಲು ೨೨.೩೭ ಟನ್‌ನಿ ಆಗಿರುತ್ತದೆ.

ಗೋದಾವರಿ ಜಲವಿವಾದ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣದ ಅಂತಿಮ ಆದೇಶದಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪಿರುವಂತೆ ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದ ಪೋಲಾವರಂ ಯೋಜನೆಯ ನಿರ್ಮಾಣದಿಂದ ಗೋದಾವರಿ ನದಿಯಿಂದ ೮೦ ಟನ್‌ನಿ ನೀರನ್ನು ಕೃಷ್ಣಾ ಕೊಳ್ಳಕ್ಕೆ ತಿರುವುಗೊಳಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರವು ಪೋಲಾವರಂ ಯೋಜನೆಗೆ ಅನುಮೋದನೆ ನೀಡಿದ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯವು ೨೩.೦ ಟನ್‌ನಿ (೨೧.೦ಟನ್‌ನಿ + ಶೇಕಡಾ ೧೦ ಮರು ಉತ್ಪತ್ತಿ) ಯಷ್ಟು ನೀರನ್ನು ತನ್ನ ಭಾಗದ ಕೃಷ್ಣಾ ಕೊಳ್ಳದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚುವರಿಯಾಗಿ ಬಳಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಈ ನೀರಿನ ಬಳಕೆಗಾಗಿ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು ಪೋಲಾವರಂ ಯೋಜನೆಗೆ ನೀಡಿರುವ ತೀರುವಳಗಳನ್ನು ತಡೆಹಿಡಿಯುವಂತೆ ಕೋರಿ ಒರಿಸ್ಸಾ ರಾಜ್ಯವು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಮೂಲ ದಾವೆ (ಓ.ಎಸ್.-೪/೨೦೦೭) ಸಲ್ಲಿಸಿದೆ. ಗೋದಾವರಿ ಜಲ ವಿವಾದ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣ ಆದೇಶದಂತೆ ಪೊಲ್ಲಾವರಂ ಯೋಜನೆಯಿಂದ ನೀರನ್ನು ವಿಜಯವಾಡಕ್ಕೆ ತಿರುವು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಲಭ್ಯವಾಗ ಬೇಕಾದ ನೀರಿನ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಯವಾಗುವುದರಿಂದ, ಕಾನೂನು ಸಲಹೆಯಂತೆ ರಾಜ್ಯವು ಪ್ರತಿವಾದಿಯಾಗಲು ಅರ್ಜಿ ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದು, ಇದರ ವಿಚಾರಣೆಗಳೂ ನಡೆಯುತ್ತಿವೆ.

ಮಹದಾಯಿ ಜಲ ವಿವಾದ: ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ೧೯೭೨ರಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿರುವ ಮಲಪ್ರಭಾ ಅಣೆಕಟ್ಟಿಗೆ ಒಳಹರಿವು ಕಡಿಮೆಯಾದ ಕಾರಣ, ಹುಬ್ಬಳಿ-ಧಾರವಾಡ ಅವಳಿ ನಗರಗಳಿಗೆ ಕುಡಿಯುವ ನೀರು ಸರಬರಾಜು ಮಾಡಲು ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯವಾಗಿದ್ದು, ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಪಾತ್ರದ ಮಹದಾಯಿ ಕಣಿವೆಯಿಂದ ಸುಮಾರು ೭.೫೬ ಟನ್‌ನಿಯಷ್ಟು ನೀರನ್ನು ಮಲಪ್ರಭಾ ಕಣಿವೆಗೆ ವರ್ಗಾಯಿಸಲು ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದೆ.

ಮಹದಾಯಿ ಕಣಿವೆಯಲ್ಲಿ ನೀರಿನ ಕೊರತೆ ಇದ್ದು, ಈ ತಿರುವು ಯೋಜನೆಯಿಂದ ತನಗೆ ತೊಂದರೆಯಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಗೋವಾ ರಾಜ್ಯವು ಈ ಕುಡಿಯುವ ನೀರಿನ ಯೋಜನೆಗೆ ಆಕ್ಷೇಪಿಸಿ, ಅಡ್ಡಿ ಉಂಟು ಮಾಡುತ್ತಾ ಬಂದಿದೆ. ಕೇಂದ್ರ ಜಲಸಂಪನ್ಮೂಲ ಇಲಾಖೆಯು ೩೦.೦೪.೨೦೦೨ರಲ್ಲಿ ಈ ಯೋಜನೆಗೆ **“ತತ್ತ್ವಾಧಾರಿತ ತೀರುವಳ”** (Inprinciple clearance) ನೀಡುತ್ತಾದರೂ, ಗೋವಾ ರಾಜ್ಯದ ವಿರೋಧದಿಂದ ೧೯.೦೯.೨೦೦೨ ರಲ್ಲಿ ಈ ತೀರುವಳಯನ್ನು ತಡೆಹಿಡಿದಿದೆ.

ಮಹದಾಯಿ ಕೊಳ್ಳದಲ್ಲಿ ಲಭ್ಯವಿರುವ ನೀರನ್ನು ಹಂಚಿಕೆ ಮಾಡಲು ಕೋರಿ ಗೋವಾ, ಕರ್ನಾಟಕ ಮತ್ತು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ರಾಜ್ಯಗಳು ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದ ದೂರುಗಳನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸಿ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರವು ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣವನ್ನು ೧೬.೧೧.೨೦೧೦ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿರುವ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ, ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಮುಂದೆ ಗೋವಾ ರಾಜ್ಯವು ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದ ಮೂಲದಾವೆಯನ್ನು (O.S.4/೨೦೦೬) ೨೦.೦೧.೨೦೧೧ರಂದು ವಜಾ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಈ ಜಲ ವಿವಾದದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ವಾದಗಳನ್ನು

ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಮಂಡಿಸಲು ಅಡ್ಡ್ವೀಕೇಟ್ ಜನರಲ್, ಹಿರಿಯ ವಕೀಲರಾದ ಶ್ರೀ ಎಫ್.ಎಸ್.ನಾರಿಮನ್ ಹಾಗೂ ಇತರೆ ಎಂಟು ವಕೀಲರುಗಳ ಒಳಗೊಂಡ ಕಾನೂನು ತಂಡವನ್ನು ಸರ್ಕಾರವು ರಚಿಸಿದೆ. ಕೃಷ್ಣಾಜಲ ವಿವಾದದ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಿದಂತೆಯೇ, ಈ ಜಲವಿವಾದದ ಕೆಲಸಗಳನ್ನೂ ಈ ಘಟಕದ ಅಧಿಕಾರಿ/ಸಿಬ್ಬಂದಿಯವರು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ನೂತನವಾಗಿ ರಚಿತವಾಗಿರುವ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣದ ಕಲಾಪಗಳು ೦೬.೦೯.೨೦೧೨ರಂದು ಪ್ರಾರಂಭಗೊಂಡಿತು. ಕರ್ನಾಟಕವು ಮಹದಾಯಿ ಕೊಳ್ಳದಲ್ಲಿ ಕೈಗೊಂಡಿರುವ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಗಿತಗೊಳಿಸಲು ಆದೇಶ ನೀಡುವಂತೆ ಕೋರಿ ಗೋವಾ ರಾಜ್ಯವು ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದ ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಅರ್ಜಿಯ ವಿಚಾರಣೆಯು ೧೬.೧೦.೨೦೧೨ ರಂದು ನಡೆದಾಗ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ Statement of Claims ಸಲ್ಲಿಸಲು ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣವು ನಿರ್ದೇಶನ ನೀಡಿತು.

ಕರ್ನಾಟಕ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಮತ್ತು ಗೋವಾ ರಾಜ್ಯಗಳು ತಮ್ಮ Statement of Claims ಅನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ದಿನಾಂಕ ೦೨.೦೧.೨೦೧೩, ೦೨.೦೧.೨೦೧೩, ೦೭.೦೨.೨೦೧೩ ರಂದು ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಿಸಿ, ನಂತರ ಉತ್ತರ, ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿದವು. ೨೧.೦೮.೨೦೧೩ರಂದು ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣವು ೪೪ ಚರ್ಚಾಂಶಗಳನ್ನು ಅಂತಿಮಗೊಳಿಸಿತು. ೨೨.೧೦.೨೦೧೩ ರಿಂದ ೨೪.೧೦.೨೦೧೩ರವರೆಗೆ ನಡೆದ ಕಲಾಪಗಳಲ್ಲಿ ಆದೇಶಿಸಿದಂತೆ ಮಹದಾಯಿ ಕೊಳ್ಳದ ಯೋಜನೆಗಳ ಪರಿವೀಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ೧೨.೧೨.೨೦೧೩ ರಿಂದ ೨೪.೧೨.೨೦೧೩ರವರೆಗೆ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣ ಮತ್ತು ಕಣಿವೆ ರಾಜ್ಯಗಳು ನಡೆಸಿದವು. ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣದ ಕಲಾಪಗಳು ೦೪.೦೩.೨೦೧೪ರಂದು ಪುನಃ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣವು ಗೋವಾ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಪರಿಷ್ಕೃತ Statement of Case ಹಾಗೂ ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಅರ್ಜಿಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಲು ಅನುಮತಿಯನ್ನು ನೀಡಿತು. ಇದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರಗಳನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯವು ಹಾಗೂ ಗೋವಾ ರಾಜ್ಯವು ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣದ ಮುಂದೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದೆ. ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣದ ಕಲಾಪಗಳು ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ೨೦೧೪ರಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರೆಯುತ್ತದೆ.

ಪೆನ್ನಾರ್ ಜಲವಿವಾದ: ತುಮಕೂರು ಹಾಗೂ ಕೋಲಾರ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ, ಪೆನ್ನಾರ್ ಕಣಿವೆಯ ಕೆಲವು ಸಣ್ಣ ನೀರಾವರಿ ಕಾಮಗಾರಿಗಳ ಹಾಗೂ ಪರಗೋಡು ಕುಡಿಯುವ ನೀರು ಸರಬರಾಜು ಯೋಜನೆ ವಿರುದ್ಧ ಅಂತರರಾಜ್ಯ ಜಲ ವಿವಾದವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿರುವ ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶವು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಮೂಲದಾವೆಯನ್ನು (ಸಂಖ್ಯೆ ೫/೨೦೦೩) ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದು, ಇದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ ರಾಜ್ಯದ ಪರ ಇಬ್ಬರು ಸಾಕ್ಷಿದಾರರುಗಳ ಪಾಟೀ ಸವಾಲು ಮುಕ್ತಾಯವಾಗಿದ್ದು, ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದ ಪರವಾಗಿ ಮೂವರು ಸಾಕ್ಷಿದಾರರ ಪಾಟೀ ಸವಾಲು ಮುಕ್ತಾಯಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ೦೩.೦೯.೨೦೧೩ ರಂದು ಸದರಿ ದಾವೆಯು ವಿಚಾರಣೆಗೆ ಬಂದಾಗ, ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯವು ಅಂತರರಾಜ್ಯ ಜಲ ವಿವಾದದ ಕಾಯ್ದೆ ೧೯೫೬ರ ಸೆಕ್ಷನ್ ೫(೨) ರಡಿಯಲ್ಲಿ ಕಾವೇರಿ ಜಲ ವಿವಾದ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣವು ನೀಡಿರುವ ತೀರ್ಪನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಮುಂದೆ ೨೦೦೭ರಲ್ಲಿ ಸಲ್ಲಿಸಿರುವ ಸಿವಿಲ್ ಅಪೀಲ್ ನಂ.೨೪೫೩ರೊಂದಿಗೆ ವಿಚಾರಣೆಗೆ ಸೂಚನೆ ನೀಡಲಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಅಂತರ್ಜಲ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳು

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಜಲವನ್ನು ತಲತಲಾಂತರದಿಂದ ತೆರೆದ ಬಾವಿಗಳನ್ನು ಶಿಥಿಲೀಕೃತ ಪದರದಲ್ಲಿ ತೋಡಿ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಮುಂದೆ ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಕೊರೆಯುವ ಬೈರಿಗೆ ಯಂತ್ರಗಳು ಬಳಕೆಗೆ ಬಂದ ಮೇಲೆ ಕೊಳವೆ ಬಾವಿಗಳನ್ನು ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಕೊರೆದು ಆಳ ವಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಜರುಗುವ, ಛಿದ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹವಾದ ನೀರನ್ನು ಮೇಲೆತ್ತಲಾಗಿದೆ. ಅಂತರ್ಜಲ ಭಂಡಾರ ರೂಪಿತವಾಗುವುದು ಮಳೆ ನೀರಿನ ಮೂಲದಿಂದಲೇ. ಜದ್ಧ ಮಳೆ ಮೇಲ್ಮೈನಿಂದ ಭೂಮಿಯ ಆಳಕ್ಕೆ ಜನುಗಿ ಮುಂದೆ ಅದು ಜರುಗುವ, ಛಿದ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಶೇಖರಣೆಯಾಗಿ ಅಂತರ್ಜಲ ಭಂಡಾರವಾಗುತ್ತದೆ. ಭೂಮಿಯ ಆಳ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಶಿಥಿಲೀಕೃತವಾಗದ ಗಟ್ಟಿ ಶಿಲೆಗಳಿದ್ದು, ಶಿಥಿಲೀಕೃತ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಶೇಖರವಾದ ನೀರು ಕೆಳಗಿನ ಶಿಲೆಗಳ ಇಳಿಜಾರು ಅನುಸರಿಸಿ ಆ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ಬೆಟ್ಟದ ಏಣುಗಳಿಂದ ಹರಿದುಬಂದು ಕಣಿವೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಜಲ ಶೇಖರಣೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂತರ್ಜಲವನ್ನು ಅದು ಮರುಪೂರಣವಾಗುವ ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಎಳೆದರೆ ಅದನ್ನು ಮೀರೆಳೆತ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ನಿರಂತರವಾಗಿ ಅಂತರ್ಜಲ ಭಂಡಾರವನ್ನು ಮೇಲೆತ್ತಿದರೆ ಬಹುಕಾಲ ಅದು ಬಾಳಕೆಗೆ ಬರಲಾರದು.

ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಅಂತರ್ಜಲ ಸಂಪನ್ಮೂಲದ (೨.೭ ಲಕ್ಷ ಮಿಲಿಯನ್ ಘನ ಮೀಟರು) ಶೇ.೪.೪ ಭಾಗ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿದೆ. ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ವಾರ್ಷಿಕ ಮರುಪೂರಣದ ಪ್ರಮಾಣ ೧೭,೯೯,೫೯೧ ಹೆಕ್ಟೇರು ಮೀಟರು ಎಂದು ಅಂದಾಜು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ೩೧,೩,೧೯೯೧ರಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ ಒಟ್ಟಾರೆ ವಾರ್ಷಿಕ ಅಂತರ್ಜಲದ ಬಳಕೆಯ ಪ್ರಮಾಣ ೫,೭೭,೯೨೧ ಹೆಕ್ಟೇರು ಮೀಟರು ಎಂದು ಅಂದಾಜು. ಮಲೆನಾಡು ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ವಾರ್ಷಿಕ ಮರುಪೂರಣದ ಪ್ರಮಾಣ ಅಲ್ಲಿನ ವಾರ್ಷಿಕ ಮಳೆ ಪ್ರಮಾಣದ ಶೇ. ೧೦ ಭಾಗ. ಯಾವ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ವಾರ್ಷಿಕ ಮಳೆಯ ಪ್ರಮಾಣ ೭೦೦ ಮಿಲಿ ಮೀಟರಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಿದೆಯೋ ಅಂಥ ಕಡೆ ಬಾಷ್ಪೀಕರಣದ ದರವೂ ಹೆಚ್ಚು. ಮರುಪೂರಣದ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ.೫ಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆ. ರಾಜ್ಯದ ಬೇರೆ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಮರುಪೂರಣದ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. ೫ರಿಂದ ೧೦ ಎಂದು ಅಂದಾಜು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಕಿರು ನೀರಾವರಿ ಗಣತಿ ೧೯೮೭-೮೭ರ ಪ್ರಕಾರ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ೩.೫ ಲಕ್ಷಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ತೆರೆದ ತೋಡು ಬಾವಿಗಳಿದ್ದವು. ಇಂಥ ಬಾವಿಗಳಲ್ಲಿ ಮೇಲ್ಮೈನಿಂದ ನೀರಿನ ಆಳ ಕಣಿವೆಗಳಲ್ಲಿ ೨ರಿಂದ ೩.೫ ಮೀಟರು; ಇನ್ನು ಕೆಲವೆಡೆ ೧೮ ಮೀಟರುವರೆಗೂ ಇರುವುದು ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಈ ಬಗೆಯ ಬಹುತೇಕ ಬಾವಿಗಳು ಬೇಸಗೆಯಲ್ಲಿ ಬತ್ತಿಹೋಗುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳ ಪೈಕಿ ಅರ್ಧಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಬಾವಿಗಳನ್ನು ಸುಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿಲ್ಲ. ಮೇಲಿನ ಗಣತಿಯಂತೆ ೩೮,೮೯೯ ಕಡಿಮೆ ಆಳದ ಬಾವಿಗಳು, ೭,೭೭೩ ಆಳ ಕೊಳವೆ ಬಾವಿಗಳಿದ್ದವು. ಇತ್ತೀಚಿನ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಕೊಳವೆ ಬಾವಿಗಳ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಇಂಥ ಕೊಳವೆ ಬಾವಿಗಳ ವ್ಯಾಸ ೧೫೦ ಮಿಲಿ ಮೀಟರುಗಳಷ್ಟಿದ್ದು, ೩೦ರಿಂದ ೭೦ ಮೀಟರ್ ಆಳದವರೆಗೆ ಕೊರೆಯಲಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಕೋಲಾರ, ಬಾಗಲಕೋಟೆ ಚಿಪ್ಪಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಧಿಕವಾಗಿ ಲಭ್ಯವಿರುವ ಎಲ್ಲ ಅಂತರ್ಜಲ ಭಂಡಾರವನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ೧೯೯೩-೯೪ರಲ್ಲಿ ೧,೭೪,೭೨೮ ಕೊಳವೆ ಬಾವಿಗಳನ್ನು, ೪,೭೦,೯೮೧ ಬಾವಿಗಳನ್ನೂ ನೀರಾವರಿಗಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿತ್ತು. ೩,೦೩,೭೯೮

ಬಾವಿಗಳನ್ನು ಗೃಹ ಬಳಕೆಗೆ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿತ್ತು. ೭೪,೭೩೦ ಬಾವಿಗಳು ನಿರುಪಯುಕ್ತವಾಗಿದ್ದವು.

ವಾಯುಗುಣ

ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಮುಖ್ಯ ವಿಧವಾದ ವಾಯುಗುಣದ ವೈವಿಧ್ಯವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಪವನ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಇಡೀ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಮೂರು ಉಪ ವಿಭಾಗಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿದೆ. ಅವೆಂದರೆ

- ಕಡಲತೀರದ ಕರ್ನಾಟಕ (ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ, ಉಡುಪಿ ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು)
- ಉತ್ತರ ಒಳನಾಡು ಕರ್ನಾಟಕ (ಬೆಳಗಾವಿ, ಜೀದರ್, ವಿಜಯಪುರ, ಬಾಗಲಕೋಟೆ, ಧಾರವಾಡ, ಗದಗ, ಹಾವೇರಿ, ಕಲಬುರಗಿ, ಯಾದಗಿರಿ, ರಾಯಚೂರು ಮತ್ತು ಕೊಪ್ಪಳ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು)
- ದಕ್ಷಿಣ ಒಳನಾಡು ಕರ್ನಾಟಕ (ಉಳಿದ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಾದ ಬೆಂಗಳೂರು ಗ್ರಾಮಾಂತರ, ರಾಮನಗರ, ಬೆಂಗಳೂರು, ಬಳ್ಳಾರಿ, ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ದಾವಣಗೆರೆ, ಕೊಡಗು, ಹಾಸನ, ಕೋಲಾರ, ಚಿಕ್ಕಬಳ್ಳಾಪುರ, ಮೈಸೂರು, ಚಾಮರಾಜನಗರ, ಮಂಡ್ಯ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಮತ್ತು ತುಮಕೂರು ಜಿಲ್ಲೆಗಳು)

ಉಷ್ಣವಲಯದ ಮಾನ್ಸೂನ್ ಹವಾಗುಣ ಇಡೀ ಕಡಲ ತೀರ ಮತ್ತು ಅದರ ಅಕ್ಕಪಕ್ಕದ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಹವಾಗುಣ ಅತ್ಯಂತ ಶಾಖದಿಂದ ಕೂಡಿರುತ್ತದೆ. ಮಾನ್ಸೂನ್ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ಜೂನ್‌ನಿಂದ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್‌ವರೆಗೆ ಅಧಿಕ ಮಳೆಬೀಳುತ್ತದೆ. ಮಾನ್ಸೂನ್ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯದ ದಕ್ಷಿಣಾರ್ಧ ಭಾಗ ಬಿಸಿಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಋತುಮಾನಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಶುಷ್ಕ ಉಷ್ಣ ಪ್ರದೇಶದ ಸವನ್ನಾ ಹವಾಗುಣವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಉತ್ತರಾರ್ಧ ಭಾಗ ಬಿಸಿಯಾಗಿ ಅರೆಶುಷ್ಕ, ಉಷ್ಣಪ್ರದೇಶದ ಸ್ಥಿತಿ ವಿಧದ ಹವಾಗುಣವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತದೆ. ರಾಜ್ಯದ ಹವಾಗುಣ ಋತುಮಾನಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ವ್ಯತ್ಯಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಜನವರಿಯಿಂದ ಫೆಬ್ರವರಿ ತಿಂಗಳವರೆಗೆ ಚಳಿಗಾಲ, ಇದರ ಹಿಂದೆಯೆ ಮಾರ್ಚ್‌ನಿಂದ ಮೇ ತಿಂಗಳವರೆಗೆ ಬೇಸಿಗೆ ಕಾಲ ಅನುಸರಿಸಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಅಕ್ಟೋಬರ್‌ನಿಂದ ಡಿಸೆಂಬರ್‌ವರೆಗೆ ಮಾನ್ಸೂನ್ ನಂತರದ ಋತುಮಾನವಿರುತ್ತದೆ. ಅಕ್ಟೋಬರ್ ತಿಂಗಳಿನಿಂದ ಡಿಸೆಂಬರ್ ತಿಂಗಳವರೆಗೆ ರಾಜ್ಯದ ಅಗ್ನೇಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಈಶಾನ್ಯ ಮಾನ್ಸೂನ್‌ಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಬೀಳುವ ಮಳೆಯನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿದರೆ ಅಕ್ಟೋಬರ್ ತಿಂಗಳಿನಿಂದ ಮಾರ್ಚ್ ತಿಂಗಳವರೆಗಿನ ಅವಧಿ ಅಂದರೆ ಮಾನ್ಸೂನ್ ನಂತರದ ಮತ್ತು ಚಳಿಗಾಲದ ಋತು ಸೇರಿದಂತೆ ಈ ಅವಧಿ ರಾಜ್ಯಾದ್ಯಂತ ಹಿತಕರವಾದ ಹವಾಗುಣದಿಂದ ಕೂಡಿರುತ್ತದೆ. ಏಪ್ರಿಲ್ ಮತ್ತು ಮೇ ತಿಂಗಳಿನಲ್ಲಿ ಬಿಸಿಲು ಹೆಚ್ಚು. ಶುಷ್ಕ ವಾತಾವರಣವಿದ್ದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅಹಿತಕರವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅಧಿಕ ಆರ್ದ್ರತೆ ಮತ್ತು ಉಷ್ಣತೆಯಿಂದಾಗಿ ಜೂನ್ ತಿಂಗಳಿನಲ್ಲಿ ಹವಾಗುಣ ಬರುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಮುಂದಿನ ಮೂರು ತಿಂಗಳು (ಜುಲೈ, ಆಗಸ್ಟ್ ಮತ್ತು ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್) ಇದ್ದುದರಲ್ಲಿ ಹಿತಕರವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ದಿನದ ಉಷ್ಣತೆ ಇಳಿದಿರುತ್ತದೆ, ಆದರೆ ಆರ್ದ್ರತೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲೇ ಇರುತ್ತದೆ.

ಉಷ್ಣತೆ

ತೀರ ಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು ಉನ್ನತ ಪ್ರಸ್ಥಭೂಮಿಯನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿದರೆ ರಾಜ್ಯಾದ್ಯಂತ ಹಗಲಿನ ಮತ್ತು ಇರುಳಿನ ಉಷ್ಣತೆ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಏಕಪ್ರಕಾರವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ರಾಜ್ಯದ ಆಗ್ನೇಯದ ಕಡೆಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಇಳಿಮುಖವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಆ ಭಾಗ ಉನ್ನತ ಪ್ರದೇಶವಾಗಿದೆ, ಹಾಗೆಯೇ ಉನ್ನತ ಮಟ್ಟದ ನೆಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಉಷ್ಣತೆ ಇನ್ನೂ ಕೆಳಗಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಏಪ್ರಿಲ್ ಮತ್ತು ಮೇ ತಿಂಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಬಿಸಿಯಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಮೇ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಧ್ಯ (ಮೀನ್) ಉಷ್ಣತೆ, ರಾಜ್ಯದ ಈಶಾನ್ಯ ಮೂಲೆಗಳಲ್ಲಿ ೪೦ ಡಿಗ್ರಿ ಸೆಂ. ವರೆಗೆ ಏರುತ್ತದೆ. ಆಗ್ನೇಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪಶ್ಚಿಮಘಟ್ಟ ಮತ್ತು ತೀರ ಪ್ರದೇಶಗಳೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಇಳಿಮುಖವಾಗುತ್ತದೆ. ೧೯೨೮ರ ಮೇ ತಿಂಗಳ ೨೩ರಂದು ರಾಯಚೂರಿನಲ್ಲಿ ದಾಖಲಾದ ಉಷ್ಣತೆ ೪೫.೬ ಡಿಗ್ರಿ ಸೆಂ. ಇದು ಯಾವುದೇ ಬಿಡಿ ಕೇಂದ್ರಗಳಲ್ಲಿ ದಾಖಲಿಸಿದ ಅತ್ಯುನ್ನತ ಉಷ್ಣತೆ. ಅತ್ಯಚ್ಚ ಉಷ್ಣತಾ ತಿಂಗಳುಗಳಲ್ಲಿ ದಾಖಲೆಯಾಗಿರುವ ಸಾಧಾರಣ ಉಷ್ಣತೆಗಿಂತ ಇದು ೬ ಡಿಗ್ರಿ

ಸೆಂ. ಹೆಚ್ಚು. ಡಿಸೆಂಬರ್ ಮತ್ತು ಜನವರಿ ತಿಂಗಳು ಶೈತ್ಯದ ತಿಂಗಳುಗಳಾಗಿವೆ. ಬೀದರ್‌ನಲ್ಲಿ ೧೯೧೮ರಲ್ಲಿ ದಾಖಲಿಸಿದ ೨.೮ ಸೆಂ. ಉಷ್ಣತೆಯೇ ಬಿಡಿ ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ದಾಖಲಾದ ಕನಿಷ್ಠ ಉಷ್ಣತೆ. ಕೆಲವು ಆಯ್ದು ಕೇಂದ್ರಗಳಲ್ಲಿ ದಾಖಲಿಸಿದ ಉಷ್ಣತೆಯನ್ನು ಮುಂದೆ ಕೋಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

ಉಪವಿಭಾಗ	ಮಾಧ್ಯಮ ದಿನವಹಿ ಉಷ್ಣತೆ ಡಿಗ್ರಿ ಸೆಂ.	
	ಗರಿಷ್ಠ	ಕನಿಷ್ಠ
ಕರ್ನಾಟಕದ ಒಳನಾಡು		
ಅ. ಉತ್ತರ	೩೨.೦	೨೦.೪
ಆ. ದಕ್ಷಿಣ	೨೯.೭	೧೯.೨
ಕರ್ನಾಟಕದ ಕರಾವಳಿ	೩೦.೭	೨೩.೩

ಕೋಷ್ಟಕ ೧.೭: ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಯ್ದು ಕೇಂದ್ರಗಳಲ್ಲಿನ ಉಷ್ಣತೆ ವಿವರ

ಕ್ರ.ಸಂ.	ವಿಶೇಷಣಾಲಯದ ಸ್ಥಳ	ಅತಿ ಹೆಚ್ಚು	ಅತಿ ಕಡಿಮೆ
೧	ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರ	೩೭.೬	೧೩.೬
೨	ಬೆಂಗಳೂರು ಎಚ್.ಎ.ಎಲ್	೩೬.೮	೧೧.೬
೩	ಬೆಳಗಾವಿ (ಸಾಂಬ್ರಾ)	೩೯.೨	೮.೪
೪	ಬಳ್ಳಾರಿ	೪೨.೧	೧೦.೫
೫	ವಿಜಯಪುರ	೪೧.೨	೭.೨
೬	ಬಾಗಲಕೋಟೆ	ಲಭ್ಯವಿಲ್ಲ	೮.೮
೭	ಬಾಳೆಹೊನ್ನೂರು	೩೭.೪	೧೧.೪
೮	ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು	೩೬.೫	೧೧.೫
೯	ಚಿತ್ರದುರ್ಗ	೩೯.೪	೯.೪
೧೦	ಮಂಗಳೂರು (ಬಜ್ಜೆ)	೩೭.೫	೧೭.೪
೧೧	ಗದಗ	೩೯.೬	೧೨.೦
೧೨	ಕಲಬುರಗಿ	೪೩.೮	೧೧.೭
೧೩	ಹಾಸನ	೩೭.೧	೭.೮
೧೪	ಮಡಿಕೇರಿ	೩೩.೦	೬.೯
೧೫	ಮಂಡ್ಯ	೩೮.೦	೧೨.೪
೧೬	ಮೈಸೂರು	೩೬.೯	೯.೧
೧೭	ರಾಯಚೂರು	೪೨.೮	೩.೪
೧೮	ಆಗುಂಬೆ	೩೬.೫	೭.೮
೧೯	ಹೊನ್ನಾವರ	೩೮.೮	೧೫.೬
೨೦	ಕಾರವಾರ	೩೭.೦	೧೫.೯
೨೧	ಶಿರಾಳ	೩೬.೫	೧೬.೫
೨೨	ಚಿಕ್ಕನಹಳ್ಳಿ	೩೯.೦	೧೧.೦
೨೩	ಚಿಂತಾಮಣಿ	೩೭.೫	೯.೧
೨೪	ಪಣಂಬೂರು	೩೭.೫	೧೮.೯

ಕೋಷ್ಟಕ ೧.೯: ಮಾಸಿಕ ಸರಾಸರಿ ಸಾಪೇಕ್ಷ ಆರ್ಧತೆ (ಶೇಕಡಾ)

ಕೇಂದ್ರ	ಸಾಪೇಕ್ಷ ಆರ್ಧತೆ	ಜನವರಿ	ಫೆಬ್ರವರಿ	ಮಾರ್ಚ್	ಏಪ್ರಿಲ್	ಮೇ	ಜೂನ್	ಜುಲೈ	ಆಗಸ್ಟ್	ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್	ಅಕ್ಟೋಬರ್	ನವೆಂಬರ್	ಡಿಸೆಂಬರ್	ವಾರ್ಷಿಕ
ಬೆಂಗಳೂರು	ಬೆಳಗ್ಗೆ	೭೭	೭೭	೭೩	೭೦	೭೫	೮೨	೮೭	೮೭	೮೫	೮೩	೭೮	೭೮	೭೮
	ಸಂಜೆ	೮೦	೮೬	೮೫	೮೫	೮೩	೮೨	೮೭	೮೭	೮೨	೮೫	೮೬	೮೦	೮೦
ಬಳ್ಳಾರಿ	ಬೆಳಗ್ಗೆ	೭೫	೮೦	೮೫	೮೫	೮೫	೮೦	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫
	ಸಂಜೆ	೮೦	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫
ಬಾಳೆಹೊನ್ನೂರು	ಬೆಳಗ್ಗೆ	೭೮	೭೬	೮೦	೮೭	೮೮	೮೨	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫
	ಸಂಜೆ	-	-	-	-	NA	-	-	-	-	-	-	-	-
ಚಿತ್ರದುರ್ಗ	ಬೆಳಗ್ಗೆ	೭೫	೮೫	೮೫	೮೭	೭೫	೭೬	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫
	ಸಂಜೆ	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫
ಮಡಿಕೇರಿ	ಬೆಳಗ್ಗೆ	೭೬	೭೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫
	ಸಂಜೆ	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫
ಹಾಸನ	ಬೆಳಗ್ಗೆ	೭೫	೭೬	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫
	ಸಂಜೆ	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫
ಮೈಸೂರು	ಬೆಳಗ್ಗೆ	೭೫	೭೬	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫
	ಸಂಜೆ	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫
ಶಿವಮೊಗ್ಗ	ಬೆಳಗ್ಗೆ	೭೫	೭೬	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫
	ಸಂಜೆ	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫
ಹೊನ್ನಾವರ	ಬೆಳಗ್ಗೆ	೭೫	೭೬	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫
	ಸಂಜೆ	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫
ಮಂಗಳೂರು	ಬೆಳಗ್ಗೆ	೭೫	೭೬	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫
	ಸಂಜೆ	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫
ಬೆಳಗಾವಿ	ಬೆಳಗ್ಗೆ	೭೫	೭೬	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫
	ಸಂಜೆ	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫
ಬೀದರ್	ಬೆಳಗ್ಗೆ	೭೫	೭೬	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫
	ಸಂಜೆ	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫
ವಿಜಯಪುರ	ಬೆಳಗ್ಗೆ	೭೫	೭೬	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫
	ಸಂಜೆ	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫
ಗದಗ	ಬೆಳಗ್ಗೆ	೭೫	೭೬	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫
	ಸಂಜೆ	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫
ಕಲಬುರಗಿ	ಬೆಳಗ್ಗೆ	೭೫	೭೬	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫
	ಸಂಜೆ	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫
ರಾಯಚೂರು	ಬೆಳಗ್ಗೆ	೭೫	೭೬	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫
	ಸಂಜೆ	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫	೮೫

ಕೋಷ್ಟಕ ೧.೧೦: ಮಾಸಿಕವಾರು ಸರಾಸರಿ ಗಾಳಿ ಜೀವನ ವೇಗ ಗಂಟೆಗೆ ಕಿ.ಮೀ ಗಳಲ್ಲಿ

ಜನವರಿ	ಫೆಬ್ರವರಿ	ಮಾರ್ಚ್	ಏಪ್ರಿಲ್	ಮೇ	ಜೂನ್	ಜುಲೈ	ಆಗಸ್ಟ್	ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್	ಅಕ್ಟೋಬರ್	ನವೆಂಬರ್	ಡಿಸೆಂಬರ್	ವಾರ್ಷಿಕ
ಬೆಂಗಳೂರು	೧೦.೪	೯.೪	೯.೮	೧೧.೮	೧೨.೧	೧೨.೫	೧೫.೨	೧೨.೧	೮.೨	೮.೫	೯.೬	೧೧.೫
ಬಳ್ಳಾರಿ	೮.೯	೫.೯	೬.೯	೧೦.೨	೧೩.೮	೧೪.೮	೧೩.೬	೧೧.೧	೫.೫	೪.೪	೪.೪	೮.೪
ಬಾಳೆಹೊನ್ನೂರು	೫.೧	೪.೨	೪.೨	೫.೫	೫.೯	೫.೬	೪.೨	೫.೫	೫.೧	೫.೨	೪.೫	೪.೧
ಚಿತ್ರದುರ್ಗ	೨.೮	೨.೯	೨.೧	೧೦.೬	೧೪.೨	೧೪.೯	೧೩.೧	೧೦.೮	೬.೩	೬.೨	೬.೬	೯.೪
ಮಡಿಕೇರಿ	೯.೬	೮.೪	೮.೨	೧೦	೧೩.೫	೧೬.೨	೧೫.೫	೧೨.೫	೮.೪	೧೦	೧೧.೪	೧೧
ಹಾಸನ	೫.೮	೫.೨	೬.೨	೧೧.೫	೧೪.೯	೧೫.೩	೧೩.೬	೧೧.೬	೬.೯	೫.೫	೫.೮	೯.೩
ಮೈಸೂರು	೧೧.೩	೯.೧	೮.೮	೧೦.೨	೧೩.೯	೧೪.೧	೧೨.೫	೧೦.೬	೬.೯	೬.೩	೧೧.೩	೧೦.೬
ಶಿವಮೊಗ್ಗ	೪.೧	೪.೩	೪.೯	೬.೩	೬.೪	೬.೨	೬.೩	೫.೨	೪	೪.೨	೪.೫	೫.೩
ಹೊನ್ನಾವರ	೫.೦	೫.೨	೫.೧	೫.೪	೬.೮	೬.೨	೬.೦	೪.೪	೪.೨	೪.೪	೫.೨	೫.೪
ಮಂಗಳೂರು	೮.೫	೮.೮	೮.೫	೯.೬	೯.೩	೯.೪	೯.೬	೬.೮	೬.೩	೬.೨	೮.೧	೮.೪
ಬೆಳಗಾವಿ	೬.೪	೬.೬	೬.೨	೧೦.೬	೧೩.೦	೧೪.೪	೧೩.೫	೯.೯	೮.೧	೬.೮	೬.೫	೯.೩
ಬೀದರ್	೧೦.೬	೧೦.೬	೧೦.೮	೧೩.೨	೧೩.೨	೧೨.೫	೧೮.೫	೧೩.೨	೮.೮	೯.೩	೯.೪	೧೩.೩
ವಿಜಯಪುರ	೫.೦	೫.೪	೬.೧	೧೦.೪	೧೩.೫	೧೫.೦	೧೩.೫	೧೦.೦	೫.೫	೪.೦	೪.೧	೮.೩
ಗದಗ	೬.೫	೬.೧	೮.೧	೧೦.೧	೧೩.೮	೧೯.೬	೧೬.೫	೧೩.೬	೬.೮	೬.೦	೬.೬	೧೧.೪
ಕಲಬುರಗಿ	೯.೧	೯.೯	೧೦.೪	೧೧.೬	೧೯.೨	೨೦.೩	೧೬.೫	೧೩.೦	೧೧.೨	೧೧.೩	೯.೮	೧೩.೨
ರಾಯಚೂರು	೯.೬	೧೦.೦	೧೦.೦	೧೦.೩	೧೪.೬	೨೧.೬	೧೮.೨	೧೩.೬	೯.೪	೯.೬	೯.೪	೧೩.೦

ಮಳೆ

ರಾಜ್ಯದ ವಾರ್ಷಿಕ ಮಳೆ ಪ್ರಮಾಣ ಸುಮಾರು ೫೦ ರಿಂದ ೩,೫೦೦ ಸೆಂ.ಮೀ. ವಿಜಯಪುರ, ಬಾಗಲಕೋಟೆ, ರಾಯಚೂರು, ಕೊಪ್ಪಳ, ಬಳ್ಳಾರಿ, ಯಾದಗಿರಿ ಮತ್ತು ಕಲಬುರಗಿಯ ದಕ್ಷಿಣಾಂಶ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅತಿ ಕನಿಷ್ಠ ಅಂದರೆ ೫೦ ರಿಂದ ೬೦ ಸೆಂ, ಮೀಟರ್ ಮಳೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ರಾಜ್ಯದ ಪಶ್ಚಿಮ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಗಣನೀಯ ಪ್ರಮಾಣದ ಮಳೆಬೀಳುತ್ತದೆ. ತೀರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಅದು ಗರಿಷ್ಠ ಮಟ್ಟ ಮುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ನೈಋತ್ಯ ಮಾನ್ಸೂನ್ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಮಳೆ ತರುವ ಪ್ರಧಾನ ಮಾನ್ಸೂನ್ ಆಗಿದೆ. ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಶೇ. ೮೦ರಷ್ಟು ಮಳೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಚಳಿಗಾಲದಲ್ಲಿ (ಜನವರಿ-ಫೆಬ್ರವರಿ) ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ವಾರ್ಷಿಕ ಮಳೆ ಬೀಳುವ ಒಟ್ಟು ಪ್ರಮಾಣದ ಶೇ.೧೨ರಷ್ಟು ಮಳೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಬೇಸಗೆಯಲ್ಲಿ (ಮಾರ್ಚ್-ತಿಂಗಳಿಂದ ಮೇ ತಿಂಗಳವರೆಗೆ) ಶೇ.೨ ಭಾಗ ಮಳೆಬೀಳುತ್ತದೆ. ಮಾನ್ಸೂನ್ ನಂತರದಲ್ಲಿ ಶೇ.೧೨ ಭಾಗದಷ್ಟು ಮಳೆಬೀಳುತ್ತದೆ. ನೈಋತ್ಯ ಮಾನ್ಸೂನ್ ಜೂನ್ ೧೦ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ರಾಜ್ಯದ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು ಜೂನ್ ೧೦ರ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಇಡೀ ರಾಜ್ಯವನ್ನೇ ಆವರಿಸುತ್ತದೆ. ಜುಲೈ ಮತ್ತು ಆಗಸ್ಟ್ ತಿಂಗಳುಗಳು ಮಳೆ ತಿಂಗಳುಗಳು. ಕ್ರಮೇಣ ಶೇ. ೩೦ ಮತ್ತು ಶೇ. ೧೮ ಭಾಗ ಮಳೆ ತರುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ತಿಂಗಳೂ ಕರಾವಳಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ೨೬ ಮಳೆ ದಿನಗಳಿದ್ದು (ದಿನವಹಿ ಕನಿಷ್ಠ ೨.೫ ಮಿಲಿ ಮೀಟರಿನಷ್ಟು ಮಳೆ), ಒಳನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಲಿಂಗದ ೧೧ ಮಳೆ ದಿನಗಳಿರುತ್ತವೆ. ನೈಋತ್ಯ ಮಾನ್ಸೂನ್ ಉತ್ತರ ಭಾಗದಿಂದ ಅಕ್ಟೋಬರ್ ಎರಡನೇ ವಾರ ಹಿಂದೆ ಸರಿಯಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಅಕ್ಟೋಬರ್ ೧೫ರ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಇಡೀ ರಾಜ್ಯದಿಂದ ಅದು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಿಷ್ಕ್ರಮಿಸುತ್ತದೆ. ಮಾನ್ಸೂನ್ ಮಳೆಯ ನೆರೆಯಿಂದ ಹಿನ್ನೆರೆಯ ಪ್ರಮಾಣದ ಶೇ. ೩೦ ಭಾಗ ಮಳೆ ಇದ್ದರಂತೆ ಆಗುತ್ತದೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿರುವ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಬೃಹತ್ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಬೀಳುವ ಒಟ್ಟು ಪ್ರಮಾಣದ ಶೇ. ೩೦ ಭಾಗ ಮಳೆ ಇದ್ದರಂತೆ ಆಗುತ್ತದೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿರುವ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಬೃಹತ್ ಮಳೆಮಾಪನ ಕೇಂದ್ರಗಳ ಪೈಕಿ ಅಂದರೆ ವಾರ್ಷಿಕ ೫೦೦ ಸೆಂ. ಮೀ.ಗೂ ಹೆಚ್ಚು ಮಳೆಬೀಳುವ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲೇ ನಾಲ್ಕು ಕೇಂದ್ರಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅವೆಂದರೆ ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿ ತಾಲೂಕಿನ ಆಗುಂಬೆ (ವಾರ್ಷಿಕ ಮಳೆ ೮೨೮ ಸೆಂ.ಮೀ), ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಭಾಗಮಂಡಲ (೬೦೩ ಸೆಂ.ಮೀ), ಪುಲ್ಲಂಗೋರ್ (೫೯೪ ಸೆಂ.ಮೀ) ಮತ್ತು ಮಾಕುಟ್ಟಿ (೫೦೫ ಸೆಂ.ಮೀ). ಆಗುಂಬೆಯನ್ನು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಚಿರಾಪುಂಜ ಎಂದೇ ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಜಿಲ್ಲಾವಾರು ಮಾಸಿಕ, ಋತುವಾರು ಮತ್ತು ವಾರ್ಷಿಕ ಮಳೆಬೀಳುವ (ಮಿಲಿಮೀಟರ್), ತಾಲೂಕು ಮುಖ್ಯ ಕೇಂದ್ರಗಳ (೧೯೦೧-೧೯೭೦) ವಿವರಗಳನ್ನು ಕೆಳಗಿನ ಕೋಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ ನಮೂದಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ ೧.೧೧: ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲೆ ಮಳೆಯ ಪ್ರಮಾಣ (ಮಿ.ಮೀ. ಗಳಲ್ಲಿ - ೨೦೦೬ ರಿಂದ ೨೦೧೫)

ಜಿಲ್ಲೆ	೨೦೦೬	೨೦೦೭	೨೦೦೮	೨೦೦೯	೨೦೧೦	೨೦೧೧	೨೦೧೨	೨೦೧೩	೨೦೧೪	೨೦೧೫
ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರ	೬೧೫	೧೦೨೯	೧೧೦೨	೯೪೨	೮೮೯	೯೬೫	೪೬೫	೯೧೧	೬೬೪	೧೧೫೧
ಬೆಂಗಳೂರು ಗ್ರಾಮಾಂತರ	೫೨೪	೯೨೫	೧೦೮೧	೭೮೫	೯೬೨	೭೪೬	೫೯೩	೬೭೪	೭೮೪	೧೧೦೩
ರಾಮನಗರ	೫೭೧	೮೪೫	೯೭೪	೧೦೧೬	೯೩೩	೯೩೯	೫೨೭	೮೦೯	೭೭೦	೧೦೭೧
ಕೋಲಾರ	೬೭೧	೭೮೧	೮೯೮	೮೩೯	೯೦೮	೭೫೧	೬೪೭	೬೫೭	೬೪೭	೧೦೪೯
ಚಿಕ್ಕಬಳ್ಳಾಪುರ	೫೮೨	೮೯೭	೯೫೫	೮೦೪	೯೦೫	೭೪೪	೫೯೦	೬೬೭	೫೭೦	೧೦೬೨
ತುಮಕೂರು	೫೭೮	೮೫೪	೯೯೧	೮೭೬	೯೯೧	೬೯೬	೫೭೨	೬೭೦	೭೯೦	೯೯೬
ಚಿತ್ರದುರ್ಗ	೫೪೭	೭೬೨	೭೩೦	೯೦೬	೯೪೩	೩೯೭	೫೯೯	೬೧೩	೮೨೯	೭೦೭
ದಾವಣಗೆರೆ	೫೮೯	೮೨೪	೭೧೨	೧೦೦೫	೯೦೧	೫೫೩	೪೮೧	೬೪೨	೮೭೭	೬೮೯
ಚಾಮರಾಜನಗರ	೫೧೬	೮೭೫	೮೫೦	೮೫೧	೯೦೬	೭೧೮	೪೦೯	೬೨೦	೬೪೫	೯೫೨
ಮೈಸೂರು	೭೩೮	೮೨೧	೭೫೭	೮೮೧	೯೯೬	೭೮೪	೪೨೪	೬೪೬	೮೧೨	೯೧೭
ಮಂಡ್ಯ	೫೩೧	೭೮೮	೬೧೯	೮೦೪	೧೦೨೧	೭೫೧	೪೭೯	೬೦೬	೭೬೧	೮೭೩
ಬಳ್ಳಾರಿ	೫೮೯	೬೯೧	೬೩೭	೯೬೮	೮೧೪	೫೧೨	೫೩೯	೬೨೬	೭೨೭	೬೩೫
ಕೊಪ್ಪಳ	೩೬೨	೭೩೨	೬೫೧	೧೦೧೪	೮೧೦	೪೫೯	೩೯೫	೫೦೬	೭೭೬	೫೧೨
ರಾಯಚೂರು	೪೮೦	೭೮೦	೫೮೯	೧೦೧೯	೭೯೬	೫೦೫	೪೩೯	೭೭೧	೬೨೩	೪೬೨
ಕಲಬುರಗಿ	೬೧೦	೭೦೨	೭೬೩	೮೬೮	೯೩೩	೬೭೫	೬೭೬	೮೨೯	೭೫೫	೫೫೧
ಬೀದರ್	೮೮೭	೭೪೬	೯೫೩	೭೫೮	೧೧೦೦	೮೪೩	೭೭೭	೯೮೪	೬೩೦	೫೮೫
ಬೆಳಗಾವಿ	೮೭೨	೯೨೬	೮೮೨	೧೦೯೭	೯೧೬	೭೨೭	೫೨೫	೭೧೬	೮೮೭	೫೬೧
ಬಾಗಲಕೋಟೆ	೪೫೭	೬೪೯	೫೭೧	೧೦೦೩	೬೮೦	೬೦೬	೪೦೮	೫೪೯	೬೩೭	೪೩೦
ವಿಜಯಪುರ	೫೮೦	೫೭೭	೫೪೯	೧೦೫೫	೭೦೬	೪೬೭	೪೩೬	೬೮೩	೫೬೫	೩೯೮
ಗದಗ	೫೩೮	೮೫೯	೬೮೮	೯೪೫	೮೪೧	೪೭೫	೪೫೦	೫೩೦	೭೭೯	೪೫೫
ಹಾವೇರಿ	೭೦೮	೯೬೪	೮೦೪	೯೯೭	೯೫೮	೭೭೧	೬೧೧	೮೧೪	೯೮೭	೬೦೪
ಧಾರವಾಡ	೭೧೩	೮೮೮	೭೬೯	೯೭೫	೯೧೩	೭೭೫	೫೭೫	೭೪೩	೧೦೨೦	೫೬೪
ಶಿವಮೊಗ್ಗ	೧೮೪೭	೨೪೬೫	೧೮೨೮	೨೨೮೨	೨೨೬೬	೧೮೧೧	೧೨೩೫	೧೯೪೭	೧೮೪೬	೧೬೬೧
ಹಾಸನ	೧೧೪೦	೧೨೭೪	೧೨೩೩	೧೨೫೨	೧೩೬೦	೧೦೦೭	೭೧೬	೧೦೮೩	೧೧೨೨	೧೧೧೩
ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು	೨೦೫೭	೨೩೮೩	೧೯೯೪	೨೪೨೫	೨೦೯೨	೧೭೬೬	೧೪೨೨	೧೯೭೨	೧೯೪೪	೧೬೩೫
ಕೊಡಗು	೨೯೩೨	೩೩೪೩	೨೩೯೧	೨೫೮೩	೨೧೩೯	೨೪೨೨	೨೦೪೧	೩೧೦೦	೨೭೦೬	೨೩೪೫
ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ	೪೦೯೦	೪೦೬೪	೩೩೩೯	೩೮೧೩	೪೦೨೮	೩೯೧೬	೩೧೭೮	೪೦೯೮	೩೫೬೨	೩೨೭೫
ಉಡುಪಿ	೪೧೭೪	೪೪೬೧	೩೩೧೩	೪೫೩೨	೪೫೦೩	೪೮೧೩	೪೨೩೩	೪೦೮೯	೩೬೫೯	೩೬೯೯
ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ	೩೨೧೯	೩೪೩೧	೨೫೪೪	೨೯೯೨	೩೦೪೪	೩೨೧೫	೨೬೮೩	೨೯೧೫	೨೮೨೯	೨೧೦೭
ಯಾದಗಿರಿ	೫೬೩	೭೨೫	೭೧೧	೯೨೩	೯೦೬	೫೩೧	೬೪೫	೮೭೬	೮೩೦	೫೦೯

ಆಧಾರ : ಕರ್ನಾಟಕ ನೈಸರ್ಗಿಕ ವಿಕೋಪ ಉಸ್ತುವಾರಿ ಕೇಂದ್ರ, ಬೆಂಗಳೂರು

ಕೋಷ್ಟಕ ೧.೧೨: ಜಿಲ್ಲಾವಾರು, ಮಾಸಿಕವಾರು, ಋತುವಾರು ಮತ್ತು ವಾರ್ಷಿಕ ಜಿಲ್ಲಾ ಸರಾಸರಿ ಮಳೆಯ ಪ್ರಮಾಣ (ಮಿ.ಮೀ) ಮತ್ತು ಸರಾಸರಿ ದಿನಗಳು ೧೯೫೧ ರಿಂದ ೨೦೦೮ ರವರೆಗಿನ ಅವಧಿ

ಜಿಲ್ಲೆ	ಮಳೆ	ಜನವರಿ	ಫೆಬ್ರವರಿ	ಮಾರ್ಚ್	ಏಪ್ರಿಲ್	ಮೇ	ಮುಂಗಾರು ಪೂರ್ವ	ಜೂನ್	ಜುಲೈ	ಆಗಸ್ಟ್	ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್	ಮುಂಗಾರು	ಅಕ್ಟೋಬರ್	ನವೆಂಬರ್	ಡಿಸೆಂಬರ್	ಹಿಂಗಾರು	ವಾರ್ಷಿಕ
ಬೆಂಗಳೂರು	A	೨	೩	೧೦	೩೨	೯೪	೧೪೧	೭೧	೮೭	೧೧೫	೧೫೪	೪೨೭	೧೪೫	೭೩	೧೪	೨೨೨	೭೬೦
	B	೦.೫	೦.೫	೦.೭	೨.೯	೭.೫	೧೧	೪.೯	೭	೮.೧	೮.೩	೨೮.೩	೮.೧	೪.೩	೧	೧೩.೪	೫೨.೭
ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರ	A	೧	೮	೯	೩೭	೧೧೩	೧೭೮	೭೩	೧೦೩	೧೩೨	೧೫೨	೪೭೭	೧೭೭	೭೫	೧೦	೨೪೧	೮೭೫
	B	೦.೫	೦.೫	೦.೭	೨.೯	೭.೫	೧೧	೪.೯	೭	೮.೧	೮.೩	೨೮.೩	೮.೧	೪.೩	೧	೧೩.೪	೫೨.೭
ಬಾಗಲಕೋಟೆ	A	೧	೨	೪	೨೪	೫೭	೮೮	೫	೭೫	೭೪	೧೪೩	೩೭೦	೯೩	೩೫	೮	೧೩೭	೫೮೪
	B	೦.೨	೦.೩	೦.೫	೧.೮	೩.೧	೫.೯	೫	೫.೭	೫.೧	೮	೨೩.೮	೫	೨	೦.೫	೭.೫	೩೭.೨
ಬೆಳಗಾವಿ	A	೧	೨	೭	೨೯	೭೭	೧೧೫	೧೧೪	೨೦೮	೧೨೮	೧೧೦	೫೭೦	೧೦೧	೩೮	೯	೧೪೮	೮೨೩
	B	೦.೨	೦.೧	೦.೭	೨.೪	೩.೮	೭.೧	೭.೪	೧೧.೮	೯	೭.೫	೩೫.೭	೭.೪	೨.೪	೦.೭	೯.೪	೫೨.೨
ಬಳ್ಳಾರಿ	A	೧	೧	೩	೨೭	೭೧	೧೦೩	೭೯	೮೮	೯೯	೧೩೨	೩೮೮	೧೦೧	೩೪	೧೦	೧೪೫	೭೩೭
	B	೦.೨	೦.೩	೦.೩	೧.೮	೩.೭	೭.೨	೪.೩	೭.೨	೭.೩	೭.೩	೨೪.೧	೫.೪	೨.೪	೦.೫	೮.೩	೩೮.೭
ಬೀದರ್	A	೩	೫	೧೩	೨೩	೩೧	೭೫	೧೩೪	೧೯೨	೧೮೪	೧೯೫	೭೦೫	೭೫	೨೪	೭	೧೦೫	೮೮೫
	B	೦.೫	೦.೮	೧.೧	೨.೧	೨.೪	೭.೯	೭.೪	೧೧.೭	೧೦.೧	೧೦.೭	೩೯.೮	೩.೭	೧.೭	೦.೪	೫.೭	೫೨.೩
ವಿಜಯಪುರ	A	೧	೨	೭	೨೦	೪೪	೭೩	೭೮	೮೯	೧೦೩	೧೫೭	೪೨೭	೯೫	೨೮	೮	೧೩೧	೭೩೧
	B	೦.೨	೦.೩	೦.೫	೧.೮	೩.೧	೫.೯	೫	೫.೭	೫.೧	೮	೨೩.೮	೫	೨	೦.೫	೭.೫	೩೭.೨
ಜಾಮರಾಜ ನಗರ	A	೪	೭	೧೫	೭೮	೧೪೭	೨೩೯	೫೮	೭೪	೮೨	೧೧೨	೩೧೭	೧೭೩	೭೯	೧೯	೨೭೧	೮೧೭
	B	೦.೫	೦.೫	೦.೭	೨.೯	೭.೫	೧೧	೪.೯	೭	೮.೧	೮.೩	೨೮.೩	೮.೧	೪.೩	೧	೧೩.೪	೫೨.೭
ಜಿಕ್ಕಬಳ್ಳಾಪುರ	A	೧	೪	೮	೨೭	೭೪	೧೧೩	೫೯	೯೨	೧೦೭	೧೫೪	೪೧೨	೧೪೭	೫೪	೧೭	೨೧೭	೭೪೨
	B	೦.೫	೦.೫	೦.೭	೨.೯	೭.೫	೧೧	೪.೯	೭	೮.೧	೮.೩	೨೮.೩	೮.೧	೪.೩	೧	೧೩.೪	೫೨.೭
ಜಿಕ್ಕಮಗಳೂರು	A	೧	೩	೧೨	೫೮	೧೦೫	೧೭೯	೩೦೧	೭೭೨	೩೮೨	೧೭೦	೧೫೦೫	೧೪೫	೫೯	೧೭	೨೨೦	೧೯೦೪
	B	೦.೩	೦.೩	೦.೮	೩.೯	೭.೧	೧೧.೪	೧೫	೨೧.೪	೧೮.೫	೧೧.೭	೭೭.೫	೯.೧	೪.೧	೧	೧೪.೨	೯೨.೧
ಜಿತ್ತದುರ್ಗ	A	೫	೭	೧೧	೨೭	೯೪	೧೪೪	೭೯	೭೪	೯೨	೧೨೮	೩೭೩	೧೪೨	೭೦	೧೦	೨೧೨	೭೧೯
	B	೦.೩	೦.೩	೦.೩	೧.೮	೪.೩	೭	೪.೨	೭.೯	೭.೧	೭.೨	೨೩.೪	೭	೨.೯	೦.೭	೯.೫	೩೯.೯
ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ	A	೧	೪	೧೦	೪೭	೧೭೧	೨೩೩	೯೨೧	೧೩೦೧	೭೯೭	೩೨೦	೩೩೩೮	೨೧೪	೧೦೧	೨೫	೩೪೦	೩೯೧೧
	B	೦.೩	೦.೧	೦.೪	೨.೨	೭.೪	೯.೪	೨೪.೮	೨೮.೭	೨೭.೩	೧೭.೨	೯೭.೯	೧೧	೪.೮	೧.೧	೧೭.೯	೧೨೩.೨
ದಾವಣಗೆರೆ	A	೧	೨	೪	೩೯	೮೪	೧೩೦	೭೩	೯೨	೯೮	೧೦೮	೩೭೧	೯೧	೭೭	೯	೧೭೭	೭೫೭
	B	೦.೩	೦.೩	೦.೩	೧.೮	೪.೩	೭	೪.೨	೭.೯	೭.೧	೭.೨	೨೩.೪	೭	೨.೯	೦.೭	೯.೫	೩೯.೯
ಧಾರವಾಡ	A	೧	೩	೮	೪೭	೮೮	೧೪೭	೧೦೫	೧೫೨	೧೦೦	೧೨೩	೪೮೦	೧೦೭	೪೩	೧೦	೧೫೯	೭೮೭
	B	೦.೨	೦.೨	೦.೫	೨.೭	೪.೪	೭.೯	೭.೫	೧೨	೯.೨	೭.೩	೩೭	೭.೭	೨.೫	೦.೭	೯.೭	೫೩.೭

ಕೋಷ್ಟಕ ೧.೧೩: ಸಾಮಾನ್ಯ ಮತ್ತು ನೈಜ ಸರಾಸರಿ ಮಳೆ ಬೀಳುವ ಪ್ರಮಾಣ (ಮಿ.ಮೀ. ಗಳಲ್ಲಿ)

ಋತುಮಾನ					
ವರ್ಷ	ಚಳಿಗಾಲ (ಜನವರಿ- ಫೆಬ್ರವರಿ)	ಬೇಸಿಗೆಗಾಲ (ಮಾರ್ಚ್-ಮೇ)	ನೈಋತ್ಯ ಮಾನ್ಸೂನ್ (ಜೂನ್- ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್)	ಈಶಾನ್ಯ ಮಾನ್ಸೂನ್ (ಅಕ್ಟೋಬರ್- ಡಿಸೆಂಬರ್)	ಒಟ್ಟು
ಸಾಧಾರಣ ಮಳೆ (೧೯೦೧-೨೦)	೫	೧೩೮	೮೪೩	೨೦೦	೧,೧೮೯
ನೈಜ ಸರಾಸರಿ					
೧೯೯೭	೪	೮೫	೧,೧೪೭	೨೫೪	೧,೪೯೦
೧೯೯೮	-	೮೦	೯೫೩	೨೫೨	೧,೨೩೫
೧೯೯೯	೪	೧೭೦	೯೯೦	೨೩೭	೧,೪೩೦
೨೦೦೦	೧೨	೧೦೩	೧೧೨೦	೧೮೩	೧,೪೨೦
೨೦೦೧	೨	೧೦೩	೯೨೭	೧೮೯	೧,೧೯೪
೨೦೦೨	೧೨	೯೭	೭೨೫	೧೯೯	೧,೦೩೩
೨೦೦೩	೩	೫೮	೮೦೮	೧೩೭	೧,೦೩೬
೨೦೦೪	೧	೨೨೯	೯೨೯	೧೧೧	೧,೨೭೧
೨೦೦೫	೭	೧೨೭	೨೧೩	೨೩೪	೧,೫೮೪
೨೦೦೬					
೨೦೦೭					
೨೦೦೮					
೨೦೦೯					
೨೦೧೦	೧೧	೧೩೦	೧೦೩೪	೨೯೫	೧೫೦೦
೨೦೧೧	೪	೧೩೩	೧೦೩೫	೧೭೨	೧೩೭೫
೨೦೧೨	೦	೧೦೩	೮೪೫	೧೪೩	೧೦೯೪
೨೦೧೩					
೨೦೧೪	೩	೧೩೦	೧೦೭೮	೧೭೩	೧೪೧೪
೨೦೧೫	೪	೨೦೩	೭೭೮	೧೭೨	೧೧೫೦

ಕೋಷ್ಟಕ ೧.೧೪: ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲಾವಾರು ೨೦೧೫ ರಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದ ಋತುವಾರು ಮಳೆ

ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹೆಸರು	ಚಳಿಗಾಲ	ಬೇಸಿಗೆಗಾಲ	ಮುಂಗಾರು	ಹಿಂಗಾರು	ವಾರ್ಷಿಕ
ಬಾಗಲಕೋಟೆ	೦	೯೭	೩೦೯	೮೫	೪೯೧
ಬೆಂಗಳೂರು ಗ್ರಾಮೀಣ	೨	೨೭೩	೪೭೪	೩೩೩	೧೦೮೨
ಬೆಂಗಳೂರು	೯	೨೭೫	೪೪೮	೩೨೭	೧೦೫೯
ಬೆಳಗಾವಿ	೨	೧೧೨	೪೭೨	೯೨	೬೮೮
ಬಳ್ಳಾರಿ	೦	೯೮	೩೦೧	೮೪	೪೮೩

ಜೀದರ್	೪	೧೨೬	೪೨೬	೬	೫೬೨
ವಿಜಯಪುರ	೧	೬೬	೨೬೮	೫೪	೩೮೯
ಜಾಮರಾಜನಗರ	೧	೨೬೨	೨೮೩	೩೦೦	೪೮೬
ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು	೦	೨೬೭	೧೦೮೮	೨೬೬	೧೬೨೧
ಚಿತ್ರದುರ್ಗ	೧	೧೬೫	೩೨೦	೧೭೧	೬೫೭
ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ	೨	೨೪೮	೨೫೨೮	೩೬೯	೩೧೪೭
ದಾವಣಗೆರೆ	೦	೧೪೦	೩೫೩	೧೨೭	೬೨೦
ಧಾರವಾಡ	೦	೧೭೧	೨೯೨	೧೧೯	೫೮೨
ಗದಗ	೦	೯೪	೨೩೮	೫೯	೩೯೧
ಕಲಬುರಗಿ	೭	೧೩೦	೩೫೩	೩೬	೫೨೬
ಹಾಸನ	೧	೨೪೬	೮೧೬	೨೦೮	೧೨೭೧
ಹಾವೇರಿ	೦	೧೪೭	೩೮೫	೧೩೦	೬೬೨
ಕೊಡಗು	೩೯	೧೧೨೩	೧೧೭೫	೯೪	೨೪೩೧
ಕೋಲಾರ	೨೮	೨೪೧	೩೪೪	೩೫೫	೯೬೮
ಕೊಪ್ಪಳ	೦	೧೦೩	೩೩೪	೩೫	೪೭೨
ಮಂಡ್ಯ	೩	೨೧೯	೩೧೬	೨೫೮	೭೯೬
ಮೈಸೂರು	೦	೨೪೮	೩೭೨	೨೦೩	೮೨೩
ರಾಯಚೂರು	೩	೮೫	೩೨೯	೩೩	೪೫೦
ಶಿವಮೊಗ್ಗ	೦	೧೭೪	೧೬೯೯	೧೪೬	೨೦೧೯
ತುಮಕೂರು	೦	೧೭೧	೪೧೪	೩೧೧	೮೯೬
ಉಡುಪಿ	೧	೨೪೯	೩೧೩೭	೩೮೪	೩೭೭೧
ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ	೫	೨೧೩	೧೭೧೭	೧೦೮	೨೦೪೩
ರಾಮನಗರ	೯	೩೬೦	೪೬೪	೧೬೪	೯೯೭
ಚಿಕ್ಕಬಳ್ಳಾಪುರ	೫	೧೭೦	೪೧೫	೪೯೮	೧೦೮೮
ಯಾದಗಿರಿ	೯	೧೨೬	೪೫೨	೪೨	೬೨೯
ರಾಜ್ಯ	೪	೨೦೬	೭೭೮	೧೭೨	೧೧೬೦

ಕೋಷ್ಟಕ ೧.೧೫: ಜಿಲ್ಲಾವಾರು, ಮಾಸಿಕವಾರು, ಋತುವಾರು ಮತ್ತು ವಾರ್ಷಿಕ ಜಿಲ್ಲಾ ಸರಾಸರಿ ಮತ್ತು ವಾರ್ಷಿಕ ಪ್ರಮಾಣ (ಮಿ.ಮೀ) ಮತ್ತು ಸರಾಸರಿ ದಿನಗಳು ಗಣನ ರಿಂದ ೨೦೦೮ ರವರೆಗಿನ ಅವಧಿ

ಜಿಲ್ಲೆ	ಮಳೆ	ಜನವರಿ	ಫೆಬ್ರವರಿ	ಮಾರ್ಚ್	ಏಪ್ರಿಲ್	ಮೇ	ಮುಂಗಾರು ಪೂರ್ವ	ಜೂನ್	ಜುಲೈ	ಆಗಸ್ಟ್	ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್	ಮುಂಗಾರು	ಅಕ್ಟೋಬರ್	ನವೆಂಬರ್	ಡಿಸೆಂಬರ್	ಹಂಗಾರು	ವಾರ್ಷಿಕ
ಬೆಂಗಳೂರು ಗ್ರಾಮೀಣ	A	೨	೩	೧೦	೩೨	೯೪	೧೪೧	೭೧	೮೭	೧೧೫	೧೫೪	೪೨೭	೧೪೫	೭೩	೧೪	೨೨೨	೭೯೦
	B	೦.೫	೦.೫	೦.೭	೨.೯	೭.೫	೧೧	೪.೯	೭	೮.೧	೮.೩	೨೮.೩	೮.೧	೪.೩	೧	೧೩.೪	೫೨.೭
ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರ	A	೧	೮	೯	೩೭	೧೧೩	೧೭೮	೭೩	೧೦೩	೧೫೨	೧೫೮	೪೩೭	೧೭೭	೭೫	೧೦	೨೪೧	೮೭೫
	B	೦.೫	೦.೫	೦.೭	೨.೯	೭.೫	೧೧	೪.೯	೭	೮.೧	೮.೩	೨೮.೩	೮.೧	೪.೩	೧	೧೩.೪	೫೨.೭
ಬಾಗಲಕೋಟೆ	A	೧	೨	೪	೨೪	೫೭	೮೮	೫	೭೫	೭೫	೧೪೩	೩೭೦	೯೩	೩೫	೮	೧೩೭	೫೮೪
	B	೦.೨	೦.೩	೦.೫	೧.೮	೩.೧	೫.೯	೫	೫.೭	೫.೧	೮	೨೩.೮	೫	೨	೦.೫	೭.೫	೩೭.೨
ಬೆಳಗಾವಿ	A	೧	೨	೭	೨೯	೭೭	೧೧೫	೧೧೪	೨೦೮	೧೨೮	೧೧೦	೫೭೦	೧೦೧	೩೮	೯	೧೪೮	೮೨೩
	B	೦.೨	೦.೧	೦.೭	೨.೪	೩.೮	೭.೧	೭.೪	೧೧.೮	೯	೭.೫	೩೫.೭	೭.೪	೨.೪	೦.೭	೯.೪	೫೨.೨
ಬಳ್ಳಾರಿ	A	೧	೧	೩	೨೭	೭೧	೧೦೩	೭೯	೮೮	೯೯	೧೩೨	೩೮೮	೧೦೧	೩೪	೧೦	೧೪೫	೭೩೭
	B	೦.೨	೦.೩	೦.೩	೧.೮	೩.೭	೭.೨	೪.೩	೭.೨	೭.೩	೭.೩	೨೪.೧	೫.೪	೨.೪	೦.೫	೮.೩	೩೮.೭
ಜೀದರ್	A	೩	೫	೧೩	೨೩	೩೧	೭೫	೧೩೪	೧೯೨	೧೯೪	೧೯೫	೭೦೫	೭೦೫	೨೫	೭	೧೦೫	೮೮೫
	B	೦.೫	೦.೮	೧.೧	೨.೧	೨.೪	೭.೯	೭.೪	೧೧.೭	೧೦.೧	೧೦.೭	೩೯.೮	೩.೭	೧.೭	೦.೪	೫.೭	೫೨.೩
ವಿಜಯಪುರ	A	೧	೨	೭	೨೦	೪೪	೭೩	೭೮	೮೯	೧೦೩	೧೫೭	೪೨೭	೯೫	೨೮	೮	೧೩೧	೭೩೧
	B	೦.೨	೦.೩	೦.೫	೧.೮	೩.೧	೫.೯	೫	೫.೭	೫.೧	೮	೨೩.೮	೫	೨	೦.೫	೭.೫	೩೭.೨
ಛಾಮರಾಜನಗರ	A	೪	೭	೧೫	೭೮	೧೪೭	೨೩೯	೫೮	೭೪	೮೨	೧೧೨	೩೧೭	೧೭೩	೭೯	೧೯	೨೭೧	೮೧೭
	B	೦.೫	೦.೫	೦.೭	೨.೯	೭.೫	೧೧	೪.೯	೭	೮.೧	೮.೩	೨೮.೩	೮.೧	೪.೩	೧	೧೩.೪	೫೨.೭
ಜಿಕ್ಕಬಳ್ಳಾಪುರ	A	೧	೪	೮	೨೭	೭೪	೧೧೩	೫೯	೯೨	೧೦೭	೧೫೪	೪೧೨	೧೪೭	೫೪	೧೭	೨೧೭	೭೪೨
	B	೦.೫	೦.೫	೦.೭	೨.೯	೭.೫	೧೧	೪.೯	೭	೮.೧	೮.೩	೨೮.೩	೮.೧	೪.೩	೧	೧೩.೪	೫೨.೭
ಜಿಕ್ಕಮಗಳೂರು	A	೧	೩	೧೨	೫೮	೧೦೫	೧೭೯	೩೦೧	೭೭೨	೩೮೨	೧೩೦	೧೫೦೫	೧೪೫	೫೯	೧೭	೨೨೦	೧೯೦೪
	B	೦.೩	೦.೩	೦.೮	೩.೯	೭.೧	೧೧.೪	೧೫	೨೧.೪	೧೮.೫	೧೧.೭	೭೭.೫	೯.೧	೪.೧	೧	೧೪.೨	೯೨.೧
ಜಿತ್ತರುಗೇ	A	೫	೭	೧೧	೨೭	೯೪	೧೪೪	೭೯	೭೪	೯೨	೧೨೮	೩೭೩	೧೪೨	೭೦	೧೦	೨೧೨	೭೧೯
	B	೦.೩	೦.೩	೦.೩	೧.೮	೪.೩	೭	೪.೨	೭.೯	೭.೧	೭.೨	೨೩.೪	೭	೨.೯	೦.೭	೯.೫	೩೯.೯
ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ	A	೧	೪	೧೦	೪೭	೧೭೧	೨೩೩	೯೨೧	೧೩೦೧	೭೯೭	೩೨೦	೩೩೩೮	೨೧೪	೧೦೧	೨೫	೩೪೦	೩೯೧೧
	B	೦.೩	೦.೧	೦.೪	೨.೨	೭.೪	೯.೪	೨೪.೮	೨೮.೭	೨೩.೩	೧೭.೨	೯೭.೯	೧೧	೪.೮	೧.೧	೧೩.೯	೧೨೩.೨
ದಾವಣಗೆರೆ	A	೧	೨	೪	೩೯	೮೪	೧೩೦	೭೩	೯೨	೯೮	೧೦೮	೩೭೧	೯೧	೭೭	೯	೧೭೭	೭೫೭
	B	೦.೩	೦.೩	೦.೩	೧.೮	೪.೩	೭	೪.೨	೭.೯	೭.೧	೭.೨	೨೩.೪	೭	೨.೯	೦.೭	೯.೫	೩೯.೯
ಧಾರವಾಡ	A	೧	೩	೮	೪೭	೮೮	೧೪೭	೧೦೫	೧೫೨	೧೦೦	೧೨೩	೪೮೦	೧೦೭	೪೩	೧೦	೧೫೯	೭೮೭
	B	೦.೨	೦.೨	೦.೫	೨.೭	೪.೪	೭.೯	೭.೫	೧೨	೯.೨	೭.೩	೩೭	೭.೭	೨.೫	೦.೭	೯.೭	೫೩.೭

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲ ವನ್ಯಜೀವಿಗಳು ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿವೆ. ನೈಸರ್ಗಿಕ ಜೀವಿ ಪರಂಪರೆಗಳನ್ನಬಹುದಾದ ಸಂಪನ್ಮೂಲವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಕರ್ನಾಟಕದ ಏಕೈಕ ತಾಣವೆಂದರೆ ಪಶ್ಚಿಮಘಟ್ಟಗಳ ಬೆಟ್ಟಸರಣಿ. ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರಾಣಿವರ್ಗದ ಆಶ್ರಯದ ಕಟ್ಟಕಡೆಯ ತಾಣ ಇಂದು ತಲೆ ಎತ್ತುತ್ತಿರುವ ಅನೇಕ ಜಲವಿದ್ಯುತ್ ಮತ್ತು ನೀರಾವರಿ ಯೋಜನೆಗಳಿಂದ, ಗಣಿಗಾರಿಕೆಯಿಂದಾಗಿ, ತೀವ್ರವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿರುವ ಅರಣ್ಯನಾಶ, ತೋಟ ಬೆಳೆಯಲು ಮತ್ತು ಕೃಷಿ ಮಾಡಲು ತೋರುತ್ತಿರುವ ನೆಲದಾಹದಿಂದಾಗಿ ತ್ವರಿತಗತಿಯಲ್ಲಿ ಬಲಯಾಗುತ್ತಿದೆ.

ವನ್ಯಪ್ರಾಣಿ ಸಂಪತ್ತು

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲ ಕಂಡುಬರುವ ವನ್ಯಜೀವಿಗಳೆಂದರೆ ಆನೆ, ಹುಲ, ಚಿರತೆ, ಕಾಟ, ಕಾಡಮ್ಮೆ, ಕಾಡುಕೋಣ) ಸಾಂಬಾರ್ ಜಿಂಕೆ, ಜಿಂಕೆ ಅಥವಾ ಚುಕ್ಕೆ ಜಿಂಕೆ, ಎರಳೆ, ಮಕ್ಕಾಕ್ ಕೋತಿ, ಪುನುಗು ಬೆಕ್ಕು, ನಾಮಾನ್ಯ ಕಾಡುಪಾಪ, ನೀಳ ಕಾಡುಪಾಪ, ಕರಡಿ, ಕೆನ್ನಾಯಿಗಳು, ಪಟ್ಟಿ ಕಿರುಬ, ಹೊಂಬಣ್ಣದ ಗುಳ್ಳೆನರಿ. **ಪಕ್ಷಿಗಳು:** ಇಲ್ಲ ಕಂಡುಬಂದಿರುವ ಕೆಲವು ಪಕ್ಷಿಗಳೆಂದರೆ ದೊಡ್ಡ ಮಂಗಟ್ಟಿ ಹಕ್ಕಿ, ದಾಸಮಂಗಟ್ಟಿ ಹಕ್ಕಿ, ಶ್ರೀಲಂಕೆ ಮಂಡೂಕಮುಖ, ಬಕ, ಬಾತು, ಹದ್ದು ಸೆಳೆವ, ಲಾವುಗೆ, ಕೌಜುಗ, ಟಿಟ್ಟಭ, ಮರಳುಪೀಪಿ, ಪಾರಿವಾಳ, ಕಪೋತ, ಗಿಳಿ, ಕುಕ್ಕು, ಗೂಬೆ, ನತ್ತಿಂಗ, ವೇಗಿ. ಮೀಂಚುಳ್ಳಿ, ಜೇನುಕುಟುರ, ರಾಟವಾಳಗಲು ಇತ್ಯಾದಿ.

ವೃಕ್ಷಗಳು: ಕ್ಯಾಲೋಫಿಲಂ ಟೊಮೆಂಟೋಸ (ಸಿರುಪೊನ್ನೆ, ಪೊನ್ನೆ), ಕ್ಯಾಲೋಫಿಲಂ ವಿಟಿಯೇನಂ (ಹೊಳೆಹೊನ್ನೆ), ಗಾರ್ಸಿನಾ ಕಾಂಬೋಜಿಯ (ಮುರುಗ), ಗಾರ್ಸಿನಾ ಮೊರೆಲ್ಲ (ಅರಸಿನ ಗುರ್ಗಿ), ಆಲ್ಬೋನಿಯ ಸ್ಕೂಲಾರಿಸ್ (ಮದ್ದಾಲಿ), ಫ್ಯಾಕೋರ್ನಿಯ ಮಾಂಟಾನ (ಹಣ್ಣು ಸಂಪಿಗೆ), ಆರ್ಬೋ ಕಾರ್ಪಸ್ ಹಿಸ್ಪಿಡಸ್ (ಹೆಬ್ಬಲಸು), ಆರ್ಬೋ ಕಾರ್ಪಸ್ ಲಕೂಷ (ವಾಟೆಹುಳ), ಸಿನಮೋಮೆಮ್ ರೈಲಾನಿಕಮ್ (ದಾಲ್ಚಿನ್ನಿ), ಗ್ರೇವಿಯ ಟೆಲೋಲಿಯ (ದಡಸಾಲ), ಸಂಟಾಲಮ್ ಆಲ್ಟಮ್ (ಶ್ರೀಗಂಧ), ಷೋರಿಯ ಟಲೂರ (ಜಾಲಗಿರಿ), ಎಂಜಲಕ ಅಫಿಷಿನ್ಯಾಲಿಸ್ (ನೆಲ್ಲ), ವೈಟೆಕ್ ಆಲ್ಟಿಸಿಮ (ನವಿಲಾಡೆ) ಮತ್ತು ರೈಟಿಯಾ ಟಿಂಗಿಲೋರಿಯ. ಆವಾಸನಾಶ, ಮನುಷ್ಯ-ವನ್ಯಜೀವಿ ಸಂಘರ್ಷ ಮತ್ತು ಮಾಲಿನ್ಯ ಹಾಗೂ ಕಳ್ಳಬೇಟೆಯಿಂದಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ವನ್ಯಜೀವಿಗಳು ಅಪಾಯದ ಅಂಚಿನಲ್ಲವೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲ ಅರಣ್ಯದ ಒಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶ ೩೮.೭೨ ಲಕ್ಷ ಹೆಕ್ಟೇರುಗಳು ಅಂದರೆ ರಾಜ್ಯದ ಒಟ್ಟು ವಿಸ್ತೀರ್ಣದ ಶೇ.೨೦. ಧಾರ್ಮಿಕ ನಂಬಿಕೆಯಿಂದಾಗಿ ರಾಜ್ಯಾದ್ಯಂತ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಸಂರಕ್ಷಿತವಾಗಿರುವ ಬ್ಯಾನೆಟ್ ಕಪಿ ಹೊರತಾಗಿ ದೊಡ್ಡ ಕಾಡು ಸ್ತನಿಗಳು ಬಹುತೇಕ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿವೆ. ವನ್ಯಜೀವಿಗಳಿರುವ ಕರ್ನಾಟಕದ ಅರಣ್ಯವನ್ನು ಆರು ವಿಭಾಗಗಳಾಗಿ ವಿಭಜಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅವೆಂದರೆ ಕಡಲಪ್ರದೇಶ, ಪಶ್ಚಿಮಘಟ್ಟಗಳ ನೆತ್ತಿ, ಮಲೆನಾಡು, ಹಳೆಯ ಮೈಸೂರು ಪ್ರಸ್ಥಭೂಮಿ, ಕೊಳ್ಳೆಗಾಲ ಬೆಟ್ಟಗಳು ಮತ್ತು ಮೈದಾನ. ಪ್ರಾಣಿಗಳ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಹಂಚಿಕೆಯನ್ನು ಸಸ್ಯವರ್ಗವೇ ಬಹುತೇಕ ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತವೆ.

ಪ್ರಾಂತ್ಯ ೧, ಕರಾವಳಿ ಪ್ರದೇಶ: ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆ ಮತ್ತು ಬೆಳಗಾವಿಯ ಕೆಲವು ಭಾಗಗಳು ಅತಿ ಉತ್ತರ ವಿಭಾಗದ ಬೆಟ್ಟಗಳನ್ನಿನಿಸಿವೆ. ಈ ಬೆಟ್ಟಸಾಲಿನಲ್ಲರುವ ಸಸ್ಯವರ್ಗ ನಿತ್ಯ ಹರಿದ್ವರ್ಣದಿಂದ ತೊಡಗಿ ಶುಷ್ಕ ಉದುರೆಲೆ ಕಾಡಿನವರೆಗೆ ವ್ಯಾಪಿಸಿದೆ. ಕಾಳ ನದಿಯ ಜಲವಿದ್ಯುತ್ ಯೋಜನೆ ಹಾಗೂ ಭಾರಿ ಪ್ರಮಾಣದ ಕಜ್ಜಿ ಮತ್ತು ಮ್ಯಾಂಗನೀಸ್ ಗಣಿಗಾರಿಕೆಯಿಂದಾಗಿ ಸಸ್ಯದ ಆವಾಸ ಹೆಚ್ಚು ಛಿದ್ರಗೊಂಡು ಅತ್ಯಧಿಕವಾಗಿ ಕ್ಷೋಭೆಗೊಳಗಾಗಿದೆ. ಈಗಾಗಲೇ ವೀಕ್ಷಿಸಿದಂತೆ ಈ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲ ಕಾಟಗಳು (ಕಾಡುಕೋಣ, ಕಾಡಮ್ಮೆ) ಚದರಿಹೋಗಿವೆ, ಹಾಗೆಯೇ ಸಾಂಬಾರ್ಗಳು (ದೊಡ್ಡ ಜಿಂಕೆ) ವಿಶಾಲವಾದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲ ಹರಡಿಕೊಂಡಿವೆ. ಇಷ್ಟಿದ್ದರೂ ಕಾಡುಹಂದಿಗಳು ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿವೆ. ಕೃಷ್ಣಮೃಗಗಳನ್ನು ಅನೇಕ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲ ಕಾಣಬಹುದು. ಹಾಗೆಯೇ ಆನೆಗಳು ವಿಶಾಲ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲ ಹಂಚಿಹೋಗಿವೆ. ಅಂತೆಯೇ ಮಾಂಸಾಹಾರಿಗಳಾದ ಹುಲ, ಚಿರತೆ ಹಾಗೂ ಸೀಳುನಾಯಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಚಿಕ್ಕದಾಗಿದೆ. ಹಿಂದೊಮ್ಮೆ ಈ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲ ವನ್ಯಜೀವಿಗಳು ಅದರಲ್ಲೂ ಹುಲ ಮತ್ತು ಕಾಟಗಳು ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿದ್ದವು.

ಪ್ರಾಂತ್ಯ ೨, ಪಶ್ಚಿಮಘಟ್ಟಗಳ ಶಿಖರ ಪ್ರದೇಶ: ಈ ಪ್ರಾಂತ್ಯ ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕಿದೆ. ಘಟ್ಟಗಳ ನೆತ್ತಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಕಿರಿದಾದ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಅರಣ್ಯವಿದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಸಸ್ಯವರ್ಗ ನಿತ್ಯ ಹರಿದ್ವರ್ಣದಿಂದ ತೊಡಗಿ ತೇವಭರಿತ ಉದುರೆಲೆ ಕಾಡಿನವರೆಗೆ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಗಳಿಸಿದೆ. ಈ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲ ಮುಖ್ಯ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಬಹುಪಾಲನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಆದರೆ ಸಂಖ್ಯೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅದೇನೂ ದೊಡ್ಡದಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ವಿರಳವಾಗಿ ಆನೆಗಳ ಗುಂಪನ್ನೂ ಕಾಣಬಹುದು. ಕಾಟ ಮತ್ತು ಸಾಂಬಾರ್ಗಳು ಸಾಕಷ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಕೃಷ್ಣಮೃಗ ಎಲ್ಲೆಡೆ ಕೆಲವೆಡೆ ಮಾತ್ರ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಬೊಗಳುವ ಜಿಂಕೆ ಮತ್ತು ಕರಡಿಗಳವೆಯೆಂದು ವರದಿಯಾಗಿದೆ. ಕಾಡುಹಂದಿಗಳು ಸರ್ವಾಂತರ್ಯಾಮಿ ಎನ್ನಬಹುದು. ಮಾಂಸಾಹಾರಿಗಳಾದ ಹುಲ, ಚಿರತೆ, ಸೀಳುನಾಯಿಗಳು ಕಂಡುಬಂದರೂ ಅವುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಭಾರಿ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಲ್ಲ. ಈ ಪ್ರಾಂತ್ಯ ಸಸ್ಯಾಹಾರಿ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಹಾಗೆಯೇ ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ಅವಲಂಬಿಸಿ ಬದುಕುವ ಮಾಂಸಾಹಾರಿಗಳಿಗೆ ಅಷ್ಟೇನೂ ಉತ್ತೇಜನಕಾರಿ ಆವಾಸವಲ್ಲ.

ಪ್ರಾಂತ್ಯ ೩, ಮಲೆನಾಡು ಪ್ರದೇಶ: ಶುಷ್ಕ ಮತ್ತು ತೇವಭರಿತ ಉದುರೆಲೆ ಕಾಡುಗಳಿರುವುದೇ ಈ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಪ್ರಮುಖ ಲಕ್ಷಣ. ಬಾಬಾಬುಡನ್‌ಗಿರಿ ಶ್ರೇಣಿಗಳಂಥ ಪ್ರಮುಖ ಬೆಟ್ಟಗಳಿರುವುದು ಇದರ ಇನ್ನೊಂದು ಲಕ್ಷಣ. ರಾಜ್ಯದಲ್ಲ ಮೈಸೂರು ಪ್ರಸ್ಥಭೂಮಿಯನ್ನುಳಿದರೆ ಅತಿಹೆಚ್ಚು ವನ್ಯಜೀವಿ ದಟ್ಟಣೆಯಿರುವುದು ಇಲ್ಲಿಯೇ. ಇಲ್ಲ ಆನೆ, ಕಾಟ, ಸಾಂಬಾರ್, ಕೃಷ್ಣಮೃಗ, ಕಾಡುಹಂದಿ ಮುಂತಾದ ಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯವಿದೆ. ಮಾನವ ಮೂಲದ ಒತ್ತಡಗಳು ಇಲ್ಲ ಕಡಿಮೆ ಎಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು. ಎಂದೇ ವನ್ಯಜೀವಿಗಳು ಇನ್ನೂ ಇಲ್ಲ ಉಳಿದುಕೊಂಡಿವೆ. ಸರ್ವಮತು ನದಿಗಳು, ಅಣೆಕಟ್ಟುಗಳು, ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಲಭ್ಯವಿರುವ ಚಿದಿರು, ಹುಲ್ಲು ಹಾಗೂ ಗ್ರಾಸವಾಗಿ ಒದಗಿಬರುವ ಅನೇಕ ಸಸ್ಯಗಳು, ಸಾಧಾರಣವೆನ್ನಬಹುದಾದ ಮಳೆ ಎಲ್ಲವೂ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಈ ಪ್ರಾಂತ್ಯ ಆನೆಗಳಿಗೆ ಯುಕ್ತವಾದ ತಾಣವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದೆ.

ಪ್ರಾಂತ್ಯ ೪, ಮೈಸೂರು ಪ್ರಸ್ಥಭೂಮಿ: ಮೈಸೂರು ಪ್ರಸ್ಥಭೂಮಿಯು ಪಶ್ಚಿಮದ ಅಂಚಿನ ಮೂರೂ ಕಡೆಗೆ ಹಬ್ಬಿರುವ ಸಹ್ಯಾದ್ರಿ ಶ್ರೇಣಿಯ ಅತ್ಯಂತ ದಕ್ಷಿಣದ ಭಾಗ. ನೀಲಗಿರಿ ಹಾಗೂ ಬಳಗಿರಿರಂಗನ ಬೆಟ್ಟ ಶ್ರೇಣಿಯ ಪೂರ್ವಚಾಚು ಎಲ್ಲವೂ ಸೇರಿಯೇ ಈ ಪ್ರಸ್ಥಭೂಮಿಯನ್ನು ಏಕೀಕರಿಸಿ ಬಯಲಾಗಿಸಿದೆ. ಇಲ್ಲಿರುವ ಅರಣ್ಯಗಳು ಶುಷ್ಕ ಉದುರೆಲೆ ಅರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿವೆ. ಇಡೀ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅತಿ ಸಮೃದ್ಧ ವನ್ಯಜೀವಿಗಳು ಇಲ್ಲಿ ನೆಲೆಯಾಗಿವೆ. ಆನೆಗಳ ದೊಡ್ಡ ಹಿಂಡುಗಳಿವೆ, ಕೃಷ್ಣಮೃಗ, ಸೀಳುನಾಯಿ, ಕರಡಿ, ಕಾಟ, ಸಾಂಬಾರ್ ಹಾಗೂ ಆಗೊಮ್ಮೆ, ಈಗೊಮ್ಮೆ ಹುಲಿ ಮತ್ತು ಕಾಡುಬೆಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ಪ್ರಾಂತ್ಯ ೫ ಕೊಳೇಗಾಲ ಬೆಟ್ಟಗಳು: ಬೆಟ್ಟಗಳಿಂದಾದ ಈ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಪಶ್ಚಿಮಘಟ್ಟಗಳ ಪೂರ್ವಚಾಚು ಎನ್ನಬಹುದು. ತೇವಭರಿತ ಉದುರೆಲೆ ಕಾಡು ಅಥವಾ ಅರೆ ನಿತ್ಯಹರಿದ್ವರ್ಣ ಕಾಡುಗಳಲ್ಲದೆ ಉಳಿದ ಬೆಟ್ಟ ಪ್ರದೇಶದ ತುಂಬ ಶುಷ್ಕ ಉದುರೆಲೆ ಕಾಡುಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಈಗ ಈ ಪ್ರದೇಶ ಬಹುತೇಕ ಕುರುಚಲು ಗಿಡಗಳಿರುವ ಕಾಡಾಗಿ ಅವನತಿ ಹೊಂದಿದೆ. ಆನೆ, ಸಾಂಬಾರ್, ಕೃಷ್ಣಮೃಗ, ಕಾಡುಹಂದಿಗಳನ್ನು ಇಡೀ ಪ್ರದೇಶದಾದ್ಯಂತ ಕಾಣಬಹುದು. ಸೀಳುನಾಯಿಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಹುಲಿ, ಕಾಟ, ಚಿರತೆಗಳು ಸೀಮಿತ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿವೆ.

ಪ್ರಾಂತ್ಯ ೬ ಮೈದಾನ ಪ್ರದೇಶ: ದಖನ್ ಪ್ರಸ್ಥಭೂಮಿಯ ಮೈದಾನ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಅರಣ್ಯದ ಪ್ರಮಾಣ ತುಂಬ ಕಡಿಮೆ. ಉಳಿದಿದ್ದರೆ ಅದು ಸಾಕಷ್ಟು ಅವನತಿ ಹೊಂದಿರುವ ಪ್ರದೇಶ ಮಾತ್ರ. ರಾಣಿಬೆನ್ನೂರು ಕೃಷ್ಣಮೃಗಗಳಿಗೆ ಹೆಸರುವಾಸಿ. ಇಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ದೊಡ್ಡ ಹಿಂಡನ್ನೇ ಕಾಣಬಹುದು. ತೋಕಗಳು ಈಚೆಗೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದರೂ ಈ ಮೈದಾನದ ಅನೇಕ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಇವು ಕಂಡುಬಂದಿವೆ ಎಂಬುದಾಗಿ ವರದಿಯಾಗಿವೆ.

ಸಸ್ಯಸಂಪತ್ತು

ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯವು ಸಮೃದ್ಧ ಮತ್ತು ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ಸಸ್ಯಗಳಿಗೆ ಹೆಸರುವಾಸಿ. ಇದಕ್ಕೆ ಮೂಲ ಕಾರಣವೆಂದರೆ ಹವಾಗುಣ, ಮಣ್ಣು, ಮೇಲ್ಮೈ ಸ್ವರೂಪಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಸಸ್ಯಗಳು ಅನೇಕ ಪಥಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿರುವುದು. ಅನೇಕ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಜೈವಿಕ ಅಂಶಗಳ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಶತಶತಮಾನಗಳಿಂದ ವಿಕಾಸವಾಗಿದ್ದ ಮೂಲ ಸಮೃದ್ಧ ಜೀವಾವಾಸ ಬದಲಾಗಿದೆ. ಮೇಲ್ಮೈ ಸ್ವರೂಪ, ಜೈವಿಕ, ಹವಾಗುಣ, ಮಣ್ಣು ಮುಂತಾದ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಸ್ಯ ವರ್ಗವನ್ನು ನಾಲ್ಕು ವಿಧಗಳಾಗಿ ವರ್ಗೀಕರಿಸಬಹುದು.

- ೧. ಕರಾವಳಿ ಸಸ್ಯವರ್ಗ,
- ೨. ಪಶ್ಚಿಮ ಕರಾವಳಿಯ ಉಷ್ಣವಲಯದ ಸಸ್ಯವರ್ಗ,
- ೩. ಒಳಪ್ರದೇಶದ ಉದುರೆಲೆ ಸಸ್ಯವರ್ಗ,
- ೪. ದಕ್ಷಿಣದ ಉಷ್ಣವಲಯದ ಮಾಂಟೀನ್ ವಿಧದ ಸಸ್ಯವರ್ಗ.

ಕಡಲತೀರದ (ಅಟ್ಲೀರಲ್-Littoral) ಸಸ್ಯವರ್ಗ: ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಬಗೆಯ ಕರಾವಳಿ ಸಸ್ಯವರ್ಗಗಳಿವೆ. ಮೊದಲನೆಯದು ಮರಳ ದಿಬ್ಬಗಳ ಮೇಲೆ ಅಂದರೆ ನೆಲ ಆಧರಿಸಿ ಬೆಳೆಯುವ ಸಸ್ಯವರ್ಗ. ಎರಡನೆಯದು ಅಳವೆಗಳುಳ್ಳದ್ದಕ್ಕೂ ಲವಣಯುಕ್ತ ನೆಲದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುವ ಸಸ್ಯವರ್ಗ. ಉರಿಬಿಸಿಲು, ಸ್ಥಾನಾಂತರವಾಗುವ ಮರಳು, ಲವಣಾಂಶ ಹೊತ್ತ ಗಾಳಿ ಮುಂತಾದ ಮಿತಿಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಿಯೂ ಸಾಮೋಫೈಟ್ ಎಂಬ ವಿಶೇಷ ಸಸ್ಯವರ್ಗಗಳು ಇಲ್ಲಿ ನೆಲೆಯಾಗಿವೆ. ಅಲೆಗಳು ಏರುವ ಎತ್ತರಕ್ಕೂ ಮೀರಿ ನಿಂತ ಮರಳಿನ ಗುಡ್ಡಗಳು ಚಲಿಸದಂತೆ ಅನೇಕ ತಡೆಗಡುಸು ಉಂಟು. ಸನ್‌ಡ್ಯೂನ್, ಬ್ಯಾಡರ್‌ವರ್ಡ್‌ಗಳು ಬೀಚಿನ ಹಿಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿ ಋತುಮಾನಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ತೇವಗೊಂಡ ಮರಳಿನ ಮೇಲೆ ಕಂಬಳ ಹಾಸಿದಂತಹ ದೃಶ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಬಹುದು.

ಸಾಗರದಡೆ ಇಳುಕಲು ದಿಡ್ಡಿರೆಂದು ಕಡಿದಾಗುವ ನದಿ ಅಳವೆಗಳಲ್ಲಿ ಸೀಮಿತ ಪ್ರಮಾಣದ ಕಾಂಡ್ಲಾ ಸಸ್ಯಗಳು ಬೆಳೆದಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಈ ಬಗೆಯ ಸಸ್ಯಗಳಿಗೆ ಕುಂದಾಪುರ ಮತ್ತು ಗೋಕರ್ಣ ಉತ್ತಮ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಬಲ್ಲವು. ಇವು ಬಹುತೇಕ ರೈಸೋಫೋರ-ಅವಿಸೀನಿಯ-ಬ್ಯಾಗೇರ ವಿಧದ ಸಸ್ಯಗಳು ಈ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುವ ವೃಕ್ಷಗಳು ಹಾಗೂ ಪೊದೆಗಳೂ ಲವಣಭರಿತ ಕೆಸರು ಒಡ್ಡುವ ಅನೇಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಿಯೇ ಬೆಳೆಯಬೇಕು. ಇಲ್ಲಿ ಸಾಗರದ ಅಲೆಗಳು ಬಹು ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿರುತ್ತವೆ. ಆಗಾಗ ನೀರಿನ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಏರುಪೇರಾಗುತ್ತದೆ. ಜೌಗು ತುಂಬಿದ ಮಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಉಸಿರುಕಟ್ಟುವಂತಹ ಸ್ಥಿತಿ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಕಡಲತೀರದಲ್ಲಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಾಗುವ ಈ ಬಗೆಯ ಸಸ್ಯಗಳಿಗೆ ನಿಸರ್ಗವನ್ನು ಸಮತೋಲದಲ್ಲಿಡುವ ಮಹತ್ತರ ಪರಿಸರದ ಹೋಣೆಗಾರಿಕೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಉಸುಕು ಸಸ್ಯಗಳು ಬೀಚಿನಲ್ಲಿರುವ ಮರಳಕಣಗಳು, ಕೃಷಿಭೂಮಿಗೋ ಮಾನವ ವಸಾಹತುಗಳತ್ತಲೋ ತೂರಿಹೋಗದಂತೆ ತಡೆಹಿಡಿಯಲು ಸಹಕಾರಿ. ಅಲ್ಲದೆ ಮನರಂಜನೆಗಾಗಿ ಬೀಚ್‌ಗಳನ್ನು ಸುಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಡಲು ಇವು ನೆರವಾಗುತ್ತವೆ. ನದಿಡ ಕೊಚ್ಚಿಹೋಗದಂತೆ ಕಾಂಡ್ಲಾ ಸಸ್ಯಗಳು ತಡೆಯುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ಸಾಗರಮೀನು ಇತರ ಸಾಗರ ಜೀವಿಗಳ ಸಂತಾನಾಭಿವೃದ್ಧಿಗೂ ಇವು ಆಸರೆ ನೀಡುತ್ತವೆ.

ತೇವಾಂಶಭರಿತ ಕಡಲತೀರದ ಉದುರೆಲೆ ಸಸ್ಯವರ್ಗ: ತೀರಸಾಲಿಗೆ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಪಕ್ಕನೆ ಎದುರಾಗುವ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಸಸ್ಯವರ್ಗವು ದ್ವಿತೀಯಕ ತೇವಾಂಶಭರಿತ ಉದುರೆಲೆ ವಿಧಕ್ಕೆ ಸೇರಿದೆ. ಈ ಬಗೆಯ ಸಸ್ಯ ವರ್ಗವನ್ನು ಉಚ್ಚಾಯ ನಿತ್ಯ ಹರಿದ್ವರ್ಣ ಸಸ್ಯವರ್ಗ ಅವನತಿಗೊಂಡಿದ್ದರಿಂದ ಆಯಿತೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸುವುದೂ ಉಂಟು. ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡದ ತೀರ ಪ್ರದೇಶದ ಕೆಳಗಿರುವ ವಿಶಾಲವಾದ ಭೂಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಹೋಪಿಯ (ಕಿರಿಬೋಗಿ-ಹಿರಿಬೋಗಿ)-ಸೈಜೈಸಿಯಂ (ನೇರಿಕೆ ಗುಂಪಿನ) -ಹೋಲಗಾಮ(ಮಲೆಗೆರೆ ಮುಂತಾದ) ಶ್ರೇಣಿಯ ವೃಕ್ಷಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳ ಜೊತೆ ಸೊಂಪಾಗಿ ಬೆಳೆದ ಗ್ರೀವಿಯ (ದಡಸಾಲ ಇತ್ಯಾದಿ) ಇಕ್ಸಾರ (ಗರಣಿ, ಎಲೆಗಾರ ಇತ್ಯಾದಿ), ಸೈಕೋಟ್ರಿಯ ಮುಂತಾದ ಕೆಳಮಟ್ಟದಲ್ಲೇ ವಿಸ್ತರಿಸುವ ಪೊದೆಗಳೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಅನಾಸ್‌ಗಳು (ಉಷ್ಣವಲಯದ

ಮಳೆಕಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುವ ದಪ್ಪ ಕಾಂಡವಿರುವ ಬಳ್ಳಿ) ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಹ್ಯುಗೋನಿಯ ಮಿಸ್ಟಾಕ್ಸ್ ಮತ್ತು ಯುವೇರಿಯ ರಿಯೋರಮ್ ಬಳ್ಳಿಗಳು ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಘಟ್ಟಗಳ ಪಾದದಡೆ ತೇವಾಂಶಭರಿತ ಉದುರೆಲೆ ಕಾಡುಗಳು ಉತ್ತಮ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ರಕ್ಷಣೆಯಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ತೀರ ಪ್ರದೇಶದ ನಗರ ಕೇಂದ್ರಗಳ ಆಸುಪಾಸಿನಲ್ಲಿ ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವ ಜೈವಿಕಾಂಶಗಳು ಘಟ್ಟದಡೆಗೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತ ಬರುತ್ತವೆ.

ಪಶ್ಚಿಮ ತೀರದ ಉಷ್ಣವಲಯ ನಿತ್ಯ ಹರಿದ್ವರ್ಣ ಸಸ್ಯವರ್ಗ: ಘಟ್ಟಗಳ ಕೆಳ ಇಳಿಜಾರು ಮತ್ತು ಕಣಿವೆಗಳು ಪಶ್ಚಿಮತೀರದ ಉಷ್ಣವಲಯ ನಿತ್ಯ ಹರಿದ್ವರ್ಣ ಕಾಡುಗಳಿಗೆ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ನಿರ್ದೇಶನಗಳಾಗಿವೆ. ಗುಂಪಾಗಿರುವ ಈ ಮೇಲಾವರಣದ ಕಾಡುಗಳು ಮಳೆಗಾಲದ ಬರುಮಳೆಯಿಂದ ಪೋಷಿತವಾಗಿ ಪರಮೋಚ್ಚ ಸಸ್ಯವರ್ಗಗಳಿಗೆ ಎಡೆಯಾಗಿದೆ. ನೀಳ, ಸಪೂರಕಾಂಡದ ವೃಕ್ಷಗಳು ೨೦ ಮೀಟರಿಗೂ ಹೆಚ್ಚು ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಅವಿಭಜಿತವಾಗಿ ಸಾಗಿ ಉಚ್ಚ ಶೃಂಗದ ವೃಕ್ಷಗಳಾಗಿ ಸಾಲುಗಟ್ಟಿ ನಿಂತಿರುತ್ತವೆ. ಪ್ರಬಲ ಮೇಲಾವರಣದ ವೃಕ್ಷಗಳಲ್ಲೂ ಅನೇಕ ಬಗೆಯನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಈ ಪೈಕಿ ಜೋಡಿ ಜೋಡಿಯಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವ ವೃಕ್ಷಗಳೆಂದರೆ ಯುಕ್ಲೋ ಕಾರ್ಪಸ್, ಕಿಂಗಿಯೋ ಡೆಂಡ್ರಾನ್ ವೆಲೇರಿಯ ಇವು ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಸಮುದ್ರ ಮಟ್ಟಕ್ಕಿಂತ ೭೦ ರಿಂದ ೭೦೦ ಮೀಟರ್ ಎತ್ತರದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಈ ಬಗೆಯ ಕಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ವಿಧದ ಗಿಡ, ಮರಗಳಿವೆ. ಕಾಡಿನೊಳಗಿನ ಜೈವಿಕ ವೈವಿಧ್ಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ವಿಂಗಡಣೆ, ಸೌರಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡು ನೀರು ಮತ್ತು ಕಾರ್ಬನ್ ಡೈ ಆಕ್ಸೈಡನ್ನು ಜೀವಾವಶ್ಯಕ ಕಾರ್ಬನಿಕ್ ಸಂಯುಕ್ತವಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಮಹತ್ತರ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸುತ್ತವೆ.

ಒಳನಾಡಿನ ತೇವಾಂಶಭರಿತ ಉದುರೆಲೆ ಸಸ್ಯವರ್ಗ: ಗಾಳಿಗೆ ವಿಮುಖವಾದ ಪರ್ವತಗಳ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮಳೆ ಪ್ರಮಾಣ ಕಡಿಮೆಯಾಗುವುದರಿಂದ ಅದು ಇನ್ನೊಂದು ಬಗೆಯ ಪರಮೋಚ್ಚ ಸಸ್ಯವರ್ಗಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ನೀಡುತ್ತದೆ - ಅದೇ ಒಳನಾಡ ತೇವಾಂಶಭರಿತ ಉದುರೆಲೆ ಸಸ್ಯವರ್ಗ. ಎಲೆಯದ್ದಾಗ ಈ ಬಗೆಯ ಕಾಡುಗಳ ಮೇಲಾವರಣ ಸಾಂದ್ರವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಶುಷ್ಕ ತಿಂಗಳುಗಳು ಎದುರಾದಾಗ ಬಾಷ್ಪವಿಸರ್ಜನೆಯಿಂದ ನೀರು ನಷ್ಟವಾಗುವುದನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಲು ಕ್ರಸ್ತಾವಧಿಗೆ ಎಲೆಗಳು ಉದುರುವುದುಂಟು. ಎಲೆರಹಿತ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಬಗೆಯ ವೃಕ್ಷಗಳು ಹೂ ಬಿಡುತ್ತವೆ. ಬೆಳಗಾವಿಯಿಂದ ಕೊಡಗಿನವರೆಗೆ ಹಬ್ಬಿರುವ ಈ ತೇವಾಂಶಭರಿತ ಉದುರೆಲೆ ಕಾಡಿನ ಜಾಡು ಟೆಕ್ಸ್ಟೋನ-ಡಿಲೇನಿಯ - ಲ್ಯಾಗರ್ ಸ್ಟ್ರೋಮಿಯ - ಟರ್ಮಿನಲಿಯಾ ಶ್ರೇಣಿಯ ವೃಕ್ಷಗಳಿಗೆ ನೆಲೆಯಾಗಿದೆ. ಈ ಶ್ರೇಣಿಯಲ್ಲಿ, ತೇಗ, ಮತ್ತು ಕಣಗಲು, ನಂದಿ ವೃಕ್ಷಗಳು ಸೇರುತ್ತವೆ. ಇವೆಲ್ಲ ಸ್ಥಳೀಯ ನಾಮಗಳು. ಘಟ್ಟಗಳ ಪೂರ್ವದ ಅಂಚು ಹಿಂದೂಮೈ ಬದಿರಿಸಿ ಮೆಲೆಯಿಂದ ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿ ಆವರಿಸಿತ್ತು.

ಒಳನಾಡ ಶುಷ್ಕ ಉದುರೆಲೆ ಸಸ್ಯವರ್ಗ: ಬಯಲುಸೀಮೆಯ ಪೂರ್ವಭಾಗದ ಜೈವಿಕ ಪರಿಸರ ಅನೇಕ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಪರಮೋಚ್ಚ ಶುಷ್ಕ ಉದುರೆಲೆ ಸಸ್ಯವರ್ಗ ಬೆಳೆಯಲು

ಅನುಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಕಾಡಿನ ಮೇಲಾವರಣ ತೆರೆದ ಬಗೆಯದು. ಬೇಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಎಲೆ ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಮರಗಳು ಬೋಳಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಏಪ್ರಿಲ್ ಮೇ ತಿಂಗಳಿನಲ್ಲಿ ಎಂದಿನಂತೆ ಮೊದಲ ಮಳೆಯಾದಾಗ ಚಿಗುರೆಲೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಮೊದಲೇ ಮರಗಳೂ ಹೂ ಬಿಡುವ ಮತ್ತು ಹಣ್ಣಾಗುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಮುಗಿದುಹೋಗಿರುತ್ತದೆ.

ಒಳನಾಡ ಕಂಟ ಮತ್ತು ಕುರುಚಲು ಸಸ್ಯವರ್ಗ: ಕರ್ನಾಟಕದ ಅನೇಕ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ-ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ದಾವಣಗೆರೆ, ಬಳ್ಳಾರಿ, ರಾಯಚೂರು, ಕೊಪ್ಪಳ, ಕಲಬುರಗಿ, ಬೀದರ್ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಅನೇಕ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡಲೆಯ ಉದುರೆಲೆ ಕಾಡುಗಳು ಸಣ್ಣ ಎಲೆಯ ವಿಶಾಲವಾಗಿ ಹರಡಿದ ಮರಗಳಿಗೆ ಎಡೆಗೊಟ್ಟಿರುವ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಈ ಬಗೆಯ ಕಾಡಿನ ಕೆಲವು ಉಳಿಕೆಯ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅಕೇಶಿಯ-ಆಲ್ಬಿಸಿಯ ಮತ್ತು ಹಾರ್ಟ್‌ವಿಕಿಯ (ಸ್ಥಳೀಯ ಹೆಸರು ಜಾಲ, ಬಲ್ಲಾರ, ಎಣ್ಣೆಮರ) ವರ್ಗದ ವೃಕ್ಷಗಳು ಬೆಳೆಯುತ್ತವೆ. ಬಯಲು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ನೀರಾವರಿ ಕೆರೆಗಳು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಚುಕ್ಕೆ ಇಟ್ಟಂತೆ ದಟ್ಟವಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಈ ಬಗೆಯ ಕೆರೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಬಗೆಯ ಜಲಸಸ್ಯಗಳೂ ಬೆಳೆದಿರುತ್ತವೆ.

ದಕ್ಷಿಣ ಉಷ್ಣವಲಯದ ಮಾಂಟೀನ್ ಸಸ್ಯವರ್ಗ: ಉಷ್ಣವಲಯದ ನಿತ್ಯಹರಿದ್ವರ್ಣ ಕಾಡುಗಳಲ್ಲಿ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕುದುರೆಮುಖ, ಬಾಬಾಬುಡನ್‌ಗಿರಿ, ಬಳಗಿರಿರಂಗನ ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿ ೧,೫೦೦ ಮೀಟರ್ ಎತ್ತರಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮೇಲೆ ಔನ್ನತ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸಸ್ಯ ವರ್ಗದಲ್ಲೂ ವ್ಯತ್ಯಯವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಈ ಸಸ್ಯವರ್ಗ ಮೂಲತಃ ಹುಲ್ಲುಗಾವಲಿನ ಸಸ್ಯವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ತೇಪೆಹಾಕಿದಂತೆ ವೃಕ್ಷಗಳ ನೆಲೆಯನ್ನೂ ಕಾಣಬಹುದು. ದಕ್ಷಿಣ ಉಷ್ಣವಲಯದ ಮಾಂಟೀನ್ ಸಸ್ಯವರ್ಗ ಈ ಬಗೆಯ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತದೆ. ಹುಲ್ಲುಗಾವಲಿನ ಪರ್ವತಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ತ್ವರಿತಗತಿಯಲ್ಲಿ ಗಿಡಗಳು ಬೆಳೆದು ಅಷ್ಟೇ ತ್ವರಿತವಾಗಿ ಅವು ಜೀವನಚಕ್ರ ಮುಗಿಸುವ ಗಿಡಗಳನ್ನೂ ನೋಡಬಹುದು. ಇಂಥ ತೇವಾಂಶವಿರುವ ಅರಣ್ಯಗಳ ಬಹುಭಾಗ ಈಗಾಗಲೇ ಜೈವಿಕ ಅಂಶಗಳಿಂದಾಗಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಬದಲಾವಣೆಯಾಗಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸಸ್ಯ ವರ್ಗಗಳ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಸೂಚಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿದಾಗ ಜೈವಿಕ ಅಂಶಗಳಿಂದಾಗಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಮಾನವ ಪ್ರವೇಶದಿಂದಾಗಿ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಸಸ್ಯ ಸಂಪತ್ತು ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ಬದಲಾವಣೆ ಹೊಂದಿರುವುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಕಡಲತೀರದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ಜನವಸತಿಗಳಿದೆಯೋ ಅಲ್ಲಿ ತೆಂಗಿನ ದಟ್ಟ ಮೇಲಾವರಣ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಶುಷ್ಕ ವಿಧದ ಸಸ್ಯವರ್ಗದ ಪರಮೋಚ್ಚ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಅವುಗಳ ವಿಶಿಷ್ಟ ಮೇಲಾವರಣ, ಇದರ ಕೆಳಗೆ ತಳಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ಪೊದೆಗಳು, ಗಿಡಗೆಂಬೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ತೀರ ಒಳಗೆ, ಕಣ್ಣಿಗೆ ಥಟ್ಟೆಂದು ಗೋಚರಿಸದ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಮೀಸಲು ಅರಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ತೇಪೆಯಂತೆ ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಉರುವಲಾಗಿ ಮರ ಕಡಿಯುವುದು, ಸಾಕುಪ್ರಾಣಿಗಳು ಅದರಲ್ಲೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಮೇಕೆಗಳು ಉಳಿದಿರುವ ಮೂಲ ಸಸ್ಯಾವರಣವನ್ನು ನಾಶಭೀತಿಗೆ ತಳ್ಳುವೆ. ಅರಣ್ಯಗಳನ್ನು ಬೇಲ ಹಾಕಿ ಸಂರಕ್ಷಿಸದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಸಾವಧಾನವಾಗಿ ಅವು ಹುಲ್ಲುಗಾವಲಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿತವಾಗಿ ಅಂಥ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ವೃಕ್ಷಗಳು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಚದುರಿಹೋದಂತೆ ಬಿಡಿಬಿಡಿಯಾಗಿ ಬೆಳೆದಿರುತ್ತವೆ. ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಡು

ಕಡಿಮೆ ಬೋಳು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ತೀರ ತಗ್ಗಾದ ಜಾಗಗಳನ್ನು ಬತ್ತದ ಗದ್ದೆಗಳಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಬೆಟ್ಟ, ಗುಡ್ಡಗಳ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೆಲವೆಡೆ ನೆಡುತೋಪುಗಳನ್ನು ಎಚ್ಚಿಸಿರುವುದನ್ನೂ ಕಾಣಬಹುದು.

ಅರಣ್ಯ

ಕರ್ನಾಟಕದ ಒಟ್ಟು ಭೌಗೋಳಿಕ ಪ್ರದೇಶ ೧,೬೧,೭೬೧ ಚದರ ಕಿಲೋ ಮೀಟರ್. ಇದು ದೇಶದ ಶೇ.೫.೮೩ರಷ್ಟು ಭೂಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಕೃಷಿಯ ನಂತರ ನಮ್ಮ ರಾಜ್ಯದ ಅರಣ್ಯವು ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿರುವ ಭೂಪ್ರದೇಶವಾಗಿದೆ. ೨೦೧೩-೧೪ರ ವಾರ್ಷಿಕ ವರದಿಯ ಪ್ರಕಾರ ರಾಜ್ಯದ ಒಟ್ಟಾರೆ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶ ೪೩,೩೫೭.೪೭ ಚದರ ಕಿಲೋ ಮೀಟರುಗಳಷ್ಟಿದೆ. ರಾಜ್ಯದ ಭೌಗೋಳಿಕ ಪ್ರದೇಶದ ಶೇ.೨೨.೭೧ ಭಾಗ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶವಾಗಿದೆ. ಉಪಗ್ರಹ ಮಾಹಿತಿಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಭಾರತ ಅರಣ್ಯ ಸಮೀಕ್ಷೆಯ (೨೦೧೩) ಅಂದಾಜಿನಂತೆ ರಾಜ್ಯದ ದಾಖಲಿತ ಅರಣ್ಯ ಸುಮಾರು ೩೮,೨೮೪ ಚದರ ಕಿಲೋ ಮೀಟರ್ ಇದೆ. ಇದು ರಾಜ್ಯವು ಮಾಡಿರುವ ಅಂದಾಜಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ರಾಜ್ಯದ ಭೌಗೋಳಿಕ ಪ್ರದೇಶದ ಶೇ.೧೬.೬೭ ಭಾಗ ಅರಣ್ಯದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಅರಣ್ಯ ಚಾವಣಿಯ ಸಾಂದ್ರತೆಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ವರ್ಗೀಕರಿಸಲಾಗಿರುವ ಅರಣ್ಯದ ಅಂದಾಜು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ೧,೭೭೭ ಚದರ ಕಿಲೋ ಮೀಟರ್ ಅತ್ಯಂತ ದಟ್ಟವಾದ ಕಾಡು, ೨೦,೧೭೯ ಚದರ ಕಿಲೋ ಮೀಟರ್ ಮಧ್ಯಮ ದಟ್ಟವಾದ ಕಾಡು ಮತ್ತು ೧೪,೧೭೭ ಚದರ ಕಿಲೋ ಮೀಟರ್ ವಿರಳವಾದ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಜಿಲ್ಲಾವಾರು ಅರಣ್ಯ ಛಾವಣಿ ಸಾಂದ್ರತೆಯ ಅಂದಾಜುಗಳನ್ನು ಕೋಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ ನೀಡಿದೆ. (೨೦೧೩ನೇ ಸಾಲಿನ ಅಂದಾಜಿಗೆ ಇದನ್ನು ಹೋಲಿಸಿದೆ).

ಕೋಷ್ಟಕ ೧.೧೭: ೨೦೧೪-೧೫ನೇ ಸಾಲಿನ ವಾರ್ಷಿಕ ವರದಿಯ ಪ್ರಕಾರ ವರ್ಗೀಕೃತ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿನ ದಾಖಲಿತ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳ ವಿವರಗಳು:

ಕ್ರ. ಸಂ	ಕಾನೂನಿನ ಸ್ಥಿತಿ	ಪ್ರದೇಶ (ಚ.ಕಿ.ಮೀ.)	ಭೌಗೋಳಿಕ ಪ್ರದೇಶದ ಶೇಕಡಾವಾರು
೧.	ಕಾಯ್ದಿರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಅರಣ್ಯ	೨೬,೭೮೮.೩೭	೧೫.೪೮
೨	ಸಂರಕ್ಷಿತ ಅರಣ್ಯ	೩,೫೪೦.೦೭	೧.೮೫
೩	ಗ್ರಾಮೀಣ ಅರಣ್ಯ	೪೬.೦೫	೦.೦೩
೪	ಅವರ್ಗೀಕೃತ ಅರಣ್ಯ	೧೦,೦೨೪.೯೧	೫.೨೩
೫	ಖಾಸಗಿ ಅರಣ್ಯ	೫೪.೦೭	೦.೦೩
	ಒಟ್ಟು	೪೩,೩೫೭.೪೭	೨೨.೭೧

ಕೋಷ್ಟಕ ೧.೧೭: ದಾಖಲಿತ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶ ೨೦೧೩ರ ಭಾರತದ ಅರಣ್ಯ ಸಮೀಕ್ಷೆ ಪ್ರಕಾರ

ದಾಖಲಿತ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶ ೨೦೧೩ರ ಭಾರತದ ಅರಣ್ಯ ಸಮೀಕ್ಷೆ ಪ್ರಕಾರ	ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ಚದರ ಕಿಲೋ ಮೀಟರುಗಳಲ್ಲಿ
ಕಾಯ್ದಿರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಅರಣ್ಯ	೨೮,೭೬೦
ಸಂರಕ್ಷಿತ ಅರಣ್ಯ	೩,೬೩೧
ಅವರ್ಗೀಕೃತ ಅರಣ್ಯ	೫,೭೭೩
ಒಟ್ಟು	೩೮,೨೮೪
ರಾಜ್ಯದ ಭೌಗೋಳಿಕ ಪ್ರದೇಶ	೧೬.೬೭%

ಕೋಷ್ಟಕ ೧.೧೮: ೨೦೧೩ರಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲಾವಾರು ಅರಣ್ಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಹೊತೆಗೆ ಭೌಗೋಳಿಕ ಪ್ರದೇಶ (ಚ.ಕಿ.ಮೀ.)

ಜಿಲ್ಲೆ	ಭೌಗೋಳಿಕ ಪ್ರದೇಶ	ಅತ್ಯಂತ ದಟ್ಟ ಅರಣ್ಯ	ಮಧ್ಯಮ ದಟ್ಟ ಅರಣ್ಯ	ವಿರಳ ಅರಣ್ಯ	ಒಟ್ಟು ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶ	% ಭೌಗೋಳಿಕ ಪ್ರದೇಶ	ವ್ಯತ್ಯಾಸ	ಸ್ತಬ್ಧ
ಬಾಗಲಕೋಟೆ	೭,೫೭೫	೦	೧೧	೧೮೯	೨೦೦	೩.೦೪	೦	೨೮೦
ಬೆಂಗಳೂರು ಗ್ರಾಮಾಂತರ	೫೮೧೫	೭	೧೩೩	೭೭೩	೮೧೩	೧೩.೬೭	೦	೨೫೩
ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರ	೨,೧೯೦	೦	೩೯	೧೧೧	೧೫೦	೭.೮೫	೦	೩೦
ಬೆಳಗಾವಿ	೧೩,೪೧೫	೧೭	೭೫೭	೩೨೦	೧,೦೯೪	೮.೧೭	೦	೪೭೮
ಬಳ್ಳಾರಿ	೮,೪೫೦	೦	೧೧೦	೭೭೩	೭೭೩	೯.೧೫	೧	೨೫೦
ಬೀದರ್	೫,೪೪೮	೦	೧೮	೩೭	೫೪	೦.೯೯	೦	೧೨
ವಿಜಯಪುರ	೧೦,೪೯೪	೦	೦	೧೨				೨
ಚಾಮರಾಜನಗರ	೫,೧೦೧	೪೫	೧,೦೪೩	೧,೫೪೮	೨,೬೩೬	೫೧.೭೮	೦	೧೭೯
ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು	೭,೨೦೧	೫೮೭	೨,೪೨೮	೭೭೭	೩,೭೯೨	೫೧.೧೨	೦	೧೭
ಚಿತ್ರದುರ್ಗ	೮,೪೪೦	೦	೫೭	೩೭೨	೪೨೯	೪.೯೫	೦	೪೩೫
ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ	೪,೫೭೦	೨೫೩	೧,೦೦೯	೧,೫೯೮	೨,೮೬೦	೭೨.೭೨	೦	೦

ದಾವಣಗೆರೆ	೫,೯೨೪	೪	೩೩೯	೩೯೯	೭೪೨	೧೨.೫೩	೦	೨೪೩
ಧಾರವಾಡ	೪,೨೩೦	೦	೨೩೨	೧೫೩	೩೮೫	೯.೦೪	೦	೫
ಗದಗ	೪,೩೫೩	೦	೦	೧೨೨	೧೨೨	೨.೩೨	೦	೩೩
ಕಲಬುರಗಿ	೧೩,೨೨೪	೦	೮೭	೨೦೯	೨೯೩	೧.೮೨	೦	೫೧
ಹಾಸನ	೩,೮೧೪	೩೭	೭೫೨	೫೧೧	೧,೩೩೦	೧೯.೫೨	೦	೯೧
ಹಾವೇರಿ	೪,೮೨೩	೦	೧೫೪	೨೪೫	೩೯೯	೮.೨೭	೦	೫೩
ಕೊಡಗು	೪,೧೦೨	೨೪೩	೨,೧೪೨	೯೫೧	೩,೩೩೯	೮೧.೪೦	೦	೦
ಕೋಲಾರ	೮,೨೨೩	೦	೫೯	೪೪೭	೫೦೩	೩.೧೫	-೩	೨೮೩
ಕೊಪ್ಪಳ	೭,೧೮೯	೦	೧	೧೩	೧೪	೦.೧೯	೦	೩೧
ಮಂಡ್ಯ	೪,೯೩೧	೧	೯೮	೨೦೯	೩೦೮	೩.೨೧	೦	೧೩೫
ಮೈಸೂರು	೩,೮೫೪	೪	೩೪೮	೪೧೭	೧,೦೩೯	೧೫.೩೦	೦	೩೮
ರಾಯಚೂರು	೩,೮೨೭	೦	೨	೨೨	೨೪	೦.೩೫	೦	೧೩
ಶಿವಮೊಗ್ಗ	೮,೪೭೭	೨೦೫	೨,೮೦೮	೧,೩೩೪	೪,೩೪೭	೫೧.೨೮	-೩೦	೧೩
ತುಮಕೂರು	೧೦,೫೯೭	೦	೩೨	೪೯೦	೫೫೨	೫.೨೧	೦	೨೧೯
ಉಡುಪಿ	೩,೮೮೦	೧೫೮	೧,೪೧೫	೩೧೭	೨,೧೯೦	೫೩.೪೪	೦	೦
ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ	೧೦,೨೯೧	೧೮೪	೫,೭೭೩	೧,೮೫೯	೭,೮೧೯	೭೫.೯೮	೦	೦
ಹಿಟ್ಟು	೧,೯೧,೭೯೧	೧೭೭೭	೨೦,೧೭೯	೧೪,೧೭೩	೩೩,೧೩೨	೧೮.೮೪	-೩೨	೩,೨೧೩

ಆಧಾರ : ಭಾರತದ ಅರಣ್ಯ ಸಮೀಕ್ಷೆಯ ೨೦೧೩ರ ವರದಿ

ಕೋಷ್ಟಕ ೧.೧೯: ಅರಣ್ಯ ಹೊದಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆಯಾದ ಸ್ತರ (ಚ.ಕಿ.ಮೀ.ಗಳಲ್ಲಿ)

ಅರಣ್ಯ ವಿಧ	೨೦೧೩ನೇ ಸಾಲಿನ ಅಂದಾಜು					ಹಿಟ್ಟು
	ವಿ.ಡಿ.ಎಫ್	ಎಂ.ಡಿ.ಎಫ್	ಓ.ಎಫ್.	ಸ್ತಬ್	ಎನ್.ಎಫ್	
ದಟ್ಟ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶ	೧,೭೭೭	೦	೦	೦	೦	೧,೭೭೭
ಸಾಧಾರಣ ದಟ್ಟ ಅರಣ್ಯ	೦	೨೦,೧೭೩	೩	೦	೦	೨೦,೧೭೯
ತೆರೆದ ಅರಣ್ಯ	೦	೩	೧೪,೧೩೪	೦	೩೮	೧೪,೨೩೮
ಸ್ತಬ್	೦	೦	೦	೩,೧೭೫	೦	೩,೧೭೫
ಅರಣ್ಯೇತರ	೦	೦	೩	೪೧	೧,೫೨,೩೭೫	೧,೫೨,೪೨೨
ಹಿಟ್ಟು-೨೦೧೩	೧,೭೭೭	೨೦,೧೭೯	೧೪,೧೭೩	೩,೨೧೩	೧,೫೨,೪೪೩	೧,೯೧,೭೯೧
ಹಿಟ್ಟು ಬದಲಾವಣೆ	೦	೦	-೩೨	೪೧	೨೧	

ವಿ.ಡಿ.ಎಫ್ - ಅತಿ ಸಾಂದ್ರ ಅರಣ್ಯ; ಎಂ.ಡಿ.ಎಫ್ - ಮಧ್ಯಮ ಸಾಂದ್ರ ಅರಣ್ಯ; ಓ.ಎಫ್ - ತೆರೆದ ಅರಣ್ಯ; ಸ್ತಬ್ - ಕುರುಚಲು; ಎನ್. ಎಫ್. ಅರಣ್ಯೇತರ

ಕೋಷ್ಟಕ ೧.೨೦: ವನ್ಯಜೀವಿ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಮೀಸಲು ಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು ಸಮುದಾಯ ಮೀಸಲು ಪ್ರದೇಶ

ಕ್ರ. ಸಂ.	ಜಿಲ್ಲೆ	ಹೆಸರು	ವಿಸ್ತೀರ್ಣ (ಚ.ಕಿ.ಮೀ.ಗಳಲ್ಲಿ)
೧	ಹಾವೇರಿ	ಬಂಕಾಪುರ ನವಿಲು ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶ	೦.೫೩
೨	ತುಮಕೂರು	ಮೈದನಹಳ್ಳಿ(ಜಯಮಂಗಲ) ಕೃಷ್ಣಮೃಗ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶ	೩.೨೩
೩	ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು	ಬಸೂರು ಅಮೃತ್‌ಮಹಲ್ ಕಾವಲ್ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶ	೭.೩೩
೪	ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ	ಹಾರ್ನ್‌ಬಲ್ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶ	೫೨.೫೦
೫	ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ	ಅಫನಾಶಿನಿ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶ	೨೯೯.೫೨

೩	ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ	ಬೇಡ್ಡಿ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶ	೫೭.೩೦
೭	ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ	ಶಾಲ್ಮಮ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶ	೪.೮೯
೮	ಬಳ್ಳಾರಿ	ತುಂಗಭದ್ರಾ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಕಾವಲು ಪ್ರದೇಸ	೨೦.೦೦
೯	ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರ	ಪುಟ್ಟೇನಹಳ್ಳಿ ಕೆರೆ ಪಕ್ಷಿಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಕಾವಲು ಪ್ರದೇಶ	೦.೧೫
೧೦	ಗದಗ	ಮಾಗಡಿಕೆರೆ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಕಾವಲು ಪ್ರದೇಶ	೦.೫೪
೧೧	ಗದಗ	ಕಪ್ಪತ್ತಗುಡ್ಡ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶ	೧೭೮.೭೨
೧೨	ಮಂಡ್ಯ	ಮೇಲಪುರ ಜೇನುಹುಳುಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುವ ಹಕ್ಕಿಗಳ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶ	೦.೦೩೧
೧೩		ಒಟ್ಟು ಸಂರಕ್ಷಿತ ಮೀಸಲು ಪ್ರದೇಶ	೭೨೪.೮೦
೧೪	ಮಂಡ್ಯ	ಕೊಕ್ಕರೆ ಬೆಳ್ಳೂರು ಸಮುದಾಯ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಸ	೩.೧೨

ಆಧಾರ : ಕರ್ನಾಟಕ ಅರ್ಥಿಕ ಸಮೀಕ್ಷೆ, ೨೦೧೫-೧೬

ಕೋಷ್ಟಕ ೧.೨೧: ೨೦೧೫-೧೬ನೇ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಜಿಲ್ಲಾವಾರು ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶ (ಪುನರ್ ರಚಿತ ತಜ್ಞ ಸಮಿತಿ -೧ ರ ವರದಿಯ ಮೇರೆಗೆ) (ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ಚ.ಕಿ.ಮೀ.ಗಳಲ್ಲಿ)

ಕ್ರ. ಸಂ.	ಜಿಲ್ಲೆ	ಭೂ ಪ್ರದೇಶ	ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶ	ಒಟ್ಟು ಭೂ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಶೇಕಡಾ ವಾರು ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶ
೧	ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರ	೨,೧೯೦	೧೨೨.೨೫	೫.೫೦
೨	ಬೆಂಗಳೂರು ಗ್ರಾಮಾಂತರ	೫,೮೧೫	೧,೧೭೪.೮೫	೨೦.೩೦
೩	ರಾಮನಗರ			
೪	ಬೆಳಗಾವಿ	೧೩,೪೧೫	೨,೦೭೩.೨೦	೧೫.೩೪
೫	ಬಳ್ಳಾರಿ	೮,೪೫೦	೧,೩೭೮.೫೨	೧೬.೩೭
೬	ಜಾದ್ವರ್	೫,೪೪೮	೪೫೭.೧೭	೮.೩೭
೭	ವಿಜಯಪುರ	೧೦,೪೯೪	೮೧.೧೧	೦.೭೭
೮	ಬಾಗಲಕೋಟೆ	೭,೫೭೫	೮೩೮.೯೩	೧೨.೭೨
೯	ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು	೭,೨೦೧	೨,೭೫೭.೫೧	೩೮.೨೮
೧೦	ಚಿತ್ರದುರ್ಗ	೮,೪೪೦	೧,೨೮೭.೧೮	೧೫.೩೫
೧೧	ದಾವಣಗೆರೆ	೫,೯೨೪	೫೪೪.೩೪	೯.೦೫
೧೨	ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ	೪,೫೭೦	೨,೦೧೨.೧೮	೩೩.೪೪
೧೩	ಉಡುಪಿ	೩,೮೮೦	೧,೭೨೦.೫೭	೪೭.೮೨
೧೪	ಧಾರವಾಡ	೪,೨೭೦	೪೭೮.೫೪	೧೧.೦೮
೧೫	ಗದಗ	೪,೭೫೭	೩೩೩.೩೭	೭.೧೭
೧೬	ಹಾವೇರಿ	೪,೮೨೩	೪೩೨.೮೦	೮.೯೨
೧೭	ಗುಲ್ಬರ್ಗ	೧೭,೨೨೪	೯೯೭.೭೭	೭.೧೫
೧೮	ಯಾದಗಿರಿ			
೧೯	ಹಾಸನ	೭,೮೧೪	೮೭೯.೨೫	೧೨.೯೦
೨೦	ಕೊಡಗು	೪,೧೦೨	೨,೮೭೦.೯೯	೭೯.೧೦

೨೧	ಕೋಲಾರ				
೨೨	ಚಿಕ್ಕಬಳ್ಳಾಪುರ	೮,೨೨೩	೧,೦೬೬.೨೨		೧೨.೬೭
೨೩	ಮಂಡ್ಯ	೪,೯೬೧	೬೬೪.೬೧		೧೩.೪೦
೨೪	ಮೈಸೂರು	೬,೮೫೪	೧,೪೪೯.೮೭		೨೩.೧೩
೨೫	ಜಾಮರಾಜನಗರ	೫,೧೦೧	೨,೭೯೧.೪೬		೪೯.೧೦
೨೬	ರಾಯಚೂರು	೬,೮೨೭	೩೨೫.೫೭		೫.೮೬
೨೭	ಕೊಪ್ಪಳ	೭,೧೮೯	೪೩೦.೬೬		೫.೦೯
೨೮	ಶಿವಮೊಗ್ಗ	೮,೪೭೭	೬,೬೩೧.೪೪		೭೮.೩೪
೨೯	ತುಮಕೂರು	೧೦,೫೯೭	೧,೨೯೧.೬೭		೧೨.೧೯
೩೦	ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ	೧೦,೨೯೧	೮,೨೯೬.೪೬		೮೦.೬೨
	ಒಟ್ಟು	೧,೯೧,೭೯೧	೪೩,೩೫೬.೪೭		೨೨.೬೧

ಕೋಷ್ಟಕ ೧.೨೨: ೨೦೧೫-೧೬ನೇ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ವರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶ (ಪುನರ್ ರಚಿತ ತಜ್ಞ ಸಮಿತಿ-೧ ರ ವರದಿಯ ಮೇರೆಗೆ)

ಕ್ರ. ಸಂ.	ಜಿಲ್ಲೆ	ಮೀಸಲು ಅರಣ್ಯ	ರಕ್ಷಿತ ಅರಣ್ಯ	ವರ್ಗೀಕರಿಸಿದ ಅರಣ್ಯ	ಗ್ರಾಮಾಂತರ ಅರಣ್ಯ	ಖಾಸಗಿ ಅರಣ್ಯ	ಮೊತ್ತ
೧	ಬೆಂಗಳೂರು-(ನ)	೨೪.೯೨	೨.೭೪	೯೪.೫೯	-	-	೧೨೨.೨೫
೨	ಬೆಂಗಳೂರು-(ಗ್ರಾ)	೯೮೦.೫೧	೮೭.೮೬	೯೬.೪೮	-	-	೧,೧೬೪.೮೫
೩	ರಾಮನಗರ						
೪	ಬೆಳಗಾವಿ	೧,೮೯೦.೯೭	೧೨.೦೩	೧೫೭.೮೭	೨.೩೩	-	೨,೦೬೩.೨೦
೫	ಬಳ್ಳಾರಿ	೯೪೭.೮೦	೩೨೫.೫೪	೧೦೫.೧೮	-	-	೧,೩೭೮.೫೨
೬	ಬೀದರ್	೫೪.೬೭	೧೨೪.೯೧	೨೭೪.೯೧	-	೧.೬೦	೪೫೬.೧೬
೭	ಬಿಜಾಪುರ	೧೭.೨೨	೦.೨೯	೬೩.೬೦	-	-	೮೧.೧೧
೮	ಬಾಗಲಕೋಟೆ	೭೯೦.೬೯	-	೪೮.೨೪	-	-	೮೩೮.೯೩
೯	ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು	೧,೩೧೨.೧೦	೩೫೨.೩೮	೧,೦೮೩.೧೭	೮.೮೬	-	೨,೭೫೬.೫೧
೧೦	ಚಿತ್ರದುರ್ಗ	೭೬೫.೧೧	೭೪.೬೬	೪೪೭.೪೧	-	-	೧,೨೮೭.೧೮
೧೧	ದಾವಣಗೆರೆ	೪೬೭.೩೩	೨೧.೨೫	೫೫.೭೬			೫೪೪.೩೪
೧೨	ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ	೧,೩೧೧.೭೪	೦.೧೫	೬೪೭.೮೨	-	೫೨.೪೭	೨,೦೧೨.೧೮
೧೩	ಉಡುಪಿ	೯೫೧.೩೪	೧೬.೮೭	೭೫೨.೩೬			೧,೭೨೦.೫೭
೧೪	ಧಾರವಾಡ	೪೪೯.೧೦	೩.೨೦	೧೬.೨೪	-	-	೪೬೮.೫೪
೧೫	ಗದಗ	೩೨೦.೯೩	೩.೫೬	೮.೮೮			೩೩೩.೩೭
೧೬	ಹಾವೇರಿ	೩೪೬.೩೧	೯.೮೮	೭೬.೬೧			೪೩೨.೮೦
೧೭	ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ	೨೭೩.೦೭	೨೨೬.೬೯	೪೯೮.೦೦	-	-	೯೯೭.೭೬
೧೮	ಯಾದಗಿರಿ						
೧೯	ಹಾಸನ	೪೧೩.೯೭	೮೮.೪೫	೩೭೬.೧೪	೦.೬೯	-	೮೯೯.೨೫
೨೦	ಕೊಡಗು	೧,೩೬೬.೯೪	೧೦೫.೪೫	೧,೩೯೮.೬೦	-	-	೨,೮೭೦.೯೯
೨೧	ಕೋಲಾರ	೮೩೨.೭೯	೮೭.೬೩	೧೪೨.೬೮	೩.೧೨	-	೧,೦೬೬.೨೨
೨೨	ಚಿಕ್ಕಬಳ್ಳಾಪುರ						

೨೩	ಮಂಡ್ಯ	೧೯೮.೩೧	೨೨.೩೩	೪೪೩.೩೩	-	-	೩೩೪.೩೧
೨೪	ಮೈಸೂರು	೧,೨೦೮.೩೫	೨೩.೩೧	೨೧೩.೮೧	-	-	೧,೪೪೯.೮೩
೨೫	ಚಾಮರಾಜನಗರ	೨,೩೯೮.೪೩	೩೧.೧೦	೨೧.೮೯	-	-	೨,೩೯೧.೪೩
೨೬	ರಾಯಚೂರು	೧೮೩.೩೦	೪೧.೩೫	೯೩.೫೨	-	-	೩೨೫.೫೩
೨೭	ಕೊಪ್ಪಳ	೧೫೧.೩೧	೫೫.೫೪	೨೨೩.೪೧	-	-	೪೩೦.೩೩
೨೮	ಶಿವಮೊಗ್ಗ	೩,೨೧೮.೩೧	೧,೧೦೯.೩೯	೨,೨೯೫.೩೦	೩.೪೪	-	೩,೩೩೧.೪೪
೨೯	ತುಮಕೂರು	೩೮೦.೩೦	೧೩೦.೩೪	೩೮೦.೩೦	೦.೪೩	-	೧,೨೯೧.೩೩
೩೦	ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ	೩,೩೨೩.೩೧	೫೪೨.೧೩	೦.೪೪	೨೩.೧೮	-	೮,೨೯೩.೪೩
	ಒಟ್ಟು	೨೯,೩೮೮.೩೩	೩,೫೪೦.೦೩	೧೦,೦೨೪.೯೧	೪೯.೦೫	೫೪.೦೩	೪೩,೩೫೩.೪೩

ಮೂಲ: ವಾರ್ಷಿಕ ವರದಿ ೨೦೧೫-೧೬ ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆ, ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ

ಅ. ಅರಣ್ಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿನ ಬದಲಾವಣೆ: ೨೦೧೧ ಮತ್ತು ೨೦೧೩ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ದಟ್ಟ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಗಣನೀಯ ಪ್ರಮಾಣದ ಇಳಿಕೆಯ ಜೊತೆಗೆ ರಾಜ್ಯದ ಅರಣ್ಯ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳು ತೀವ್ರವಾದ ಒತ್ತಡಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದವು. ೨೦೧೧ನೇ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ದಟ್ಟ ಅರಣ್ಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯು ೨೦,೧೫೩ ಚದರ ಕಿಲೋ ಮೀಟರ್ (೩೦%) ಇದ್ದುದಾಗಿ ಅಂದಾಜು ಮಾಡಲಾಗಿತ್ತು. ಇದು ೨೦೧೩ನೇ ಸಾಲಿಗೆ ೨೧,೯೫೩ ಚದರ ಕಿಲೋ ಮೀಟರ್‌ಗಳಿಗೆ ಇಳಿದಿದ್ದು (೩೦%), ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಶೇ. ೧೦ರಷ್ಟು ಇಳಿಕೆಯಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಆದರೂ ನಿಗದಿತ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ತೆರೆದ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ೧೦,೮೩೫ ಚದರ ಕಿಲೋ ಮೀಟರಿನಿಂದ ೧೪,೧೩೩ ಚದರ ಕಿಲೋ ಮೀಟರ್‌ವರೆಗೆ ಹೆಚ್ಚುವನ್ನು ಕಂಡಿದೆ. ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ದೇಶದ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಹೋಲಿಸಿ ನೋಡಿದಾಗ ರಾಜ್ಯದ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶವು ಸ್ವಲ್ಪ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಇಳಿಮುಖವನ್ನು ಕಂಡಿದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ ೧.೨೩: ಭಾರತದ ಅರಣ್ಯ ಸಮೀಕ್ಷೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಅರಣ್ಯದ ವ್ಯಾಪ್ತಿ (ಚ.ಕಿ.ಮೀ.ಗಳಲ್ಲಿ)

ಕ್ರ. ಸಂ.	ಅರಣ್ಯ ವಿಧ	ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶ ಚದರ ಕಿಲೋ ಮೀಟರುಗಳಲ್ಲಿ				
		೨೦೦೫	೨೦೦೭	೨೦೦೯	೨೦೧೧	೨೦೧೩
೧	ದಟ್ಟ ಅರಣ್ಯ	೨೧,೯೩೮	೨೧,೯೫೮	೨೧,೯೩೮	೨೧,೯೫೩	೨೧,೯೫೩
೨	ತೆರೆದ ಅರಣ್ಯ	೧೪,೨೩೨	೧೪,೨೩೨	೧೪,೨೩೨	೧೪,೨೩೮	೧೪,೧೩೩
	ಒಟ್ಟು	೩೬,೨೦೦	೩೬,೧೯೦	೩೬,೨೦೦	೩೬,೧೯೪	೩೬,೧೩೨
೪	ಭಾರತ	೩,೯೦,೧೩೧	೩,೯೦,೮೯೯	೩,೯೦,೧೩೧	೩,೯೨,೦೩೩	೩,೯೩,೮೯೮
೫	ಭಾರತದ ಶೇಕಡಾವಾರಿನ ಜೊತೆಗೆ ಹೋಲಿಸಿ	೫.೨೫	೫.೨೪	೫.೨೪	೫.೨೪	೫.೧೩

ಆ. ದಕ್ಷಿಣ ರಾಜ್ಯಗಳೊಡನೆ ಹೋಲಿಸಿ: ಭಾರತದ ಅರಣ್ಯ ಸಮೀಕ್ಷೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದ ಒಟ್ಟು ಭೌಗೋಳಿಕ ಪ್ರದೇಶ ವಿಸ್ತೀರ್ಣದ ಶೇ. ೧೮.೮೪ ರಷ್ಟು ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ದಕ್ಷಿಣ ರಾಜ್ಯಗಳ ಪೈಕಿ ಕೇರಳ ರಾಜ್ಯವು ಹೆಚ್ಚು ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ನೆರೆ ರಾಜ್ಯಗಳ ಜೊತೆ ಹೋಲಿಸಿ ಮಾಡಲಾದ ಅಂಕಿ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಕೋಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ ೧.೨೪: ದಕ್ಷಿಣ ರಾಜ್ಯದ ಪ್ರದೇಶಗಳ ತುಲನೆ : (ಚ.ಕಿ.ಮೀ.ಗಳಲ್ಲಿ)

ರಾಜ್ಯ	ಭೌಗೋಳಿಕ ಪ್ರದೇಶ	ಒಟ್ಟು ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶ	ಭೌಗೋಳಿಕ ಪ್ರದೇಶದ ಶೇಕಡ
ಕರ್ನಾಟಕ	೧,೯,೩೯೧	೩೬,೩೧೨	೧೮.೮೪
ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ	೨,೩೫,೦೩೯	೪೩,೧೧೩	೧೮.೩೩
ಕೇರಳ	೩೮,೮೩೩	೧೩,೯೨೨	೩೬.೧೨
ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ	೩,೦೩,೩೧೩	೫೦,೩೩೨	೧೬.೫೫
ತಮಿಳುನಾಡು	೧,೩೦,೦೫೮	೨೩,೮೪೪	೧೮.೩೩
ಭಾರತ	೩೨,೮೩,೨೩೩	೩,೯೩,೮೯೮	೨೧.೨೩

ಇ. ಅರಣ್ಯ ಹೊದಿಕೆಯ ವಿವಿಧ ವರ್ಗೀಕರಣ: ರಾಜ್ಯದ ಅರಣ್ಯ ಸಸ್ಯವರ್ಗಗಳನ್ನು ಮಳೆಯ ಏರಿಳಿತದ ಪ್ರಮಾಣ, ಒಣಹವೆಯ ಅವಧಿ ಮತ್ತು ಉಷ್ಣತೆ ಮುಂತಾದ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಏಳು ವಿಧಗಳಾಗಿ ವರ್ಗೀಕರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಒಟ್ಟು ಅರಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅರಣ್ಯಗಳ ಶೇ.೧೭.೭೦ ಭಾಗ ತೊಯ್ದು ಹೆಚ್ಚು ಹಸಿರು ಅರಣ್ಯ, ಶೇ. ೧೩.೫೭ ಅರಣ್ಯಗಳು ಅರೆ ಹೆಚ್ಚು ಹಸಿರು ಅರಣ್ಯ, ಶೇ. ೨೪.೨೦ ಅರಣ್ಯಗಳು ತೇವ ಜೌಗು ಉದುರೆಲೆ ಅರಣ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಶೇ. ೨೪.೩೪ ಭಾಗ ಒಣ ಉದುರೆಲೆ ಅರಣ್ಯಗಳು ಎಂದು ವಿಂಗಡಿಸಿದೆ. ಮುಳ್ಳು ಆವೃತ ಅರಣ್ಯಗಳು ಶೇ. ೧೧.೯೩ ಭಾಗವಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ನೆಡುತೋಪು ಶೇ.೮.೩೪, ವಿಶಾಲ ಎಲೆಗಳುಳ್ಳ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶ ಶೇ. ೧.೦೩ ಎಂದು ವಿಂಗಡಿಸಿದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ ೧.೨೫: ಅರಣ್ಯ ಹೊದಿಕೆಯ ವಿವಿಧ ವರ್ಗೀಕರಣ

ಕ್ರ. ಸಂ.	ಅರಣ್ಯಗಳ ವಿಧಗಳು	ಶೇಕಡಾವಾರು
೧	ತೊಯ್ದು ಅಚ್ಚು ಹಸಿರು ಅರಣ್ಯಗಳು	೧೭.೭೦
೨	ಅರೆ-ಹಸಿರು ಅರಣ್ಯಗಳು	೧೩.೫೭
೩	ತೇವ ಅವಧಿಯ ಅರಣ್ಯಗಳು	೨೪.೨೦
೪	ನೆಡುತೋಪು/ಉ.ಒ.ಪಿ	೮.೨೪
೫	ಒಣ ಉದುರೆಲೆ ಅರಣ್ಯಗಳು	೨೪.೩೪
೬	ಕುಟುಕು ಮುಳ್ಳುಗಳ ಅರಣ್ಯಗಳು	೧೧.೯೩
೭	ಉಪೋಷ್ಣವಲಯದ ದೊಡ್ಡ ಎಲೆಗಳ ಅರಣ್ಯಗಳು	೧.೦೩
	ಒಟ್ಟು	೧೦೦.೦

ಒಟ್ಟಾರೆ ಭೌಗೋಳಿಕ ವಿಸ್ತೀರ್ಣದಲ್ಲಿ ಅರಣ್ಯದ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಶೇ.೧೮.೮೩ರಷ್ಟು ಎಂದು ಅಂದಾಜು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಶೇ.೨೧.೯ರಷ್ಟು ಭೌಗೋಳಿಕ ಅರಣ್ಯದ ವಿಸ್ತೀರ್ಣದಲ್ಲಿ ಶೇ. ೩.೦೮ರಷ್ಟು ಮರಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಪ್ರದೇಶವಿದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ ೧.೨೬: ಅರಣ್ಯ ಮತ್ತು ಮರಗಳ ಹೊದಿಕೆ

ವರ್ಗ	ವಿಸ್ತೀರ್ಣ (ಕಿ.ಮೀ.)	ಭೌಗೋಳಿಕ ವಿಸ್ತೀರ್ಣದ ಶೇಕಡಾವಾರು
ಮರಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿ	೫,೯೨೦	೩.೦೮
ಅರಣ್ಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿ	೩೭,೧೩೨	೧೮.೮೩
ಅರಣ್ಯ ಮತ್ತು ಮರಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿ	೪೨,೦೫೨	೨೧.೯೧

ಕೋಷ್ಟಕ ೧.೨೭: ಅರಣ್ಯ ಉತ್ಪನ್ನಗಳಿಂದ ಪಡೆದುಕೊಂಡ ಒಟ್ಟು ಆದಾಯ (೨೦೧೪-೧೫)

ಕ್ರ. ಸಂ.	ಅರಣ್ಯ ಉತ್ಪನ್ನಗಳು	ಪಡೆದುಕೊಂಡ ಆದಾಯ (ರೂ. ಲಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ)
೧	ಮರಮುಟ್ಟು	೮,೮೪೮.೧೫
೨	ಉರುವಲು ಮತ್ತು ಇದ್ದಿಲು	೨,೫೭೫.೨೪
೩	ಜದಿರು	೧೦೪.೮೮
೪	ಶ್ರೀಗಂಧ	೨೫೫.೫೯
೫	ಜೌಜನೇತರ ಅರಣ್ಯ ಉತ್ಪನ್ನಗಳು	೧೩೫.೩೪
೬	ಇತರೆ ಮೂಲಗಳಿಂದ ಬಂದ ಆದಾಯ	೫,೪೯೧.೭೮
೭	ಇಲಾಖೆಯ ತೆರಿಗೆತರ ರಾಜಸ್ವ	೧೭,೪೧೦.೯೮
೮	ಒಟ್ಟಾರೆ ಪಡೆದುಕೊಂಡ ಅರಣ್ಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ತೆರಿಗೆಯ ಮೊತ್ತ	೬೭೩,೮೭೯.೩೧

ಗಣಿಗಾರಿಕೆ ಹಾಗೂ ಇತರೆ ಮೂಲಗಳಿಂದ ಬಂದ ಅರಣ್ಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ತೆರಿಗೆ ಸಂಗ್ರಹಣ ಮಾಡಿದ ಮೊತ್ತವು ಸೇರಿರುತ್ತದೆ.

ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಅರಣ್ಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಯೋಜನೆಗಳು

ಅರಣ್ಯ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳು ತ್ವರಿತಗತಿಯ ಜನಸಂಖ್ಯಾ ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದಕ್ಕೆ, ಜೀವನ ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ, ಕೃಷಿ ಮತ್ತು ಕೈಗಾರಿಕಾ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳಿಂದಾಗಿ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದ ಒತ್ತಡವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿವೆ. ಅರಣ್ಯಗಳನ್ನು ಉತ್ಪಾದಕ ಮತ್ತು ಪರಿಸರ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಸೇವೆಗಾಗಿ ಸಂರಕ್ಷಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದು ಇಂದಿನ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಸವಾಲಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದೆ. ಅರಣ್ಯ ಸಂಪನ್ಮೂಲ ನಶಿಸಿಹೋಗುವಲ್ಲಿ ಅರಣ್ಯೇತರ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೆ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಬಳಕೆಮಾಡುವುದು ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಕುತ್ತಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದೆ. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದ ವನ್ಯಜೀವಿಗಳ ಆವಾಸವನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸುವುದು ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಬೇಟೆ, ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದ ಗಣಿಗಾರಿಕೆ, ಕ್ವಾರಿ ತೆಗೆಯುವುದು, ಕಟ್ಟಡಗಾಣಿಕೆ, ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಉರುವಲು ಕಟ್ಟಿಗೆ ಸಂಗ್ರಹ ಹಾಗೂ ಸಾಕುಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮೇವಿಗೆ ತುತ್ತಾಗಿದೆ. ಅರಣ್ಯೇಕರಣ ಯೋಜನೆಗಳ ಮೂಲಕ ಅರಣ್ಯದ ನಶಿಸುವ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ತಗ್ಗಿಸಲು ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆ ಅನೇಕ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಹಮ್ಮಿಕೊಂಡಿದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಮುಖ್ಯವಾದ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಕೆಳಗೆ ಚರ್ಚಿಸಿದೆ.

ಅರಣ್ಯೇಕರಣ: ಇದು ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆಯ ಬಹು ದೊಡ್ಡ ಯೋಜನೆ. ೨೦೧೫-೧೬ರ ಸಾಲಿನ ಡಿಸೆಂಬರ್ ೨೦೧೫ರ ಅಂತ್ಯಕ್ಕೆ ೭೮,೭೦೫ ಹೆಕ್ಟೇರು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ೪೩೩.೭೦೮ ಲಕ್ಷ ಸಸಿಗಳನ್ನು ನೆಟ್ಟು ಅರಣ್ಯೇಕರಣ ಕಾಮಗಾರಿಗಳನ್ನು ಬಹು ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸುತ್ತಿದೆ. ಇದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ೨೧೭.೫೪ ಲಕ್ಷ ಸಸಿಗಳನ್ನು ಕೃಷಿಕರಿಗೆ ಮತ್ತು ಸಾರ್ವಜನಿಕರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಖಾಸಗಿ ಜಮೀನುಗಳಲ್ಲಿ ನೆಡುವ ಸಲುವಾಗಿ ವಿತರಣೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಕರ್ನಾಟಕ ಸುಸ್ಥಿರ ಅರಣ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆ ಮತ್ತು ಜೀವ ವೈವಿಧ್ಯ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಯೋಜನೆ: ಜೀವ ವೈವಿಧ್ಯವನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸಲು ಮತ್ತು ಪರಿಸರವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಅಲ್ಲದೆ ಜಂಟಿ ಅರಣ್ಯ

ನಿರ್ವಹಣೆಯ ಮೂಲಕ ಅರಣ್ಯೇಕರಣ ಕೈಗೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ಗ್ರಾಮೀಣ ಜನರ ಜೀವನಮಟ್ಟವನ್ನು ಸುಧಾರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯ. ಜೊತೆಜೊತೆಗೆ ಜೀವ ವೈವಿಧ್ಯವನ್ನೂ ಕಾಪಾಡುವುದು ಒಂದು ಯಶಸ್ವಿ ಕಾರ್ಯತಂತ್ರ. ಈ ಯೋಜನೆಯಡಿ ೧,೨೨೨ ಗ್ರಾಮ ಅರಣ್ಯ ಸಮಿತಿಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ೭೩ ಪರಿಸರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸಮಿತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಯೋಜನೆಯಡಿ ಬಡತನ ನಿರ್ಮೂಲನ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಆದಾಯ ವೃದ್ಧಿಸುವ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗಾಗಿ ರಚಿಸಲಾದ ಪ್ರತಿ ಗ್ರಾಮ ಅರಣ್ಯ ಸಮಿತಿಗೆ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿ ಪರಿಸರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸಮಿತಿಗೆ ರೂಪಾಯಿ ಒಂದು ಲಕ್ಷದಂತೆ ಒಟ್ಟು ೧೨.೬೫ ಕೋಟಿ ಅನುದಾನವನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

ಸಾಮಾಜಿಕ ಅರಣ್ಯ ಯೋಜನೆ: ಈ ಯೋಜನೆಯಡಿ ೨೦೧೫-೧೬ನೇ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಆಯವ್ಯಯದಲ್ಲಿ ೨,೭೩೨.೫೦ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಯನ್ನು ವಾರ್ಷಿಕ ಅನುದಾನವಾಗಿ ಹಂಚಿಕೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ೩.೫೬೪ ಹೆಕ್ಟೇರ್ ಹೊಸ ನೆಡುತೋಪುಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸುವುದು ೭,೬೫೪ ಹೆಕ್ಟೇರ್ ನೆಡುತೋಪುಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆ ಕಾಮಗಾರಿಗೆ ಡಿಸೆಂಬರ್ ೨೦೧೫ರ ಕೊನೆಯ ವೇಳೆಗೆ ೧,೫೪೭.೬೪ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ವೆಚ್ಚಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ವಿಶೇಷ ಘಟಕ ಯೋಜನೆ: ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಯವರ ಜೀವನಮಟ್ಟವನ್ನು ಸುಧಾರಿಸಲು ಅರಣ್ಯಗಳ ಮೇಲಿನ ಒತ್ತಡವನ್ನು ಕಡಿಮೆಗೊಳಿಸಲು ಆಯ್ಕೆಯಾದ ಫಲಾನುಭವಿಗಳಿಗೆ ಎಲ್.ಪಿ.ಜಿ. ಗ್ಯಾಸ್ ಸಂಪರ್ಕ, ಜೈವಿಕ ಅನಿಲ ಸ್ಥಾವರ, ಸುಧಾರಿತ ಇಂಧನದತ್ತ ಒಲೆ, ಮೇದಾರ ಬಿದಿರು ವಿತರಣೆ, ಸೋಲಾರ್ ವಾಟರ್ ಹೀಟರ್, ಸೋಲಾರ್ ಲ್ಯಾಂಪ್, ಹುಲ್ಲಿನ ಪ್ಲಾಟ್ ನಿರ್ಮಾಣ, ಜೇನುಸಾಕಣೆ-ಇವೇ ಮುಂತಾದ ಸೌಲಭ್ಯಗಳನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ಪೂರೈಸಲಾಗಿದೆ. ೨೦೧೫-೧೬ನೇ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ೧,೭೩೩.೦೦ ಲಕ್ಷ ವಾರ್ಷಿಕ ಅನುದಾನ ಹಂಚಿಕೆಯಾಗಿದೆ. ೧೪,೨೪೦ ಫಲಾನುಭವಿಗಳಿಗೆ ಎಲ್.ಪಿ.ಜಿ. ಗ್ಯಾಸ್ ಸಂಪರ್ಕ ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ೩೧೮ ಫಲಾನುಭವಿಗಳ ಮನೆಗಳಿಗೆ ಸೋಲಾರ್ ವಾಟರ್ ಹೀಟರ್‌ಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ೧೨೯ ಫಲಾನುಭವಿಗಳಿಗೆ ಜೇನುಪೆಟ್ಟಿಗೆ ವಿತರಣೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಇದೇ ಯೋಜನೆಯಡಿ ೨೫ ಫಲಾನುಭವಿಗಳ ಮನೆಗಳಿಗೆ ಸೋಲಾರ್ ಲ್ಯಾಂಪ್ ವಿತರಣೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಜೊತೆಗೆ ಎಂಟು ಜೈವಿಕ ಅನಿಲ ಸ್ಥಾವರಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ಬಳಕೆದಾರರಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಗಿರಿಜನ ಉಪಯೋಜನೆ: ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಯವರಿಗೆ ನೀಡಲಾದ ಸವಲತ್ತುಗಳನ್ನು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಕ್ಕೂ ವಿಸ್ತರಿಸಿದೆ. ೨೦೧೫-೧೬ನೇ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಈ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸಲು ೪೯೨ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿ ವಾರ್ಷಿಕ ಅನುದಾನವನ್ನು ಹಂಚಿಕೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಡಿಸೆಂಬರ್ ೨೦೧೫ ರ ಅಂತ್ಯಕ್ಕೆ ೨೧೮.೦೪ ಲಕ್ಷ ವೆಚ್ಚ ಭರಿಸಲಾಗಿದೆ. ೩,೬೪೭ ಫಲಾನುಭವಿಗಳಿಗೆ ಎಲ್.ಪಿ.ಜಿ. ಗ್ಯಾಸ್ ಸಂಪರ್ಕ, ೧೭ ಫಲಾನುಭವಿಗಳಿಗೆ ಸೋಲಾರ್ ವಾಟರ್ ಹೀಟರ್, ೨೫ ಫಲಾನುಭವಿಗಳ ಮನೆಗಳಿಗೆ ಸೋಲಾರ್ ಲ್ಯಾಂಪ್ ಸೌಲಭ್ಯವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಎಂಟು ಜೈವಿಕ ಅನಿಲ ಸ್ಥಾವರ ನಿರ್ಮಿಸಿ ಫಲಾನುಭವಿಗಳಿಗೆ ಅನುಕೂಲ ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಸಿರಿಚಂದನ ವನಯೋಜನೆ: ಈ ಯೋಜನೆಯ ಮುಖ್ಯ ಗುರಿಯೆಂದರೆ ಶ್ರೀಗಂಧದ ನೆಡುತೋಪುಗಳ ರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು

ಸ್ವಭಾವಿಕವಾಗಿ ಶ್ರೀಗಂಧ ಬೆಳೆದಿರುವ ಪ್ರದೇಶಗಳ ರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ನಿರ್ವಹಣೆ. ಈ ಯೋಜನೆಯಡಿ ಬೆಳೆಸಲಾದ ನೆಡುತೋಪುಗಳಿಗೆ ಬೈನ್‌ಲಂಕ್ ಮೆಷಿನ್ನಿನಿಂದ ಬೇಲೆಯನ್ನು ಹಾಕಲಾಗಿದೆ ಜೊತೆಗೆ ಕಾವಲು ಕಾಯುವುದು, ಮಣ್ಣಿನ ಕೆಲಸ ಅಲ್ಲದೆ ನೆಟ್ಟ ಗಿಡ ಆರೋಗ್ಯಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸಲಾಗಿದೆ. ೨೦೧೫-೧೬ನೇ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ೩೮೭ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿ ಆಯವ್ಯಯದ ಹಂಚಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಡಿಸೆಂಬರ್, ೨೦೧೫ರ ಅಂತ್ಯಕ್ಕೆ ೮೮.೧೦೦ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ೭೧೩ ಹೆಕ್ಟೇರ್ ನೆಡುತೋಪು ನಿರ್ವಹಣೆ ಕಾಮಗಾರಿಕೆ, ೫೦ ಹೆಕ್ಟೇರ್ ಮುಂಗಡ ಕಾಮಗಾರಿ ಹಾಗೂ ೧.೭೯ ಲಕ್ಷ ಶ್ರೀಗಂಧ ಸಸಿಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಲು ವೆಚ್ಚಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಕ್ಷೀಣಿತ ಅರಣ್ಯಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ: ಈ ಯೋಜನೆಯ ಮುಖ್ಯ ಗುರಿ ಅರಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಸಸಿಗಳನ್ನು ನೆಟ್ಟು ಪುನರುಜ್ಜೀವನ ಮಾಡುವುದು ಮತ್ತು ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡುವುದು. ಇದರಡಿ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸ್ವಭಾವಿಕ ಅರಣ್ಯಗಳ ಪುನರುತ್ಪತ್ತಿ ಮತ್ತು ಸಸಿಗಳನ್ನು ನೆಡುವ ದೊಡ್ಡ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಹಮ್ಮಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಸ್ಥಳದ ಗುಣಮಟ್ಟವನ್ನು ಗಮನದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಗೆ ಹೊಂದುವ ಮರಮುಟ್ಟುಗಳ ಜಾತಿ, ಉರುವಲು ಮತ್ತು ಮೇವುಜಾತಿಯ ಗಿಡಗಳನ್ನು ನೆಡಲಾಗಿದೆ. ೨೦೧೫-೧೬ನೇ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಈ ಯೋಜನೆಗಾಗಿ ೩೭೨ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಆಯವ್ಯಯದಲ್ಲಿ ಹಂಚಿಕೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಡಿಸೆಂಬರ್ ೨೦೧೫ರ ಅಂತ್ಯಕ್ಕೆ ೧೭೮.೩೮ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ೯೧ ಹೆಕ್ಟೇರ್ ನೆಡುತೋಪು ನಿರ್ಮಿಸಲು, ೧೨೮೨ ಹೆಕ್ಟೇರ್ ನೆಡುತೋಪು ನಿರ್ವಹಣೆ ಕಾಮಗಾರಿ ಮಾಡಲು, ೧೫೦ ಮುಂಗಡ ಕಾಮಗಾರಿಗೆ ಹಾಗೂ ೩.೮೨೭ ಲಕ್ಷ ಸಸಿಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಲು ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆ ವೆಚ್ಚಮಾಡಿದೆ.

ಸಾರ್ವಜನಿಕ ವಿತರಣೆಗಾಗಿ ಸಸಿ ಬೆಳೆಸುವ ಯೋಜನೆ: ಈ ಯೋಜನೆಯಡಿ ಸಸಿಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಿ, ಸಾರ್ವಜನಿಕರಿಗೆ, ರೈತರಿಗೆ ಮತ್ತು ಸಂಘಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಗ್ರಾಮ ಅರಣ್ಯ ಸಮಿತಿಗಳ ಮೂಲಕ ಸಸಿಗಳನ್ನು ರಿಯಾಯಿತಿ ದರದಲ್ಲಿ ವಿತರಣೆ ಮಾಡುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಹಮ್ಮಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ೨೦೧೫-೧೬ನೇ ಸಾಲಿಗೆ ಈ ಯೋಜನೆಯ ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಕೃಷಿ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ಒಟ್ಟು ೩,೩೧೫ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿ ಅನುದಾನಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಡಿಸೆಂಬರ್ ೨೦೧೫ರ ಅಂತ್ಯಕ್ಕೆ ೧,೨೩೫.೮೦೦ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಯನ್ನು ೧೨೨.೮೩ ಲಕ್ಷ ಸಸಿಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಲು ಹಾಗೂ ೧೭೫.೮೨೭ ಸಸಿಗಳ ನಿರ್ವಹಣಾ ಕಾಮಗಾರಿಗೆ ವೆಚ್ಚ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ೧೫೯.೭೩ ಲಕ್ಷ ಸಸಿಗಳನ್ನು ಸಾರ್ವಜನಿಕರಿಗೆ ರಿಯಾಯಿತಿ ದರದಲ್ಲಿ ವಿತರಿಸಿದೆ.

ಕೃಷಿ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಯೋಜನೆ: ೧೯೮೮ರ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಅರಣ್ಯ ನೀತಿ ವಿಧಿಸಿದಂತೆ ಒಟ್ಟು ಭೂಪ್ರದೇಶದ ಶೇ. ೩೩ರಷ್ಟು ಪ್ರದೇಶ ಹಸಿರು ಹೊದಿಕೆಯಿಂದ ಕೂಡಿರಬೇಕು. ಈ ಗುರಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆ ಅನೇಕ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಹಮ್ಮಿಕೊಂಡಿದೆ. ರೈತರು, ಸಾರ್ವಜನಿಕರು, ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಅರಣ್ಯೇಕರಣ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳಲು ಕೃಷಿ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಯೋಜನೆ ಎಂಬ ಹೊಸ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ೨೦೧೧ರಿಂದಲೇ ಅನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ಮಾರ್ಗಸೂಚಿಗಳ ಪ್ರಕಾರ ರೈತರು, ಸಾರ್ವಜನಿಕರು ಹಾಗೂ ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ರಿಯಾಯಿತಿ ದರದಲ್ಲಿ ಸಸಿಗಳನ್ನು ಸರ್ಕಾರಿ ಸಸ್ಯ

ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಂದ ಪಡೆಯಬಹುದು. ಅವುಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಜಮೀನಿನಲ್ಲಿ ನೆಟ್ಟು ಬೆಳೆಸಿದರೆ ಪ್ರತಿ ಬದುಕುಳಿದ ಸಸಿಗೆ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಧನ ಕೊಡುವುದಲ್ಲದೆ ಬೆಳೆದ ಮರಗಳಿಂದ ಬಂದ ಉತ್ಪನ್ನಗಳನ್ನು ಫಲಾನುಭವಿಗಳೇ ಬಳಸುವ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಇದರಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ೨೦೧೫-೧೫ನೇ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಅರ್ಹ ಗ್ರಾಮ ಅರಣ್ಯ ಸಮಿತಿಗಳಿಗೆ ಹಾಗೂ ೪೩ ನೋಂದಾಯಿತ ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಮೂಲಕ ೨.೮೭೦ ರೈತರ ಜಮೀನುಗಳಲ್ಲಿ ೧೧,೭೨,೧೪೭ ಸಸಿಗಳನ್ನು ನೆಡಲಾಗಿದೆ.

ಸಾರ್ವಜನಿಕ ವಿತರಣೆಗೆ ಸಸಿ ಬೆಳೆಸುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ-ವಿಶೇಷ ಘಟಕ ಯೋಜನೆ: ಈ ಯೋಜನೆ ೨೦೧೫-೧೫ರಲ್ಲಿ ಹೊಸತಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡದ್ದು. ಆ ವರ್ಷವೇ ಈ ಯೋಜನೆಗೆ ೩೪೩ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿ ಅನುದಾನವನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿತ್ತು. ಇದರ ವತಿಯಿಂದ ೧೦೬.೧೪ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳ ಅನುದಾನಕ್ಕೆ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಯೋಜನೆಯಡಿ ೬೮.೬೫ ಲಕ್ಷ ಅನುದಾನದಲ್ಲಿ ಅರ್ಹ ಫಲಾನುಭವಿಗಳಿಗೆ ಸಸಿಗಳನ್ನು ಸಾಗಣೆ ಮಾಡಲು ಕೃಷಿ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಧನ ನೀಡಲು ಮತ್ತು ೭.೮೦ ಲಕ್ಷ ಸಸಿಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಲು ವಿನಿಯೋಗಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಸಾರ್ವಜನಿಕ ವಿತರಣೆಗೆ ಸಸಿ ಬೆಳೆಸುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ-ಗಿರಿಜನ ಉಪಯೋಜನೆ: ಈ ಯೋಜನೆ ಕೂಡ ಹೊಸತಾಗಿ ೨೦೧೫-೧೫ರಲ್ಲೇ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಇದಕ್ಕೆ ೧೩೬ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಯ ಅನುದಾನಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಿತ್ತು. ಈ ಅನುದಾನದಲ್ಲಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಘಟಕದ ವತಿಯಿಂದ ೭೭.೭೧ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿ ಕಾರ್ಯಯೋಜನೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಯೋಜನೆಯಡಿ ೭೫.೩೬ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಫಲಾನುಭವಿಗಳಿಗೆ ಸಸಿಗಳನ್ನು ಸಾಗಣೆ ಮಾಡಲು, ಅರ್ಹ ಫಲಾನುಭವಿಗಳಿಗೆ ಕೃಷಿ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಧನ ನೀಡಲು ಮತ್ತು ೫.೨ ಲಕ್ಷ ಸಸಿಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಲು ವಿನಿಯೋಗಿಸಲಾಗಿದೆ.

ರಸ್ತೆಬದಿ ನೆಡುತೋಪು ಯೋಜನೆ: ೧೯೮೦ನೇ ಸಾಲಿನಿಂದ ವಿವಿಧ ಅರಣ್ಯಭಿವೃದ್ಧಿ ಯೋಜನೆಯಡಿಯಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆ ವತಿಯಿಂದ ಸುಮಾರು ೧೫,೦೦೦ ಕಿಲೋ ಮೀಟರ್ ರಸ್ತೆ ಬದಿಗಳಲ್ಲಿ ಗಿಡಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ೨೦೦೦ನೇ ವರ್ಷದಿಂದ ಈಚೆಗೆ ರಸ್ತೆಗಳನ್ನು ಅಗಲಮಾಡುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಮರಗಳು ನಾಶವಾಗಿವೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆ ರಸ್ತೆಬದಿಯ ಗಿಡಗಳನ್ನು ನೆಟ್ಟು ಬೆಳೆಸಲು ದೊಡ್ಡ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿದೆ. ಸ್ಥಳೀಯ ಸಸ್ಯಗಳಾದ ಬೇವು, ಆಲ, ಅರಳ, ಗೋಣಿ, ತಪಸಿ, ಹುಣಸೇ, ನೇರಿಕೆ, ಮಾವು, ಹಿಪ್ಪೆ, ಹಲಸು, ಮಹಾಫನಿ, ಸಿನ್ನು ಇತ್ಯಾದಿ ಜಾತಿಯ ಸಸ್ಯಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಲು ಆದ್ಯತೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ೨೦೧೫-೧೬ನೇ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ೨,೫೭೭ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿ ಅನುದಾನ ಹಂಚಿಕೆಯಾಗಿದೆ. ಡಿಸೆಂಬರ್ ೨೦೧೫ರ ಅಂತ್ಯಕ್ಕೆ ೧,೩೪೭.೭೩ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿ ವೆಚ್ಚಮಾಡಿ ೮೭೭ ಕಿಲೋ ಮೀಟರ್ ನೆಡುತೋಪು ನಿರ್ಮಾಣ ಹಾಗೂ ೪,೪೨೭ ಕಿಲೋ ಮೀಟರ್ ನೆಡುತೋಪು ನಿರ್ವಹಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಮಗುವಿಗೊಂದು ಮರ, ಶಾಲೆಗೊಂದು ವನ: ಈ ಯೋಜನೆ ಶಾಲಾ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಹಸುರೀಕರಣದ ಬಗ್ಗೆ ಉತ್ತೇಜಿಸುವ ಗುರಿ ಹೊಂದಿದೆ. ಮಕ್ಕಳ ಮೂಲಕ ಗಿಡ ನೆಡಲು ಹಾಗೂ

ಯಾರ ಮನೆಯ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಕೃಷಿ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಜಾಗ ಲಭ್ಯವಿದೆಯೋ ಅವರಿಗೆ ಸಸಿ ಪೂರೈಸಿ, ಅವುಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಲು ಉತ್ತೇಜನ ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಶಿಕ್ಷಣ ಇಲಾಖೆಯ ಸಹಯೋಗದಿಂದ ರಾಜ್ಯಾದ್ಯಂತ ಶಾಲಾ ಕಾಲೇಜುಗಳೂ ಮತ್ತು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಗಿಡಗಳನ್ನು ನೆಡುವ ಯೋಜನೆ ರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ೨೦೧೫-೧೬ನೇ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಈ ಯೋಜನೆಯಡಿ ಐವತ್ತು ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿ ಅನುದಾನ ಹಂಚಿಕೆಯಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ೧.೬೭೨ ಲಕ್ಷ ಸಸಿಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಪೈಕಿ ೧.೭೦೮ ಲಕ್ಷ ಸಸಿಗಳನ್ನು ಶಾಲೆ, ಕಾಲೇಜು, ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ನೆಡಲಾಗಿದೆ ಹಾಗೂ ೧.೪೦ ಲಕ್ಷ ಸಸಿಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಲು ಹಣವನ್ನು ಬಳಸಲಾಗಿದೆ. ಡಿಸೆಂಬರ್ ೨೦೧೫ರ ಅಂತ್ಯಕ್ಕೆ ಈ ಯೋಜನೆಯಡಿ ೨೨.೨೭ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿ ಅನುದಾನ ವೆಚ್ಚಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ತಾಲೂಕಿಗೊಂದು ಹಸಿರು ಶಾಲಾವನ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ: ೨೦೧೫-೧೬ನೇ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಈ ಯೋಜನೆ ಕಾರ್ಯರೂಪಕ್ಕೆ ಬಂತು. ಪ್ರತಿ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಮೂರರಿಂದ ಐದು ಕಿಲೋ ಮೀಟರ್ ಅಂತರದಲ್ಲಿರುವ ಅಥವಾ ಮೂರರಿಂದ ಐದು ಎಕರೆ ಅರಣ್ಯ/ಸರ್ಕಾರಿ ಭೂಮಿ ಹೊಂದಿರುವ ಒಂದು ಸರ್ಕಾರಿ ಶಾಲಾ/ಕಾಲೇಜಿನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡು ಮರಗಿಡಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಲು ಐದು ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಹಮ್ಮಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ೨೦೧೫-೧೬ನೇ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ೩೦ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿ ಅನುದಾನವು ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ಹಂಚಿಕೆಯಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಆರು ಜಿಲ್ಲೆಗಳ, ಆರು ತಾಲೂಕುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಳಕಂಡಂತೆ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ ೧.೨೮: ತಾಲೂಕಿಗೊಂದು ಹಸಿರು ಶಾಲಾವನ

ಕ್ರ. ಸಂ	ಜಿಲ್ಲೆ	ತಾಲೂಕು	ಶಾಲೆಯ ಹೆಸರು
೧	ಚಿಕ್ಕಬಳ್ಳಾಪುರ	ಚಿಂತಾಮಣಿ	ಶ್ರೀ ಮುರಾರ್ಜಿ ದೇಸಾಯಿ ವಸತಿ ಶಾಲೆ, ಚಿಂತಾಮಣಿ
೨	ಮಂಗಳೂರು	ಬಂಟ್ವಾಳ	ಸರ್ಕಾರಿ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆ, ಸರಪಾಡಿ
೩	ಹಾಸನ	ಹೊಳೆನರಸೀಪುರ	ಮುರಾರ್ಜಿ ವಸತಿ ಶಾಲೆ, ಹರದನಹಳ್ಳಿ
೪	ಬೆಳಗಾವಿ	ಖಾನಾಪುರ	ಕಿತ್ತೂರು ರಾಣಿ ಚೆನ್ನಮ್ಮ ಕನ್ಯಾ ವಸತಿಶಾಲೆ, ಕಿತ್ತೂರು
೫	ಧಾರವಾಡ	ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ	ಅಂಚಿಟಗೇರಿ ಮುರಾರ್ಜಿ ದೇಸಾಯಿ ಶಾಲೆ, ಅಂಚಿಟಗೇರಿ.
೬	ಕಲಬುರಗಿ	ಕಲಬುರಗಿ	ಸತ್ಯಸಾಯಿಬಾಬಾ ಸ್ಕೂಲ್, ಕಮಲಾಪುರ

ನಗರ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಹಸಿರೀಕರಣ: ನಗರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿರುವ ವಾಹನಗಳು, ಜನಸಂಖ್ಯೆ, ಕಟ್ಟಡಗಳು ಇವೇ ಮುಂತಾದ ಮೂಲಗಳಿಂದ ಪರಿಸರ ಮಾಲಿನ್ಯ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿದೆ. ನಗರ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಪರಿಸರ ಸಮತೋಲವನ್ನು ಕಾಪಾಡಲು ಮಹಾನಗರ ಪಾಲಿಕೆ, ನಗರ ಪಾಲಿಕೆ ಹಾಗೂ ಮುನಿಸಿಪಲ್ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಹೂ ಮತ್ತು ಹಣ್ಣಿನ ಗಿಡಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸುವುದು ಈ ಯೋಜನೆಯ ಮುಖ್ಯ ಗುರಿ. ಸಸ್ಯೋದ್ಯಾನ, ಸಾಲುಮರಗಳ ನೆಡುತೋಪುಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸುವುದು, ನಗರ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿನ ಮಾಲಿನ್ಯವನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ನಗರ ಪ್ರದೇಶದ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತದೆ. ೨೦೧೫-೧೬ನೇ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ೨,೫೦೦ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳ ಅನುದಾನವನ್ನು ಒದಗಿಸಲಾಗಿದ್ದು, ಈ ಪೈಕಿ ಡಿಸೆಂಬರ್ ೨೦೧೫ರ ಅಂತ್ಯಕ್ಕೆ ೧,೪೬೧.೭೩೦ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿ ಅನುದಾನ ವೆಚ್ಚವಾಗಿದೆ. ಈ ವೆಚ್ಚದಲ್ಲಿ ೨,೫೦೩ ಹೆಕ್ಟೇರ್ ಮಾನ್ಯೂನ್ ನೆಡುತೋಪು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ, ೬,೪೦೨ ಹೆಕ್ಟೇರ್ ನೆಡುತೋಪು ನಿರ್ವಹಣೆ ಮತ್ತು ೦.೯೦ ಲಕ್ಷ ಸಸಿಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಲಾಗಿದೆ.

ಸಮೃದ್ಧ ಹಸಿರು ಗ್ರಾಮ ಯೋಜನೆ: ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರವು, ಸ್ವಾವಲಂಬಿಯಾಗಲು ರಾಜ್ಯಾದ್ಯಂತ ಸಮೃದ್ಧ ಹಸಿರು ಗ್ರಾಮ ಯೋಜನೆ ಎಂಬ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸಿದೆ. ಇದನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸಲು ೮೦ ಗ್ರಾಮ ಅರಣ್ಯ ಸಮಿತಿಗಳನ್ನು ಆಯ್ಕೆಕೊಂಡಿದೆ. ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಅರಣ್ಯಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹಾಗೂ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು ನೆಡುತೋಪುಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸುವುದು, ಅಂತರ್ಜಲ ಮಟ್ಟ ವೃದ್ಧಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಮಣ್ಣು ಮತ್ತು ನೀರು ಸಂರಕ್ಷಣೆಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸುವುದು, ಅರಣ್ಯ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ಅವಲಂಬನೆಯನ್ನು ಕಡಿಮೆಮಾಡಲು ಗೋಬರ್ ಅನಿಲ ಸ್ಥಾವರ, ಸರಳ ಒಲೆ, ಎಲ್.ಪಿ.ಜಿ. ಸೌಲಭ್ಯ ಕಲ್ಪಿಸುವುದು, ಆ ಮೂಲಕ ಜೀವನಶೈಲಿ ಸುಧಾರಿಸುವುದು ಈ ಯೋಜನೆಯ ಗುರಿ. ಈ ಯೋಜನೆಯಡಿ ೨೦೧೫-೧೬ನೇ ಸಾಲಿನ ಆಯವ್ಯಯದಲ್ಲಿ ೨೦೦ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಈ ಮೊತ್ತದಲ್ಲಿ ೬೫೦ ಹೆಕ್ಟೇರ್ ನೆಡುತೋಪು ನಿರ್ವಹಣೆ, ೬೫೨ ಫಲಾನುಭವಿಗಳಿಗೆ ಎಲ್.ಪಿ.ಜಿ. ಸಂಪರ್ಕ ಜೊತೆಗೆ ೨೦ ತರಪೇತಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು, ೬೨ ಫಲಾನುಭವಿಗಳಿಗೆ ಕುಶಲಾಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಹಮ್ಮಿಕೊಂಡು ಡಿಸೆಂಬರ್ ೨೦೧೫ರ ಅಂತ್ಯದ ಹೊತ್ತಿಗೆ ೬೩.೮೦ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿ ವೆಚ್ಚಮಾಡಲಾಗಿತ್ತು.

ತಾಲೂಕಿಗೊಂದು ಹಸಿರು ಗ್ರಾಮ ಯೋಜನೆ: ಈ ಯೋಜನೆ ೨೦೧೫ರಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೆಬಂತು. ಇದರಡಿ ರಾಜ್ಯದ ಎಲ್ಲ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಗ್ರಾಮವನ್ನು ಆಯ್ಕೆಮಾಡಿ ಅದನ್ನು ಹಸಿರು ಗ್ರಾಮವನ್ನಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸುವ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಯೋಗಿಕವಾಗಿ ಆರು ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು. ೨೦೧೫-೧೬ನೇ ಸಾಲಿಗೆ ೧೫೦ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿ ಅನುದಾನ ನಿಗದಿಯಾಗಿದೆ.

ಇದರ ಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ಆರು ಗ್ರಾಮ ಅರಣ್ಯ ಸಮಿತಿಗಳಲ್ಲಿ ೧೫೦ ಹೆಕ್ಟೇರ್ ಮುಂಗಡ ಕಾಮಗಾರಿ ಜೊತೆ ಸಸಿಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸುವುದು, ೨೨ ಸೋಲಾರ್ ರಸ್ತೆ ದೀಪ, ೧,೧೪೦ ಸೋಲಾರ್ ಮನೆ ದೀಪ

ವಿತರಿಸುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಡಿಸೆಂಬರ್ ಕೊನೆಯ ವೇಳೆಗೆ ೩೧.೯ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿ ವೆಚ್ಚ ಭರಿಸಿದೆ.

ಗ್ರಾಮ ಅರಣ್ಯ ಸಮಿತಿಗಳು: ಈ ಯೋಜನೆಯಡಿ ೨೦೧೫-೧೬ನೇ ಸಾಲಿನ ಆಯವ್ಯಯದಲ್ಲಿ ೧೦೮ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಈ ಮೊತ್ತದಲ್ಲಿ ೧೬೦ ಹೆಕ್ಟೇರ್ ಮೊದಲನೇ ವರ್ಷದ ನೆಡು ತೋಪು ನಿರ್ವಹಣೆ, ಎಂಟು ತರಪೇತಿ, ೧೭೫ ಗ್ರಾಮ ಅರಣ್ಯ ಸಮಿತಿ ಸದಸ್ಯರಿಗೆ ಕೌಶಲಾಭಿವೃದ್ಧಿ ತರಪೇತಿ, ೨೯೧ ಎಲ್.ಪಿ.ಜಿ. ಸಂಪರ್ಕ ಮತ್ತು ಒಂದು ಜೈವಿಕ ಅನಿಲ ಸ್ಥಾವರ ನಿರ್ಮಾಣ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಂಡಿದೆ. ಡಿಸೆಂಬರ್ ಅಂತ್ಯದವರೆಗೆ ೩೩.೨೭ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿ ವೆಚ್ಚವಾಗಿದೆ.

ಸಸ್ಯೋದ್ಯಾನವನ ಹಾಗೂ ನಗರ ಅರಣ್ಯ: ನಗರದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಸಾರ್ವಜನಿಕರಿಗೆ ಉತ್ತಮ ಪರಿಸರ ಒದಗಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಜೀವ ವೈವಿಧ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಅರಿವು ಮೂಡಿಸಲು ಮತ್ತು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಹಾಗೂ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಪರಿಸರದ ಬಗ್ಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಒದಗಿಸುವುದು, ನಗರ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸುವುದು ಮುಖ್ಯ ಗುರಿಯಾಗಿದೆ. ೨೦೧೫-೧೬ನೇ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ೧,೨೦೦ ಲಕ್ಷ ಅನುದಾನವನ್ನು ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಹಂಚಿಕೆ ಮಾಡಲಾಗಿದ್ದು ೨೦೧೫ರ ಕೊನೆಯ ವೇಳೆಗೆ ೩೫೯.೧೩೩ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿ ವೆಚ್ಚಮಾಡಿದೆ ಜೊತೆಗೆ ೮೯೮ ಹೆಕ್ಟೇರ್ ಹಳೆಯ ನೆಡುತೋಪು ನಿರ್ವಹಣಾ ಕಾಮಗಾರಿಯನ್ನು ಹಮ್ಮಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

ದೇವರಕಾಡು (ದೈವೀವನ): ಈ ಯೋಜನೆಯ ಮುಖ್ಯ ಗುರಿಯೆಂದರೆ ಪ್ರತಿ ಅರಣ್ಯ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ನೂರು ಹೆಕ್ಟೇರ್ ವಿಸ್ತೀರ್ಣದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಫಲಜಡುವ ಮರಗಳು ಹಾಗೂ ಧಾರ್ಮಿಕ ಉದ್ಯಾನವನವನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸುವುದು. ಈ ಉದ್ಯಾನವನಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಸಸ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ, ಇಲ್ಲಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯುಳ್ಳ ಸಸಿಗಳು, ಔಷಧಿ ಸಸಿಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಿ, ಸಾರ್ವಜನಿಕರು ತಮ್ಮ ಮನೆ ಹಾಗೂ ಜಮೀನುಗಳಲ್ಲಿ ನೆಟ್ಟು ಬೆಳೆಸಲು ವಿತರಿಸುವುದು. ಈ ಉದ್ಯಾನವನವನ್ನು ದೇವಸ್ಥಾನದ ಸಮೀಪವಿರುವ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಿ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಹಾಗೂ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಜೀವಿ ಪರಿಸರದ ಬಗ್ಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಒದಗಿಸುವ ಗುರಿಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದೆ. ೨೦೧೫-೧೬ನೇ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಈ ಯೋಜನೆ ೨೫೦ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿ ಅನುದಾನ ಒದಗಿಸಲಾಗಿದೆ. ೨೦೧೫ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ೯೬.೫೫ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿ ವೆಚ್ಚವಾಗಿದೆ. ಈ ವೆಚ್ಚದಲ್ಲಿ ೨೦೪೨.೧೦ ಹೆಕ್ಟೇರ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ನೆಡುತೋಪು ನಿರ್ವಹಣೆ ಕಾಮಗಾರಿಯನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ

ಪರಿಚಯ ಮತ್ತು ಹಿನ್ನೆಲೆ: ಪಾರಿಸಾರಿಕವಾಗಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮವೆಂದು ನಿಯುಕ್ತವಾದ ಗುಡ್ಡಗಾಡು ಪ್ರದೇಶಗಳು/ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಯತ್ನಗಳಿಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿ, ಐದನೆಯ ಪಂಚವಾರ್ಷಿಕ ಯೋಜನೆಯಿಂದಲೂ (೧೯೭೪-೭೯) ಗುಡ್ಡಗಾಡು ಪ್ರದೇಶಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ (ಎಚ್‌ಎಡಿಪಿ) ಹಾಗೂ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು (ಡಬ್ಲ್ಯುಜಿಡಿಪಿ) ಜಾರಿಯಲ್ಲಿವೆ. ಗೋವಾ,

ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ, ಕರ್ನಾಟಕ, ಕೇರಳ ಹಾಗೂ ತಮಿಳುನಾಡು ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಡಬ್ಲ್ಯುಜಿಡಿಪಿಯನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗವು ಈ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕೆಂದು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಉನ್ನತ ಮಟ್ಟದ ಸಮಿತಿಯಿಂದ, ೧೯೭೨ರಲ್ಲಿ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಲಾಯಿತು. ಡಬ್ಲ್ಯುಜಿಡಿಪಿಯ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲು, ಉನ್ನತ ಸ್ಥಳಗಳು (ಸರಾಸರಿ ಸಮುದ್ರ ಮಟ್ಟಕ್ಕಿಂತ ೭೦೦ ಮೀಟರ್‌ಗಳ ಎತ್ತರ) ಹಾಗೂ ತಾಲ್ಲೂಕಿನೊಂದಿಗಿನ ಸಾಮೀಪ್ಯದ (ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಆಡಳಿತ ಘಟಕ) ಮಾನದಂಡವನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

ಸ್ಥಳೀಯವಾಗಿ 'ಸಹ್ಯಾದ್ರಿ ಸಾಲುಗಳು' ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳು, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಧುಲೆ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿರುವ ತಪತಿ ನದಿಯ ಉಗಮ ಸ್ಥಾನದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ, ಕನ್ಯಾಕುಮಾರಿಯಲ್ಲಿ ಅಂತ್ಯಗೊಂಡು, ಸುಮಾರು ೧,೭೦೦ ಕಿಲೋಮೀಟರ್‌ಗಳ ದೂರವನ್ನು ಕ್ರಮಿಸಿ ಭಾರತೀಯ ಪರ್ಯಾಯ ದ್ವೀಪದ ಪಶ್ಚಿಮ ಕರಾವಳಿಯಲ್ಲಿ ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನವಾದ ಏರಿಳಿತವನ್ನು ಮೂಡಿಸಿದೆ. ಬೆಟ್ಟ ಹಾಗೂ ಕಣಿವೆಗಳ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳ ಸಾಲು, ಅತ್ಯಂತ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದಿದ ಪರಿಸರ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಾಗಿದ್ದು, ರಾಜ್ಯದ ಏಳಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಗಣನೀಯ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರುತ್ತದೆ. ಕದುಲು ಬೇಸಾಯದ ಆಚರಣೆ, ಬದಲಾದ ಭೂಬಳಕೆಯ ರೂಪರೇಷೆ, ಪ್ರಮುಖ ಜಲ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹಾಗೂ ಅವುಗಳ ಮಾರ್ಗಾಂತರಣ, ಅರಣ್ಯ ನಾಶ, ಇತ್ಯಾದಿಗಳು, ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳ ಪರಿಸರ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ವಿಘಟನೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದೆ. ಈ ವಿಘಟನೆ/ಶಿಥಿಲೀಕರಣದ ಪ್ರಭಾವಗಳನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುವ ಹಾಗೂ ಪಾರಿಸಾರಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳನ್ನು ಸುಧಾರಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ, ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು ಡಬ್ಲ್ಯುಜಿಡಿಪಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದೆ.

ಯೋಜನೆಯ ಹಿಂದಿರುವ ತರ್ಕ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ: ಜೀವ ವೈವಿಧ್ಯತೆಯ ಸುಸ್ಥಿರ ಬಳಕೆಯ ಮೇಲೆ ಕೇಂದ್ರೀಕೃತವಾದ ಪಾರಿಸಾರಿಕ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಹಾಗೂ ಪಾರಿಸಾರಿಕ ಪುನರ್ನಿರ್ಮಾಣದ ಚಿಂತನೆಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸ್ಥಳೀಯ ಸಮುದಯಗಳ ಆಸೆ-ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಳ ಮೇಲೆಯೂ ಗಮನ ಹರಿಸಿದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವು, ಜೀವವೈವಿಧ್ಯತೆ ಹಾಗೂ ಸುಸ್ಥಿರ ಜೀವನೋಪಾಯಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯ ಕಾರ್ಯತಂತ್ರಗಳ ವಿನ್ಯಾಸ ಹಾಗೂ ಅನುಷ್ಠಾನದಲ್ಲಿ ಸಮುದಾಯ ಸಹಭಾಗಿತ್ವವನ್ನು ಖಾತರಿ ಪಡಿಸಿದೆ. ಜಲಾನಯನ ಆಧಾರಿತ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಮೇಲೆ ಮೂಲಭೂತವಾಗಿ ಒತ್ತು ನೀಡುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವು, ಸಹಭಾಗಿತ್ವದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವ ಮೂಲಕ, ಸಮರ್ಥತೆ, ಪಾರದರ್ಶಕತೆ ಹಾಗೂ ಉತ್ತರದಾಯಿತ್ವತೆಯನ್ನು ಖಚಿತಪಡಿಸುತ್ತದೆ.

ವ್ಯಾಪ್ತಿ: ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಸಂಯೋಜಿತ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ಕೇಂದ್ರದಿಂದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಪ್ರಾಯೋಜಿತ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವಾಗಿ ಡಬ್ಲ್ಯುಜಿಡಿಪಿಯನ್ನು ೧೯೭೪-೭೫ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲಾಯಿತು. ಜಲಾನಯನ ವಿಧಾನದ ಮೂಲಕ, ಫಲಾನುಭವಿ-ಕೇಂದ್ರೀಕೃತ ಯೋಜನೆಗಳು ಹಾಗೂ ಪ್ರದೇಶ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳ ಮೂಲಕ, ಆ ಪ್ರದೇಶದ ಜನರ ಆರ್ಥಿಕ ಶ್ರೇಯೋಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ಗುರಿಯನ್ನು ಇದು

ಹೊಂದಿತ್ತು. ಡಬ್ಲ್ಯುಜಿಡಿಪಿಯ ಅನುರೂಪದ ಉದ್ದೇಶವೆಂದರೆ, ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟ ಪ್ರದೇಶದ ನಾಜೂಕು ಪರಿಸರ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಏರುಪೇರು ಮಾಡದೆ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸಾಧಿಸುವುದು ಹಾಗೂ ಪರಿಸರದ ಸಾಮರಸ್ಯದೊಂದಿಗೆ ಪ್ರದೇಶದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ.

ಡಬ್ಲ್ಯುಜಿಡಿಪಿಯ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಯೋಜಿಸಲಾದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು: ೧) ಸಸ್ಯ ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಣಿಸಂಕುಲದ ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ಗುರುತಿಸುವಿಕೆಯ ಮೂಲಕ ಜೈವಿಕ-ಕಾಂಬರಿಸು ಪ್ರದೇಶಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ಹಾಗೂ ಸ್ಥಾನಿಕವಾಗಿ ಮತ್ತು ಅನ್ಯಸ್ಥಾನಿಕವಾಗಿ ಅವುಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆ, ರಕ್ಷಣೆ ಹಾಗೂ ಪ್ರವರ್ಧನದತ್ತ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವುದು; ೨) ಜಲ ಹಾಗೂ ಭೂ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಆಯಾಮವನ್ನು ಖಚಿತಪಡಿಸಿ, ಪಾರಿಸಾರಿಕವಾಗಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಮತ್ತಷ್ಟು ಅವನತಿಯನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟುವುದು; ೩) ಸುಸ್ಥಿರವಾದ ಆರ್ಥಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಅನುಷ್ಠಾನ; ೪) ಪರಿಸರಕ್ಕೆ ಅತ್ಯಲ್ಪ ಅಡಚಣೆ ಹಾಗೂ ವನ್ಯಜೀವಿಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯತ್ತ ಗಮನವಿರಿಸಿ, ಜನರ ಹೊರೆಯನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುವ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನಗಳ ಬಳಕೆ ಹಾಗೂ ನಿವಾಸಿಗಳಿಗೆ ಜೀವನೋಪಾಯದ ಮಾರ್ಗಗಳ ಖಚಿತಪಡಿಸುವಿಕೆ; ೫) ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳ ಮೂರು ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಔಷಧೀಯ ಸಸ್ಯಗಳು ಹಾಗೂ ಗಿಡಮೂಲಕಗಳ ಕೇಂದ್ರಗಳ ಗುರುತಿಸುವಿಕೆ ಹಾಗೂ ನಿರ್ವಹಣೆ, ಹಾಗೂ ಡಬ್ಲ್ಯುಜಿಡಿಪಿ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಿರು ಔಷಧೀಯ ತೋಟಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆ. ೬) ನದಿ, ತೊರೆಗಳು, ಇತ್ಯಾದಿ ದಡಗಳ ಮೇಲೆ ಬದಿರಿನ ತೋಪುಗಳನ್ನು ನೆಡುವುದು; ೭) ಮುಂದಿನ ಪೀಳಿಗೆಗಳ ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕಾಗಿ ಪರಿಸರವನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸಿ, ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸುವ ಅಗತ್ಯತೆಯನ್ನು ಕುರಿತಾಗಿ ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಜನರಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡುವುದು.

ಸಂಪೂರ್ಣ ಪ್ರದೇಶದ ಎಲ್ಲ ವಲಯಗಳಿಗೂ ಡಬ್ಲ್ಯು ಜಿ ಡಿ ಪಿ ಯ ಆರ್ಥಿಕ ಪ್ರಯೋಜನಗಳು ತಲುಪುವುವೆಂದು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಲಾಗಿದೆ. ಜೀನು ಸಾಕಣೆ, ಗ್ರಾಮೀಣ ಹಾಗೂ ಗುಡಿ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು, ತೋಟಗಾರಿಕೆ, ಅಣಬೆ ಕೃಷಿ, ಪಶುಸಂಗೋಪನೆ, ಬಿದುರು ಕೃಷಿ ಹಾಗೂ ರೇಷ್ಮೆಗಾರಿಕೆಗಳಂತಹ ಹಲವಾರು ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ದೀನದಲಿತ ವರ್ಗಗಳಿಗೆ ಹಾಗೂ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಸ್ವಯಂ-ಉದ್ಯೋಗದ ಅವಕಾಶಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಬಹುದು. ಪಾರಿಸಾರಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ, ಪರಿಸರ-ಸ್ನೇಹಿ ನೆಲೆಯ ಪುನರ್ನಿರ್ಮಾಣ ಹಾಗೂ ಶ್ರೀಮಂತ ಜೀವ ವೈವಿಧ್ಯತೆಯ ಪುನಃಸ್ಥಾಪನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಡಬ್ಲ್ಯುಜಿಡಿಪಿ ಹೊಂದಿದೆ; ಇದರ ಆರ್ಥಿಕ ಪ್ರಯೋಜನಗಳು ಅಳತೆಗೆ ಮೀರಿದುದು.

ಯೋಜನೆಯ ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಮತ್ತು ಭೌಗೋಳಿಕ ವ್ಯಾಪ್ತಿ: ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳ ಪ್ರದೇಶವು ಕರ್ನಾಟಕದ ವೈಭವದ ಭಾಗವಾಗಿದ್ದು, ಅದರ ಪರಿಸರ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ರಾಜ್ಯದ ಪಾರಿಸಾರಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರುತ್ತದೆ. ಮುಳ್ಳಯ್ಯನಗಿರಿ (೧,೯೧೮ ಮೀಟರ್), ಕುದುರೆಮುಖ (೧,೯೮೨ ಮೀಟರ್) ಹಾಗೂ ಬಾಬಾಬುಡನಗಿರಿಯ ಎತ್ತರದ ಬೆಟ್ಟ ಸಾಲುಗಳು ಪ್ರದೇಶಗಳು, ಅತ್ಯಂತ ಎತ್ತರದ ಪರ್ವತ ಶ್ರೇಣಿಗಳಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಭೂವಿನ್ಯಾಸವನ್ನು ಭವ್ಯವಾಗಿ ಅಲಂಕರಿಸಿವೆ. ಅವು

ಪರಿಸರ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಿ, ಆಧಿಪತ್ಯ ನಡೆಸಿವೆ ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯದ ಪಾರಿಸಾರಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿಯಾಗಿವೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲ ದಟ್ಟವಾದ ಅರಣ್ಯಗಳಿದ್ದು, ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ಹಾಗೂ ಅಪರೂಪವಾದ ಸಸ್ಯ ಹಾಗೂ ವನ್ಯಜೀವಿಗಳ ಆವಾಸ ಸ್ಥಾನವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಬೀಳುವ ಅಧಿಕ ಮಳೆ ಹಾಗೂ ಮಣ್ಣಿನ ಫಲವತ್ತತೆಯು ಅಧಿಕ ಉತ್ಪಾದಿಸುವ ವಾಣಿಜ್ಯ ಬೆಳೆಗಳನ್ನು ಪೋಷಿಸುತ್ತದೆ. ಕರ್ನಾಟಕದ ಬಹುತೇಕ ಪಶ್ಚಿಮಾಭಿಮುಖ ಹಾಗೂ ಪೂರ್ವಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಹರಿಯುವ ನದಿಗಳಿಗೆ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟ ಪ್ರದೇಶವು ನೀರಿನ ಪ್ರಮುಖ ಮೂಲವಾಗಿದೆ. ಈ ನದಿಗಳು, ಪ್ರದೇಶದ ನೆಡುತೋಪುಗಳು, ತೋಟಗಾರಿಕೆ ಹಾಗೂ ಕೃಷಿ ಬೆಳೆಗಳನ್ನು ಪೋಷಿಸಿ, ಜೊತೆಗೆ ಜಲವಿದ್ಯುತ್ ಉತ್ಪಾದನೆಗೂ ಉತ್ತಮವಾಗಿ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಕರಾವಳಿ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಂದ ಗುಡ್ಡಗಾಡುಗಳತ್ತ ಸ್ಥಳಾಂತರಗೊಳ್ಳಲು ಹೆಚ್ಚುಹೆಚ್ಚು ಜನಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ತನ್ನತ್ತ ಸೆಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದೆ. ಪೂರ್ವದ ಸಮತಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶಗಳಿಂದಲೂ ಅತಿಕ್ರಮಣವು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿದೆ. ನೆಡುತೋಪಿನ ಬೆಳೆಗಳಾದ ಕಾಫಿ, ಕೊಕೋ, ಚಹಾ, ಗೋಡಂಬಿ, ಅಡಿಕೆ ಹಾಗೂ ತೆಂಗಿನಕಾಯಿ ಹಾಗೂ ಇತರ ಆಹಾರಣ ಆಧಾರಿತ ಉದ್ಯಮಗಳಾದ ಗಣಿಗಾರಿಕೆ ಮತ್ತು ಜಲವಿದ್ಯುತ್ ಉದ್ಯಮಗಳು, ವೇಗವಾಗಿ ಅರಣ್ಯಗಳ ವಿನಾಶಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಕದಲು ಬೇಸಾಯದ ಆಚರಣೆ, ಬದಲಾದ ಭೂಬಳಕೆಯ ರೂಪರೇಷೆ, ಪ್ರಮುಖ ನದಿ ಕಣಿವೆಗಳ ಯೋಜನೆಗಳ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಮುಳುಗಡೆ ಹಾಗೂ ಅವುಗಳ ಮಾರ್ಗಾಂತರಣ, ಅರಣ್ಯನಾಶ, ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳ ಪರಿಸರ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಅವನತಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿವೆ.

ಭೌಗೋಳಿಕ ವ್ಯಾಪ್ತಿ: ಕರ್ನಾಟಕದ ಭೌಗೋಳಿಕ ಪ್ರದೇಶವು ೧,೬೧,೭೬೧ ಚ. ಕಿಲೋಮೀಟರ್ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಹೊಂದಿದ್ದು, ೧೨.೮ ಉತ್ತರದ ಹಾಗೂ ೧೬.೧೪ ಉತ್ತರ ಅಕ್ಷಾಂಶ ಮತ್ತು, ೭೪.೦೮ ಪೂರ್ವ ಹಾಗೂ ೭೬.೧೬ ಪೂರ್ವ ರೇಖಾಂಶಗಳ ನಡುವೆ ಇರುವ ೪೪,೮೭೦ ಚ.ಕಿ.ಮೀ.ಗಳ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. **ವಿನ್ಯಾಸ ಮತ್ತು ಅನುಷ್ಠಾನ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ:** ಡಬ್ಲ್ಯುಜಿಡಿಪಿಯ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವಾಗಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲ, ಜಿಲ್ಲಾ ಪಂಚಾಯತಿಗಳ ಮೂಲಕ, ೧೧ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ೪೦ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳಲ್ಲ ಡಬ್ಲ್ಯುಜಿಡಿಪಿಯನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಜಿಲ್ಲಾ ಮಟ್ಟದಲ್ಲ, ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹಾಗೂ ಆಡಳಿತದ ಉಸ್ತುವಾರಿಯನ್ನು ಜಿಲ್ಲಾ ಪಂಚಾಯತಿಗಳು ವಹಿಸಿವೆ. ವಿಭಾಗೀಯ ಇಲಾಖೆಗಳಾದ ಅರಣ್ಯ, ಪಶುಸಂಗೋಪನೆ, ಮೀನುಗಾರಿಕೆ ಹಾಗೂ ಕೃಷಿ, ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಜಿಲ್ಲಾ ಪಂಚಾಯತಿಗಳ ಅಡಿಯಲ್ಲ ಬರುತ್ತವೆ. ಜಲಾನಯನದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ತಯಾರಿಸಲಾದ ಸಂಚಿತಕ್ರಿಯಾ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಜಿಲ್ಲಾ ಪಂಚಾಯತಿಗಳು ಮಂಜೂರು ಮಾಡುತ್ತದೆ. ತಾಲ್ಲೂಕು ಮಟ್ಟದಲ್ಲ, ಡಬ್ಲ್ಯುಜಿಡಿಪಿಯ ಅನುಷ್ಠಾನದ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ಹಾಗೂ ಉಸ್ತುವಾರಿಯನ್ನು ತಾಲ್ಲೂಕು ಪಂಚಾಯತಿ ಸಮಿತಿಯು ಕೈಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಸಮುದಾಯ ಸಹಭಾಗಿತ್ವ: ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಯೋಜನೆಯ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸಲು, ಸಮುದಾಯ ಸಹಭಾಗಿತ್ವದ

ತತ್ವವನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಜಲಾನಯನ ನಿರ್ವಹಣಾ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವು ಹೆಚ್ಚು ಕ್ರಿಯಾಶೀಲವಾಗಿದ್ದು, ಸಮುದಾಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಸುತ್ತಲಿರುವ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಜನರು ಉದ್ದೇಶಿಸುವ ವೇದಿಕೆಯನ್ನು ಸುಸ್ಥಿರತೆಯನ್ನು ತನ್ಮೂಲಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ಯಶಸ್ಸು ಹಾಗೂ ಸುಸ್ಥಿರತೆಯನ್ನು ಖಾತರಿ ಪಡಿಸಿದೆ. ಸಮುದಾಯದ ಸಹಭಾಗಿತ್ವವು ಶಕ್ತಿಯ ಕೊಡುಗೆ, ಪ್ರಭಾವ ಹಂಚಿಕೆ ಹಾಗೂ ಮರುವಿತರಣೆಯತ್ತ ನಿರ್ದೇಶಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಇದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಮಣ್ಣು -ನೀರು- ತೇವಾಂಶದ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯು ಉಂಟಾಗಿ, ಗ್ರಾಮದ ಒಟ್ಟಾರೆ ಮೂಲಭೂತ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯತ್ತಲೂ ಗಮನ ಹರಿಯುವಂತೆ ಮಾಡಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕದ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳ ಪ್ರದೇಶವು ಶುದ್ಧರೂಪದಲ್ಲರುವ ಪ್ರದೇಶವಾಗಿದ್ದು, ಅದನ್ನು ರಾಜ್ಯದ ಶ್ವಾಸಕೋಶವೆಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಬಹುದು. ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಸರ ಸಮತೋಲನವನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುವುದು ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ತರವಾದ ಕಾರ್ಯವಾಗಿದೆ. ಇದರ ಜೊತೆಜೊತೆಗೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಜನರಿಗೆ ಅಗತ್ಯಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಜೀವನೋಪಾಯಗಳು ಇರಬೇಕು. ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಸರದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲ ಹಸ್ತಕ್ಷೇಪ ಮಾಡದೇ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಹಾಗೂ ಒದಗಣಿಯ ನಡವಣ ಸಮತೋಲನವನ್ನು ಡಬ್ಲ್ಯುಜಿಡಿಪಿ ನಿರ್ವಹಿಸಿದೆ.

ಕೇಂದ್ರ ಪುರಸ್ಕೃತ ಮತ್ತು ಕೇಂದ್ರ ವಲಯ ಯೋಜನೆಗಳು

ಅರಣ್ಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಂಡಳಿಯ ಮೂಲಕ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಅರಣ್ಯೀಕರಣ ಯೋಜನೆ: ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ಪರಿಸರ ಮತ್ತು ಅರಣ್ಯ ಮಂತ್ರಾಲಯವು ಒಂಬತ್ತನೇ ಪಂಚವಾರ್ಷಿಕ ಯೋಜನೆಯಲ್ಲ ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ವಿವಿಧ ಕೇಂದ್ರ ಪುರಸ್ಕೃತ ಅರಣ್ಯೀಕರಣ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಕ್ರೋಡೀಕರಿಸಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಅರಣ್ಯೀಕರಣ ಯೋಜನೆ ಎಂಬ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯಲ್ಲ ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸುತ್ತಿದೆ. ಈ ಯೋಜನೆಯು ಎರಡು ಹಂತಗಳಲ್ಲ ಅಂದರೆ ವಿಭಾಗ/ಜಿಲ್ಲಾ ಮಟ್ಟದಲ್ಲ ಅರಣ್ಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಂಡಳಿ ಮತ್ತು ಗ್ರಾಮ ಮಟ್ಟದಲ್ಲ ಜಂಟಿ ಅರಣ್ಯ ನಿರ್ವಹಣ ಸಮಿತಿಯ ಮೂಲಕ ಅನುಷ್ಠಾನವಾಗುತ್ತದೆ. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲ ೨೦೦೨ರಿಂದ ಈ ಯೋಜನೆ ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ಬಂದಿದೆ.

ಇದರ ಮೂಲೋದ್ದೇಶವೆಂದರೆ ಅರಣ್ಯ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳನ್ನು ಸುಸ್ಥಿರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮತ್ತು ನಿರ್ವಹಣೆ ಮೂಲಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸುವುದು, ಅರಣ್ಯ ಮತ್ತು ವೃಕ್ಷ ಕವಚವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದು, ಕ್ಷೀಣಿತ ಅರಣ್ಯ ಮತ್ತು ಇತರ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲ ಗ್ರಾಮ ಅರಣ್ಯ ಸಮಿತಿಗಳ ಸಹಭಾಗಿತ್ವದೊಡನೆ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಿ ಜನರ ಜೀವನಮಟ್ಟವನ್ನು ಸುಧಾರಿಸುವುದು. ಇಲಾಖೆಯು ಮಾರ್ಚ್ ೨೦೧೫ರ ಅಂತ್ಯದ ವೇಳೆಗೆ ೧,೮೧೨.೦೬ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿ ಅನುದಾನವನ್ನು ರಾಜ್ಯದ ವಿವಿಧ ವಿಭಾಗಗಳ ಅನುಷ್ಠಾನಾಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿದೆ. ಈ ಮೊತ್ತದಲ್ಲ ೪೫೦ ಹೆಕ್ಟೇರ್‌ನಲ್ಲ ನೆಡುತೋಪು ನಿರ್ಮಾಣ, ೩,೨೪೦ ಹೆಕ್ಟೇರಿನಲ್ಲ ಒಂದನೇ ವರ್ಷದ ನೆಡುತೋಪು ನಿರ್ವಹಣೆ ಮತ್ತು ೬,೫೬೮ ಹೆಕ್ಟೇರ್‌ನಲ್ಲ ಎರಡನೇ ವರ್ಷದ ನೆಡುತೋಪು ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ಮತ್ತು ೨,೮೫೦ ಹೆಕ್ಟೇರ್ ಮುಂಗಡ ಕಾಮಗಾರಿಗಳನ್ನು ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ ೧.೨೯: ಅರಣ್ಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಂಡಳಿಯ ಮೂಲಕ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಅರಣ್ಯೀಕರಣ ಯೋಜನೆಯ ಭೌತಿಕ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಪ್ರಗತಿ

ವರ್ಷ	ನೆಡುತೋಪು ನಿರ್ಮಾಣ ಹೆಕ್ಟೇರುಗಳಲ್ಲಿ	ಆರ್ಥಿಕ ಸಾಧನೆ (ಕೋಟಿ ರೂ.)
೨೦೧೦-೧೧	೨,೩೯೩	೧೩.೯೫
೨೦೧೧-೧೨	೯,೫೯೮	೧೨.೩೬
೨೦೧೨-೧೩	೯,೫೯೮	೯.೬೮
೨೦೧೩-೧೪	೩,೨೪೦	೯.೨೫
೨೦೧೪-೧೫	೪೫೦	೧೮.೧೨
೨೦೧೫-೧೬	೨,೮೫೦	-

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಬದಿರು ಸಂಸ್ಥೆ (ಮಿಷನ್): ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ಕೃಷಿ ಮತ್ತು ಸಹಕಾರಿ ಮಂತ್ರಾಲಯವು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಬದಿರು ಮಿಷನ್ ಎಂಬ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ೨೦೦೭-೦೮ರ ಸಾಲಿನಿಂದ ಶೇ. ೧೦೦ರ ಅನುಪಾತದಲ್ಲಿ ಅನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ. ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅರಣ್ಯಾಭಿವೃದ್ಧಿ ಸಂಸ್ಥೆ ಹಾಗೂ ಜಂಟಿ ಅರಣ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆ ಸಮಿತಿ ಮೂಲಕ ಹಾಗೂ ಅರಣ್ಯೀಕರಣ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಬದಿರು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಮೂಲಕ ಬದಿರನ್ನು ಬೆಳೆಸುವುದು ಈ ಯೋಜನೆಯ ಪ್ರಮುಖ ಉದ್ದೇಶ.

ಕೋಷ್ಟಕ ೧.೩೦: ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಬದಿರು ಸಂಸ್ಥೆ ಯೋಜನೆಯಡಿ ಆರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ಭೌತಿಕ ಪ್ರಗತಿ (೨೦೧೫ರ ಡಿಸೆಂಬರ್ ಅಂತ್ಯಕ್ಕೆ)

ವರ್ಷ	ನೆಡುತೋಪು ನಿರ್ಮಾಣ (ಹೆಕ್ಟೇರುಗಳಲ್ಲಿ)	ಆರ್ಥಿಕ ಸಾಧನೆ (ಕೋಟಿ ರೂ.)
೨೦೧೦-೧೧	೮೫೩	೪.೧೦
೨೦೧೧-೧೨	೨,೧೩೨	೪.೧೯
೨೦೧೨-೧೩	೧,೯೭೨	೪.೯೩
೨೦೧೩-೧೪	೩,೪೦೫	೯.೩೪
೨೦೧೪-೧೫	೫೦೦	೨.೫೪೭
೨೦೧೫-೧೬	೧,೮೫೦	೧.೨೧೩

ಕೋಷ್ಟಕ ೧.೩೧: ಕರ್ನಾಟಕದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನಗಳು, ವನ್ಯಧಾಮ ಮತ್ತು ಪಕ್ಷಿಧಾಮ

ಕ್ರ.ಸಂ.	ವೃತ್ತ	ವಿಭಾಗ	ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ/ವನ್ಯಧಾಮ	ಪ್ರದೇಶ ಚ.ಕಿ.ಮೀ.ಗಳಲ್ಲಿ
೧	ಮು.ಅ.ಸಂ. ಬೆಂಗಳೂರು ವೃತ್ತ, ಬೆಂಗಳೂರು	೧.ಉ.ಅ.ಸಂ. ಬನ್ನೇರುಘಟ್ಟ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ ೨. ಉ.ಅ.ಸಂ. ರಾಮನಗರ ವಿಭಾಗ	೧. ಬನ್ನೇರುಘಟ್ಟ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ ೨. ರಾಮದೇವರ ಬೆಟ್ಟ ರಣಹದ್ದುಧಾಮ	೨೬೦.೫೧ ೩.೪೬
೨	ಮು.ಅ.ಸಂ.ಮೈಸೂರು ವೃತ್ತ, ಮೈಸೂರು	೩.ಉ.ಅ.ಸಂ. ವನ್ಯಜೀವಿ ವಿಭಾಗ, ಮೈಸೂರು	೩. ಆದಿಚುಂಚನಗಿರಿ ನವಿಲುಧಾಮ ೪. ರಂಗನತಿಟ್ಟು ಪಕ್ಷಿಧಾಮ ೫. ಅರಣ್ಯತಿಟ್ಟು ವನ್ಯಧಾಮ ೬.ಮೇಲುಕೋಟೆ ವನ್ಯಧಾಮ	೦.೮೪ ೦.೬೭ ೧೩.೫೦ ೪೯.೮೨

ಕಾಂಡ್ಲ ವನ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ನಿರ್ವಹಣೆ: ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಮುದ್ರ ತೀರ ಮತ್ತು ಕರಾವಳಿ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಮಣ್ಣು ಸವಕಳಿ ನಿಯಂತ್ರಿಸಿ ಸಮುದ್ರದ ಕೊರೆತವನ್ನು ತಡೆಯುವುದು ಈ ಯೋಜನೆಯ ಪ್ರಮುಖ ಉದ್ದೇಶ. ಈ ಯೋಜನೆಯಡಿ ಕರಾವಳಿ ವಿಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಂಡ್ಲವನ ನೆಡುತೋಪು ಬೆಳೆಸುವುದು, ನಿರ್ವಹಣೆ, ಹಳೆಯ ನೆಡುತೋಪುಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆ ಮತ್ತು ಕಾಮಗಾರಿ ಜೊತೆಗೆ ಸ್ಥಳೀಯ ಜನರಲ್ಲಿ ಜಾಗೃತಿ ಉಂಟುಮಾಡುವ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಹೊನ್ನಾವರ, ಕುಂದಾಪುರ, ಮಂಗಳೂರು ಮತ್ತು ಕಾರವಾರ ಅರಣ್ಯ ವಿಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರ ೨೦೧೪-೧೫ರಲ್ಲಿ ಈ ಯೋಜನೆಗೆ ೧೫೦ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿ ಅನುದಾನವನ್ನು ನೀಡಿತು. ೨೦೧೫-೧೬ನೇ ಸಾಲಿಗೆ ಕಾಂಡ್ಲವನ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ನಿರ್ವಹಣೆಗಾಗಿ ೨೪೯.೪೩ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿ ಯೋಜನಾ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯನ್ನು ಕೇಂದ್ರಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದೆ.

ಕೇಂದ್ರ ಪುರಸ್ಕೃತ ಸಮಗ್ರ ಅರಣ್ಯ ರಕ್ಷಣೆ (ಇಂಟಿಗ್ರಿಟಿ ಕೇಷನ್ ಆಫ್ ಮ್ಯಾನೇಜ್‌ಮೆಂಟ್): ಈ ಯೋಜನೆಗೆ ೨೦೧೪-೧೫ನೇ ಸಾಲಿಗೆ ೩೭೭.೬೦ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿ ಅನುದಾನ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗಿತ್ತು. ೨೦೧೫ರ ಮಾರ್ಚ್ ಅಂತ್ಯದವರೆಗೆ ೩೬೦.೪೨ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿ ವೆಚ್ಚಮಾಡಿದೆ. ರಾಜ್ಯದ ಎಲ್ಲ ೧೩ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ವೃತ್ತಗಳ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಂಕಿಯಿಂದ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ೭,೫೧೫ ಕಿಲೋ ಮೀಟರ್ ಬೆಂಕಿ ರೇಪಿಂಗ್ ನಿರ್ವಹಣೆ, ೬೪ ಬೆಂಕಿ ರಕ್ಷಣಾ ಕ್ಯಾಂಪ್, ೫೬೪ ಕಾಂಕ್ರೀಟ್ ಕಂಬಗಳ ಸರಬರಾಜು ಮತ್ತು ಅಳವಡಿಸುವುದು, ಮುಂಚೂಣಿ ಸಿಬ್ಬಂದಿ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಆರು ವಸತಿ ನಿರ್ಮಾಣದ ಕಾಮಗಾರಿಗಳನ್ನು ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ೨೦೧೫-೧೬ನೇ ಸಾಲಿಗೆ ೫೭೦.೪೮ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿ ಅನುದಾನದ ಗುರಿಹೊಂದಿದೆ. ಡಿಸೆಂಬರ್ ಅಂತ್ಯಕ್ಕೆ ೧೨೨.೫೦ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಮೇಲಿನ ಕಾಮಗಾರಿಗಳಿಗೆ ವೆಚ್ಚಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

೩	ಮು.ಅ.ಸಂ. ಚಾಮರಾಜನಗರ ವೃತ್ತ, ಚಾಮರಾಜನಗರ	೪. ನಿರ್ದೇಶಕರು, ಬಿ.ಆರ್.ಓ. ಹುಲ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶ, ಚಾಮರಾಜನಗರ ೫.ಉ.ಅ.ಸಂ. ಕಾವೇರಿ ವನ್ಯಜೀವಿ ವಿಭಾಗ, ಕನಕಪುರ ೬.ಉ.ಅ.ಸಂ.ಕೊಳ್ಳೇಗಾಲ ವಿಭಾಗ	೭. ಬಿ.ಆರ್.ಓ. ವನ್ಯಧಾಮ ೮. ಕಾವೇರಿ ವನ್ಯಧಾಮ ೯. ಮಲೈಮಹದೇಶ್ವರ ವನ್ಯಧಾಮ	೫೩೬.೫೨ ೧,೦೨೭.೫೩ ೯೦೬.೧೮೭
೪	ಮು.ಅ.ಸಂ.ಕೊಡಗು ವೃತ್ತ, ಮಡಿಕೇರಿ	೭.ಉ.ಅ.ಸಂ.ವನ್ಯಜೀವಿ ವಿಭಾಗ, ಮಡಿಕೇರಿ	೧೦. ಪುಷ್ಪಗಿರಿವನ್ಯಧಾಮ ೧೧.ತಲಕಾವೇರಿ ವನ್ಯಧಾಮ ೧೨.ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ ವನ್ಯಧಾಮ	೧೦೨.೯೨ ೧೦೫.೫೯ ೧೮೧.೨೯
೫	ಮು.ಅ.ಸಂ.ಮಂಗಳೂರು ವೃತ್ತ, ಮಂಗಳೂರು.	೮.ಉ.ಅ.ಸಂ.ಕುದುರೆಮುಖ ವನ್ಯಜೀವಿ ವಿಭಾಗ, ಕಾರ್ಕಳ	೧೩. ಕುದುರೆಮುಖ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ ೧೪. ಸೋಮೇಶ್ವರ ವನ್ಯಧಾಮ ೧೫. ಮೂಕಾಂಬಕ ವನ್ಯಧಾಮ	೬೦೦.೫೭ ೩೧೪.೨೫ ೩೭೦.೩೭
೬	ಮು.ಅ.ಸಂ.ಕೆನರಾ ವೃತ್ತ, ಶಿರಸಿ	೯.ನಿರ್ದೇಶಕರು, ಹುಲ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶ, ಅಣಶಿ- ದಾಂಡೇಲ	೧೬. ದಾಂಡೇಲ ವನ್ಯಧಾಮ ೧೭. ಅಣಶಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ (ಹುಲ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶ)	೮೮೬.೪೧ ೪೧೭.೩೪
೭	ಮು.ಅ.ಸಂ.ಶಿವಮೊಗ್ಗ ವೃತ್ತ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ.	೧೦.ಉ.ಅ.ಸಂ. ವನ್ಯಜೀವಿ ವಿಭಾಗ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ	೧೮. ಶೆಟ್ಟಹಳ್ಳಿ ವನ್ಯಧಾಮ ೧೯. ಶರಾವತಿ ವನ್ಯಧಾಮ ೨೦. ಗುಡವಿ ಪಕ್ಷಿಧಾಮ	೩೯೫.೬೦ ೪೩೧.೨೩ ೦.೭೩
೮	ಮು.ಅ.ಸಂ. ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು ವೃತ್ತ, ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು	೧೧.ನಿರ್ದೇಶಕರು, ಭದ್ರಾ ಹುಲ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶ, ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು	೨೧. ಭದ್ರಾ ವನ್ಯಧಾಮ	೫೦೦.೧೬
೯	ಮು.ಅ.ಸಂ.ಧಾರವಾಡ ವೃತ್ತ	೧೨. ಸ.ಅ.ಸಂ. ವನ್ಯಜೀವಿ ಉಪವಿಭಾಗ, ರಾಣಿಬೆನ್ನೂರು	೨೨. ರಾಣಿಬೆನ್ನೂರು ವನ್ಯಧಾಮ ಕೃಷ್ಣಮೃಗ ೨೩. ಅತ್ತಿವೇರಿ ಪಕ್ಷಿಧಾಮ	೧೧೯.೦೦ ೨.೨೩
೧೦	ಮು.ಅ.ಸಂ.ಬಳ್ಳಾರಿ ವೃತ್ತ	೧೩. ಸ.ಅ.ಸಂ. ವನ್ಯ ನೀವಿ ಉಪವಿಭಾಗ, ಕಮಲಾಪುರ ೧೪. ಉ.ಅ.ಸಂ. ದಾವಣಗೆರೆ (ಪ್ರಾ) ವಿಭಾಗ ೧೫. ಉ.ಅ.ಸಂ. ಬಳ್ಳಾರಿ (ಪ್ರಾ) ವಿಭಾಗ ೧೬. ಉ.ಅ.ಸಂ. ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ವಿಭಾಗ	೨೪. ದಾರೋಜಿ ಕರಡಿ ಧಾಮ ೨೫. ರಂಗಯ್ಯನದುರ್ಗಾ ಕೊಂಡುಕುರಿ ವನ್ಯಧಾಮ ೨೬. ಗುಡೇಕೋಟೆ ಕರಡಿಧಾಮ ೨೭.ಜೋಗಿಮಣ್ಣಿ ವನ್ಯಜೀವಿ ಧಾಮ	೮೨.೭೨ ೭೭.೨೩ ೩೮.೪೮ ೧೦೦.೪೮
೧೧	ಅ.ಪ್ರ.ಮು.ಅ.ಸಂ. ಹುಲಯೋಜನೆ, ಮೈಸೂರು	೧೭. ನಿರ್ದೇಶಕರು, ಹುಲ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶ, ಬಂಡೀಪುರ ೧೮.ನಿರ್ದೇಶಕರು, ನಾಗರಹೋಳೆ ಹುಲ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶ, ಹುಣಸೂರು	೨೮. ಬಂಡೀಪುರ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ (ಹುಲ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶ) ೨೯. ನುಗು ವನ್ಯಧಾಮ ೩೦. ನಾಗರಹೋಳೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ (ಹುಲ ಸಂರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶ)	೮೭೨.೨೪ ೩೦.೩೨ ೬೪೩.೩೯
೧೨	ಮು.ಅ.ಸಂ. ಬೆಳಗಾವಿ ವೃತ್ತ	೧೯. ಉ.ಅ.ಸಂ. ಬೆಳಗಾವಿ (ಪ್ರಾ) ವಿಭಾಗ ೨೦.ಉ.ಅ.ಸಂ. ಗೋಕಾಕ್ ವಿಭಾಗ ೨೧. ಉ.ಅ.ಸಂ. ಬಾಗಲಕೋಟೆ	೩೧. ಭೀಮಘಡ ವನ್ಯಧಾಮ ೩೨. ಘಟಪ್ರಭಾ ಪಕ್ಷಿಧಾಮ ೩೩. ಯಡಹಳ್ಳಿ ಚಿಂಕಾರ ವನ್ಯಜೀವಿ ಧಾಮ	೧೯೦.೪೨ ೨೯.೭೮ ೯೬.೩೬

೧೩	ಮು.ಅ.ಸಂ. ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ ವೃತ್ತ	೨೨. ಉ.ಅ.ಸಂ. ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ (ಪ್ರಾ) ವಿಭಾಗ	೩೪. ಚಿಂಚೋಳ ವನ್ಯಧಾಮ	೧೩೪.೮೮
			ಒಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶ	೯,೫೨೬.೦೩

ಕೋಷ್ಟಕ ೧.೩.೨: ಸಮುದಾಯಗಳು : ರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ಮೀಸಲು ಪ್ರದೇಶಗಳು(Conservation/Committee Reserves):

ಕ್ರ.ಸಂ	ಜಿಲ್ಲೆ	ಹೆಸರು	ವಿಸ್ತೀರ್ಣ (ಚ.ಕಿ.ಮೀ. ಗಳಲ್ಲಿ)
೧	ಹಾವೇರಿ	ಬಂಕಾಪುರ ನವಿಲು ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಕಾವಲು ಪ್ರದೇಶ	೦.೫೬೦
೨	ತುಮಕೂರು	ಮೈದನಹಳ್ಳಿ (ಜಯಮಂಗಳ) ಬಾತುಕೋಳಿಯ (Black Buck) ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಕಾವಲು ಪ್ರದೇಶ	೩.೨೩೦
೩	ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು	ಬಸೂರು ಅಮೃತ್ ಮಹಲ್ ಕಾವಲ್ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಕಾವಲು ಪ್ರದೇಶ	೭.೩೬೦
೪	ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ	ಹಾರಂಜಲ್(Hornbill) ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಕಾವಲು ಪ್ರದೇಶ	೫೨.೫೦೦
೫	ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ	ಅಫನಾಶಿನಿ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಕಾವಲು ಪ್ರದೇಶ	೨೯೯.೫೨೦
೬	ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ	ಬೇಡಿ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಕಾವಲು ಪ್ರದೇಶ	೫೭.೩೦೦
೭	ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ	ಶಾಲ್ಮಲ ಅಯಾಪ್ಯಾಸರ್ ಎಕೋ-ಸಿಸ್ಟಂ(Riparian Ecosystem) ಕನ್ಸರ್ವೇಷನ್	೪.೮೯೦
೮	ಬಳ್ಳಾರಿ	ತುಂಗಭದ್ರಾ ಉದ್ರಾ (Otter)ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಕಾವಲು ಪ್ರದೇಶ	೦.೨೦೦
೯	ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರ	ಪುಟ್ಟೇನಹಳ್ಳಿ ಕೆರೆ ಪಕ್ಷಿಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಕಾವಲು ಪ್ರದೇಶ	೦.೧೫೦
೧೦	ಗದಗ	ಮಾಗಡಿ ಕೆರೆ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಕಾವಲು ಪ್ರದೇಶ	೦.೫೪೦
೧೧	ಗದಗ	ಕಪ್ಪತ್ತಗುಡ್ಡ ಕಾವಲು ಪ್ರದೇಶ	೧೭೮.೭೨
೧೨	ಮಂಡ್ಯ	ಮೇಲಾಪುರ ಐ ಐಟರ್ ಬರ್ಡ್(Bee Eater) ಕಾವಲು ಪ್ರದೇಶ	೦.೦೩೧೮
೧೩	ಹಾಸನ	ತಿಮಲಾಪುರ ಕನ್ಸರ್ವೇಷನ್ ರಿಜರ್ವ್	೧೭.೩೮
೧೪	ಮಂಡ್ಯ	ಕೊಕ್ಕರೆ ಬೆಳ್ಳೂರು ಸಮುದಾಯ ಪ್ರದೇಶ	೩.೧೨೦
		ಒಟ್ಟು:	೭೪೫.೩೦೨
		ಒಟ್ಟು:	೧೦,೨೨೨.೧೮೯

ಪ್ರಮುಖ ಜೀವಿ ಪ್ರಭೇದಗಳನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸಲು ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ ಮತ್ತು ವನ್ಯಜೀವಿ ಧಾಮಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದೆ. ಕೆಳಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನಗಳ ಮತ್ತು ವನ್ಯಜೀವಿ ಧಾಮಗಳ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ವರ್ಷವನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಒಟ್ಟಾರೆ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ೬,೩೬೦ ಚದರ ಕಿಲೋ ಮೀಟರ್ ವಿಸ್ತೀರ್ಣದ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಂತೆ ಒಟ್ಟು ಐದು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನಗಳು ಮತ್ತು ೨೧ ವನ್ಯಜೀವಿ ಧಾಮಗಳಿವೆ. ಇವು ನಿತ್ಯಹರಿದ್ವರ್ಣ ಕಾಡಿನಿಂದ ತೊಡಗಿ ಕುರುಚಲು ಕಾಡುವರೆಗೆ ವ್ಯಾಪಿಸಿವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಅಪಾಯದಂಚಿನಲ್ಲಿರುವ ಸಸ್ಯ, ಪ್ರಾಣಿ, ಪಕ್ಷಿ

ಪ್ರಭೇದಗಳನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸಲು ರೂಪಿಸಿದ ಪರಿಸರದ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಕಾರ್ಯಪಾಲವನ್ನು ಇವು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತವೆ. ೧೯೮೯ರಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ದೊಡ್ಡ ಸ್ವನಿಗಲ ಗಣತಿಯಂತೆ ನಮ್ಮ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ೨೫೭ ಹುಲಗಳು, ೨೮೩ ಚಿರತೆ, ೪,೪೧೮ ಆನೆ, ೫,೪೭೩ ಕಾಡುಕೋಣಗಳಿದ್ದವು. ೧೯೯೭-೯೮ ರಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ವನ್ಯಜೀವಿಗಳ ಗಣತಿಯಂತೆ ಇದ್ದ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಹುಲ ೩೯೫, ಕಾಟ ೧,೩೬೦, ಆನೆ ೬,೧೮೫, ಚಿರತೆ ೮೧೭, ಕರಡಿ ೨,೩೨೪, ಕಾಡುಹಂದಿ ೧೫,೭೬೦, ಜಿಂಕೆ ೨೩,೮೫೦, ಕಾಡುಕೋಣ ೮,೪೮೪, ಸಾಂಬಾರ್ ಜಿಂಕೆ ೪,೯೯೮ ಮತ್ತು ನರಿ ೯೫೭.

ಕರ್ನಾಟಕದ ಅರಣ್ಯವು ಭಾರತದಲ್ಲೇನ ಶೇ. ೨೫ ಭಾಗ ಆನೆಗಳಿಗೆ, ಶೇ. ೧೦ ಭಾಗ ಹುಲಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯತಾಣವಾಗಿದೆ. ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳನ್ನು ಪರಿಶೋಧಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಆಗ ಹೊಸ ಸಸ್ಯವರ್ಗ, ಪ್ರಾಣಿವರ್ಗಗಳು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರುತ್ತವೆ. ಪಶ್ಚಿಮಘಟ್ಟದ ಎರಡು ಉಪಗುಚ್ಛಗಳು ಅಂದರೆ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲೇ ಇರುವ ತಲಕಾವೇರಿ ಮತ್ತು ಕುದುರೆಮುಖ ಇವು ಯುನೆಸ್ಕೋ ಯೋಜಿಸಿರುವ ವಿಶ್ವ ಪರಂಪರಾ ತಾಣಗಳ ಪಟ್ಟಿಗೆ ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾಗಿ ಸೇರ್ಪಡೆಯಾಗಿದೆ. ಈ ಉಪಗುಚ್ಛಗಳ ಹೊರತಾದ ಬಂಡೀಪುರ ಮತ್ತು ನಾಗರಹೋಳೆ ಉದ್ಯಾನವನಗಳು ಯುನೆಸ್ಕೋ ಗುರುತಿಸಿದಂತೆ ೧೯೮೬ರಲ್ಲಿ ನೀಲಗಿರಿ ಜೀವಿಗೋಳ ಮೀಸಲು ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲೇ ಸೇರ್ಪಡೆಯಾಗಿವೆ. ಆಕರ್ಷಕ ಪಕ್ಷಿ ನೀಲಕಂಠ (ಭಾರತದ ರೋಲರ್) ಮತ್ತು ಆನೆಯನ್ನು ರಾಜ್ಯದ ಹಕ್ಕಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣಿ ಎಂತಲೂ, ಶ್ರೀಗಂಧ ಮತ್ತು ಕಮಲವನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ರಾಜ್ಯವೃಕ್ಷ ಮತ್ತು ಪುಷ್ಪವೆಂತಲೂ ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಅಣಶಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ: ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿರುವ ಈ ಉದ್ಯಾನವನ ಗೋವಾ ಗಡಿ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಂತಿದೆ. ೩೪೦ ಚದರ ಕಿಲೋ ಮೀಟರ್ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವಿರುವ ಈ ಉದ್ಯಾನವನ ದಾಂಡೇಲ ವನ್ಯಜೀವಿ ಧಾಮದ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿದೆ. ಗೋವಾ ಮತ್ತು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಉಳಿದ ಆರು ಸಂರಕ್ಷಿತ ತಾಣಗಳು ಸೇರಿದಂತೆ ಒಟ್ಟು ೨,೨೦೦ ಚದರ ಕಿ.ಮೀ.ವಿಸ್ತೀರ್ಣವಿದೆ. ಈ ಉದ್ಯಾನವನದಲ್ಲ ಕೃಷ್ಣವರ್ಣದ ಚಿರತೆಗಳಿವೆ. ಇಲ್ಲಿರುವ ಇತರ ಮೃಗಗಳೆಂದರೆ ಹುಲ ಮತ್ತು ಆನೆ. ೧೯೫೬ರ ಮೇ ೧೦ ರಂದು ಈ ಅರಣ್ಯವನ್ನು ದಾಂಡೇಲ ವನ್ಯಜೀವಿ ಧಾಮವೆಂದು ಘೋಷಿಸಲಾಯಿತು. ಇದರ ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಅದನ್ನು ಅಣಶಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರ ಪ್ರಸ್ತಾವವನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟಿತು. ೧೯೮೭ರ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ೨ರಂದು ಈ ಪ್ರಸ್ತಾವವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿ ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ಮೂಲ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯ ೨೫೦ ಚದರ ಕಿಲೋ ಮೀಟರ್ ವಿಸ್ತೀರ್ಣದ ಜಾಗವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಗುರುತಿಸಲಾಯಿತು. ೨೦೦೨ರಲ್ಲಿ ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಪ್ರಕಟಣೆ ಹೊರಬಿದ್ದಾಗ ಇದಕ್ಕೆ ಇನ್ನೂ ೯೦ ಚದರ ಕಿಲೋ ಮೀಟರ್ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಸೇರಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ೨೦೦೭ರಲ್ಲಿ ಅಣಶಿ ಮತ್ತು ದಾಂಡೇಲ ಉದ್ಯಾನವನಗಳಿಗೆ ಹುಲಯೋಜನೆ ಸ್ಥಾನಮಾನ ನೀಡಲಾಯಿತು. ಪಶ್ಚಿಮಘಟ್ಟಗಳ ಶ್ರೇಣಿಯಲ್ಲಿರುವ ಅಂತಿ ಸಾಗರಮಟ್ಟದಿಂದ ೨೦೦ರಿಂದ ೯೨೫ ಮೀಟರ್ ಎತ್ತರದಷ್ಟು ವ್ಯತ್ಯಯ ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಉದ್ಯಾನವನ ನೆಲೆಯಾಗಿರುವುದು ಪಶ್ಚಿಮಘಟ್ಟಗಳ ಎತ್ತರದ ಮಾಂಟೇನ್ ಮಳೆಕಾಡಿನ ಹಾಗೂ ಪಶ್ಚಿಮಘಟ್ಟಗಳ ತೇವಾಂಶಭರಿತ ಉದುರೆಲೆ ಕಾಡಿನ ಜೀವಿ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ವಲಯದಲ್ಲಿದೆ. ಈ ಎರಡನ್ನೂ ವಿಶ್ವ ವನ್ಯಜೀವಿ ನಿಧಿ ಕೇಂದ್ರ, ಅಪಾಯದ ಅಂಚಿನಲ್ಲೆ ಎಂದು ಗುರುತಿಸಿದೆ. ಅಂತಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ ಮತ್ತು ನೆರೆಯ ದಾಂಡೇಲ ವನ್ಯಜೀವಿ ಧಾಮ ಸೇರಿಯೇ ಕರ್ನಾಟಕದ ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆ, ದಾಂಡೇಲ ವನ್ಯಜೀವಿ ವಿಭಾಗವೆಂದು ಗುರುತಿಸಿದೆ. ಅರಣ್ಯ ಉಪ ಸಂರಕ್ಷಣಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಇದರ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಈ ಭಾಗದ ಅರಣ್ಯವು ಸಸ್ಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣಿವರ್ಗದಿಂದ ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಪ್ರಮುಖ ವೃಕ್ಷ ಮತ್ತು ಮರಗಳೆಂದರೆ ಬಿದಿರು, ಬೌಲೇನಿಯ (ಕಂಚುವಾಳ, ಬಸವನಪಾದ ಇತ್ಯಾದಿ ವೃಕ್ಷಗಳು), ನೀಲಗಿರಿ, ಲಾಂಟಾನ, ಸಿಲ್ವರ್ ಓಕ್, ತೇಗ ಮತ್ತು ಕೈಲಿಯಾ ಕೈಲೋಕಾರ್ಪ (ಜಂಬೆ).

ಪ್ರಾಣಿಗಳು: ಬ್ಯಾನೆಟ್‌ಕಪಿಯ ಒಂದು ಬಗೆ, ಜಿಂಕೆ, (ಬೊಗಟುವ ಜಿಂಕೆ, ಚುಟ್ಟು ಜಿಂಕೆ (ಮೌಸ್ ಡೀರ್) ಹಾಗೂ ಚುಕ್ಕೆ ಜಿಂಕೆ), ಇಂಡಿಯನ್ ಕಾಡುಕೋಣ, ಮಲಬಾರ್ ಪುನುಗುಬೆಕ್ಕು, ಮಲಬಾರ್ ದೊಡ್ಡ ಅಳಲು, ಪಂಗೋಲನ್ ಹಾಗೂ ಕರಡಿ. ಇವು ಈ ಉದ್ಯಾನವನದಲ್ಲ ಸಹಜ ಪರಿಸರದಲ್ಲ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಕೃಷ್ಣವರ್ಣದ ಚಿರತೆ, ಆನೆ ಮತ್ತು ಹುಲಗಳು ಇಲ್ಲಿನ ಅಪರೂಪದ ಪ್ರಭೇದಗಳು. ಈ ಉದ್ಯಾನವನದಲ್ಲರುವ ಸರೀಸೃಪಗಳೆಂದರೆ ಕಾಳಂಗಸರ್ಪ, ನೀರುಹಾವು, ಹೆಬ್ಬಾವು, ಕೇರೆಹಾವು, ಮಂಡಲದ ಹಾವು. ಸುಮಾರು ೨೦೦ ಪಕ್ಷಿ ಪ್ರಭೇದಗಳನ್ನು ಈ ಉದ್ಯಾನವನದಲ್ಲ ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅವೆಂದರೆ ಸಿಪಾಯಿ ಕೊಕ್ಕರೆ, ಬಾದು ಅಂಬರ ಕೀಜುಗ, ಕರಿಚೊಟ್ಟು ಪಿಕ್ಕಾರ, ನವರಂಗ, ಗರುಡ, ಕರಿನೀಲಕಂಠ, ತುರಾಯಿ ಪನ್ನಗಾರಿ, ದೊಡ್ಡ ಮಂಗಟ್ಟಿ ಹಕ್ಕಿ, ಹೊಂಬೆನ್ನಿನ ಮರಕುಟುಕ, ದಾಸ ಮಂಗಟ್ಟಿ ಹಕ್ಕಿ, ಶ್ರೀಲಂಕಾ ಮಂಡೂಕ ಮುಖ, ಹಸಿರು ಪಾರಿವಾಳ, ಬಾದು ಕಾಡುಕೋಳ, ತುರುಜನ ಪಾರಿವಾಳ, ಜೇನು ಗಿಡುಗ, ರಾಜರಣಹದ್ದು, ಬಾದುತಲೆ ಮೀನುಗಿಡುಗ, ಮೀನುಗೂಬೆ, ಕಂದುಗೂಬೆ, ಕಾಕರಣೆಹಕ್ಕಿ, ನೀಲಗಿರಿ ನೋಣಹಿಡುಕ, ಸಣ್ಣಬಾಳೆಗುಟ್ಟು, ಹೂಕುಟುಕ.

ಬಂಡೀಪುರ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ: ಭಾರತದ ಅರಣ್ಯ ಧಾಮಗಳ ಪೈಕಿ ಬಂಡೀಪುರ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನವೂ ಒಂದು. ಇದು ಹುಲ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಯೋಜನೆಯ ಪ್ರಮುಖ ತಾಣ. ದಕ್ಷಿಣ ಕರ್ನಾಟಕದ ಚಾಮರಾಜನಗರ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿದೆ. ನೆರೆಯ ತಮಿಳುನಾಡಿನ ಮುದುಮಲೈ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ, ಕೇರಳದ ವೈನಾಡು ವನ್ಯಜೀವಿ ಧಾಮ, ವಾಯವ್ಯದ ನಾಗರಹೋಳೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನಗಳೊಡನೆ ಇದು ನಿರಂತರತೆ ಹೊಂದಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ೭೦ ಹುಲ, ೩,೦೦೦ ಏಷ್ಯ ಆನೆಗಳಿಗೆ (೧೯೯೭ರ ಗಣತಿಯಂತೆ) ಆಶ್ರಯ ನೀಡಿದೆ. ಇವುಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಚಿರತೆ, ಕೆನ್ನಾಯಿ, ಕಾಟ ಹಾಗೂ ಕರಡಿಗಳೂ ಇವೆ. ಬಂಡೀಪುರ ಉದ್ಯಾನವನವು ನೀಲಗಿರಿ ಜೀವಿಗೋಳ ಮೀಸಲು ತಾಣದ ಒಂದು ಭಾಗ. ಪಶ್ಚಿಮಘಟ್ಟಗಳು, ನೀಲಗಿರಿ ಉಪಗುಚ್ಛ (೭೦೦೦ + ಚ.ಕಿ.ಮೀ), ಬಂಡೀಪುರದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿ ವಿಶ್ವ ಪರಂಪರಾ ತಾಣವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಯುನೆಸ್ಕೋ ಯೋಜಿಸುತ್ತಿದೆ. ೧೯೩೧ರಲ್ಲಿ ಬಂಡೀಪುರ ಮೀಸಲು ಅರಣ್ಯದಲ್ಲ ೯೦ ಚ.ಕಿ.ಮೀ. ಧಾಮವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಲಾಯಿತು. ವನ್ಯಜೀವಿಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗೆ ಇದು ತುಂಬ ಕಡಿಮೆ ಪ್ರದೇಶವೆಂದು ಕಂಡುಬಂದಮೇಲೆ ಇನ್ನೂ ೮೦೦ ಚ.ಕಿ.ಮೀ. ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಅದನ್ನು ವೇಣುಗೋಪಾಲ ವನ್ಯಜೀವಿ ಉದ್ಯಾನವನವೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಇದೇ ಬಂಡೀಪುರ ವನ್ಯಜೀವಿ ಉದ್ಯಾನವನದಿಂದ ೮೮೦ ಚ.ಕಿ.ಮೀ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ೧೯೭೩ರಲ್ಲಿ ಬಂಡೀಪುರ ಹುಲ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗೆ ಅದನ್ನು ಮೀಸಲಾಗಿರಿಸಲಾಯಿತು. ಇದನ್ನು ೧೯೭೩ರಲ್ಲಿ ಹುಲ ಯೋಜನೆಯಡಿ ತಂದಮೇಲೆ ಹುಲಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ನಿರಂತರ ಹೆಚ್ಚಳ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಇದು ಶ್ರೀಗಂಧದ ಮರಗಳಿಗೆ ಹಾಗೂ ಅಪರೂಪದ ಸಸ್ಯ ಪ್ರಭೇದಗಳಿಗೆ ಹೆಸರುವಾಸಿ. ಬಂಡೀಪುರ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ ೭೮೦ ರಿಂದ ೧೪೫೪ ಮೀಟರ್ ಎತ್ತರದಲ್ಲಿದೆ. ಪಶ್ಚಿಮಘಟ್ಟಗಳ ಬುಡದಲ್ಲ ಕಪಿಲಾ ನದಿಯ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಇದು ನೆಲೆಯಾಗಿದೆ. ಈ ಮೀಸಲು ಅರಣ್ಯದ ಮೂಲಕ ಕಪಿಲಾ, ನಾಗೂರ್ ಮತ್ತು ಮೋಯಾರ್ ನದಿಗಳು ಹರಿಯುತ್ತವೆ. ಹವಾಗುಣವು ಚಳಿಗಾಲದಲ್ಲ ಉಷ್ಣತೆ ೧೦ ಡಿಗ್ರಿ

ಸಂ. ಮತ್ತು ಬೇಸಗೆಯಲ್ಲಿ ಗರಿಷ್ಠ ೨೮ ಡಿಗ್ರಿ ಸಂ. ಇರುತ್ತದೆ. ಮಾನ್ಸೂನ್ ಅವಧಿ ಜೂನ್ ತಿಂಗಳಿನಿಂದ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್‌ವರೆಗೆ. ವರ್ಷವಿಡೀ ಈ ಉದ್ಯಾನವನ ತೆರೆದಿದ್ದರೂ ಭೇಟಿ ಕೊಡಲು ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಕಾಲವೆಂದರೆ ಮಾನ್ಸೂನ್ ಅವಧಿ. ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ವನ್ಯಜೀವಿಗಳ ಚಲನವಲನ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅರಣ್ಯವು ಹಸಿರಿನಿಂದ ನಳನಳಿಸುತ್ತದೆ. ರಸ್ತೆ ಕಡೆಯಿಂದ ನೋಡಿದಾಗ ಹಸಿರು ತೆಳುವಾಗಿದೆ ಎನ್ನಿಸಿದರೂ ಒಳಹೊಕ್ಕಂತೆ ಸಾಂದ್ರವಾಗುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಮುಖ ಸಸ್ಯವರ್ಗ: ಸಾಗುವಾನಿ, ತೇಗ, ಬೇಟೆ, ಹೊನ್ನೆ, ಎತ್ತಿಗ, ದಡಸಾಲ, ನೆಲ್ಲ, ನಂದಿ, ಮತ್ತಿ, ದಿಂಡಿಗ, ಆಲೆ, ಸಗದೆ, ಮುಪ್ಪಾಗ, ಕಕ್ಕೆ, ಕಿರುಬಿದಿರು, ಬಿದಿರು, ಉರುಗಲು, ಕಗ್ಗಲ, ಜಾಲಗಿರಿ ಮತ್ತು ಕಾರೆ.

ಪ್ರಮುಖ ಪ್ರಾಣಿವರ್ಗ: ಹುಲ, ಚಿರತೆ, ಆನೆ, ಕಾಡೆಮ್ಮೆ, ಕಾಡುಕೋಣ, ಸಾಂಬಾರ್, ಜಿಂಕೆ, ಕರಡಿ, ಚಿಟ್ಟು ಜಿಂಕೆ, ಕೆನ್ನಾಯಿ, ಕಾಡುಹಂದಿ, ಬೊಗಳುವ ಜಿಂಕೆ, ನಾಲ್ಕುಕೊಂಬಿನ ಜಿಂಕೆ, ಕಿರುಬ. **ಅಪಾಯದಂಚಿನಲ್ಲಿರುವ ಜೀವಿಗಳು:** ಹುಲ, ನಾಲ್ಕು ಕೊಂಬಿನ ಜಿಂಕೆ, ಕಾಡೆಮ್ಮೆ, ಕಾಡಕೋಣ, ಆನೆ, ಚಿರತೆ, ಕರಡಿ, ಮೊಸಳೆ, ಚಿಟ್ಟುಜಿಂಕೆ, ಹೆಬ್ಬಾವು, ಕಡಲಡೇಗೆ, **ಪಕ್ಷಿಗಳು:** ಬೂದುಕಾಡುಕೋಳಿ, ಡೇಗೆ, ತುರುಬಿನ ಪಾರಿವಾಳ, ಜೇನುಗಿಡುಗ, ರಾಜರಣಹದ್ದು, ಮೀನುಗೂಬೆ, ಕಾಕರಣೆ ಹಕ್ಕಿ, ನೀಲಗಿರಿ ನೋಣ ಹಿಡುಕ, ಮಂಗಟ್ಟಿ ಹಕ್ಕಿ, ಕಂದು ಗಿಡುಗಗೂಬೆ, ಸಣ್ಣ ಬಾಳೆಗುಟ್ಟು, ಚಿಕ್ಕ ಹೂಕುಟುಕ **ಸರೀಸೃಪ:** ಕಾಳಂಗಸರ್ಪ, ನಾಗರಹಾವು, ಹೆಬ್ಬಾವು, ಮಂಡಲದ ಹಾವು, ಕೇರೆಹಾನು, ನೀರುಹಾವು, ಜೌಗುಮೊಸಳೆ, ಹಲ್ಲ, ಊಸರವಳ್ಳಿ, ಉಡ, ಕಪ್ಪೆ, ಮರಗಪ್ಪೆ, ನೆಲಗಪ್ಪೆ ಮತ್ತು ಆಮೆ.

ಬನ್ನೇರುಘಟ್ಟ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ: ಬೆಂಗಳೂರಿನಿಂದ ಈ ಉದ್ಯಾನವನ ೨೨ ಕಿ.ಮೀ. ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕಿದೆ. ಈ ಉದ್ಯಾನವನ್ನು ತಲಪಲು ಬೆಂಗಳೂರಿನಿಂದ ಸುಮಾರು ಅರ್ಧ ಗಂಟೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಇದೊಂದು ಗುಡ್ಡಗಾಡು. ಆದರೆ ನೈಸರ್ಗಿಕವಾಗಿ ಜೀವಿಸಂಪನ್ಮೂಲ ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿರುವ ತಾಣಗಳಲ್ಲೊಂದು. ೨೫,೦೦೦ ಎಕರೆ (೧೦೪.೨೭ ಚ.ಕಿ.ಮೀ.) ವಿಸ್ತೀರ್ಣವಿರುವ ಈ ಉದ್ಯಾನವನ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಆಕರ್ಷಕ ಪ್ರವಾಸಿ ತಾಣವಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡಿದೆ. ಬನ್ನೇರುಘಟ್ಟ ಹುಲ ಮತ್ತು ಸಿಂಹ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ತಾಣವು ಭಾರತದ ಹುಲ, ಬಿಳುಪು, ಸಿಂಹ ಹಾಗೂ ಇತರ ಸ್ತನಿಗಳ ಆಶ್ರಯ ತಾಣವಾಗಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರದ ಪ್ರವಾಸೋದ್ಯಮ ಇಲಾಖೆಯು ಏರ್ಪಡಿಸುವ ಹುಲ ಸಫಾರಿ ಮತ್ತು ಸಿಂಹ ಸಫಾರಿ, ಗ್ರಾಂಡ್ ಸಫಾರಿಗಳು (ಸನ್ಯಾಹಾರಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳೂ ಸೇರಿದಂತೆ) ಈ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ತಾಣವನ್ನು ನಿಭಾಯಿಸಲು ಆರ್ಥಿಕ ನೆರವು ನೀಡುತ್ತವೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಹುಲ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ತಾಣವನ್ನು ಭಾರತದ ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆ ಅನುಮೋದಿಸಿದೆ. ಇಲ್ಲಿರುವ ಸಣ್ಣ ಪ್ರಾಣಿ ಸಂಗ್ರಹಾಲಯದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿನ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಪ್ರದರ್ಶನವನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ಇಲ್ಲಿನ ಪ್ರಾಣಿ ಸಂಗ್ರಹಾಲಯವು ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಆಕರ್ಷಣೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಸರೀಸೃಪಗಳ ಉದ್ಯಾನವನವೂ ಇದೆ; ಒಂದು ಸಣ್ಣ ರಂಗಮಂದಿರವೂ ಇದೆ. ಪ್ರತಿ ಮಂಗಳವಾರ ಪ್ರಾಣಿ ಸಂಗ್ರಹಾಲಯಕ್ಕೆ ರಜಾ ದಿನ. ದೇಶದ ಮೊದಲ ಚಿಟ್ಟೆ ಉದ್ಯಾನವನ್ನು ಬನ್ನೇರುಘಟ್ಟ ಜೈವಿಕ ಉದ್ಯಾನವನದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಚಿಟ್ಟೆಯ

ಉದ್ಯಾನವನ ೭.೫ ಎಕರೆಗಳಷ್ಟು ವಿಸ್ತರಿಸಿದೆ (೩೦,೦೦೦ ಚ.ಮೀ.) ಇದರಲ್ಲಿ ಚಿಟ್ಟೆಯ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಘಟಕ, ಸಂಗ್ರಹಾಲಯ ಹಾಗೂ ಶ್ರವಣ-ದೃಶ್ಯ ಕೊಠಡಿಯೂ ಉಂಟು. ಚಿಟ್ಟೆ ಸಂಗ್ರಹಾಲಯಕ್ಕೆ ಪಾಲ ಕಾರ್ಬೋನೇಟ್ ಚಾವಣಿ ಇದ್ದು, ವೃತ್ತಾಕಾರದ ೧೦,೦೦೦ ಚ. ಅಡಿ (೩೦೦೦ ಚದರ ಮೀಟರ್) ಆವರಣವಿದೆ. ಅದರೊಳಗೆ ಚಿಟ್ಟೆಗಳ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಅವಶ್ಯಕವಾದ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಪರಿಸರವನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದು ಚಿಟ್ಟೆಗಳ ೨೦ ಪ್ರಭೇದಗಳಿಗೆ ಸಾಕಾಗುವಷ್ಟು ಅನುಕೂಲತೆ ಪಡೆದಿದೆ. ಇಡೀ ಪರಿಸರ ಉಷ್ಣ ವಲಯಕ್ಕೆ ಸರಿಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ರೂಪಿತವಾಗಿದೆ. ತೇವಾಂಶದ ಪರಿಸರ, ಕೃತಕ ಜಲಪಾತ, ಕಿರಿದಾದ, ನಡೆಯಬಹುದಾದ ಸೇತುವೆ, ಚಿಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸುವಂತೆ ಅನೇಕ ಗಿಡಗಂಟೆಗಳನ್ನೂಳಗೊಂಡಿದೆ. ಸಂರಕ್ಷಣಾಲಯದಿಂದ ಎರಡು ಮತ್ತು ಮೂರನೇ ಗುಮ್ಮಟಕ್ಕೆ ಹೋಗಬಹುದು. ಅಲ್ಲಿ ದೃಷ್ಟಿ ಸೆಳೆಯುವ ಚಿತ್ರಗಳಿವೆ. ವಿಶೇಷವಾದ ಚಿಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಬಹು ನಾಜೂಕಾಗಿ ಸಂರಕ್ಷಿಸಿರುವ ಪ್ರದರ್ಶಕಗಳಿವೆ. ಈ ಉದ್ಯಾನವನಕ್ಕೆ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಾಣಿ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ, ಕೃಷಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಮತ್ತು ಅಶೋಕ ಟ್ರಸ್ಟ್ ಫಾರ್ ರೀಸರ್ಚ್ ಇನ್ ಇಕಾಲಜಿ ಅಂಡ್ ಎನ್‌ವಿರಾನ್‌ಮೆಂಟ್ ಸಹಯೋಗ ನೀಡಿದೆ.

ಕುದುರೆಮುಖ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ: ಪಶ್ಚಿಮಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಉಷ್ಣವಲಯ ನಿತ್ಯಹರಿದ್ವರ್ಣ ವಿಧದ ಅರಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡನೇ ಅತಿ ದೊಡ್ಡ ವನ್ಯಜೀವಿ ರಕ್ಷಿತ ಪ್ರದೇಶ (೭೦೦.೫೭ ಚ.ಕಿ.ಮೀ.) ಎಂದು ಘೋಷಿಸಿರುವ ಉದ್ಯಾನವನ. ಈ ಉದ್ಯಾನವನ ಕರ್ನಾಟಕದ ಉಡುಪಿ ಮತ್ತು ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಜಾಗತಿಕ ಮಟ್ಟದಲ್ಲ ಜೀವಿ ವೈವಿಧ್ಯ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿರುವ ೩೪ ಅಗ್ರ ತಾಣಗಳ ಪೈಕಿ ಪಶ್ಚಿಮಘಟ್ಟಗಳೂ ಒಂದು. ಕುದುರೆಮುಖ ಉದ್ಯಾನವನವು ಜಾಗತಿಕ ಹುಲ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಆದ್ಯತಾ ಯೋಜನೆ-೧ರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಯೋಜನೆಯ ರೂಪರೇಖೆಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿರುವುದು ವನ್ಯಜೀವಿ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಸಂಘ ಮತ್ತು ವರ್ಲ್ಡ್ ವೈಡ್ ಫಂಡ್ ಅಮೆರಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು. ೧೯೧೭ರಲ್ಲಿಯೇ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರ ಕುದುರೆಮುಖ ಪ್ರಾಂತ್ಯವನ್ನು ಮೀಸಲು ಅರಣ್ಯವೆಂದು ಘೋಷಿಸಿತು. ಅದರ ಉದ್ದೇಶ ಹಿಗ್ಗಾಮುಗ್ಗಾಗಿ ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕಡಿ ಮತ್ತು ಸುಡು ಕೃಷಿ ಪದ್ಧತಿಗೆ ಲಗಾಮು ಹಾಕಿ ಅದು ಅರಣ್ಯದ ಕೇಂದ್ರ ಭಾಗಕ್ಕೂ ವಿಸ್ತರಿಸದಂತೆ ರಕ್ಷಿಸುವುದು.

ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರದ ಸಹಕಾರದೊಂದಿಗೆ ಖ್ಯಾತ ಪರಿಸರ ಕಾರ್ಯಕರ್ತ ಮತ್ತು ಹುಲ ಸಂಶೋಧಕ ಡಾ. ಉಲ್ಲಾಸ ಕಾರಂತ ಅವರು, ಈಗಾಗಲೇ ಅಪಾಯದ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿರುವ ಸಿಂಹಬಾಲದ ಮೆಕಾಕ್ ಕೋತಿಗಳು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ವಿತರಣೆಯಾಗಿವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಕುರಿತು ೧೯೮೩-೮೪ರಲ್ಲಿ ತಪಶೀಲಾಗಿ ಸಮೀಕ್ಷೆ ಕೈಗೊಂಡರು. ಅವರು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿ ಈ ಬಗೆಯ ಕೋತಿಗಳಿಗೆ ಅವಶ್ಯಕವಾದ ಮಳೆಕಾಡು ಪರಿಸರ ಕುದುರೆಮುಖದಲ್ಲಿ ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿದೆಯೆಂದು, ಮಲಬಾರ್‌ನಿಂದ ಹೊರಭಾಗದಲ್ಲಿ ಈ ಬಗೆಯ ಕೋತಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಸಾಕಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿದೆಯೆಂದೂ ವರದಿಮಾಡಿದರು. ಅಲ್ಲದೆ ಈ ಬಗೆಯ ಕೋತಿಗಳನ್ನು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಪ್ರಭೇದ (ಫ್ಲಾಗ್‌ಷಿಪ್ ಸ್ಪೀಸೀಸ್) ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿ ಆ ಪ್ರದೇಶದ ಇಡೀ ಜೀವಿ ಸಂಕುಲವನ್ನೇ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಆಗ್ರಹಪಡಿಸಿದರಲ್ಲದೆ

ಸಿಂಹಬಾಲದ ಕೋತಿಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಇದೇ ಉದ್ಯಾನವನವನ್ನು ನೈಸರ್ಗಿಕ ಮೀಸಲು ಅರಣ್ಯವಾಗಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಸಲಹೆಮಾಡಿದರು.

ಈ ವರದಿಯನ್ನಾಧರಿಸಿ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ವನ್ಯಜೀವಿ ಸಲಹಾ ಸಮಿತಿ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಸೂಚನೆ ನೀಡಿ ಕುದುರೆಮುಖ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವಂತೆ ಸಲಹೆ ಮಾಡಿತು. ಇದರ ನಂತರ ಈ ಕುರಿತು ಮೊದಲ ಆದೇಶ ಹೊರಬಂತು. ೧೯೮೭ರಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರವು ಈ ಆದೇಶದನ್ವಯ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನವೆಂದು ಘೋಷಿಸಿತು.

ಕುದುರೆಮುಖ ಪ್ರದೇಶ ಪ್ರಕೃತಿ ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೆ ಹೆಸರಾದುದು. ವನ್ಯಜೀವಿಗಳಿಂದ ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿದ್ದರೂ ಇಲ್ಲಿನ ಅರಣ್ಯ ತುಂಬ ದಟ್ಟವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ವನ್ಯಜೀವಿಗಳನ್ನು ವಿಕ್ಷಿಸುವುದು ಸುಲಭವಲ್ಲ. ಆದರೂ ಈ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಅಲೆಯುವುದೆಂದರೆ ಅದೊಂದು ರೋಮಾಂಚಕಾರಕ ಮತ್ತು ಉಲ್ಲಾಸ ತರುವ ಅನುಭವ. ತುಂಗ, ಭದ್ರಾ ಮತ್ತು ನೇತ್ರಾವತಿ ಈ ಮೂರೂ ಮುಖ್ಯ ನದಿಗಳ ಉಗಮ ಇಲ್ಲಿ ಎಂದು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಭಗವತಿ ದೇವತೆಯ ಪೀಠ ಮತ್ತು ೧.೮ ಮೀಟರ್ ಎತ್ತರವಿರುವ ವರಾಹನ ವಿಗ್ರಹಗಳು ಇಲ್ಲಿನ ಪ್ರಮುಖ ಆಕರ್ಷಣೆ. ತುಂಗ ಮತ್ತು ಭದ್ರಾ ನದಿಗಳು ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಈ ಉದ್ಯಾನವನದಲ್ಲಿ ಹರಿಯುತ್ತವೆ. ಈ ಜಾಗಕ್ಕೆ ಬರುವವರಿಗೆ ನಿಜಕ್ಕೂ ಕದಂಬ ಜಲಪಾತ ಆಕರ್ಷಣೆ ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತದೆ. ದೊಡ್ಡ ಸ್ತನಿಗಳನ್ನು ಬೇಟೆಯಾಡುವ ಹುಲಿ, ಚಿರತೆ ಮತ್ತು ಕೆನ್ನಾಯಿಗಳನ್ನು ಪೋಷಿಸಿರುವ ಈ ಉದ್ಯಾನವನ ವೈವಿಧ್ಯಮಯ, ಅಪಾಯದಂಚಿನಲ್ಲಿರುವ ಸ್ತನಿಗಳನ್ನೂ ಪೋಷಿಸಿದೆ. ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹುಲಿಗಳ ಬೇಟೆಗೆ ಈಡಾಗುವ ಪ್ರಾಣಿಗಳೆಂದರೆ ಕಾಟ, ಸಾಂಬಾರ್, ಕಾಡುಹಂದಿ, ಚಿಕ್ಕ ಎರಳೆ, ಶವರೋಟ್ಟಿನ್ ಎಂಬ ಎರಳೆಯ ಇನ್ನೊಂದು ಬಗೆ, ಬ್ಯಾನಿನ್ ಕಪಿ, ಸಾಮಾನ್ಯ ಲಂಗೂರ್ ಹಾಗೂ ಸಿಂಹಬಾಲದ ಕೋತಿ. ಇಲ್ಲಿನ ತೇವಭರಿತ ಹವಾಗುಣ ಶೋಲಾ ಹುಲ್ಲುಗಾವಲಿನ ನೀರು ಹಿಡಿದಿಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಹಾಗೂ ಅರಣ್ಯ ಇವೆಲ್ಲದರ ಫಲವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಸರ್ವಮತು ನದಿಗಳು ಹುಟ್ಟುತ್ತವೆ. ಮುಂದೆ ಅವು ಮುಖ್ಯ ನದಿಗಳನ್ನು ಸೇರುತ್ತವೆ. ತುಂಗ, ಭದ್ರಾ, ಮತ್ತು ನೇತ್ರಾವತಿ ನದಿಗಳು ಕರ್ನಾಟಕ ಮತ್ತು ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದ ಜನರ ಜೀವನಾಡಿಯಾಗಿವೆ. ಕುದುರೆಮುಖದ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಹಳೆಯ ಆದರೆ ಈಗ ತೊರೆದ ಲೋಲೋ ಹೆಸರಿನ ಮನೆಯೊಂದಿದೆ.

ನಾಗರಹೋಳೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ: ಈ ಉದ್ಯಾನವನವು ರಾಜೀವಗಾಂಧಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದಲೂ ಖ್ಯಾತಿಯಾಗಿದೆ. ಮೈಸೂರಿನಿಂದ ೯೪ ಕಿ.ಮೀ. ದೂರದಲ್ಲಿದೆ. ಕೊಡಗು ಮತ್ತು ಮೈಸೂರು ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ನಡುವೆ ಹಂಚಿಕೆಯಾಗಿದೆ. ಬಂಡೀಪುರ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನಕ್ಕೆ ಈಶಾನ್ಯದಲ್ಲರುವ ಈ ಉದ್ಯಾನವನವನ್ನು ಕಪಿಲಾ ಜಲಾಶಯ ಪ್ರತ್ಯೇಕಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಹಿಂದೆ ಮೈಸೂರು ಅರಸರ ಬೇಟೆಗಂದೇ ಇದು ಮೀಸಲಾಗಿತ್ತು. ಉದ್ಯಾನವನದಲ್ಲಿ ಕಾಡು ದಟ್ಟವಾಗಿದೆ. ಸಣ್ಣ ಪುಟ್ಟ ತೊರೆ, ಕಣಿವೆ, ಜಲಪಾತಗಳಿವೆ. ೧೯೭೫ರಲ್ಲಿ ಈ ಉದ್ಯಾನವನ ೭೪೩.೩೯ ಚ.ಕಿ.ಮೀ. ವಿಸ್ತರಿಸಿತ್ತು. ನಾಗರಹೋಳೆ ಎಂಬುದು ಹೆಸರೇ ಹೇಳುವಂತೆ ಕನ್ನಡಪದ. ನಾಗ ಎಂದರೆ ಹಾವಿನ ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಪ್ರಭೇದ, ಹೋಳೆ ಎಂದರೆ ನದಿ. ೧೯೫೫ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಈ ಉದ್ಯಾನವನ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿರುವ

ಉದ್ಯಾನವನಗಳಲ್ಲೊಂದು. ಇಲ್ಲಿ ಉಷ್ಣವಲಯದ ಹವಾಗುಣವಿದೆ, ಬೇಸಗೆಯಲ್ಲಿ ಬರುಬಸಲು, ಚಳಿಗಾಲ ಆಹ್ಲಾದಕರವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಉದ್ಯಾನವನದ ವಿಶೇಷ ಲಕ್ಷಣವೆಂದರೆ ಹುಲಿ ಮತ್ತು ಬೇಟೆಯ ನಡುವೆ ಇರುವ ಆರೋಗ್ಯಕರ ಅನುಪಾತ. ಬಂಡೀಪುರಕ್ಕಿಂತಲೂ ಇಲ್ಲಿ ಹುಲಿ, ಕಾಡುಕೋಣ ಮತ್ತು ಆನೆಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿಯೇ ಇದೆ. ಈ ಉದ್ಯಾನವನವು ನೀಲಗಿರಿ ಜೀವಿಗೋಳದ ಒಂದು ಭಾಗವೇ ಆಗಿದೆ. ನಾಗರಹೋಳೆ ಸೇರಿದಂತೆ ಪಶ್ಚಿಮಘಟ್ಟಗಳು, ನೀಲಗಿರಿ ಉಪಗುಚ್ಛವನ್ನು (೭೦೦೦+ ಚ.ಕಿ.ಮೀ). ಯುನೆಸ್ಕೋ ವಿಶ್ವ ಪರಂಪರಾ ತಾಣವಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಲು ಯೋಚಿಸಿದೆ. ದಕ್ಷಿಣ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬಹುತೇಕ ತೇವಾಂಶಭರಿತ ಉದುರೆಲೆ ಕಾಡು (ಸಾಗುವಾನಿ, ತೇಗ, ಬೇಟೆ), ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಶುಷ್ಕ ಉಷ್ಣವಲಯದ ಕಾಡು (ಹಾಲೆ, ಜಾಲ), ಮತ್ತು ಉಪಪರ್ವತ, ಕಣಿವೆಯ ಜೌಗು ಕಾಡು (ಯುಜೇನಿಯ-ಕುಂತಿ) ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. **ಸ್ತನಿಗಳು:** ಆನೆ, ಗುಳ್ಳೆನರಿ, ಹುಲಿ, ಚಿರತೆ, ಕಾಟ, ಪುನುಗುಬೆಕ್ಕು, ಸಾಂಬಾರ್, ಚುಕ್ಕೆ ಜಿಂಕೆ, ಮುಂಗುಸಿ, ಕತ್ತೆಕಿರುಬ. **ಸರೀಸೃಪಗಳು:** ಕಾಳಂಗಸರ್ಪ, ಕಟ್ಟುಹಾವು, ಹೆಬ್ಬಾವು, ಮಂಡಲದಹಾವು, ಆಮೆ, ಉಡ, ನೆಲಗಪ್ಪೆ ಇತ್ಯಾದಿ. **ಪ್ರಮುಖ ವೃಕ್ಷಗಳು:**ಬೇಟೆ, ತೇಗ, ಶ್ರೀಗಂಧ ಮತ್ತು ಸಿಲ್ವರ್ ಓಕ್.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪಶ್ಚಿಮಘಟ್ಟಗಳು: ನೀಲಗಿರಿ ಜೀವಿಗೋಳವು ಏಷ್ಯದ ಬಹು ದೊಡ್ಡ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಆನೆಗಳಿಗೆ ತವರಾಗಿದೆ. ಪ್ರಮುಖ ಆನೆ ಯೋಜನೆ, ಹುಲಿ ಯೋಜನೆಗಳಿಗೂ ಇದು ಮೀಸಲು ಅರಣ್ಯವೆನಿಸಿದೆ. ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ ಮತ್ತು ಪುಷ್ಪಗಿರಿ ವನ್ಯಧಾಮಗಳು ಆನೆಗಳ ಮುಖ್ಯವಾದ ನೆಲೆಗಳೆನಿಸಿವೆ. ಕರ್ನಾಟಕದ ಘಟ್ಟಭಾಗಗಳು ಸುಮಾರು ೭೦೦೦ ಆನೆಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯನೀಡಿವೆ (೨೦೦೪ರಲ್ಲದಂತೆ). ಹಾಗೆಯೇ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನಾಶಭೀತಿ ಎದುರಿಸುತ್ತಿರುವ ಹುಲಿಗಳ ೧೦ ಭಾಗ ಇಲ್ಲಿ ಸಂರಕ್ಷಿತವಾಗಿವೆ. ಸುಂದರ್‌ಬನ್ ಹೊರತುಪಡಿಸಿದರೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಹುಲಿಗಳಿರುವುದು, ಕರ್ನಾಟಕದ ಅರಣ್ಯಭಾಗ ಅಬಾಧಿತವಾಗಿ ಮುಂದುವರಿದಿರುವ ತಮಿಳುನಾಡು ಮತ್ತು ಕೇರಳದ ಈ ಭಾಗಗಳಲ್ಲೇ. ನಾಗರಹೋಳೆ ಹಾಗೆಯೇ ಬಂಡೀಪುರ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ ಸುಲಭವಾಗಿ ಬೇಟೆಗೆ ತುತ್ತಾಗುವ ಕಾಟಿಗಳ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಗೆ ಆಶ್ರಯ ನೀಡಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ೫,೦೦೦ ಕಾಟಿಗಳವೆಯೆಂದು ಅಂದಾಜು. ಈ ಅರಣ್ಯಗಳ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಕೊಡಗು ಅರಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಪಾಯದ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿರುವ ನೀಲಗಿರಿ ಲಂಗೂರ್‌ಗಳು ಬಹು ದೊಡ್ಡ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿವೆ. ಭದ್ರಾ ಜೀವಿ ವನ್ಯಧಾಮ ಮತ್ತು ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರಿನ ಹುಲಿಯೋಜನಾ ತಾಣಗಳು ಭಾರತದ ಚಿಕ್ಕ ಎರಳೆಗಳ ಆಶ್ರಯತಾಣ. ಅನೇಕ ಏಷ್ಯದ ಆನೆಗಳು, ಕಾಟ ಸುಲಭಕ್ಕೆ ಈಡಾಗುವ ಕರಡಿ, ಚಿರತೆ, ಹುಲಿ ಹಾಗೂ ಕಾಡುಹಂದಿಗಳು ಕೇರಳದ ಅರಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನಿರಾತಂಕವಾಗಿ ನೆಲೆಸಿವೆ. ಬನ್ನೇರುಘಟ್ಟ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ ಮತ್ತು ಆನೇಕಲ್ ಮೀಸಲು ಅರಣ್ಯಗಳು ತಮಿಳುನಾಡು ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕದ ಅರಣ್ಯ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಒಂದುಗೂಡಿಸುವ, ಆನೆಗಳು ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಾಗಿ ತಿರುಗುವ ಮಾರ್ಗಗಳಾಗಿವೆ. ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ದಾಂಡೇಲ ಮತ್ತು ಅಣಶಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನಗಳು ಕಪ್ಪುಚಿರತೆ, ಸಾಮಾನ್ಯ ಚಿರತೆ ಮತ್ತು ದೊಡ್ಡ ಮಂಗಳ್ಳಿ ಹಕ್ಕಿ (ಗ್ರೇಟ್ ಇಂಡಿಯನ್ ಹಾರ್ನ್‌ಬಿಲ್)ಗೆ ತವರಾಗಿವೆ. ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಭೀಮಗಡವನ್ನು ವನ್ಯಜೀವಿ ಧಾಮವಾಗಿ ರೂಪಿಸಲು

ಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲ ಸ್ಥಳೀಯ ಪಕ್ಷಿ ಎನ್ನಿಸಿರುವ ಆದರೆ ನಾಶಭೀತಿ ಎದುರಿಸುತ್ತಿರುವ ರಾಟನ್ ಮುಕ್ತಬಾಲದ ಬಾವಲಗಳ ತವರು. ಇದರ ಬಳಿಯೇ ಇರುವ ಕೃಷ್ಣಾಪುರ ಗುಹೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟೇನೂ ಪರಿಚಿತವಲ್ಲದ ಥಿಯೋಬಾಲ್ಡ್ ಓಂಬ್ ಬಾವಲಗಳಿವೆ. ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲ ಈ ಬಗೆಯ ಬಾವಲಗಳಿರುವ ಮೂರು ತಾಣಗಳ ಪೈಕಿ ಇದೂ ಒಂದು. ತಲೆವಾಡಿ ಗುಹೆಗಳಲ್ಲಿ ರಕ್ತಹೀರುವ ಬಾವಲಗಳಿವೆ.

ಸರೀಸೃಪಗಳು: ಸರೀಸೃಪ ವರ್ಗದ ಯೂರೋ ಪೆಟ್ಟಡೇ ಸರ್ಪ ಕುಟುಂಬಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಸರ್ಪಗಳು ಬಹುತೇಕ ಈ ಪ್ರಾಂತ್ಯಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿವೆ.

ಉಭಯಚರಿಗಳು: ಪಶ್ಚಿಮಘಟ್ಟದ ಉಭಯಚರಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶಿಷ್ಟತೆ ಮತ್ತು ವೈವಿಧ್ಯ ಎರಡನ್ನೂ ಕಾಣಬಹುದು. ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಒಟ್ಟು ೧೭೯ ಉಭಯಚರಿ ಪ್ರಭೇದಗಳ ಪೈಕಿ ಶೇ. ೮೦ ಭಾಗ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರಭೇದಗಳು. ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರಭೇದಗಳ ಬಹುಪಾಲು ಪರ್ವತಗಳ ಮಳೆಕಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಹಂಚಿಹೋಗಿವೆ. ಅಪಾಯದ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿರುವ ನೇರಿಕೆ ಬಣ್ಣದ ಕಪ್ಪೆಗಳನ್ನು ೨೦೦೩ರಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ ಪತ್ತೆಹಚ್ಚಲಾಯಿತು. ಈಗ ಅದನ್ನು ಜೀವಂತ ಪಳೆಯುಳಿಕೆ ಎಂದು ಪಟ್ಟಿಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಈ ಪ್ರಭೇದದ ಕಪ್ಪೆ, ಸೀ ಷೆಲ್ಟ್‌ನಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಭೇದಕ್ಕೆ ನಿಕಟಸಂಬಂಧಿ ಎನ್ನಲಾಗಿದೆ. ರ್ಯಾಕೋಪೋರಿಸ್, ಪಾಲಪಿಡೇಟ್, ಪಿಲೊಟಿಸ್ ಮತ್ತು ಬಫೋ ಜಾತಿಗೆ ಸೇರಿದ ಅನುರನಗಳ ನಾಲ್ಕು ಹೊಸ ಪ್ರಭೇದಗಳನ್ನು ಪಶ್ಚಿಮಘಟ್ಟಗಳಿಂದ ವರದಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ (ಅನುರ ಎಂಬುದು ಉಭಯಚರಿ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಕಪ್ಪೆ, ನೆಲಗಪ್ಪೆಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಗಣ. ಈ ಗಣದಲ್ಲಿ ಸದ್ಯದಲ್ಲಿ ೫,೨೮೦ ಪ್ರಭೇದಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದೆ).

ಮೀನು: ಪಶ್ಚಿಮಘಟ್ಟದ ನೀರಿನ ಆಕರಗಳಿಂದ ೧೦೨ ಮೀನು ಪ್ರಭೇದಗಳನ್ನು ಪಟ್ಟಿಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಪಶ್ಚಿಮಘಟ್ಟದ ಹೊಳೆಗಳು ಅನೇಕ ಆಕರ್ಷಕ, ಅಲಂಕಾರಿಕ ಬಣ್ಣದ ಮೀನುಗಳಿಗೆ ತವರು. ಇಂಥ ಅಲಂಕಾರಿಕ ಮೀನುಗಳೆಂದರೆ ರೆಡ್‌ಲೈನ್ ಟಾರ್ಪಿಡೋ ಬಾರ್ಬ್, ರೆಡ್ ಟೇಲ್ಡ್ ಬಾರ್ಬ್, ಆಸ್ಟಿಯೋ ಬ್ರಾಮಾ ಬಕೇರಿ, ಗುಂತರ್ ಕ್ಯಾಟ್ ಫಿಷ್, ಸಿಹಿನೀರಿನ ಪಪರ್ ಫಿಷ್, ಟೆಟ್ರಾಡಾನ್ ಟ್ರಾವಾಂಕೋರಿಕಸ್, ಕ್ಯಾರಿನೋ ಟೆಂಟ್ರಾನ್ ಇಮಿಟೇಟರ್ ಹಾಗೂ ಸಾಗರವಾಸಿಗಳ ಕಿಲನೋ ಡಾನ್ ಪೊಟಾಕೋ (ಬುಕನನ್ ಮತ್ತು ಹ್ಯಾಮಿಲ್ಲನ್, ೧೮೨೨.). ಮಲಬಾರ್ ಮಶೀರ್‌ಗಳಂತಹ ಮಶೀರ್‌ಗಳು.

ಪಕ್ಷಿಗಳು: ಕೊನೆಯಪಕ್ಷ ೫೦೮ ಪಕ್ಷಿಪ್ರಭೇದಗಳ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದಿದ್ದು, ಈ ಪೈಕಿ ೫೦೦ ಪ್ರಭೇದಗಳ ಬಹುಪಾಲು ಪಶ್ಚಿಮಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಮಲಬಾರ್ ಶ್ರೇಣಿಗಳ ಉತ್ತರ ತುದಿಯಲ್ಲಿ, ಸಹ್ಯಾದ್ರಿ ಶ್ರೇಣಿಯ ದಕ್ಷಿಣ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಭದ್ರಾ ವನ್ಯಜೀವಿ ಧಾಮವಿದೆ. ಇಲ್ಲ ಎರಡೂ ಶ್ರೇಣಿಗಳಲ್ಲಿರುವ ಪಕ್ಷಿಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ಕೀಟಗಳು: ಕೇರಳ ಒಂದರಲ್ಲೇ ಸುಮಾರು ೬೦೦೦ ಕೀಟ ಪ್ರಭೇದಗಳಿವೆಯೆಂದು ಅಂದಾಜು. ಪಶ್ಚಿಮಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ದಾಖಲಿಸಿರುವ ೩೩೪ ಚಿಟ್ಟೆ ಪ್ರಭೇದಗಳಲ್ಲಿ ನೀಲಗಿರಿ ಜೀವಿಗೋಳದಲ್ಲಿ ೩೧೬ ಪ್ರಭೇದಗಳನ್ನು ವರದಿಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಮೃದ್ವಂಗಿಗಳು: ಪಶ್ಚಿಮಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಮುತುಮಾನಕ್ಕೆನು ಗುಣವಾಗಿ ಮಳೆ ಬೀಳುವ ಪರಿ, ನೆಲದ ಬಸವನ ಹುಳುಗಳು

ಅತ್ಯಗತ್ಯವಾಗಿ ಕೆಲವು ಕಾಲ ನಿಷ್ಕ್ರಿಯವಾಗುವಂತಹ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣಮಾಡುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಅವುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಮತ್ತು ವೈವಿಧ್ಯ ವೃದ್ಧಿಸುವಂತಾಗಿದೆ ಪಶ್ಚಿಮಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಉದರಪಾದಿಗಳ ಪ್ರಭೇದ ೨೫೮ ಎಂದು ಗಣನೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಇವು ೫೭ ಕುಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ೨೪ ಕುಟುಂಬಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ೨೦೦೭ರಲ್ಲಿ ಭಾರತವು ಯುನೆಸ್ಕೋದ ಮಾನವ ಮತ್ತು ಜೀವಿಗೋಳ ವಿಭಾಗಕ್ಕೆ ಅರ್ಜಿ ಸಲ್ಲಿಸಿ, ಪಶ್ಚಿಮಘಟ್ಟಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿತ ವಿಶ್ವ ಪರಂಪರಾ ತಾಣದ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಬೇಕೆಂದು ವಿನಂತಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ನೆರೆಯ ಏಳು ತಾಣಗಳೂ ಸೇರುತ್ತವೆ. ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ತಾಣಗಳೆಂದರೆ :

ಪಶ್ಚಿಮಘಟ್ಟಗಳು: ತಲಕಾವೇರಿ ಉಪಗುಚ್ಛ: ಇದರಲ್ಲಿ ಆರು ಸ್ಥಳೀಯ ಸಹಜಾವರಣಗಳಿವೆ. ಕೇರಳದ ಅರಾಲಂ ಮೀಸಲು ಅರಣ್ಯವನ್ನು ಆದರೆ ತಲಕಾವೇರಿ ಪ್ರಾಂತ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರುವ ಎಲ್ಲ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಹಜಾವರಣಗಳೂ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲೇ ಇವೆ. ಪುಷ್ಪಗಿರಿ ವನ್ಯಜೀವಿ ಧಾಮವು (೯೨.೬೫ ಚ.ಕಿ.ಮೀ) ದಟ್ಟವಾದ ನಿತ್ಯಹರಿದ್ವರ್ಣದ- ಅರೆನಿತ್ಯಹರಿದ್ವರ್ಣದ ಸಸ್ಯವರ್ಗದಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು, ಉತ್ತರದ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಶೋಲಾ ಅರಣ್ಯ ಭಾಗವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಈ ಧಾಮದ ಕಡಿದಾದ ನೆಲವು ಬೆಟ್ಟಗುಡ್ಡಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿಯುವ ನದಿಗಳಿಂದ ಉಂಟಾದ ಮನೋಹರ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ನೀಡುವ ಜಲಪಾತಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿವೆ. ಈ ಭಾಗದ ಔನ್ನತ್ಯ ೧೬೦ ರಿಂದ ೧೭೧೨ ಮೀಟರ್ ವ್ಯತ್ಯಯಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಉದ್ಯಾನವನದ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಇರುವ ಉತ್ತುಂಗ ಶೃಂಗವೆಂದರೆ ಪುಷ್ಪಗಿರಿ. ಇಲ್ಲಿನ ಉಷ್ಣತೆ ೧೦ ರಿಂದ ೩೮ ಡಿಗ್ರಿ ಸೆಂ. ಗಳಷ್ಟು ವ್ಯತ್ಯಯವಾಗುತ್ತದೆ. ವಾರ್ಷಿಕ ಮಳೆ ಪ್ರಮಾಣ ೬,೫೦೦ ಮಿ.ಮೀ.ಗೂ ಅಧಿಕ. ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ ವನ್ಯಜೀವಿ ಧಾಮವು (೧೮೧.೨೯ ಚ.ಕಿ.ಮೀ) ಕೂಡ ಕೆಳಗಿನ ಶ್ರೇಣಿಗಳಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯಹರಿದ್ವರ್ಣದ ಹಾಗೂ ಅರೆನಿತ್ಯಹರಿದ್ವರ್ಣದ ಅರಣ್ಯಗಳಿಂದಾಗಿದೆ. ಎತ್ತರದ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲೂ ಶೋಲಾ ಅರಣ್ಯವಿದೆ. ಈ ವನ್ಯಜೀವಿ ಧಾಮದ ಪೂರ್ವದ ಅಂಚು ರಾಜೀವ್ ಗಾಂಧಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನದ (ನಾಗರಹೋಳೆ) ನೈಋತ್ಯ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಂತಿದೆ. ಇವುಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಕಿರಿದಾದ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಫಿ ತೋಟಗಳಿವೆ. ಈ ವನ್ಯಜೀವಿ ಧಾಮದ ಆಗ್ನೇಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ ಉದ್ಯಾನವನವೇ ಅತಿ ಎತ್ತರದ ಭಾಗ. ತಲಕಾವೇರಿ ಉಪಗುಚ್ಛವಿರುವ ಭಾಗದ ಔನ್ನತ್ಯ ೬೫೦ ರಿಂದ ೧೬೦೭ ಮೀಟರ್‌ವರೆಗೆ ವ್ಯತ್ಯಯ ತೋರುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಉಷ್ಣತೆ ೫ ರಿಂದ ೩೨ ಡಿಗ್ರಿ ಸೆಂ.ಗಳಷ್ಟು, ಸರಾಸರಿ ವಾರ್ಷಿಕ ಮಳೆಯು ೨,೫೦೦ ಮಿ.ಮೀ. ನಿಂದ ೬,೦೦೦ ಮಿ.ಮೀ. ವರೆಗೆ ವ್ಯತ್ಯಯ ತೋರುತ್ತವೆ. ತಲಕಾವೇರಿ ವನ್ಯಜೀವಿ ಧಾಮವು (೧೦೫.೦೧ ಚ.ಕಿ.ಮೀ.) ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದ ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಇದು ನಿತ್ಯಹರಿದ್ವರ್ಣ ಕಾಡಿನಿಂದಾಗಿದೆ. ಈ ವನ್ಯಜೀವಿ ಧಾಮದ ಪೂರ್ವ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿ, ಕಾವೇರಿ ಹುಟ್ಟುವ ತಲಕಾವೇರಿಯಿಂದಾಗಿ ವನ್ಯಧಾಮಕ್ಕೆ ಈ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ. ಔನ್ನತ್ಯ ಮತ್ತು ಉಷ್ಣತೆ ಕ್ರಮವಾಗಿ ೬೪೦ ರಿಂದ ೧೬೫೯ ಮೀಟರ್, ೧೦ ರಿಂದ ೩೫ ಡಿಗ್ರಿ ಸೆಂ.ಗಳಷ್ಟು ವ್ಯತ್ಯಯಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ವಾರ್ಷಿಕ ೬,೫೦೦ ಮಿ.ಮೀ. ಮಳೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ತಲಕಾವೇರಿ ಮತ್ತು ಪುಷ್ಪಗಿರಿ ವನ್ಯಜೀವಿ ಧಾಮದ ನಡುವಿನ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಈ ಯೋಜನೆಯಿಂದ ಹೊರಗಿಡಲಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣವೆಂದರೆ ಮಂಗಳೂರು- ಮಡಿಕೇರಿ ರಸ್ತೆ ಈ ತಾಣದ ಮೂಲಕ ಹಾಯ್ದು ಜೀವಾವಾಸದ ನೆಲೆಯನ್ನು ವಿಘಟಿಸಿ ಅವನತಿಯುಂಟುಮಾಡಿದೆ. ಈ ರಸ್ತೆಯ

ಇಬ್ಬದಿಯ ಎರಡು ಕಿಲೋ ಮೀಟರ್ ಪಾಸಲೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಅರಣ್ಯವೂ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ರಸ್ತೆಯ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಕೆಲವೆಡೆ ತೇಗ ಮತ್ತು ರಬ್ಬರ್ ತೋಟಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಲಾಗಿದೆ.

ಪಶ್ಚಿಮಘಟ್ಟಗಳು - ಕುದುರೆಮುಖ ಉಪಗುಚ್ಛ (ಐದು ಸ್ಥಳೀಯ ಸಹಜಾವರಣಗಳು ಸೇರಿ): ಕುದುರೆಮುಖ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ, ಸೋಮೇಶ್ವರ ವನ್ಯಜೀವಿ ಧಾಮ, ಸೋಮೇಶ್ವರ-ಆಗುಂಬೆ-ಬಾಲಹಳ್ಳಿ ಮೀಸಲು ಅರಣ್ಯಗಳು ಪಶ್ಚಿಮಘಟ್ಟದ ಜೀವ ವೈವಿಧ್ಯದ ಅಗ್ರತಾಣದ ಕೇಂದ್ರಭಾಗದಲ್ಲವೆ. ಕುದುರೆಮುಖ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನ ಇಡೀ ಪಶ್ಚಿಮಘಟ್ಟದಲ್ಲಿನ ಮನಮೋಹಕ ದೃಶ್ಯಗಳಿರುವ ನೆಲೆಗಳಲ್ಲೊಂದು. ಇದರಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯಹರಿದ್ವಣ, ಅರೆ ನಿತ್ಯಹರಿದ್ವಣ ಹಾಗೂ ಹುಲ್ಲುಗಾವಲಿರುವ ಶೋಲಾ ಆವಾಸಸ್ಥಾನ ಪಶ್ಚಿಮಘಟ್ಟದ ಉನ್ನತ ಪ್ರದೇಶದ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಸೇರಿವೆ. ಈ ಭಾಗದ ಔನ್ನತ್ಯ ೧೨೦ರಿಂದ ೧೮೯೨ ಮೀಟರ್‌ಗಳಷ್ಟು ವ್ಯತ್ಯಯ ತೋರುತ್ತದೆ. ಉದ್ಯಾನವನದ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕಿರುವ ಕುದುರೆಮುಖವೇ ಅತ್ಯುನ್ನತ ಶೃಂಗ. ಉದ್ಯಾನವನದ ಸರಾಸರಿ ಉಷ್ಣತೆ ೧೭ ಡಿಗ್ರಿ ಸೆಂ. ನಿಂದ ೨೮ ಡಿಗ್ರಿ ಸೆಂ.ವರೆಗೆ ವ್ಯತ್ಯಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ವಾರ್ಷಿಕ ಮಳೆ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ೧೭೭೮ ಮಿ.ಮೀ, ನಿಂದ ೩,೩೫೦ ಮಿ.ಮೀ. ವರೆಗೆ ವ್ಯತ್ಯಯವಾಗುವುದುಂಟು. ಸರಾಸರಿ ಮಳೆ ಪ್ರಮಾಣ ೪,೦೦೦ ಮಿ.ಮೀ. ಗರಿಷ್ಠ ಮಳೆ ಪ್ರಮಾಣ ೧೯೯೪ರಲ್ಲಿ ದಾಖಲಿಸಿದಂತೆ ೧೦,೦೦೦ ಮಿ.ಮೀ. ಸ್ಥಳ ಲಕ್ಷಣ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಪರ್ವತದಿಂದ ಆವೃತವಾಗಿದೆ. ಪರ್ವತಗಳ ಮಧ್ಯದ ಏಣು ಉದ್ಯಾನವನದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ದಕ್ಷಿಣವಾಗಿ ಹಾಯುತ್ತದೆ. ಇಡೀ ಉದ್ಯಾನವನದ ತುಂಬ ಸ್ವಚ್ಛಶುಭ್ರ ನೀರಿನ ತೊರೆಗಳನ್ನೂ ಆಕರ್ಷಕ ದೃಶ್ಯಾವಳಿಯ ಜಲಪಾತಗಳನ್ನೂ ನೋಡಬಹುದು. ಕುದುರೆಮುಖ ಉದ್ಯಾನವನ ಉತ್ತರ ಮತ್ತು ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಕಾಫಿ ಮತ್ತು ಚಹಾ ತೋಟಗಳಿಂದ ಆವೃತವಾಗಿವೆ. ಆದರೆ ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ ನೆಲ ಅರಣ್ಣ ಸಮುದ್ರದಡೆಗೆ ಕಡಿದಾಗಿದೆ. ಈ ಉದ್ಯಾನವನದ ನೈಋತ್ಯಕ್ಕೆ ಅರಣ್ಯ ಮಾರ್ಗವಿದ್ದು, ಅದು ಸೋಮೇಶ್ವರ ವನ್ಯಜೀವಿ ಧಾಮಕ್ಕೆ ಸಂಪರ್ಕ ಕಲ್ಪಿಸುತ್ತದೆ. ಸೋಮೇಶ್ವರ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಈ ಉದ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವುದು ಸನಿಹದಲ್ಲೇ ಇರುವ ಸೋಮೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದಿಂದಾಗಿ. ಇದರ ನೆರೆಯಲ್ಲಿರುವ ೧೦೫.೩ ಚ.ಕಿ.ಮೀ. ವಿಸ್ತೀರ್ಣದ ಮೀಸಲು ಅರಣ್ಯ ಬಹುಪಾಲು ನಿತ್ಯ ಹರಿದ್ವಣ ಹಾಗೂ ಅರೆ ನಿತ್ಯಹರಿದ್ವಣ ಅರಣ್ಯದಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಈ ಮೀಸಲು ಅರಣ್ಯಗಳನ್ನು ವನ್ಯಜೀವಿ ಧಾಮಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳಾಗುತ್ತಿವೆ. ಔನ್ನತ್ಯ ೭೫ ರಿಂದ ೮೭೦ ಮೀಟರ್‌ಗಳಷ್ಟು ವ್ಯತ್ಯಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಉಷ್ಣತೆಯಲ್ಲೂ ೨೦ರಿಂದ ೩೦ ಡಿಗ್ರಿ ಸೆಂ. ಗಳವರೆಗೆ ವ್ಯತ್ಯಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಸರಾಸರಿ ಮಳೆ ಪ್ರಮಾಣ ೩,೦೦೦ ಮಿ.ಮೀ.

ಅರಣ್ಯ ತರಬೇತಿ

ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆಯಲ್ಲಿ ನೇಮಕಾತಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಎಲ್ಲಾ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹಕ ಸಿಬ್ಬಂದಿಗಳಿಗೆ ಸುಸಜ್ಜಿತವಾದ ಪ್ರವೇಶ ತರಬೇತಿ ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಐ.ಎಫ್.ಎಸ್. ಮತ್ತು ಎಸ್.ಎಫ್. ಎಸ್. ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಎರಡು ವರ್ಷಗಳ ತರಬೇತಿಯನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಇಂದಿರಾ ಗಾಂಧಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಅರಣ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ, ಡೆಹ್ರಾಡೂನ್ ಮತ್ತು ಕೇಂದ್ರ ಅರಣ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿಯಲ್ಲಿ

(GOI)ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಎರಡು ವರ್ಷದ ವಲಯ ಅರಣ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗಳ ತರಬೇತಿಯನ್ನು ವಲಯ ಅರಣ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗಳ ಕಾಲೇಜು (GOI or other state Govt)ಎಂದು ವರ್ಷದ ಉಪ ವಲಯ ಅರಣ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗಳ ತರಬೇತಿ ಮತ್ತು ಅರಣ್ಯ ರಕ್ಷಕರಿಗೆ ೯ ತಿಂಗಳ ತರಬೇತಿಯನ್ನು ರಾಜ್ಯದ ತರಬೇತಿ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ.

ಇತ್ತೀಚೆಗೆ, ಧಾರವಾಡದ ಅರಣ್ಯ ತರಬೇತಿ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಅರಣ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿಯಾಗಿ ಪುನರ್ ರಚಿಸಲಾಗಿದ್ದು, ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಅನುಮತಿಯೊಂದಿಗೆ ರಾಜ್ಯದ ಹಾಗೂ ಹೊರ ರಾಜ್ಯದ ವಲಯ ಅರಣ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ತರಬೇತಿ ನೀಡಲು ಉದ್ದೇಶಿಸಿರುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತ ಕಛೇರಿ, ಮಹಿಳಾ ಹಾಸ್ಟೆಲ್ ಮತ್ತು ಉಪಹಾರ ಕೊಠಡಿ ರೂ. ೪.೩ ಕೋಟಿ ಅನುದಾನ ಹಂಚಿಕೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಕಟ್ಟಡ ಕಟ್ಟುವ ಕಾಮಗಾರಿಯನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕ ಗ್ರಾಮೀಣ ಮೂಲ ಸೌಕರ್ಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ನಿಯಮಿತ (KRIDL) ನಿಂದ ಕೈಗೊಳ್ಳಲು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರ ಅನುಮತಿಸಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಸಂಬಂಧ ಕರಾರು ಒಪ್ಪಂದ ಆಗಿದ್ದು, ಅನುದಾನ ಬಿಡುಗಡೆಗೆ ಸಿದ್ಧವಿರುತ್ತದೆ. ಅಪಿಕ ನೌಕರರಿಗೆ ಸಿಬ್ಬಂದಿ ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣೆ ಇಲಾಖೆ ವತಿಯಿಂದ ಜಿಲ್ಲಾ ಮಟ್ಟದ ತರಬೇತಿ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ತರಬೇತಿ ನೀಡಲಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇಲಾಖೆಯು ಅಪಿಕ ನೌಕರರಿಗೆ ವಿವಿಧ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯದ ಅರಣ್ಯ ತರಬೇತಿ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ತರಬೇತಿ ನೀಡಲು ಉದ್ದೇಶಿಸಿರುತ್ತದೆ.

ಇಲಾಖೆಯ ಮಾನವ ಸಂಪನ್ಮೂಲ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಘಟಕವು ಒಟ್ಟು ಆರು ತರಬೇತಿ ಕೇಂದ್ರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು ಅವು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತಿವೆ. ೧) ಅರಣ್ಯ ತರಬೇತಿ ಕೇಂದ್ರ, ಗುಂಗರಗಟ್ಟ, ಧಾರವಾಡ. ೨) ಅರಣ್ಯ ತರಬೇತಿ ಕೇಂದ್ರ, ತಟ್ಟಹಳ್ಳಿ, ಉತ್ತರಕನ್ನಡ. ೩) ಅರಣ್ಯ ರಕ್ಷಕರ ತರಬೇತಿ ಕೇಂದ್ರ, ಇಲವಾಲ, ಮೈಸೂರು. ೪) ಅರಣ್ಯ ತಾಂತ್ರಿಕ ಮತ್ತು ಆಡಳಿತ ತರಬೇತಿ ಕೇಂದ್ರ, ಕಾಡುಗೋಡಿ, ಬೆಂಗಳೂರು. ೫) ಅರಣ್ಯ ರಕ್ಷಕರ ತರಬೇತಿ ಕೇಂದ್ರ, ಕುಶಾಲನಗರ, ಕೊಡಗು. ೬) ಅರಣ್ಯ ರಕ್ಷಕರ ತರಬೇತಿ ಕೇಂದ್ರ, ಬೀದರ್.

ಕರ್ನಾಟಕ ಅರಣ್ಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ನಿಗಮ

ಪರಿಚಯ: ಕರ್ನಾಟಕ ಅರಣ್ಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ನಿಗಮ ನಿಯಮಿತವು ಕಂಪನಿ ಕಾಯ್ದೆ, ೨೦೧೩ರ ನಿಯಮಗಳನ್ವಯ ನೋಂದಣಿಯಾದ ಸರ್ಕಾರದ ಪೂರ್ಣ ಸ್ವಾಮ್ಯದ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿದ್ದು ದಿನಾಂಕ ೨೫.೦೧.೧೯೭೧ ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ನಿಗಮದ ಅಧಿಕೃತ ಷೇರು ಬಂಡವಾಳ ರೂ.೨೫೦೦ ಲಕ್ಷಗಳು ಹಾಗೂ ಸಂಚಯಿತ ಷೇರು ಬಂಡವಾಳವು ರೂ. ೯೩೧.೪೦ ಲಕ್ಷಗಳಿರುತ್ತದೆ. ಪ್ರತಿ ಷೇರಿನ ಮುಖ ಬೆಲೆ ರೂ. ೧,೦೦೦ ಆಗಿರುತ್ತದೆ.

ನಿಗಮದ ಪ್ರಮುಖ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು: ನಿಗಮದ ಚಟುವಟಿಕೆ ಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ರಬ್ಬರ್ ನೆಡುತೋಪುಗಳ ಮರುನಾಟಕ ಹಾಗೂ ಇರುವ ನೆಡುತೋಪುಗಳು ನಿರ್ವಹಣೆ, ರಬ್ಬರ್ ಹಾಲು ಶೇಖರಣೆ, ಸಂಸ್ಕರಣೆ ಹಾಗೂ ಅರೆ ತಯಾರಿಸಿದ ಪದಾರ್ಥಗಳ ವಿಲೇವಾರಿ, ಪಲ್ಟ್ವುಡ್ ತೋಪುಗಳ ಮರುನಾಟಕ, ನಿರ್ವಹಣೆ, ಕಚ್ಚಾಪದಾರ್ಥಗಳ ತಯಾರಿಸುವಿಕೆ ಹಾಗೂ ಮಾರಾಟ, ತೇಗ, ಬಿದಿರು ಇತ್ಯಾದಿ ಜಾತಿಯ ನೆಡುತೋಪುಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸುವುದು,

ನಿರ್ವಹಣೆ ಕಲಾವು ಹಾಗೂ ಮಾರಾಟದೊಂದಿಗೆ, ಅರಣ್ಯಾಧಾರಿತ ಉದ್ಯಮಗಳಿಗೆ ಕಚ್ಚಾವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಸರಬರಾಜು ಮತ್ತು ಪರಿಸರ ಸಮತೋಲನ ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆಗೆ ಸಹಕಾರಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವುದು ಸೇರಿರುತ್ತದೆ. ನಿಗಮವು ೨೦೧೩.೩.೨ ಹೆ. ರಬ್ಬರ್ ತೋಟಗಳ ಉಸ್ತುವಾರಿಯನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದೆ. ಹಾಗೂ ಮೆದುಮರ ಬೆಳೆಯುವ ಯೋಜನೆಯಡಿ ೨೧.೭೫೮.೦೭ ಹೆ. ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮೆದುಮರಗಳ ನೆಡುತೋಪು ಬೆಳೆಸಲಾಗಿದೆ. ನಿಗಮದ ಉತ್ಪನ್ನಗಳಲ್ಲಿ ಮೆದುಮರ, ರಬ್ಬರ್ ಹಾಗೂ ಬೊಂಬುಗಳನ್ನು ಮೇದಾರರಿಗೆ ಹಾಗೂ ರಬ್ಬರಗಳನ್ನು ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಗೆ, ಮಾರಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಬೊಂಬುಗಳನ್ನು ಮೇದುದಾರಿಗೆ ಹಾಗೂ ಗುಡಿಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಮಾರಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಮರಮಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಸಣ್ಣಬಗೆಯ ಟಂಬರಗಳನ್ನು ಸ್ಥಳೀಯ ಹರಾಜು ಮೂಲಕ ಮಾರಲಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಸಂಸ್ಥೆಯ ಸಂಘಟನೆ ಮತ್ತು ವ್ಯವಸ್ಥಾಪನೆ: ನಿಗಮದ ಆಡಳಿತ ಮಂಡಳಿಯಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯ ೧೨ ನಿರ್ದೇಶಕರ ಸ್ಥಾನಗಳು ಇರುತ್ತವೆ. ಪ್ರಸಕ್ತ ವರದಿ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ೮ ನಿರ್ದೇಶಕರು ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ಆರು ಸರಕಾರಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಪದನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುವರು, ಇಬ್ಬರನ್ನು ಘನ ಸರ್ಕಾರವು ಸರಕಾರೇತರ ನಿರ್ದೇಶಕರಾಗಿ ನೇಮಿಸಿರುವುದು. ರಬ್ಬರ್ ಶಾಖೆಯಲ್ಲಿ ೩ ವಿಭಾಗಗಳಿದ್ದು ಇವುಗಳ ಕೇಂದ್ರ ಸ್ಥಾನವು : ೧) ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ರಬ್ಬರ್ ವಿಭಾಗ: ಪುತ್ತೂರು, ೨) ಐವರ್ನಾಡ್ ರಬ್ಬರ್ ವಿಭಾಗ: ೩)ಸುಳ್ಯ ರಬ್ಬರ್ ವಿಭಾಗ: ಸುಳ್ಯ, ಇರುತ್ತದೆ. ಈ ವಿಭಾಗಗಳ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರು ವಿಭಾಗೀಯ ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಕರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಇವರ ಕೆಳಗೆ ರಬ್ಬರ್ ನೆಡುತೋಪು ಘಟಕಗಳಿದ್ದು ಈ ಘಟಕಗಳ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾಗಿ ವಲಯಾರಣ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗಳ ದರ್ಜೆಯ ನೆಡುತೋಪು ಅಧೀಕ್ಷಕರುರುತ್ತಾರೆ. ರಬ್ಬರ್ ಶಾಖೆಯಲ್ಲಿ ೧೩ ರಬ್ಬರ್ ಘಟಕಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಈ ೧೩ ಘಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ೭೩ ರಬ್ಬರ್ ಹಾಲು ಸಂಗ್ರಹಣ ಕೇಂದ್ರಗಳು ಇರುತ್ತವೆ.

ಪ್ರತಿದಿನ ಕಾರ್ಮಿಕರು ಮುಂಜಾನೆ ನಸುಕಿನಲ್ಲಿ ರಬ್ಬರ್ ಮರಗಳಲ್ಲಿ ಬಸಿಯುತ್ತಿರುವ ಲೇಟೆಕ್ಸನ್ನು ಹಾಗೂ ಮುದ್ದೆ ರಬ್ಬರ್ನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ, ಸಂಗ್ರಹಣಾ ಕೇಂದ್ರಗಳಿಗೆ ತಲುಪಿಸಿದ ನಂತರ, ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ತೋಟಗಳ ಲೇಟೆಕ್ಸಿನ ಡಿ.ಆರ್.ಸಿ ಪ್ರಮಾಣ ಮತ್ತು ಮುದ್ದೆ ರಬ್ಬರ್ ತೂಕಗಳನ್ನು ಕಾರ್ಮಿಕವಾರು ವಹಿಗಳಲ್ಲಿ ದಾಖಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ತದನಂತರ, ರಬ್ಬರ್ ಹಾಲು ಮತ್ತು ಸ್ಟ್ರಾಪ್ ರಬ್ಬರ್ನ್ನು ಲಾರಿಗಳಲ್ಲಿರುವ ಟ್ಯಾಂಕಿನಲ್ಲಿ ತುಂಬಿ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಈ ಎಲ್ಲಾ ಕೆಲಸಗಳಿಗೆ, ನೆಡುತೋಪು ಪುನಾರ್ನಾಟಕ ಹಾಗೂ ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ಸಹಾಯಕ ನೆಡುತೋಪು ಅಧೀಕ್ಷಕರುಗಳು, ಅರಣ್ಯ ರಕ್ಷಕರು ಹಾಗೂ ನೆಡುತೋಪು ವೀಕ್ಷಕರು ಹಾಗೂ ಮಾಲಗಳ ಹುದ್ದೆಗಳು ಇದ್ದು ಈ ಎಲ್ಲರೂ ಕಾಮಗಾರಿಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

ಪಲ್ವವುಡ್ ಶಾಖೆಯಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ವಿಭಾಗಗಳಿದ್ದು ಇವುಗಳ ಕೇಂದ್ರ ಸ್ಥಾನವು ಈ ರೀತಿ ಇರುತ್ತದೆ : ೧) ಶಿವಮೊಗ್ಗ ವಿಭಾಗ: ಶಿವಮೊಗ್ಗ, ೨)ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು ವಿಭಾಗ: ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು, ೩) ಧಾರವಾಡ ವಿಭಾಗ: ಧಾರವಾಡ, ೪)ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಭಾಗ: ಬೆಂಗಳೂರು. ಈ ವಿಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ೧೭ ಘಟಕಗಳಿದ್ದು,

ನೆಡುತೋಪು ಅಧೀಕ್ಷಕರು ಘಟಕಾಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಕ್ಷೇತ್ರ ಕಾಮಗಾರಿಗಳು ಹಾಗೂ ಮೇಲುಸ್ತುವಾರಿ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಯಥಾಪ್ರಕಾರ ಸಹಾಯಕ ನೆಡುತೋಪು ಅಧೀಕ್ಷಕರು, ಅರಣ್ಯ ರಕ್ಷಕರು ಹಾಗೂ ವೀಕ್ಷಕರು ಇರುತ್ತಾರೆ.ನಿಗಮದ ಕೇಂದ್ರ ಕಛೇರಿಯಲ್ಲಿ ಲೆಕ್ಕ ಪತ್ರ, ಸಾಮಾನ್ಯ ಪತ್ರ ವ್ಯವಹಾರ ಇತ್ಯಾದಿ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಒಟ್ಟು ೨೦ ಅಪಿಕ ವರ್ಗದ ನೌಕರರು ಇರುತ್ತಾರೆ.

ಕರ್ನಾಟಕ ಪಲ್ವವುಡ್ ನಿಗಮ(ಕಂಪನಿ)

ಕರ್ನಾಟಕ ಪಲ್ವವುಡ್ ನಿಗಮವು ಕರ್ನಾಟಕ ಅರಣ್ಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ನಿಗಮ ಹಾಗೂ ಮೆ: ಹರಿಹರ ಪಾಲಿಫೈಬರ್ಸ್ ಜಂಟಿ ಉದ್ದಿಮೆಯಾಗಿತ್ತು. ಈ ಕಂಪನಿಯ ರೂ.೨೦೦ ಲಕ್ಷಗಳ ಅಧಿಕೃತಷೇರು ಬಂಡವಾಳ ಹಾಗೂ ರೂ ೧೨೫ ಲಕ್ಷಗಳ ಪಾವತಿಸಿದ ಬಂಡವಾಳವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿತ್ತು. ಆದರೆ ಇಂತಹ ಕಂಪನಿಗೆ ಸರ್ಕಾರಿ ಜಮೀನುಗಳನ್ನು ಗುತ್ತಿಗೆ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಕೊಟ್ಟು ಮೆದುಮರ ಬೆಳೆಸುವ ಯೋಜನೆ ಮಾನ್ಯ ಉಚ್ಚನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಆದೇಶದಂತೆ ಹಿಂಪಡೆಯಲಾಗಿದೆ. ಈ ಕಂಪನಿಯು ೧೯೮೫ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆ ಆಗಿದ್ದು ದಿನಾಂಕ :೨೪.೧೦.೧೯೯೧ ರಂದು ಕಂಪನಿಯ ಕಾರ್ಯ ಕಲಾಪಗಳನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುವ ಬಗ್ಗೆ ನಿರ್ಣಯ ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಯಿತು. ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ೧೩೯ ಜನ ನೌಕರರಿಗೆ ಸ್ವಯಂ ನಿವೃತ್ತಿ ನೀಡಲಾಯಿತು. ಇವರುಗಳಲ್ಲಿ ೧ ನೌಕರರು ಸ್ವಯಂ ನಿವೃತ್ತಿ ಕೊಡುಗೆ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದ ಕಾರಣ ಕೈಗಾರಿಕಾ ಕಾಯ್ದೆಯಂತೆ ಪರಿಹಾರದೊಂದಿಗೆ ಕೆಲಸದಿಂದ ವಜಾಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ಷೇರು ಬಂಡವಾಳವಾದ ರೂ ೧೨೫ ಲಕ್ಷವನ್ನು ಮೆ:ಹರಿಹರ ಪಾಲಿಫೈಬರ್ಸ್ ರವರಿಗೆ ಸರ್ಕಾರದ ಆದೇಶದಂತೆ ಹಿಂತಿರುಗಿಸಲಾಯಿತು. ಕೆ.ಪಿ.ಎಲ್ ಸಂಸ್ಥೆಯು ಬೆಳೆಸಿದ ೩೫೪೩.೯೫ ಹೆ. ನೆಡುತೋಪುಗಳನ್ನು ಹೇಗಿದ್ದೆಯೋ ಅದೇ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಅರಣ್ಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ನಿಗಮ ನಿಯಮಿತಕ್ಕೆ ಮೇಲುಸ್ತುವಾರಿಗಾಗಿ ಹಸ್ತಾಂತರಿಸಲಾಯಿತು. ಕರ್ನಾಟಕ ಪಲ್ವವುಡ್ ನಿಯಮಿತವನ್ನು ಕಾನೂನಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಮುಚ್ಚಲು ಕ್ರಮ ಜರುಗಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಕರ್ನಾಟಕ ಗೇರು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ನಿಗಮ ನಿಯಮಿತ, ಮಂಗಳೂರು

ಕರ್ನಾಟಕ ಗೇರು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ನಿಗಮವು ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಅಧಿನಿಯಮ ೧೯೫೩ರಂತೆ ೧೯೭೮ ಫೆಬ್ರವರಿ ೧೪ರಂದು ನೊಂದಾಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಇದರ ಉದ್ದೇಶ ಕರ್ನಾಟಕ ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ಬೆಳೆಸಿದ ಹಾಗೂ ನಿಗಮಕ್ಕೆ ಹಸ್ತಾಂತರಿಸಿದ ಗೇರು ನೆಡುತೋಪುಗಳ ಸಮರ್ಪಕ ನಿರ್ವಹಣೆ ಹಾಗೂ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಗೇರು ಬೆಳೆಸುವ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರವು ನಿಗಮಕ್ಕೆ ನೀಡಿದ್ದ ಸಾಲದ ಮೊತ್ತ ರೂ.೩೦೦ ಲಕ್ಷವನ್ನು ಆದೇಶ ಸಂಖ್ಯೆ: ಅಪಜೀ ೨೨ ಎಫ್‌ಪಿಸಿ ೨೦೧೦ ಬೆಂಗಳೂರು, ದಿನಾಂಕ: ೦೩-೦೨-೨೦೧೨ ರಲ್ಲಿ ಶೇರು ಬಂಡವಾಳವಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಿದ ನಂತರ ನಿಗಮದ ಅಧಿಕೃತ ಬಂಡವಾಳ ರೂ ೧೦೦೦ ಲಕ್ಷ ಹಾಗೂ ಸಂಚಿತ ಬಂಡವಾಳ ರೂ.೭೫೯.೦೩ ಲಕ್ಷ ಆಗಿದ್ದು ಅದರಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು ೪,೪೦೦ ಈಕ್ವಿಟಿ ಶೇರುಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ರೂ.೪೪ ಲಕ್ಷ ಹಾಗೂ ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರವು ೧೯೭೯ ಹಾಗೂ ೧೯೯೩ರಲ್ಲಿ ೧೩,೦೦೦ ಹೆಕ್ಟೇರುಗಳಷ್ಟು ಗೇರು ನೆಡುತೋಪುಗಳಿರುವ ರಕ್ಷಿತಾರಣ್ಯವನ್ನು ಈಕ್ವಿಟಿ ಬಂಡವಾಳ

ರೂಪದಲ್ಲಿ ವರ್ಗಾಯಿಸಿತ್ತು. ೧೯೯೩ ಸರ್ಕಾರಿ ಆದೇಶದ ಪ್ರಕಾರ ಒಟ್ಟು ೨೦೯೯೭.೮೫ ಹೆ. ಗೇರು ನೆಡುತೋಪುಗಳನ್ನು ನಿಗಮಕ್ಕೆ ಹಸ್ತಾಂತರಿಸಬೇಕಾಗಿದ್ದು, ಅದರಲ್ಲಿ ೫೦೦೦.೦೦ ಹೆ. ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಈಕ್ವಿಟಿ ಬಂಡವಾಳವಾಗಿ ಮತ್ತು ೧೦೭೭೭.೫೩ ಹೆ. ಮಾತ್ರ ಅರ್ಜಿ ಆಗಿ ಬಂದಿರುತ್ತದೆ. ೨೦೧೫-೨೦೧೫ ನೇ ವಿತ್ತ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ನಿಗಮದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ೨೫೭೫೫.೭೮ ಹೆಕ್ಟೇರುಗಳಷ್ಟು ಗೇರು ನೆಡುತೋಪುಗಳಿದ್ದು ಇದರಲ್ಲಿ ೧೨.೭೩೮.೫೧ ಹೆಕ್ಟೇರು ಈಕ್ವಿಟಿ ಹಾಗೂ ಉಳಿದ ೧೨೯೧೭.೨೭ ಹೆಕ್ಟೇರು ಗೇಣಿ ಆಧಾರದಲ್ಲಿರುತ್ತವೆ. ನಿಗಮವು ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರದ ಅಧೀನಕ್ಕೊಳಪಟ್ಟಿದ್ದು ಇದರ ಕೇಂದ್ರ ಸ್ಥಾನವು ಮಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿದೆ.

ನಿಗಮವು ಅಧಿಕ ಇಳುವರಿ ನೀಡುವಂತಹ ಉತ್ತಮ ತಳಿಯ ಗೇರು ನೆಡುತೋಪುಗಳನ್ನು ಕಾಯ್ದಿರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಸುವುದು, ಹಳೆಯ ನೆಡುತೋಪುಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಹಾಗೂ ಅಧಿಕ ಇಳುವರಿ ನೀಡುವ ಕಸಿ ಮಾಡಿದ ಗಿಡಗಳನ್ನು ರೈತರಿಗೆ ಮಾರಾಟ ಮಾಡುವಂತಹ ಉತ್ತಮ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿರತವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಸಕ್ತ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ನಿಗಮವು ೧೯೮೧ ರಿಂದ ೧೯೮೭ರವರೆಗೆ ಐ.ಡಿ.ಎ. ವಿಶ್ವವ್ಯಾಂಕನ ಸಹಾಯದಿಂದ ೩.೭೧೫ ಹೆ. ವಿಸ್ತೀರ್ಣದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಸಿದ ಗೇರು ನೆಡು ತೋಪುಗಳನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಿರುತ್ತದೆ. ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ೩.೭೧೫ ಹೆ. ಗೇರು ನೆಡುತೋಪುಗಳಲ್ಲಿ ೨೮೭೦.೭೮ ಹೆ. ಭೂಮಿಯನ್ನು ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ಗೇಣಿ ಮೇಲೆ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದ್ದು ಉಳಿದದ್ದು ಕಂಪನಿಗೆ ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ವರ್ಗಾಯಿಸಲಾಗಿರುವ ಈಕ್ವಿಟಿ ಪ್ರದೇಶದ ಭಾಗವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಸಕ್ತ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ನಿಗಮವು ೧೯೭೯ ಹಾಗೂ ೧೯೯೩ರಲ್ಲಿ ಕಂಪನಿಗೆ ಈಕ್ವಿಟಿ ಶೇರು ಬಂಡವಾಳವನ್ನಾಗಿ ವರ್ಗಾಯಿಸಿದ ೧೨೭೩೮.೫೧ ಹೆ. ವಿಸ್ತೀರ್ಣದ ಹಳೆಯ ಗೇರು ನೆಡುತೋಪುಗಳನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಣೆಗೆ ಮಾಡುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಸರ್ಕಾರವು ಗೇಣಿ ಆಧಾರದಲ್ಲಿ ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ವರ್ಗಾಯಿಸಿದ ೧೨೯೧೭.೨೭ ಹೆ. ವಿಸ್ತೀರ್ಣದ ಗೇರು ನೆಡುತೋಪುಗಳನ್ನು ಕೂಡ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗೆ ಮಾಡಿದೆ. ಈ ನೆಡುತೋಪುಗಳು ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಕ ನಿರ್ದೇಶಕರು, ಮಂಗಳೂರು ಇವರ ಮೇಲ್ನುಡುವಾಗಿ ಹಾಗೂ ಆಡಳಿತಕ್ಕೊಳಪಟ್ಟು ಕುಮಟಾ, ಕುಂದಾಪುರ, ಪುತ್ತೂರು ಹಾಗೂ ಮೂಡಬದ್ರೆ ವಿಭಾಗೀಯ ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಕರ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿದೆ.

೧೯೯೨-೯೩ ನೇ ಸಾಲಿನಿಂದ ೨೦೧೫-೨೦೧೬ನೇ ಸಾಲಿನ ತನಕ ನಿಗಮವು ೧೨೧೩೦.೮೦ ಹೆಕ್ಟೇರು ಖಾಲಿ ಜಾಗವಿರುವ ಹಳೆ ಗೇರು ನೆಡುತೋಪುಗಳನ್ನು ಕೂಡ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗೆ ಮಾಡಿದೆ. ಅಧಿಕ ಇಳುವರಿ ನೀಡುವ ಗೇರು ನೆಡುತೋಪುಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗೆ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ Directorate of Cashewnut & Cocoa Development, Kochi, ಮುಖಾಂತರ ೨೦೧೫-೧೬ ನೇ ಸಾಲಿನ ಮಾರ್ಚ್ ಅಂತ್ಯಕ್ಕೆ ನೆಡುತೋಪು ಬೆಳೆಸಲು ಹಾಗೂ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯ ಬಗ್ಗೆ ರೂ. ೨೫೦.೦೦ ಲಕ್ಷ ಸಹಾಯ ಧನ ಬಂದಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಮೊತ್ತವು ಪ್ರಥಮ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ೭೮೩ ಹೆ. ನೆಡುತೋಪು ಬೆಳೆಸಲು, ೨ನೇ ವರ್ಷದ ೮೭೭ ಹೆ. ೩ನೇ ವರ್ಷ ೫೦೦ ಹೆ. ನೆಡುತೋಪುಗಳನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಲು ಹಾಗೂ ಹಳೇ ನೆಡುತೋಪುಗಳ ಪುನಶ್ಚೇತನಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದಿರುತ್ತದೆ.

ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಅರಣ್ಯ ಕೈಗಾರಿಕಾ ನಿಗಮ ನಿಯಮಿತ, ಬೆಂಗಳೂರು.

ನಿಗಮದ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶಗಳು: ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಅರಣ್ಯ ಕೈಗಾರಿಕಾ ನಿಗಮ ನಿಯಮಿತ ಸಂಸ್ಥೆಯು ೧೯೭೩ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತಗೊಂಡಿತು. ಹಾಲಿ ಅಧಿಕೃತ ಬಂಡವಾಳ ರೂ ೩.೦೦ ಕೋಟಿ ಪ್ರತಿ ರೂ ೧೦೦೦ ಕ್ಕೆ ೩೦,೦೦೦ ಸಮ ಷೇರುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ ಆದೇಶ ಸಂಖ್ಯೆ: ಎಫ್‌ಎಎ ೮೦ ಎಫ್‌ಪಿಸಿ ೨೦೦೧ ದಿನಾಂಕ: ೦೫/೧೦/೨೦೦೧ರ ಆದೇಶದಂತೆ ಮೈಸೂರು ಮ್ಯಾಜ್ ಕಂಪನಿ ಲ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಅಧೀನ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿ ಹೊಂದಿದ್ದು, ಹಾಲಿ ರೂ. ೨೯.೬೮ ಲಕ್ಷಗಳ ಸಮ ಷೇರುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ನಿಗಮವು ಅರಣ್ಯ ಉತ್ಪತ್ತಿಗಳನ್ನು ಅರಣ್ಯದಿಂದ ತೆಗೆದು, ಸಂಸ್ಕರಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಅಂತಿಮ ಉತ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಮಾರಾಟ ಮಾಡುವುದು ಮತ್ತು ಹೊಸ ಅರಣ್ಯ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳನ್ನು ಉತ್ತೇಜಿಸುವುದು. ಈ ಮೂಲಕ ರಾಜ್ಯ ಅರಣ್ಯ ಕೈಗಾರಿಕೆ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಉದ್ಯೋಗಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವುದು ಇವೆ ಮುಂತಾದ ಮುಖ್ಯ ಗುರಿಯನ್ನು ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಸಹ ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. ಸರ್ಕಾರದ ಆದೇಶ ದಿನಾಂಕ: ೨೨.೧೨.೨೦೦೪ರ ಮತ್ತು ಇತ್ತೀಚಿನ ದಿನಾಂಕ: ೧೩-೧೨-೨೦೧೪ರ ಸರ್ಕಾರದ ಸಭೆಯ ನಡವಳಿಯ ಅನ್ವಯ ನಿಗಮವನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕ ಅರಣ್ಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ನಿಗಮದೊಂದಿಗೆ ವಿಲೀನಗೊಳಿಸುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯು ಚಾಲನೆಯಲ್ಲಿದೆ.

ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಗಿಡಮೂಲಕ ಔಷಧಿ ಸಸ್ಯಗಳ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ

ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಔಷಧಿ ಗಿಡಮೂಲಕಾ ಪ್ರಾಧಿಕಾರವು (ಕಂಪಾ) ೨೦೦೨ನೇ ಇಸವಿಯಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಆದೇಶ ಸಂಖ್ಯೆ: ಅಪಜಿ ೩೩ ಎಫ್‌ಡಿಎಸ್ ೨೦೦೧ ದಿನಾಂಕ: ೨೭-೦೨-೨೦೦೨ರಂದು ಸ್ಥಾಪನೆಗೊಂಡಿತು. ಇದರ ಮೂಲ ಉದ್ದೇಶವೇನೆಂದರೆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಔಷಧಿ ಸಸ್ಯಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಪೂರಕವಾಗುವ ಕೃಷಿ, ಸಂರಕ್ಷಣೆ, ಸಂಶೋಧನೆ ಮತ್ತು ಇನ್ನಿತರ ಕಾರ್ಯಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುವುದು. ಈ ಪ್ರಾಧಿಕಾರವು ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರ ಅಧಿನಿಯಮ ೧೯೭೦ರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ನೋಂದಾವಣೆಗೊಂಡಿದೆ. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಔಷಧಿ ಗಿಡಮೂಲಕಾ ಮಂಡಳಿ, ನವದೆಹಲಿ ಇವರು ೨೦೧೫-೧೬ನೇ ಸಾಲಿಗೆ ರೂ ೩೦ ಲಕ್ಷಗಳಿಗೆ ಕ್ರಿಯಾ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ತಯಾರಿಸಿ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಲು ಕೋರಿದ್ದರು. ರೂ ೩೦ ಲಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ರೂ ೧೫ ಲಕ್ಷಗಳನ್ನು ಗುತ್ತಿಗೆ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವ ಸಿಬ್ಬಂದಿಗಳ ವೇತನಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಕಛೇರಿಯ ಗಿಡಮೂಲಕಗಳ ಮಂಡಳಿಗೆ ಸಲ್ಲಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಗಿಡಮೂಲಕಾ ಮಂಡಳಿಯಿಂದ ೨೦೧೫-೧೬ನೇ ಸಾಲಿನ ಅನುದಾನ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗದ ಕಾರಣ ಹಲವು ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸಲಾಗಲಿಲ್ಲ.

ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿನ ಕಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿರುವ ಔಷಧಿ ಗಿಡಮೂಲಕಗಳ ಗುರುತಿಸುವಿಕೆ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಗಣತಿ ಹಾಗೂ ಔಷಧಿ ಗಿಡಮೂಲಕಗಳ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ಸಂಗ್ರಹಣೆಯ ಮೌಲ್ಯಮಾಪನ-ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಔಷಧಿ ಗಿಡಮೂಲಕಗಳ ಮಂಡಳಿ, ನವದೆಹಲಿಯಿಂದ ಅನುದಾನಿತ ಯೋಜನೆ: ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಔಷಧಿ ಗಿಡಮೂಲಕಾ

ಪ್ರಾಧಿಕಾರವು ತುಂಬಾ ನಿಕಟವಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಜೀವವೈವಿಧ್ಯ ಮಂಡಳಿಯಿಂದ ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸಲಾಗುತ್ತಿರುವ “ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿನ ಕಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿರುವ ಔಷಧಿ ಗಿಡಮೂಲಕೆಗಳ ಗುರುತಿಸುವಿಕೆ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಗಣತಿ ಹಾಗೂ ಔಷಧಿ ಗಿಡಮೂಲಕೆಗಳ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ಸಂಗ್ರಹಣೆಯ ಮೌಲ್ಯಮಾಪನ”- ಯೋಜನೆಯ ಯಶಸ್ವಿಗೆ ಶ್ರಮಿಸುತ್ತಿದೆ.

ಈ ಯೋಜನೆಯ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶಗಳೆಂದರೆ: ೧)

ರಾಜ್ಯದ ಕಾಡುಗಳಲ್ಲಿರುವ ವಾಣಿಜ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆವುಳ್ಳ ಔಷಧಿ ಗಿಡಮೂಲಕೆಗಳ ಹಂಚಿಕೆ ಮತ್ತು ಸಾಂದ್ರತೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ೨) ಯಾವ ಯಾವ ಕಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಔಷಧಿ ಗಿಡಮೂಲಕೆಗಳು ಲಭ್ಯವಿರುವ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಹಿತಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸುವುದು, ೩) ಪ್ರಮುಖ ಗಿಡಮೂಲಕೆಗಳ ಕ್ರಮಬದ್ಧವಾದ ಕಟಾವು ಮತ್ತು ಸಂಗ್ರಹಣೆಗೆ ಅವಕಾಶ ಕುರಿತಂತೆ ಮಾರ್ಗಸೂಚಿಯನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸುವುದು, ಮತ್ತು ೪) ರಾಜ್ಯ ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆಯ ಸಿಬ್ಬಂದಿಗಳಿಗೆ ಔಷಧಿ ಗಿಡಮೂಲಕೆಗಳ ಕುರಿತು ಇದುವರೆಗೆ ಹೂನ್ನಾವರ, ಕಾರವಾರ, ವೀರಾಜಪೇಟೆ, ಹುಣಸೂರು, ಮೈಸೂರು, ಮಂಡ್ಯ, ಬೆಂಗಳೂರು ಗ್ರಾಮಾಂತರ ಮತ್ತು ನಗರ, ಬನ್ನೇರುಘಟ್ಟ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಯೋಜನೆ- ಸಮೀಕ್ಷಾಕಾರ್ಯವು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಮುಕ್ತಾಯಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ತುಮಕೂರು, ಶಿರಸಿ, ಮಂಗಳೂರು ಅರಣ್ಯವೃತ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಸಮೀಕ್ಷಾ ಕಾರ್ಯವು ಪ್ರಗತಿಯಲ್ಲಿದ್ದುಂಟು. ಚಿಕ್ಕಬಳ್ಳಾಪುರ, ರಾಮನಗರ, ಮಡಿಕೇರಿ, ಕುಂದಾಪುರ ಮತ್ತು ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಹಾಗೂ ಚಿಕ್ಕಮಂಗಲೂರು ಅರಣ್ಯ ವಿಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭದ ಹಂತದಲ್ಲಿದ್ದುಂಟು.

ಕರ್ನಾಟಕ ಜೀವವೈವಿಧ್ಯ ಮಂಡಳಿ

ಜೀವ ವೈವಿಧ್ಯ ಅಧಿನಿಯಮ ೨೦೦೨ರ ಕಲಂ ೨೨ರ ಪ್ರಕಾರ ಕರ್ನಾಟಕ ಜೀವ ವೈವಿಧ್ಯ ಮಂಡಳಿ ೨೦೦೩ರಂದು ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಯಿತು. ಅದರ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶಗಳು: ೧) ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಜೀವ ವೈವಿಧ್ಯ ನಿಯಮಗಳು ೨೦೦೫ ಹಾಗೂ ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರದ ಜೀವ ವೈವಿಧ್ಯ ಅಧಿನಿಯಮ ೨೦೦೨ನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸುವುದು. ೨) ಜೀವ ವೈವಿಧ್ಯ ಮಂಡಳಿಯ ಬಹು ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶವಾದ ಜೈವಿಕ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆ, ೩) ಜೈವಿಕ ವೈವಿಧ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಜಾಗೃತಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಂಶೋಧನೆ, ತರಬೇತಿ ಮತ್ತು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು. ಹಾಗೂ ಜೈವಿಕ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ಸುಸ್ಥಿರ ಬಳಕೆಗಾಗಿ ಯೋಜನೆಗಳು ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸುವುದು.

ಅ. ಜೀವ ವೈವಿಧ್ಯ ನಿರ್ವಹಣಾ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ರಚನೆ : ಜೀವ ವೈವಿಧ್ಯದ ಸಂರಕ್ಷಣೆ, ಸುಸ್ಥಿರ ಬಳಕೆ ಮತ್ತು ದಾಖಲಾಕರಣದ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಜೀವ ವೈವಿಧ್ಯ ಕಾಯ್ದೆ ೨೦೦೨ರ ಕಲಂ ೪೧ರ ಪ್ರಕಾರ ಪ್ರತಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಸ್ಥೆಯು ಜೀವ ವೈವಿಧ್ಯ ನಿರ್ವಹಣಾ ಸಮಿತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಬೇಕಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಈವರೆಗೆ ರಚನೆಯಾದ ಸಮಿತಿಗಳ ವಿವರ: ೧) ೪,೫೩೬ ಜೀವ ವೈವಿಧ್ಯ ನಿರ್ವಹಣಾ ಸಮಿತಿಗಳನ್ನು ಗ್ರಾಮಪಂಚಾಯತಿ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದೆ. ೨) ೧೦೮ ಜೀವ ವೈವಿಧ್ಯ

ನಿರ್ವಹಣಾ ಸಮಿತಿಗಳನ್ನು ತಾಲೂಕು ಪಂಚಾಯತಿ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದೆ. ೩) ೧೪ ಜೀವ ವೈವಿಧ್ಯ ನಿರ್ವಹಣಾ ಸಮಿತಿಗಳನ್ನು ಜಿಲ್ಲಾ ಪಂಚಾಯತಿ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸರ್ಕಾರಿ ನೌಕರರು, ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು, ಶಿಕ್ಷಕರು, ಸರ್ಕಾರೇತರ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು, ಪಂಚಾಯತಿ ಸದಸ್ಯರು ಮತ್ತು ಸಾರ್ವಜನಿಕರಿಗೆ ಜೀವ ವೈವಿಧ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಅರಿವು ಮೂಡಿಸಲು ೫೦೫ ತರಬೇತಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ನಡೆಸಲಾಗಿದೆ.

ಆ. ಜನತಾ ಜೀವ ವೈವಿಧ್ಯ ದಾಖಲಾತಿ: ಇದು ಪಂಚಾಯತಿ ಮಟ್ಟದ ದಾಖಲೆ ಪುಸ್ತಕ. ಇದರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಜೀವ ವೈವಿಧ್ಯ ಮತ್ತು ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಮುದಾಯದ ಜ್ಞಾನ, ಜೀವ ವೈವಿಧ್ಯದ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ಪಾರಂಪರಿಕ ಉಪಯೋಗಗಳು- ಇವುಗಳ ದಾಖಲಾತಿ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಈ ದಾಖಲಾತಿಯನ್ನು ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಎರಡೂ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ತಯಾರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ಮೇಲೆ ವಿದೇಶೀಯರು ಸ್ವಾಮ್ಯ ಪಡೆಯುವುದನ್ನು ಇದರಿಂದ ತಡೆಯಬಹುದಾಗಿದೆ. ಇದುವರೆಗೂ ೫೪೮ ಜನತಾ ಜೀವ ವೈವಿಧ್ಯ ದಾಖಲಾತಿ ತಯಾರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಜೈವಿಕ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳನ್ನು ಬಳಸುವ ಜೈವಿಕ ಉದ್ದಿಮೆಗಳ ಸಮೀಕ್ಷೆ: ಜೈವಿಕ ಉದ್ದಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾಗುವ ಜೈವಿಕ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಹಿತಿ ಸಂಗ್ರಹಣಾ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾರತೀಯ ಔಷಧಿ ತಯಾರಕರ ಒಕ್ಕೂಟ (ರಿ.)- ಇದರ ಸಹಯೋಗದೊಂದಿಗೆ ನಡೆಸಲಾಗಿದೆ. ಜೈವಿಕ ಉದ್ದಿಮೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮತ್ತು ಜೈವಿಕ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ಬಳಕೆ ವಿಧಾನಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವರದಿಯನ್ನು ತಯಾರಿಸಿ, ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ (ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಜೀವ ವೈವಿಧ್ಯ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ) ಸಲ್ಲಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈವರೆಗೆ ೧೦೫ ಕಂಪನಿಗಳು ನಮೂನೆ ೧ರಲ್ಲಿ ಅರ್ಜಿಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿವೆ.

ಜೀವ ವೈವಿಧ್ಯ ಪ್ರಶಸ್ತಿ: ಜೀವ ವೈವಿಧ್ಯ ಮಂಡಳಿಯು ಒಟ್ಟು ೧೧ ಜೀವ ವೈವಿಧ್ಯ ಪ್ರಶಸ್ತಿಗಳನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಕೃಷಿ ವೈವಿಧ್ಯ ತರಕಾರಿ, ದ್ವಿದಳ, ಹಣ್ಣು ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣಿ ವೈವಿಧ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಶಸ್ತಿಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿದೆ. ಈ ಮಂಡಳಿಯು ಜೀವ ವೈವಿಧ್ಯ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸಿರುವವರಿಗೆ ‘ಜೀವ ವೈವಿಧ್ಯ ಪ್ರಶಸ್ತಿ’ಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿದೆ. ಈ ಪ್ರಶಸ್ತಿಗಳನ್ನು ವೈಯಕ್ತಿಕ, ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು, ಸರ್ಕಾರೇತರ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು, ಮಂಡಳಿಗಳು ಮತ್ತು ಕಾರ್ಪೊರೇಷನ್ ವಿಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಪರಿಸರ ನಿರ್ವಹಣೆ ಮತ್ತು ನೀತಿ ಸಂಶೋಧನ ಸಂಸ್ಥೆ (ಎಂಪಿ): ಪರಿಸರ ನಿರ್ವಹಣೆ ಮತ್ತು ನೀತಿ ಸಂಶೋಧನ ಸಂಸ್ಥೆಯು ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರದ ಅರಣ್ಯ, ಪರಿಸರ ಮತ್ತು ಜೀವಿ ವಿಜ್ಞಾನ ಇಲಾಖೆಯಡಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಒಂದು ಸ್ವಾಯತ್ತ ಸಂಸ್ಥೆ. ಕರ್ನಾಟಕದ ಸೊಸೈಟಿಗಳ ನೋಂದಣಿ ಕಾಯ್ದೆ ೧೯೬೦ರಡಿ ೨೦೦೨ರಲ್ಲಿ ನೋಂದಣಿಯಾಯಿತು. ಸಂಸ್ಥೆಯು ಆನ್ವಯಿಕ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಸಂಶೋಧನೆ, ನೀತಿ ಸಂಶೋಧನೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಸ್ತುತ ಪರಿಸರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ, ಸರ್ಕಾರಿ ನೌಕರರಿಗೆ ಮತ್ತು ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಗೆ ತರಬೇತಿ ನೀಡುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಹಮ್ಮಿಕೊಂಡಿದೆ.

ಪಾರಂಪರಿಕ ತಾಣಗಳ ಘೋಷಣೆ: ಜೀವವೈವಿಧ್ಯಕಾಯ್ದೆ ೨೦೦೨ರ ಕಲಂ ೨೨(೧) ರಂತೆ ಕೆಳಗಿನ ತಾಣಗಳನ್ನು ಪಾರಂಪರಿಕ ತಾಣಗಳೆಂದು ಘೋಷಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಪಾರಂಪರಿಕ ತಾಣಗಳ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ ಅ. ನಲ್ಲೂರು: ನಲ್ಲೂರಿನಲ್ಲರುವ ಹುಣಸೆತೋಪು ಹಲವಾರು ಶತಮಾನಗಳಿಂದ ಪ್ರಕೃತಿ ವೈಪರೀತ್ಯಗಳನ್ನು ತಡೆದು ಜೀವಂತ ಪಳೆಯುಳಕೆಗಳಾಗಿ ನಿಂತಿದೆ. ಈ ಹುಣಸೆ ಮರಗಳಲ್ಲ ಎಲ್ಲಾ ಕಂಡುಬಾರದ ಹಾಗೂ ದಾಖಲಾಗದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು, ಅವುಗಳೆಂದರೆ-ಬಳಲು (ಪ್ರಾಪ್‌ರೂಟ್) ಮತ್ತು ಬೇರುಗಳಿಂದ ಬೆಳೆದ ಮರಗಳು. ಈ ತೋಪು ವಿವಿಧ ಸಸ್ಯ, ಪ್ರಾಣಿ ಮತ್ತು ಪಕ್ಷಿಗಳು ಇರುವ ನೆಲೆಯೂ ಕೂಡ ಆಗಿದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ ೧.೩.೩: ಪಾರಂಪರಿಕ ತಾಣಗಳ ಘೋಷಣೆ

ಕ್ರ. ಸಂ.	ಸ್ಥಳ	ತಾಲ್ಲೂಕು	ಜಿಲ್ಲೆ	ವಿಸ್ತೀರ್ಣ	ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿ
೧	ನಲ್ಲೂರು	ದೇವನಹಳ್ಳಿ	ಬೆಂಗಳೂರು(ಗ್ರಾ)	೫೩.೬೯	ನಲ್ಲೂರು
೨	ಹೊಗ್ರೆಕಾನ್	ಕಡೂರು	ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು	೨೫೦೮.೧೫೬	ಬಳ್ಳುಗನೂರು
೩	ಜಿ.ಕೆ.ವಿ.ಕೆ.ಕ್ಯಾಂಪಸ್ ಯು.ಎ.ಎಸ್, ಬೆಂಗಳೂರು	ಬೆಂಗಳೂರು (ನ)	೧೬೭ ಹೆ.	ಬೆಂಗಳೂರು	
೪	ಅಂಬಾರಗುಡ್ಡ	ಸಾಗರ	ಶಿವಮೊಗ್ಗ	೩೮೫೭.೧೨೬	ಶಂಕಣ್ಣಶಾನೆಬಾಗ್
ಕೆಳಗಿನ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ಪಾರಂಪರಿಕ ತಾಣಗಳೆಂದು ಘೋಷಿಸಲು ಕ್ರಮ ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತಿದೆ.					
೧	ನೇತ್ರಾಣಿ ನಡುಗುಡ್ಡ	ಭಟ್ಕಳ	ಉತ್ತರಕನ್ನಡ	೫೦.೬೯	ಮಾವಳ್ಳಿ
೨	ವರದಾನದಿ ತೀರದ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಕೆಲವು ಹಳ್ಳಗಳನ್ನು ಕೃಷಿ ಜೀವ ವೈವಿಧ್ಯ ಪಾರಂಪರಿಕ ತಾಣವೆಂದು ಘೋಷಿಸಲು ಕರ್ನಾಟಕ ಜೀವ ವೈವಿಧ್ಯ ಮಂಡಳಿಯು ಕ್ರಮಕೈಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದೆ.				

ಆ. ಹೊಗ್ರೆಕಾನ್: ಈ ಪ್ರದೇಶವು ಬಾಬಬುಡನ್ ಗಿರಿ ಮತ್ತು ಕೆಮ್ಮಣ್ಣುಗುಂಡಿ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಸುವ ಕೊಂಡಿಯಂತಿದೆ. ಭದ್ರಾ ಅಭಯಾರಣ್ಯ ಮತ್ತು ಎಮ್ಮೆದೊಡ್ಡಿ ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣ ತಾಣಗಳಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಂತಿದೆ. 'ಶೋಲಾ' ಅರಣ್ಯ ಮತ್ತು ಹುಲ್ಲುಗಾವಲುಗಳು ಈ ಪ್ರದೇಶದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ. ಇಲ್ಲಿನ ಸಸ್ಯರಾಶಿ ಔಷಧಿಯ ಗುಣಗಳಿಗೆ ಪ್ರಖ್ಯಾತವಾಗಿವೆ.

ಇ. ಗಾಂಧಿ ಕೃಷಿಜಿಜ್ಞಾಸ ಕೇಂದ್ರ (ಜಿ.ಕೆ.ವಿ.ಕೆ): ಈ ಪ್ರದೇಶವು ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲೇ ಅತ್ಯಂತ ಹಸಿರಿನಿಂದ ಕೂಡಿರುವ ಪ್ರದೇಶ. ಇಲ್ಲಿನ ಸಸ್ಯೋದ್ಯಾನವು ೬೦೦ ಜಾತಿಯ ಮುಖ್ಯವಾದ ಸಸ್ಯಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದೆ. ೧೩ ಜಾತಿಯ ಸ್ತನಿಗಳು, ೧೦ ಜಾತಿಯ ಸರೀಸೃಪಗಳು. ೧೬೫ ಜಾತಿಯ ಪಕ್ಷಿಗಳು ಇಲ್ಲಿನ ಜೀವವೈವಿಧ್ಯತೆಯನ್ನು ಸಮೃದ್ಧಗೊಳಿಸಿವೆ.

ಈ. ನೇತ್ರಾಣಿ ನಡುಗುಡ್ಡ: ಇದು ಒಂದು ಹವಳಗಳ ಪಟ್ಟಿಯಿರುವ ದ್ವೀಪ. ಇಲ್ಲಿರುವ ೨೭ ಮತ್ಸ್ಯ ಪ್ರಭೇದಗಳು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ ಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ. ಹಲವಾರು ಸಾಗರ ಜೀವಿಗಳಿರುವ ಈ ಪ್ರದೇಶವು ಮತ್ಸ್ಯ ಜೀವ ವೈವಿಧ್ಯತೆಯ ಆಗರ. ಈ ದ್ವೀಪದಲ್ಲ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸಸ್ಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣಿ ಪ್ರಭೇದಗಳನ್ನು ಸಹ ಕಾಣಬಹುದು.

ಉ. ಅಂಬಾರಗುಡ್ಡ: ಈ ಪ್ರದೇಶವು ಕೊಡಚಾದ್ರಿಬೆಟ್ಟ ಸಾಲುಗಳ ಭಾಗವಾಗಿದ್ದು ಮೂಕಾಂಚಿಕಾ ಅಭಯಾರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿದೆ. ಶರಾವತಿ ಅಭಯಾರಣ್ಯ ಮತ್ತು ಮೂಕಾಂಚಿಕ ಅಭಯಾರಣ್ಯಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸುವ ಕೊಂಡಿಯಂತಿದೆ. ಶೋಲಾ ಅರಣ್ಯ, ಹುಲ್ಲುಗಾವಲುಗಳ ಜೊತೆಗೆ ದಟ್ಟವಾದ ಅರಣ್ಯ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ. ಇಲ್ಲಿನ ಸಸ್ಯ/ಪ್ರಾಣಿ ಸಂಪತ್ತು ಅಪಾಯದಲ್ಲಿದ್ದು. ಇದರ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಅತಿ ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿದೆ.

ಊ. ಬನವಾಸಿ: ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಹಳ್ಳಗಳಲ್ಲ ವರದಾನದಿಯ ಇಕ್ಕೆಲಗಳಲ್ಲ ಪಾರಂಪರಿಕ ಬತ್ತದ ತಳಗಳ ಬೇಸಾಯ ಇಂದಿಗೂ ಚಾಲ್ತಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಪ್ರತಿವರ್ಷವೂ ವರದಾ ನದಿಯು ಪ್ರವಾಹವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದು, ಈ ಪ್ರವಾಹವನ್ನು ತಡೆಯುವ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ತಳಗಳು ಇಲ್ಲಿನ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ. ಇಲ್ಲಿನ ಬತ್ತದ ತಳಗಳು ತಮ್ಮ ಔಷಧಿಯ ಗುಣಗಳಿಂದಲೂ ಸಹ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಬೇಸಾಯ ಕ್ರಮ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಕೂಡ ಅನನ್ಯ. ಈ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯೊಂದಿಗೆ ರೈತರಿಗೆ ಸ್ಥಳೀಯ ತಳಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡುವುದು ಮಂಡಳಿಯ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ.

ಋ. ಮಂಡ್ಯ: ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮಳವಳ್ಳಿ ತಾಲೂಕಿನ ಕಿರುಗಾವಲ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲರುವ ಮಾವಿನ ತೋಟವನ್ನು ರೈತರು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದು ಈ ತೋಟವನ್ನು ಟಿಪ್ಪುಸುಲ್ತಾನನ ಕಾಲದ ಒಬ್ಬ ಸಿಪಾಯಿಯು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಎನ್ನಲಾಗಿದೆ. ಈ ತೋಟವು ೧೨೦ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ತಳಯ ಮರಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಈ ತೋಟ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿರುವ ರೈತರು ಇದರೊಂದಿಗೆ ೧೫೦ ವಿಧದ ತಳಯ ಬತ್ತ, ವಿವಿಧ ತಳಯ ರಾಗಿ ಹಾಗೂ ಇತರ ಬೆಳೆಗಳನ್ನು ಸಹ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಋ. ಲಕ್ಷ್ಮೀರಂಗನಾಥಸ್ವಾಮಿ ಔಷಧಿಯ ಜೈವಿಕ ಉದ್ಯಾನವನವು ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ಗುಡ್ಡದ (೧.೪೬ ಎಕರೆ) ಮೇಲೆ (ದೇವರಗುಡ್ಡ) ಇದ್ದು ಇಲ್ಲಿ ಅಮೂಲ್ಯವಾದ ಗಿಡಮರಗಳು, ಸುಮಾರು ೧೧೮ ವಿಧದ ಔಷಧಿಯ ಗಿಡಗಳು, ಪೊದೆಗಳು, ಗಿಡ ಮೂಲಕಗಳು ಹಾಗೂ ಸುಮಾರು ೫೦೦ ವಿವಿಧ ಜಾತಿಯ ಮರಗಳು ಹಾಗೂ ಸಸ್ಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು ಇದೊಂದು ಅನನ್ಯ ನಗರ ಜೀವವೈವಿಧ್ಯವನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತದೆ.

ಪಾರಂಪರಿಕ ವೃಕ್ಷಗಳ ಘೋಷಣೆ: ಕರ್ನಾಟಕ ಜೀವ ವೈವಿಧ್ಯಮಂಡಳಿಯು ರಾಜ್ಯಾದ್ಯಂತ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯುಳ್ಳ, ಪ್ರಾಮುಖ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದಿರುವ ಅನನ್ಯ ವೃಕ್ಷಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ, ಅವುಗಳನ್ನು ಪಾರಂಪರಿಕ ವೃಕ್ಷಗಳೆಂದು ಘೋಷಿಸುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಕಾರ್ಯಗತಗೊಂಡಿದೆ. ರಾಜ್ಯಾದ್ಯಂತ ಅಂತಹ ಹತ್ತು ವೃಕ್ಷಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಪಾರಂಪರಿಕ ವೃಕ್ಷ ಸ್ಥಾನಮಾನ ನೀಡುವ ಬಗ್ಗೆ ಜೀವ ವೈವಿಧ್ಯಮಂಡಳಿಯು ಕ್ರಮ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದೆ. ಈ ಸಂಬಂಧ ಪಾರಂಪರಿಕ ವೃಕ್ಷಗಳ ಮಾಹಿತಿ ಕುರಿತ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಗಳ ಕೋರಿಕೆಯ ಪತ್ರಿಕಾ ಪ್ರಕಟಣೆಯನ್ನು ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೊರಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಜೀವ ವೈವಿಧ್ಯದ ಅಧಿನಿಯಮ ೨೦೦೨ ಸೆಕ್ಷನ್ ೨೩ (೨)(೧) ರಂತೆ ಮಂಡಳಿಯು ಈ ಕೆಳಕಂಡ ಮರಗಳನ್ನು ಪಾರಂಪರಿಕ ಮರಗಳೆಂದು ಘೋಷಿಸಲು ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಮಾಡಿದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ ೧.೩೪: ಪಾರಂಪರಿಕ ವೃಕ್ಷಗಳ ಘೋಷಣೆ

ಕ್ರ. ಸಂ	ಮರದ ಹೆಸರು	ಸ್ಥಳ	ಸುತ್ತಳತೆ ಮೀಟರ್ ಗಳಲ್ಲಿ	ಎತ್ತರ ಮೀಟರ್ ಗಳಲ್ಲಿ	ಸ್ಥಳೀಯರು ವರದಿ ನೀಡಿದಂತೆ ಮರದ ವಯಸ್ಸು
೧	ದೊಡ್ಡ ಹುಣಸೇಮರ (Adansonia digitata –Malvaceae)	ವಿಜಯಪುರ ಜಿಲ್ಲೆ, ವಿಜಯಪುರ, ತಾಲೂಕು	೫.೦೦	೧೦.೮೪	೭೦೦ ವರ್ಷಗಳು
೨	ದೊಡ್ಡ ಹುಣಸೇಮರ (Adansonia digitata – Malvaceae)	ವಿಜಯಪುರ ಜಿಲ್ಲೆ, ವಿಜಯಪುರ, ತಾಲೂಕು	೭.೦೦	೬.೨೦	೩೫೬ ವರ್ಷಗಳು
೩	ಹುಣಸೇಮರ (Tamarindus indica)	ವಿಜಯಪುರ ಜಿಲ್ಲೆ, ಸಿಂದಗಿ ತಾಲೂಕು, ದೇವರ ಹಿಪ್ಪರಗಿ ಗ್ರಾಮ	೭.೭೮	೩೬.೩೬	೮೮೩ ವರ್ಷಗಳು
೪	ಬೇವಿನ ಮರ (Azadirachta indica – (Bevu)	ಚಿಕ್ಕಬಳ್ಳಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆ, ಶಿಡ್ಲಘಟ್ಟ ತಾಲೂಕು	೫.೪	೨೫	೨೦೦ ವರ್ಷಗಳು
೫	ಆಲದ ಮರ Ficus bengalensis – (Alada Mara)	ಮೈಸೂರು ಜಿಲ್ಲೆ, ಮೈಸೂರು ತಾಲೂಕು, ಚಿಕ್ಕನಹಳ್ಳಿ	೧೧.೨	೩೦	೨೭೦ ವರ್ಷಗಳು
೬	ಅರಳ ಮರ Ficus religiosa – (Peepal)	ಮೈಸೂರು ಜಿಲ್ಲೆ, ಮೈಸೂರು ತಾಲೂಕು, ಮಾನಸ ಗಂಗೋತ್ರಿ ಕ್ಯಾಂಪಸ್	೮.೮೦	೩೨	೧೭೦ ವರ್ಷಗಳು
೭	ಕೆಂಪು ಬಾರಗದ ಮರ (Bombax ceiba)	ಮೈಸೂರು ಜಿಲ್ಲೆ, ಮೈಸೂರು ತಾಲೂಕು, ಪ್ಯಾಲೇಸ್ ಗೇಟ್	೧೬.೪	೨೮	೧೩೦ ವರ್ಷಗಳು
೮	ಆಲದ ಮರ Ficus bengalensis (Doddaalada Mara)	ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರ, ಕೇತೋಹಳ್ಳಿ	-	೩೦	೪೦೦ ವರ್ಷಗಳು
೯	ಅರಕೇರಿ Araucaria cookie	ಬೆಂಗಳೂರು ಲಾಲ್‌ಬಾಗ್	೭	೫೦	೧೪೦ ವರ್ಷಗಳು
೧೦	ಪಿಳಲ ಮರ Ficus microcarpa	ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆ ಸೋಲರಬ ತಾಲೂಕು ಬನವಾಸಿ	೩.೩೦	೫-೭	೪೦೦ ವರ್ಷಗಳು

ಕರ್ನಾಟಕ ಬಯಲು ಸೀಮೆ ಜೀವವೈವಿಧ್ಯ ಒಳನಿಲೆ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ತಾಣಗಳು: ಕರ್ನಾಟಕದ ಬಯಲು ಸೀಮೆಯ ೧೩ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ೧೦೦ ರಿಂದ ೨೦೦ ಹೆ. ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ, ಎಲ್ಲೆಯನ್ನೂ ಗುರುತಿಸಿ, ಅಪರೂಪದ ಸಸ್ಯ/ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಕಾರ್ಯದ ಜೊತೆಗೆ ಜೀವ ವೈವಿಧ್ಯತೆಯ ದಾಖಲಾತಿಯನ್ನು ಸಹ ನಡೆಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಇಂತಹ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಕೊಯ್ಲುನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಡಿಜ್ಜಿನಿಂದ ರಕ್ಷಣೆ, ದೇಶೀಯ ಸಸ್ಯ ಪ್ರಬೇಧಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸುವುದು, ನೀರು ಮತ್ತು ಮಣ್ಣಿನ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಈ ಕಾರ್ಯ ಬಯಲುಸೀಮೆ ಅರಣ್ಯದ ಸಸ್ಯ/ಪ್ರಾಣಿ ಪ್ರಭೇದಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗೆ ಸಹಾಯ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಈ ಯೋಜನೆಯಡಿ ಇದುವರೆವಿಗೂ ಅಪಾಯದ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿರುವ ೧೪ ಸಸ್ಯಪ್ರಭೇದಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ

ಕೋಷ್ಟಕ ೧.೩.೫: ಕರ್ನಾಟಕ ಬಯಲು ಸೀಮೆ ಜೀವವೈವಿಧ್ಯ ಒಳನಿಲೆ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ತಾಣಗಳು

ಕ್ರ. ಸಂ.	ತಾಣ	ವಲಯ	ವಿಭಾಗ
೧.	ಕರಪಕಪಳ್ಳಿ	ಹುಮನಾಬಾದ್	ಬೀದರ್
೨.	ಶೆರಿಬಕನ ಹಳ್ಳಿ	ಚಿಂಚೋಳ	ಗುಲಬರ್ಗಾ
೩.	ಗುಂತಗೋಳ	ಅಂಗಸುಗೂರು	ರಾಯಚೂರು
೪.	ದೋಣಿಮಲ್ಕೆ ಬ್ಲಾಕ್	ಸಂಡೂರು	ಬಳ್ಳಾರಿ
೫.	ಇಂಡರ್ಗಿ	ಮುನಿರಾಬಾದ್	ಕೊಪ್ಪಳ
೬.	ಕೋಳಕಾಲು ಕಾಯ್ಲಿಟ್ಟ ಅರಣ್ಯ(ಸಿದ್ದರಬೆಟ್ಟ)	ಕೊರಟಗೆರೆ	ತುಮಕೂರು
೭.	ಮಾಕಳದುರ್ಗ	ದೊಡ್ಡಬಳ್ಳಾಪುರ	ಬೆಂಗಳೂರು (ಗ್ರಾಮಾಂತರ)
೮.	ಸುಣಕಲ್ (ರಾಯಲಪಾಡು ರಕ್ಷಿತಾರಣ್ಯ)	ಶ್ರೀನಿವಾಸಪುರ	ಕೋಲಾರ
೯	ಚಿಕ್ಕಮಾಕಳ	ಮಳವಳ್ಳಿ	ಮಂಡ್ಯ
೧೦.	ಜೋಗಿಮಟ್ಟ	ಚಿತ್ರದುರ್ಗ	ಚಿತ್ರದುರ್ಗ
೧೧.	ಮಲೆಬೆನ್ನೂರು	ದಾವಣಗೆರೆ	ದಾವಣಗೆರೆ
೧೨.	ಮಮದಾಪುರ	ವಿಜಯಪುರ	ವಿಜಯಪುರ
೧೩.	ಮಹಾಕೂಟ	ಬದಾಮಿ	ಬಾಗಲಕೋಟೆ

ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟ ಕಾರ್ಯ ಪಡೆ

ಪರಿಚಯ ಹಾಗೂ ಹಿನ್ನೆಲೆ: ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರವು ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ೨೦೦೮ರಲ್ಲಿ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟ ಕಾರ್ಯಪಡೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಮಹತ್ವದ ನಿರ್ಧಾರ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿತು. ಸಹ್ಯಾದ್ರಿ ಶ್ರೇಣಿಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಹಾಗೂ ಸುಸ್ಥಿರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ನೀತಿ ನಿರೂಪಣೆ ಹಾಗೂ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡುವುದು ಇದರ ಉದ್ದೇಶ. ಮಲೆನಾಡು ಅಥವಾ ಸಹ್ಯಾದ್ರಿ ಪ್ರಾಂತವನ್ನು ತಾಂತ್ರಿಕವಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಜಗತ್ತಿನ ೧೨ ಬೃಹತ್ ಜೀವ ವೈವಿಧ್ಯ ತಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಇದು ಕೂಡ ಒಂದು ಎಂಬ ಹೆಗ್ಗಳಿಕೆ ಪಡೆದಿದೆ. ಹಿಮಾಲಯಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹಳೆಯದಾದ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟ ಪರ್ವತ ಶ್ರೇಣಿಗಳು ಪ್ರಪಂಚದ ಎಂಟು ಸೂಸೂಕ್ಷ್ಮ ಜೀವವೈವಿಧ್ಯ ತಾಣಗಳಲ್ಲೊಂದು ಎಂದು ಮಾನ್ಯತೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಜಾಗತಿಕ ಜೀವವೈವಿಧ್ಯದ ತಾಣ ಎಂಬುದಾಗಿ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟ

ಮಾನ್ಯತೆ ಪಡೆದಿದೆ. ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟದ ಸಮಗ್ರ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಕುರಿತ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳು ಹಾಗೂ ಸಹಭಾಗಿತ್ವದಾರರನ್ನು ಒಂದೆಡೆ ತರುವ ವೇದಿಕೆಯಾಗಿ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟ ಕಾರ್ಯಪಡೆಯು ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ೨೦೦೮ ರಿಂದ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದೆ. (ಸರ್ಕಾರಿ ಆದೇಶ ಸಂ:ಎಎಪಿಎಜಿಇಇ.೧೨೫/ಎಫ್‌ಎಪಿ ೨೦೦೮. ದಿ: ೪-೯-೨೦೦೮)

ತಾಂತ್ರಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ: ಇತ್ತೀಚಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಕಾರಣಗಳಿಂದಾಗಿ ಈ ಜೀವತಾಣದ ಸ್ಥಿತಿಗತಿ ತೀವ್ರವಾಗಿ ಹದಗೆಡುತ್ತಿದೆ. ಈ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಗಮನಿಸಿ, ಉನ್ನತ ಮಟ್ಟದ ಸಲಹಾ ಮಂಡಳಿಯಾಗಿ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟ ಕಾರ್ಯಪಡೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ೨೦೦೮ರಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ ನಿರ್ಧರಿಸಿತು. ಅಧ್ಯಕ್ಷ, ೯ ಅಧಿಕಾರಿ ಸದಸ್ಯರು ಹಾಗೂ ೧೧ ಅಧಿಕಾರೇತರ ಸದಸ್ಯರು ಇದರಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಧಾನ ಮುಖ್ಯ ಅರಣ್ಯ ಸಂರಕ್ಷಣಾಧಿಕಾರಿ (ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರು) ಈ ಪಡೆಯ ಸಂಚಾಲಕರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಯೋಜನೆ ಉದ್ದೇಶ: ೨೦೦೮-೦೯ರ ಮುಂಗಡಪತ್ರದಲ್ಲೂ ಆದ್ಯತೆ ಕಲ್ಪಿಸುವ ಮೂಲಕ ದೇಶದಲ್ಲೂ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟ ಕಾರ್ಯಪಡೆಯನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ ಸ್ಥಾಪಿಸಿತು. ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟದ ಸಮಗ್ರ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಕುರಿತ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳು ಹಾಗೂ ಸಹಭಾಗಿತ್ವದಾರರನ್ನು ಒಂದೆಡೆ ತರುವ ವೇದಿಕೆಯಾಗಿ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟ ಕಾರ್ಯಪಡೆಯು ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ೨೦೦೮ರಿಂದ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದೆ. ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಹಾಗೂ ಸುಸ್ಥಿರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಿರುವ ಎಲ್ಲ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಹುಡುಕುವಂತೆ ಕಾರ್ಯಪಡೆಗೆ ಆದೇಶ ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ವಿವಿಧಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ತಜ್ಞರು ಹಾಗೂ ಸರ್ಕಾರದ ಇಲಾಖೆಗಳ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರನ್ನು ಕಾರ್ಯಪಡೆಯು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಅನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡಲು ಇದು ನೆರವಾಗುತ್ತದೆ. ಕಾರ್ಯಪಡೆಯ ಸದಸ್ಯರು, ತಜ್ಞರು ಹಾಗೂ ಸಾರ್ವಜನಿಕರ ಜತೆ ನಡೆಸಿದ ಆರಂಭಿಕ ಸಮಾಲೋಚನೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಕೆಳಕಂಡ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳತ್ತ ಆದ್ಯತೆ ನೀಡಬೇಕೆಂಬ ಒಲವು ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಪ್ರಸ್ತುತ ಜೀವಸಂಕುಲ ಹಾಗೂ ಪರಿಸರದ ಮೌಲ್ಯಮಾಪನ: ಪರಿಸರ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗೆ ಯಾವುದೇ ಕ್ರಮಬದ್ಧ ವಿಧಾನಗಳು ಇಲ್ಲ. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯು ಪ್ರಯೋಜನವಾಗುವ ಬದಲಿಗೆ ಅನಾನುಕೂಲವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದೆ. ಸಹ್ಯಾದ್ರಿ ಶ್ರೇಣಿಯು ಅರಣ್ಯನಾಶ, ಅತಿಕ್ರಮಣ, ಮಣ್ಣುಸವಕಳ, ಜೀವವೈವಿಧ್ಯ ನಾಶ, ನದಿತಿರ ನಾಶ, ಭೂಕುಸಿತ, ಬುಡಕಟ್ಟು ಹಾಗೂ ಸ್ಥಳೀಯ ಜನತೆ ಪಟ್ಟಣಗಳಿಗೆ ವಲಸೆ ಹೋಗುವಂಥ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸುತ್ತಿದೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟುಗಳಿಗೆ ಪರಿಹಾರ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಲು ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟ ಕಾರ್ಯಪಡೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದೆ.

ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಾರ್ಯಗಳ ನಿಗಾ ವಹಿಸುವುದು ಹಾಗೂ ಸರಳಗೊಳಿಸುವುದು: ಅರಣ್ಯ ಹಾಗೂ ಪರಿಸರ ಕಾಯ್ದೆಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸುವುದನ್ನು ತಡೆಯಲು ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಮಾಲಿನ್ಯ ನಿಯಂತ್ರಣ ಮಂಡಳಿ ಜತೆಗೂಡಿ ಕಾರ್ಯಪಡೆಯು ಕೆಲಸ ಮಾಡಲಿದೆ. ನೈಸರ್ಗಿಕ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ವಿವಾಚನಾರಹಿತ ಬಳಕೆಯು ಪರಿಸರಕ್ಕೆ ದೊಡ್ಡ ಧಕ್ಕೆ ತಂದೊಡ್ಡುತ್ತಿದ್ದು, ಇದರ ತಡೆಗೆ ಕಾರ್ಯಪಡೆ ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಪಾರದರ್ಶಕಗೊಳಿಸಲಾಗುವುದು.

ಜೀವ ವೈವಿಧ್ಯ ದಾಖಲಾತಿ ಹಾಗೂ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ: ಸಹ್ಯಾದ್ರಿ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲರುವ ಸಸ್ಯಗಳು, ಪ್ರಾಣಿಗಳು, ಖನಿಜಗಳು ಹಾಗೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಜೀವಿಗಳ ವೈವಿಧ್ಯ, ಕುರಿತು ಸಂಶೋಧನೆ ನಡೆಸುತ್ತಿರುವ ಜೀವ ವೈವಿಧ್ಯ ಮಂಡಳಿ, ಕರ್ನಾಟಕ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಮೂಲಕಗಳ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ ಇನ್ನಿತರ ಸಂಶೋಧನಾ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಕಾರ್ಯಚಟುವಟಿಕೆಯನ್ನು ಒಂದೇ ವೇದಿಕೆಯಡಿ ತರುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಕಾರ್ಯಪಡೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿದೆ.

ಭೂ ಬಳಕೆ ಯೋಜನೆ ಹಾಗೂ ನೀತಿ: ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟ ಪ್ರದೇಶದ ಬಳಕೆ ಬಗ್ಗೆ ಸದ್ಯ ಯಾವುದೇ ಸಮರ್ಪಕ ದಾಖಲೆ ಇಲ್ಲ. ಭೂಮಿ ಬಳಕೆ ಬಗ್ಗೆ ಪಾಲುದಾರರ ಜತೆ ಸಮಾಲೋಚನೆ ನಡೆಸಿ, ಉತ್ತಮ ಉದ್ದೇಶವುಳ್ಳ ಸಮಗ್ರ ಭೂಬಳಕೆ ಯೋಜನಾ ನೀತಿಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರಲಿದೆ.

ಸ್ಥಳದಲ್ಲೇ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಉತ್ತೇಜನ: ಸ್ಥಳೀಯ ಜನರ ಹಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಹಾಗೂ ಅವರ ಜೀವನೋಪಾಯಕ್ಕೆ ಧಕ್ಕೆಯಾಗದಂಥ ಕರಾರುಗಳೊಂದಿಗೆ ಪರಿಸರ (ಸಂರಕ್ಷಣಾ) ಕಾಯ್ದೆ ಮತ್ತು ಜೀವವೈವಿಧ್ಯ ಕಾಯ್ದೆ (೨೦೦೨) ರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಪವಿತ್ರವನಗಳು, ನದಿ ಉಗಮ ಸ್ಥಾನ, ಪರ್ವತಶ್ರೇಣಿ, ಪುಷ್ಕರಣಿಯಂಥ ಸಣ್ಣ - ದೊಡ್ಡ ಪರಿಸರ ತಾಣಗಳನ್ನು ಕ್ರಿಯಾಶೀಲ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ಅಡಿ ಸಂರಕ್ಷಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಇಂಥ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕಾರ್ಯಪಡೆಯು ಪರಿಶೀಲಿಸಲಿದೆ.

ಅರಣ್ಯೇಕರಣ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಣೆ: ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆಯ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರವು ಸಸಿ ಬೆಳೆಸುವ ಹಲವು ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿದೆ. ಆದರೆ ಅವು ಸಂಯೋಜನೆ, ಧನಸಹಾಯ ಹಾಗೂ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯ ಕೊರತೆಯಿಂದಾಗಿ ನಿರೀಕ್ಷಿತ ಗುರಿ ಸಾಧಿಸಲು ಆಗುತ್ತಿಲ್ಲ. ಕಾರ್ಯಪಡೆಯು ಇಂಥ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕಾಲಮಿತಿಯೊಳಗೆ ಮುಕ್ತಾಯಗೊಳಿಸಲು ಹುರಿದುಂಬಿಸುವ ಕೆಲಸ ನಿರ್ವಹಿಸಲಿದೆ.

ಯೋಜನೆಯ ಸ್ವರೂಪ ಹಾಗೂ ಭೌಗೋಳಿಕ ವ್ಯಾಪ್ತಿ: ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳ ಭೌಗೋಳಿಕ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಕಂದಾಯ ಹೋಬಳಿವಾರು ವಿವರಗಳೊಂದಿಗೆ ಈಗ ಅಂತಿಮಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿನ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳ ಭೌಗೋಳಿಕ ವಿವರಗಳು ಯಾವುದೇ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕೂ ಬೇಕಾದಲ್ಲಿ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟ ಕಾರ್ಯಪಡೆಯ ಆರಂಭದ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳ ಪ್ರಕಾರ, ಜೂನ್ ೨೦೦೮ರಿಂದಲೂ ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲೂ ಯಾವುದೇ ಬಗೆಯ ಗಣಿಗಾರಿಕೆಗೆ ಅವಕಾಶ ನೀಡಿಲ್ಲ.

ವ್ಯಕ್ತಾರೋಪಣ ಅಭಿಯಾನ (ವಿಶಾಲ ಅರಣ್ಯೇಕರಣ ಯೋಜನೆ): ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟ ಕಾರ್ಯಪಡೆಯ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲೂ ೨೦೦೯ರ ಜೂನ್ - ಆಗಸ್ಟ್ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆಯು ಈ ಯೋಜನೆಗೆ ಚಾಲನೆ ನೀಡಿತು. ಸ್ಥಳೀಯ ರೈತರು, ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು, ಸಂಸ್ಥೆಗಳು, ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಹಾಗೂ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು, ಧಾರ್ಮಿಕ ಮುಖಂಡರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಂತೆ ಸಮಾಜದ ಹಲವು ಜನರ ಸಹಯೋಗದೊಂದಿಗೆ ಎರಡು ಕೋಟಿ ಸಸಿ ನೆಡುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಇದಾಗಿದೆ. ದಾಂಡೇಲ, ಲೋಂಡಾ, ಬಾನಾಪುರ, ಚಿಕ್ಕಬಳ್ಳಾಪುರ, ವಜ್ರಾಲ, ಬೇಗಾರ್, ಕಳಚಿ, ಮಂಚಿಕೇರಿ, ಕಡತೋಕಾ, ಮಾಸೂರು, ಗೋಕರ್ಣ, ಹಂಸಗಾರು, ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿ, ವಾನಳ್ಳಿ, ಸ್ವರ್ಣವಲ್ಲ, ಕಿರವತ್ತಿ, ತರಳುಬೆಟ್ಟ-ಸಿದ್ದಾಪುರ, ಹಣಕೋಣ-ಕಾರವಾರ, ದೇವಬಾಗ, ಮಂಗಳೂರು, ಗೇರುಸೊಪ್ಪ, ಮುಂಗಡಗೋಡ, ಸಿಗಂಧೂರು, ತುಮರಿ, ವರದಳ್ಳಿ, ಹೇರೂರು, ಬಸಗೋಡು, ಮತ್ತೂರು, ಮಂದೆನಕೊಪ್ಪ, ಶೃಂಗೇರಿ, ಹಾವೇರಿ, ಜೊಯಿಡಾ, ಹುಲೇಕಲ್, ಹೆಗ್ಗಣ್ಣಿ, ಪೊನ್ನಂಪೇಟೆ, ಅರಷಿಣಗುಡಿ, ಚಂದಕುಳ, ಬಾಳೆಹೊನ್ನೂರು, ಅಶ್ವಿನಿವನ, ಸಕ್ರೆಬೈಲುಗಳಲ್ಲಿ ಸಸಿ ನೆಡಲಾಗಿದೆ.

ಕರಾವಳಿ ಹಸಿರುಗೋಡೆ ಯೋಜನೆ: ಪರಿಸರವನ್ನು ಪೂರ್ವ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ತರುವ ಉದ್ದೇಶದ ಈ ಯೋಜನೆಯು ದೇಶದಲ್ಲೇ ಮೊದಲನೆಯದು. ಸಮುದ್ರಕೊರೆತ ಹಾಗೂ ಕರಾವಳಿ ಜೀವವೈವಿಧ್ಯ ಹಾನಿಯನ್ನು ತಡೆಯಲು ತಜ್ಞರು ಹಾಗೂ ಪಾಲುದಾರರ ಜತೆ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಸಮಾಲೋಚನೆ ನಡೆಸಿ

ಈ ಯೋಜನೆಗೆ ಚಾಲನೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಸಮುದ್ರದ ಅಲೆಗಳು ತೀವ್ರವಿರುವ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಸಿರು ತಡೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವುದು, ಮ್ಯಾಂಗ್ರೂವ್ ಹಾಗೂ ಅಳವೆ ರಕ್ಷಣೆ, ನೀರಾವರಿ ಕಾಲುವೆ ದುರಸ್ತಿ, ಕರಾವಳಿ ಜೀವವೈವಿಧ್ಯ ಉದ್ಯಾನ ಸ್ಥಾಪನೆ ಇದರಲ್ಲವೆ. ಕಾರವಾರ, ಹೊನ್ನಾವರ, ಕುಂದಾಪುರ ಹಾಗೂ ಮಂಗಳೂರು ಅರಣ್ಯ ವಿಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಕುರಿತ ಅಧ್ಯಯನಗಳು ಈಗಾಗಲೇ ಆರಂಭವಾಗಿದೆ.

ಭೀಮಗಡ ಅಭಯಾರಣ್ಯ: ಅತ್ಯಪರೂಪದ ಬಾವಲಗಳು ಹಾಗೂ ನಿತ್ಯ ಹರಿದ್ವರ್ಣ ಹೊಂದಿರುವ ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿರುವ ಕಾಂಘ್ಲಿಟ್ಟ ಅರಣ್ಯವನ್ನು ವನ್ಯಜೀವಿ (ಸಂರಕ್ಷಣಾ) ಕಾಯ್ದೆ-೧೯೭೨ರ ಪ್ರಕಾರ 'ವನ್ಯಜೀವಿಗಳ ಅಭಯಾರಣ್ಯ' ಎಂದು ಈಚೆಗಷ್ಟೇ ಘೋಷಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದೇ ರೀತಿ ಚಿಂಚೋಳ (ಗುಲ್ಬರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆ) ಹಾಗೂ ಕಪ್ಪತ್ತಗುಡ್ಡ (ಗದಗ ಜಿಲ್ಲೆ) ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಸಹ 'ವನ್ಯಜೀವಿಗಳ ಅಭಯಾರಣ್ಯ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಘೋಷಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಸಂರಕ್ಷಿತ ಮೀಸಲು ಪ್ರದೇಶ: ಸ್ಥಳೀಯ ಜನತೆಯ ಹಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಧಕ್ಕೆಯಾಗದಂತೆ ವನ್ಯಜೀವಿ (ಸಂರಕ್ಷಣಾ) ಕಾಯ್ದೆ-೧೯೭೨ರ ಅನುಸಾರ ರಾಜ್ಯ ವನ್ಯಜೀವಿ ಮಂಡಳಿಯು ಈಚೆಗಷ್ಟೇ ನಾಲ್ಕು 'ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಮೀಸಲು ಪ್ರದೇಶ'ಗಳನ್ನು ಘೋಷಿಸಿದೆ. **ಅವುಗಳೆಂದರೆ:** ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಫನಾಶಿನಿ ಕಣಿವೆ. (ಅಮೂಲ್ಯವಾದ ಅಪರೂಪ, ಸ್ಥಳೀಯ ಹಾಗೂ ಅವನತಿಯ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಾಣಿ ಹಾಗೂ ಪಕ್ಷಿಗಳನ್ನು ಈ ಕಣಿವೆಯು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ). ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಬೇಡ್ಡಿ ಕಣಿವೆ (ಅಮೂಲ್ಯವಾದ ನಿತ್ಯ ಹರಿದ್ವರ್ಣ ಹಾಗೂ ಅರಣ್ಯ ಮತ್ತು ಮೂಲ್ಯವಾದ ಅಪರೂಪ, ಸ್ಥಳೀಯ ಹಾಗೂ ಅವನತಿಯ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಾಣಿ ಹಾಗೂ ಪಕ್ಷಿಗಳನ್ನು ಈ ಕಣಿವೆಯು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ). ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿನ ದಾಂಡೇಲ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶ (ಹಲವು ಬಗೆಯ ಅಮೂಲ್ಯವಾದ ಅಪರೂಪ, ಸ್ಥಳೀಯ ಹಾಗೂ ಅವನತಿಯ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಾಣಿ-ಪಕ್ಷಿಗಳು ಈ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿವೆ). ಬಸೂರು ಅಮೃತ ಮಹಲ್ ಕಾವಲ್ (ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು ಜಿಲ್ಲೆ). ಸ್ಥಳೀಯ ತಳಗಳ ಹಸುಗಳು ಹಾಗೂ ಅಪಾರ ಪ್ರಮಾಣದ ವನ್ಯಜೀವಿಗಳು.

ನೀರಾವರಿಯಲ್ಲಿನ ಅತ್ಯಾಧುನಿಕತೆ: ಈ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಸರಿಯಾದ ಕಾಲುವೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇರದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಮಣ್ಣನ್ನು ಲವಣಭರಿತವಾಗಿಸುತ್ತದೆ ಇಲ್ಲವೇ ನೀರು ನಿಲ್ಲುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಉರುವಲನ ದಹನದಿಂದ ಕಾರ್ಬನ್ ಡೈ ಆಕ್ಸೈಡ್ ಅಧಿಕ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ಅದು ಕೊನೆಗೆ ಭೂತಾಪ ಏರಲು ಅವಕಾಶಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ಬಳಕೆ ಮತ್ತು ಕೊರತೆ ನಮ್ಮ ಪರಿಸರದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರುತ್ತವೆ. ನಮ್ಮ ರಾಜ್ಯದ ಶೇ. ೭೦ ಭಾಗ ಭೂಮಿ ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಕೃಷಿಗೆ ಈಡಾಗಿದೆ. ಇದು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸರಾಸರಿಯಾದ ಶೇ. ೫೧ ಭಾಗಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಭೂಮಿಯ ಒಂದು ಭಾಗ ಕನಿಷ್ಠ ಕೃಷಿಗೆ ಬೇಕೆಬೇಕು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ತಗಲುವ ಶ್ರಮ ಮಾತ್ರ ಅತಿ ಹೆಚ್ಚು. ಆದರೆ ಅದರಿಂದ ಬರುವ ಆದಾಯ ತೀರ ಕಡಿಮೆ. ಹೊಟ್ಟೆ ಪಾಡಿಗಾಗಿ ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ಈ ಬಗೆಯ ಕೃಷಿ ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ ಲಾಭದಾಯಕವಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಇಂಥ ಭೂಮಿ ಬಹು ಬೇಗ ಪಾಳುಬಿದ್ದು ಅದರ ಮೇಲ್ಮೈ ಮಣ್ಣು ಕೊಚ್ಚಿಹೋಗುತ್ತದೆ.

ಯಾವ ಭೂಮಿ ಕೃಷಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲವೋ ಅಂಥ ಭೂಮಿ ಅರಣ್ಯ ಮತ್ತು ಹುಲ್ಲುಗಾವಲು ಬೆಳೆಸಲು ಸೂಕ್ತವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ನೀರಿನ ಅತಿ ಬಳಕೆಯಿಂದಾಗಿ ನೀರಾವರಿ ಭೂಮಿ ಹೆಚ್ಚು ಲವಣಭರಿತವಾಗುತ್ತದೆ ಇಲ್ಲವೇ ನೀರು ನಿಂತುಬಿಡುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಕೃಷ್ಣ ಮೇಲ್ಮಂಡೆ ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ೭೧,೦೦೦ ಹೆಕ್ಟೇರು ಜಮೀನು ಲವಣಮಯವಾಗಿದೆ, ಇಲ್ಲವೇ ಕ್ಷಾರಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ತುಂಗಭದ್ರಾ ಜಲಾಶಯದ ನೀರಾವರಿ ಪ್ರದೇಶದ ೩೩,೦೦೦ ಹೆಕ್ಟೇರು ಭೂಮಿ ಕ್ಷಾರವಾಗಿದೆ ಇಲ್ಲವೇ ಅದರಲ್ಲಿ ನೀರು ನಿಂತಿದೆ. ಇದರಂತೆ ಮಲಪ್ರಭಾ ಮತ್ತು ಘಟಪ್ರಭಾ ನದಿಗಳ ನೀರನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದ ೨೪,೪೫೫ ಹೆಕ್ಟೇರು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಇದೇ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಇದೆ. ಕಾವೇರಿಕೊಳ್ಳದ ೧೫,೫೦೦ ಹೆಕ್ಟೇರು ಭೂಮಿಯ ಸ್ಥಿತಿಯೂ ಬೇರೆಯಲ್ಲ. ಕೆಲವೊಂದು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೆ ಪರಿಹಾರ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಲು ಭಾರಿ ಮೊತ್ತದ ಹಣವನ್ನೇ ಖರ್ಚುಮಾಡಬೇಕಾದ ಸ್ಥಿತಿ ಒದಗಿದೆ. ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಗೋಮಾಳವು ಒಂದೇ ಸಮನೆ ಕುಗ್ಗುತ್ತಿದೆ. ೧೯೫೬ ರಿಂದ ೧೯೮೩ರವರೆಗೆ ಗೋಮಾಳವು ಶೇ.೩೧ ಕುಗ್ಗಿದೆ, ಅದೇ ವೇಳೆ ಜಾನುವಾರುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಶೇ.೩೦ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿತ್ತು. ಅತಿಯಾಗಿ ಮೇಯುವುದರಿಂದ, ಜಾನುವಾರುಗಳು ಮೇಯಲು ಬಳಸುವ ದಾರಿ ಇನ್ನಷ್ಟು ಪೆಡಸಾಗುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಒಂದನ್ನು ಮತ್ತೊಂದು ಅನುಸರಿಸುತ್ತದೆ ಎನ್ನಿಸುತ್ತದೆ.

ಕೃಷಿ ಹಾಗೂ ಕೃಷಿಸಂಬಂಧಿ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ವಿಸ್ತರಣೆಯ ಫಲವಾಗಿ ಬಯಲನ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಸಸ್ಯಾವರಣ ಸಾಕಷ್ಟು ಹಾನಿಗೀಡಾಗಿದೆ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಈ ಬಗೆಯ ಸಸ್ಯಾವರಣದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಲಕ್ಷಣ - ಅಂದರೆ ಕುರುಚಲು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಪೂರ್ತಿ ಕಣ್ಮರೆಯಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲೊಂದು ಇಲ್ಲೊಂದು ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ಜಾಗ ಬಿಟ್ಟರೆ ವನ್ಯಜೀವಿಗಳನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಾಶಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಅಂತೆಯೇ ಪಶ್ಚಿಮಘಟ್ಟದಲ್ಲಿನ ಪ್ರಕೃತಿದತ್ತ ಸಸ್ಯಾವರಣವನ್ನು ಛಿದ್ರಮಾಡಿ ಅದು ಅಪಾಯದ ಘಟ್ಟವನ್ನು ತಲುಪಿರುವ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಇದು ಜೀವಿಗಳ ನಿರ್ಗಮನದ ದರದ ಮೇಲೆ ಗಂಭೀರವಾದ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರಲಿದೆ. ರಾಜ್ಯದ ಹಲವೆಡೆ ಈಗಾಗಲೇ ವನ್ಯಜೀವಿಗಳು ಕಣ್ಮರೆಯಾಗಿವೆ. ಆವಾಸ ಸ್ಥಾನದ ನಷ್ಟ, ನಿರಂತರವಾಗಿ ಕಾಡನ್ನು ಛಿದ್ರಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು ಹಾಗೂ ಕಾನೂನುಬಾಹಿರವಾಗಿ ವನ್ಯಜೀವಿಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಅವುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಕುಗ್ಗುತ್ತಿದೆ.

ಪಶ್ಚಿಮಘಟ್ಟದ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಏಲಕ್ಕಿ, ಕೋಕೊ, ರಬ್ಬರ್, ಕಾಫಿ ಮತ್ತು ಟೀ ತೋಟಗಳಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಇದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ನಾಟ ಮತ್ತು ಉರುವಲಗಾಗಿ ಬೆಳೆಯುವ ಮರಗಳು ಸಮೃದ್ಧ ಉಷ್ಣವಲಯದ ಕಾಡನ್ನು ಸ್ಥಾನಾಂತರ ಮಾಡುತ್ತಿವೆ. ಈ ತೋಟಗಳೇನೋ ವಾಣಿಜ್ಯಕವಾಗಿ ಲಾಭದಾಯಕ ನಿಜ, ಆದರೆ ಸಸ್ಯವರ್ಗ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣಿವರ್ಗಗಳ ಆವಾಸ ಸ್ಥಾನದ ಜೈವಿಕ ವೈವಿಧ್ಯಕ್ಕೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಧಕ್ಕೆ ಉಂಟುಮಾಡಬಹುದು. ಪಶ್ಚಿಮವಾಹಿ ನದಿಗಳನ್ನು ವಿದ್ಯುತ್ ಉತ್ಪಾದನೆಗೆ ಬಳಸಿಕೊಂಡ ಮೇಲೆ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಪ್ರದೇಶ ಮುಳುಗಡೆಯಾಗಿದೆ. ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಯೋಜನೆಗಳಿಂದಾಗಿ ಜನರನ್ನು ಸ್ಥಳಾಂತರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಆ ಜನಗಳ ಪುನರ್ವಸತಿಕರಣಕ್ಕೆ ಗುಂಪು ಗುಂಪಾಗಿ ಜನವಸತಿ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಅರಣ್ಯದ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ಮತ್ತಷ್ಟು ಕುಗ್ಗುವಂತಾಯಿತು.

ಕೆರೆ ಮತ್ತು ಜಲಾಶಯಗಳ ಬಹು ಗಂಭೀರ ಸಮಸ್ಯೆ ಎಂದರೆ ಹೂಳು ತುಂಬುವುದು. ವರ್ಷವರ್ಷವೂ ಕೆರೆಗಳ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಕುಗ್ಗುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಕೆರೆ ಆಧರಿಸಿದ ನೀರಾವರಿ ಪ್ರದೇಶವೂ ಕುಗ್ಗುತ್ತದೆ. ತೂಬುಗಳನ್ನು ತೆರೆಯಲು ಅಶಕ್ಯವಾಗುವ ಹಂತ ತಲಪಿದಾಗ ಅಂಥ ಕೆರೆಗಳಿಂದ ನೀರಾವರಿಗೆ ಯಾವ ಪ್ರಯೋಜನವೂ ಆಗದು. ಜಲಾನಯನ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟೂ ಅರಣ್ಯೀಕರಣ ಮಾಡುವುದೇ ಇದಕ್ಕೆ ಮದ್ದು ಎಂಬ ಸಲಹೆಗಳೂ ಉಂಟು. ಇತರ ಉಪಾಯಗಳೆಂದರೆ ದಡದ ಸಮೀಪ ಕೃಷಿ ಮಾಡದಂತೆ ನಿಷೇಧಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಹೂಳು ಹರಿದುಬರದಂತೆ ತಡೆಯಲು ನದಿಯ ಮೇಲ್ಭಾಗದೇ ತಡೆಯೋಡುಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವುದು. ನವೀಕರಿಸಬಹುದಾದ ಹಾಗೂ ನವೀಕರಿಸಲಾಗದ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಸಂಪತ್ತಿನ ದುರ್ಬಳಕೆ ಕೂಡ ಪರಿಸರದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಲು ಸಾಧ್ಯ. ಆಯಾ ಸ್ಥಳ, ವಿಧಾನ ಮತ್ತು ಪ್ರಮಾಣವನ್ನವಲಂಬಿಸಿ ಖನಿಜಗಳ ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಉತ್ಪಾದನೆಯಲ್ಲೂ ಏರಿಳಿತವಿರುತ್ತದೆ. ಗಣಿಗಳ ಸುತ್ತಣ ಭಾಗವು ಗಣಿಗಾರಿಕೆ, ಗಣಿ ಕಾರ್ಮಿಕರಿಂದ ಬಾಧೆಗೊಳಗಾಗುತ್ತದೆ. ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳು ದೀರ್ಘಕಾಲ ಬಾಳಿಕೆ ಬರುವಂತೆ ಪರಿಸರದ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸಿ, ಗಣಿಮಾಡುವ ಪ್ರಮಾಣ ಮತ್ತು ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಬೇಕು.

ಯಾವುದೇ ಆಕರವನ್ನು ಸಹಜವಾಗಿ ಬಳಸಲು ಆಗದಂತೆ ಪರಿಸರಕ್ಕೆ ಹೊರಗಿನ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಬಿಡುವುದೇ ಮಾಲಿನ್ಯ. ನೈಸರ್ಗಿಕ ನೀರಿನ ಆಕರಗಳಿಗೆ ವ್ಯರ್ಥವಾದ ನೀರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅದು ಜಲಮಾಲಿನ್ಯಕ್ಕೆ ಎಡೆಗೊಡುತ್ತದೆ. ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ಹಾಗೂ ಮಾನವ ವಸಾಹತು - ಈ ಎರಡೂ ನೀರಿನ ಮಾಲಿನ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಕೈಗಾರಿಕಾ ಹೊರಸೂಸುಗಳಿಂದ ಕಾರ್ಬನಿಕ್, ರಾಸಾಯನಿಕ ಜೊತೆಗೆ ಅಪಾಯಕಾರಿ ಮಾಲಿನ್ಯವೂ ಆಗಬಹುದು. ಈ ಮಾಲಿನ್ಯವನ್ನು ತಡೆಯುವ ಸಲುವಾಗಿ ಆಯಾ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುವಂತೆ ಹೊರಸೂಸುವಿಕೆಗೆ ಒಂದು ಶಿಷ್ಟತೆಯನ್ನು (ಸ್ಟಾಂಡರ್ಡ್) ನಿಗದಿಪಡಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಪರಿಸರದ ನೀರಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಉಷ್ಣತೆಯ ನೀರಿನಿಂದಾಗಿ ತಾಪ ಮಾಲಿನ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನೂ ನಿಯಂತ್ರಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ನೀರಿನ ಕಾಯಿದೆ (ಮಾಲಿನ್ಯ ಪ್ರತಿಬಂಧಕ ಮತ್ತು ನಿಯಂತ್ರಣ) ಯನ್ನು ಲೋಕಸಭೆಯಲ್ಲಿ ೧೯೭೫ನೇ ಮಾರ್ಚ್ ೨೩ರಂದು ಶಾಸನಬದ್ಧಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಹು ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ನೀರಿನ ಮಾಲಿನ್ಯವಾಗುತ್ತಿರುವುದು ನಗರ ಸಂದಣಿಯಿಂದ. ಕೊಳಚೆ ನೀರನ್ನು ವಿಸರ್ಜಿಸುವ ಮೊದಲು ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಇಲಾಖೆಗಳು ಅದನ್ನು ಸಂಸ್ಕರಿಸಬೇಕಾಗಿರುವುದು ಕಡ್ಡಾಯ. ಆದಾಗ್ಯೂ ೧೭೨ ಪುರಸಭೆಗಳ ಪೈಕಿ ೧೩೯ ಪುರಸಭೆಗಳು ಕೊಳಚೆ ನೀರನ್ನು ವಿಸರ್ಜಿಸಲು ತಕ್ಕ ನೆಲದಾಳದ ಚರಂಡಿಗಳನ್ನಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಕೊಳಚೆ ನೀರನ್ನು ಶುದ್ಧೀಕರಿಸುವ ಸ್ಥಾವರಗಳನ್ನಾಗಲಿ ಹೊಂದಿಲ್ಲ.

ವಾಯುಮಾಲಿನ್ಯ: ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ವಿಸರ್ಜಿಸುವ ರಾಶಿ ರಾಶಿ ಉತ್ಪನ್ನಗಳ ಜೊತೆಗೆ ತೇಲುಕಣಗಳು ಹಾಗೂ ದುರ್ವಾಸನೆಯ ಹೊಗೆಯೂ ಹೊರಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಬಗೆಯ ಉತ್ಪನ್ನವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಸೈಕ್ಲೋನ್, ಸ್ಟಬ್ಲರ್ ಹಾಗೂ ವಿದ್ಯುತ್ ತಟಸ್ಥಅವಕ್ಷೇಪಕ ಮುಂತಾದ ಶಿಷ್ಟತೆಗನುಗುಣವಾದ ಸಾಧನಗಳನ್ನು

ಬಳಸುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಸಂಚಿತವಾದ ಕಣಸಮೂಹ ಗಟ್ಟಿ ಮುದ್ದೆಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಅದನ್ನೂ ಯುಕ್ತರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಸರ್ಜಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ರಾಯಚೂರಿನ ಶಾಖೋತ್ಪನ್ನ ಸ್ಥಾವರದಿಂದ ದಿನವಹಿ ಸುಮಾರು ೩,೦೦೦ ಟನ್ನು ಬೂದಿ ಉತ್ಪಾದನೆಯಾಗುತ್ತಿದೆ. ಮಂಗಳೂರಿನ ಬಹು ದೊಡ್ಡ ಶಾಖೋತ್ಪನ್ನ ಸ್ಥಾವರದಿಂದಲೂ ದಿನವಹಿ ೨೦,೦೦೦ ಟನ್ನು ಬೂದಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ೧೯೮೧ರಲ್ಲಿ ವಾಯುಮಾಲಿನ್ಯ (ಪ್ರತಿಬಂಧಕ ಮತ್ತು ನಿಯಂತ್ರಣ) ಕಾಯ್ದೆಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದು ಮಾಲಿನ್ಯ ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕೆ ಒಂದು ಹೆಜ್ಜೆ ಮುಂದಿಟ್ಟಿತು. ಶಬ್ದ ಮಾಲಿನ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳೆಂದರೆ ೧) ಕೈಗಾರಿಕಾ ಶಬ್ದ, ೨) ವಾಹನ ಸಂಚಾರ ಶಬ್ದ, ೩) ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಿಂದಾಗುವ ಶಬ್ದ. ಈ ಮೂರನ್ನೂ ವಾಯು ಕಾಯ್ದೆ ೧೯೮೧ರ (ಪ್ರತಿಬಂಧಕ ಮತ್ತು ನಿಯಂತ್ರಣ) ಅಡಿ ತರಲಾಗಿದೆ. ಮಲನಗೊಂಡ ಗಾಳಿ ಮತ್ತು ನೀರಿನಂತೆ ಶಬ್ದವೂ ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಬಾಧಕವೇ. ನಗರ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಶಬ್ದ ಮಾಲಿನ್ಯ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತಿದೆ. ನಮ್ಮ ಕಿವಿಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗುವ ಶಬ್ದದ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆಂದು ಬಹಳ ಮಂದಿಯ ತಪ್ಪು ತಿಳಿವಳಿಕೆ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಕಿವಿಗಳು ಅದಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳಲಾರವು. ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ವಯಸ್ಸಾದಂತೆ ಕಿವಿಗಳ ಕಾರ್ಯ ಚಟುವಟಿಕೆಯೂ ಸದ್ದಿಲ್ಲದೆ ನಿಂತುಬಿಡುತ್ತದೆ.

ಪರಿಸರದ ರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ಇನ್ನಷ್ಟು ಉತ್ತಮಪಡಿಸಲು ಹೆಚ್ಚು ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಅನ್ವಯಿಸುವಂತಹ ಪರಿಸರ ಕಾಯ್ದೆ (ರಕ್ಷಣೆ)ಯನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರವು ೧೯೮೬ರ ಮೇ ೨೬ರಂದು ಶಾಸನಬದ್ಧಗೊಳಿಸಿತು. ೧೯೮೧ರಲ್ಲಿ ಜೀವಿ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಮತ್ತು ಪರಿಸರ ಇಲಾಖೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು. ಇದರ ಉದ್ದೇಶ ವಾಯುಮಾಲಿನ್ಯವನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಲು ಮತ್ತು ನಿಯಂತ್ರಿಸಲು ಸಮ್ಮಿಲಿತ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವುದು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯದ ಅರಣ್ಯ ಸಂಪನ್ಮೂಲ ಹಾಗೂ ಇತರ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ. ಪರಿಸರ (ರಕ್ಷಣೆ) ಕಾಯ್ದೆಯು ೧೯೮೬ರಿಂದ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಮತ್ತು ಕಳೆದ ಎರಡು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಲಿ ಜಲ ಕಾಯ್ದೆ ಮತ್ತು ವಾಯು ಕಾಯ್ದೆಗಳನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಈಗ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಪರಿಸರ ಕಾನೂನು, ಪರಿಸರ ಮಾಲಿನ್ಯ ನಿಯಂತ್ರಣ ಮಾಡುವ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಶ್ನಿಸಲು ಸಾರ್ವಜನಿಕರಿಗೆ ಅವಕಾಶ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಅಪಾಯಕಾರಿ ರಾಸಾಯನಿಕ ಮತ್ತು ತೈಲದಿಂದ ಸಮುದ್ರ ತೀರದ ಮಾಲಿನ್ಯವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವುದು ಜೀವಿ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಮತ್ತು ಪರಿಸರ ಇಲಾಖೆಯ ಹೊಣೆ. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಬೀಚ್‌ಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಗೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಹತ್ವ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಮಾಲಿನ್ಯ ನಿಯಂತ್ರಣ ಮಂಡಳಿ

ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಮಾಲಿನ್ಯ ನಿಯಂತ್ರಣ ಮಂಡಳಿಯನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ಜಲಕಾಯ್ದೆ (ಮಾಲಿನ್ಯ ನಿವಾರಣೆ ಮತ್ತು ನಿಯಂತ್ರಣ) ೧೯೭೪ರಡಿ ದಿನಾಂಕ ೨೧.೦೮.೧೯೭೪ರಂದು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದು ಶಾಸನಬದ್ಧ ಸಂಸ್ಥೆ. ಜಲ ಮತ್ತು ವಾಯುಮಾಲಿನ್ಯ ತಡೆ ಕಾಯ್ದೆಗಳನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸುವ ಹೊಣೆ ಇದರ ಮೇಲಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಪರಿಸರ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಕಾಯ್ದೆ ೧೯೮೬ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಹೊರಡಿಸಿರುವ ನಿಯಮಗಳ ಅನುಷ್ಠಾನದ ಹೊಣೆಯೂ ಮಂಡಳಿಯ ಮೇಲಿದೆ.

ಅವೆಂದರೆ ಅಪಾಯಕಾರಿ ತ್ಯಾಜ್ಯ ವಸ್ತುಗಳ (ವ್ಯವಸ್ಥಾಪನೆ ಮತ್ತು ನಿಭಾವಣೆ) ನಿಯಮಗಳು ೨೦೦೮, ಪ್ಲಾಸ್ಟಿಕ್ ತ್ಯಾಜ್ಯಗಳ (ವ್ಯವಸ್ಥಾಪನೆ ಮತ್ತು ನಿಭಾವಣೆ) ನಿಯಮಗಳು, ೨೦೧೧ ಜೈವಿಕ ವೈದ್ಯಕೀಯ ತ್ಯಾಜ್ಯ (ವ್ಯವಸ್ಥಾಪನೆ ಮತ್ತು ನಿಭಾವಣೆ) ನಿಯಮಗಳು, ೨೦೦೦ ಶಬ್ದಮಾಲಾನ್ಯ (ನಿಬಂಧನೆ ಮತ್ತು ನಿರ್ವಹಣೆ) ನಿಯಮಗಳು, ೨೦೦೦, ಬ್ಯಾಟರಿಗಳ (ವ್ಯವಸ್ಥಾಪನೆ ಮತ್ತು ನಿಭಾವಣೆ) ನಿಯಮಗಳು, ೨೦೦೧, ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಪರಿಸರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಇತರ ವಿಷಯಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆ ಬಗ್ಗೆ ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ವಹಿಸುವ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಮಂಡಳಿ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ ೧.೩.೩: ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಮಾಲಾನ್ಯ ನಿಯಂತ್ರಣ ಮಂಡಳಿಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟ ಉದ್ದಿಮೆ/ಸಂಸ್ಥೆಗಳು

ಕ್ರ. ಸಂ	ವಿವರ	ಉದ್ದಿಮೆ/ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	
		ಒಟ್ಟು	ಜಾಲನೆಯಲ್ಲರು ವಂತಹವು
೧	ಉದ್ದಿಮೆಗಳು	೩೫,೪೨೭	೨೧,೭೬೦
೨	ಕಲ್ಲುಪುಡಿ ಘಟಕ	೩,೪೪೬	೧,೨೫೧
೩	ಮೂಲಭೂತ ಸೌಲಭ್ಯಗಳು- ಬಡಾವಣೆಗಳು	೧,೮೪೬	೩೫
೪	ಮೂಲಭೂತ ಸೌಲಭ್ಯಗಳು- ಅಪಾರ್ಟ್‌ಮೆಂಟ್‌ಗಳು, ವಾಣಿಜ್ಯ ಸಂಕೀರ್ಣಗಳು, ಇತರೆ	೩,೭೩೮	೧,೧೬೩
೫	ಹೋಟೆಲ್, ರೆಸಾರ್ಟ್ ಮುಂತಾದ ಆತಿಥ್ಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು	೭೩೮	೫೪೧
೬	ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳು	೨೫,೧೭೨	೨೪,೩೩೮
೭	ಗಣಿಗಾರಿಕೆ	೭೫೩	೧೬೪
೮	ಕಾಫಿ ಎಸ್ಟೇಟ್ (ಕಾಗದದ ತಿರುಳಿನ ಘಟಕಗಳು)	೨,೭೩೬	೨,೪೮೪
೯	ದೂರವಾಣಿ ಸ್ಥಾವರಗಳು	೧೨,೦೬೪	೧೧,೬೩೩
೧೦	ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು	೨೪೧	೨೨೫
೧೧	ಇತರೆ	೧,೦೨೮	೮೫೩
	ಒಟ್ಟು	೮೭,೦೧೮	೩೪,೮೪೩

ಮಂಡಳಿಯ ಕೇಂದ್ರ ಕಚೇರಿಯು ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿದೆ. ಮಂಡಳಿಯು ರೂಪಿಸಿರುವ ಕಾಯ್ದೆಗಳನ್ನು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲರುವ ೧೮ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಕಚೇರಿಗಳ ಮೂಲಕ ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ತರುತ್ತದೆ. ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲೇ ಇದರ ಐದು ಕೇಂದ್ರಗಳಿವೆ. ಮೈಸೂರು, ಕಲಬುರಗಿ, ಧಾರವಾಡ, ಮಂಗಳೂರು, ರಾಯಚೂರು, ಬಳ್ಳಾರಿ, ಬೆಳಗಾವಿ, ಹಾಸನ, ಬೀದರ್, ಕೋಲಾರ, ಮಂಡ್ಯ, ದಾವಣಗೆರೆ ಮತ್ತು ತುಮಕೂರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಕಚೇರಿಗಳಿವೆ.

ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಮಾಲಾನ್ಯ ನಿಯಂತ್ರಣ ಮಂಡಳಿಯು ದ್ರವ ಹಾಗೂ ಅನಿಲ ರೂಪದ ಮಾಲಾನ್ಯಕಾರಕಗಳನ್ನು ಹೊರಹಾಕುವ ಉದ್ದಿಮೆಗಳು/ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಸಮ್ಮತಿ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ (ಕನ್ಸೆಂಟ್ ಮೆಕಾನಿಸಂ) ಮೂಲಕ ನಿಯಂತ್ರಿಸುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಉದ್ದಿಮೆಗಳು ಉತ್ಪಾದಿಸುವ ಮಲನಕಾರಕಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಕೆಂಪು, ಕಿತ್ತಳೆ ಮತ್ತು ಹಸಿರು ವರ್ಗದಡಿ ಗುರುತಿಸುತ್ತದೆ. ಅತಿ ಹೆಚ್ಚು ಮಲನಕಾರಕ ಸಾಧ್ಯತೆ ಇರುವ ಕೆಂಪು ವರ್ಗದ ಉದ್ದಿಮೆಗಳ ಉಸ್ತುವಾರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಆದ್ಯತೆ ನೀಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ದ್ರವ/ಅನಿಲ ತ್ಯಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಅಳತೆಮಾಡಿ ಅದು ನಿಗದಿಪಡಿಸಿರುವ ಮಾನಕಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿದೆಯೇ ಇಲ್ಲವೇ ಎಂಬುದನ್ನು ದೃಢಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಗಣಿಗಾರಿಕೆ, ಉಷ್ಣವಿದ್ಯುತ್ ಸ್ಥಾವರ, ಪೆಟ್ರೋ ಕೆಮಿಕಲ್ಸ್, ಸ್ಟಾಂಪ್ ಕಬ್ಬಣ ಘಟಕ, ರಾಸಾಯನಿಕ ಮತ್ತು ಔಷಧಿ ಉದ್ದಿಮೆಗಳು, ಜಲ್ಲ ಕ್ರಷರ್ ಘಟಕ-ಇವು ಅಧಿಕ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಮಾಲಾನ್ಯ ಉಂಟುಮಾಡುವ ಉದ್ದಿಮೆಗಳೆಂದು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ೭೫೩ ಗಣಿ ಉದ್ದಿಮೆಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳ ಪೈಕಿ ೧೬೪ ಉದ್ದಿಮೆಗಳು ಸದ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆ ಮಾಡುತ್ತಿವೆ. ಗಣಿ ಉದ್ದಿಮೆಗಳು ಹೆಚ್ಚು ನೀರನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದು, ಗಣಿ ತ್ಯಾಜ್ಯವನ್ನು ಹೊರಬಿಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಇವುಗಳನ್ನು ಜಲಕಾಯ್ದೆ ಮತ್ತು ವಾಯು ಕಾಯ್ದೆಯಡಿ ನೋಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ವಿಸ್ತೀರ್ಣದಲ್ಲಿ ೫೦ ಹೆಕ್ಟೇರುಗಳ ಒಳಗೆ ಇರುವ ಗಣಿಗಳನ್ನು 'ಬಿ' ಕ್ಯಾಟೆಗರಿ ಎಂದು ಗುರುತಿಸಿದೆ. ರಾಜ್ಯಮಟ್ಟದ ಪರಿಸರ ಆಘಾತ ಅಧ್ಯಯನ ಸಮಿತಿಯಿಂದ ಇವು ಅನುಮತಿ ಪತ್ರವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕು. ೫೦ ಹೆಕ್ಟೇರಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಗಣಿ ಪ್ರದೇಶವಿದ್ದರೆ ಅವು 'ಎ' ಕ್ಯಾಟೆಗರಿ ಎನ್ನಿಸುತ್ತವೆ. ಅವು ಕೇಂದ್ರ ಅರಣ್ಯ ಮತ್ತು ಪರಿಸರ ಸಚಿವಾಲಯದಿಂದ ಅನುಮತಿ ಪತ್ರ ಪಡೆಯಬೇಕು.

ಜಲ್ಲ ಕ್ರಷರ್‌ಗಳಿಗೆ ಪರವಾನಗಿ ನೀಡುವಾಗ ಕೆಳಗೆ ನಮೂದಿಸಿರುವ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸಿ ನೋಟೀಫಿಕೇಷನ್ ಪ್ರಕಟಿಸಬಹುದು.

- ೧) ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹೆದ್ದಾರಿಯಿಂದ ೨೦೦ ಮೀಟರ್ ದೂರದಲ್ಲರ ಬೇಕು.
- ೨) ಪ್ರಧಾನ ಜಿಲ್ಲಾರಸ್ತೆ ಮತ್ತು ಇತರ ರಸ್ತೆಗಳಿಂದ ೧೦೦ ಮೀಟರ್ ದೂರದಲ್ಲರಬೇಕು.
- ೩) ದೇವಸ್ಥಾನಗಳು, ಶಾಲೆಗಳು ಹಾಗೂ ಕಂದಾಯ ಹಳ್ಳಿಗಳಿಂದ ೫೦೦ ಮೀಟರ್ ದೂರದಲ್ಲರಬೇಕು.
- ೪) ಮುನಿಸಿಪಲ್ ಕಾರ್ಪೊರೇಷನ್, ಸಿಟಿ ಮುನಿಸಿಪಲ್ ಕಾರ್ಪೊರೇಷನ್, ಟೌನ್ ಮುನಿಸಿಪಲ್ ಕಾರ್ಪೊರೇಷನ್ ಗಳ ಸರಹದ್ದಿನಲ್ಲರುವಂತಿಲ್ಲ. ಜೊತೆಗೆ ಕನಿಷ್ಠ ಒಂದು ಎಕರೆ ಜಾಗ ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿರಬೇಕು.

ಮಾಲನ್ಯಕಾರಕ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳು

ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ೨೩೦ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳು ಅತಿ ಹೆಚ್ಚು ಮಾಲನ್ಯಕಾರಕವಾದ ೧೭ ಪ್ರವರ್ಗದ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳ ಗುಂಪಿಗೆ ಬರುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ೨೧೦ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳು ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆ ಮಾಡುತ್ತಿವೆ. ತ್ಯಾಜ್ಯವನ್ನು ಮಂಡಳಿಯು ವಿಧಿಸಿರುವ ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಶುದ್ಧೀಕರಿಸಿ ವಿಸರ್ಜಿಸಬೇಕು. ಅದಕ್ಕೆ ಇವು ಬದ್ಧವಾಗಿವೆ. ಭದ್ರಾನದಿಗೆ ಮೈಸೂರು ಕಾಗದ ಕಾರ್ಖಾನೆ ಮತ್ತು ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಯ್ಯ ಕಬ್ಬಣ ಮತ್ತು ಉಕ್ಕಿನ ಕಾರ್ಖಾನೆಯ ತ್ಯಾಜ್ಯವನ್ನು ಶುದ್ಧೀಕರಿಸಿ ಬಡಲು ಅನುಮತಿ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

ಕಾಳನದಿಗೆ ದಾಂಡೇಲ ಪಟ್ಟಣದ ಬಳಿ ಇರುವ ವೆಸ್ಟ್ ಕೋಸ್ಟ್ ಪೇಪರ್ ಮಿಲ್ಸ್‌ನ ಕಲುಷಿತ ನೀರನ್ನು ಶುದ್ಧೀಕರಿಸಿ ಬಡಲು ಅನುಮತಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ತುಂಗಭದ್ರಾ ನದಿಗೆ ಹರಿಹರದ ಪಾಲಫೈಬರ್ ನೀರನ್ನು ಶುದ್ಧೀಕರಿಸಿ ವಿಸರ್ಜಿಸಲು ಅನುಮತಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಈ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ಶುದ್ಧೀಕರಿಸಿದ ನೀರು, ಮಾಲನ್ಯ ನಿಯಂತ್ರಣ ಮಂಡಳಿಯು ನಿಗದಿಪಡಿಸಿದ ಮಾನಕಕ್ಕೆ ಸರಿಹೊಂದುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಯಾವುದೇ ಕಾರ್ಖಾನೆಗೆ ಕಲುಷಿತ ನೀರನ್ನು ನದಿಗಳಿಗೆ ವಿಸರ್ಜಿಸಲು ಅನುಮತಿ ನೀಡಿಲ್ಲ. ಅಂಥ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳು ತಮ್ಮ ಕಲುಷಿತ ನೀರನ್ನು ಮಂಡಳಿಯು ನಿಗದಿಪಡಿಸಿರುವ ಗುಣಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಶುದ್ಧೀಕರಿಸಿ ಅನಂತರ ನೀರಾವರಿ, ತೋಟಗಾರಿಕೆ ಮತ್ತು ಹಸಿರು ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲು ಉಪಯೋಗಿಸುವಂತೆ ಸೂಚನೆ ನೀಡಿದೆ.

ನೀರಿನ ಗುಣಮಟ್ಟ ನಿರ್ವಹಣೆ: ಮಾಲನ್ಯ ನಿಯಂತ್ರಣ ಮಂಡಳಿಯು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ನೀರಿನ ಗುಣಮಟ್ಟವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದೆ. ವಿವಿಧ ಜಲಮೂಲಗಳ ಲಕ್ಷ ನಿಗದಿತ ಕೇಂದ್ರಗಳಿಂದ ನೀರಿನ ಮಾದರಿಯನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ನಡೆಸುತ್ತದೆ. ಈ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯಿಂದ ನದಿ ಮತ್ತು ಕೆರೆಗಳ ನೀರು, ಉದ್ದಿಮೆ ಹಾಗೂ ಜನವಸತಿ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಂದ ಬರುವ ತ್ಯಾಜ್ಯ ನೀರಿನಿಂದ ಹಾಗೂ ಕೃಷಿ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಂದ ಹರಿದು ಬರುವ ನೀರಿನಿಂದ ಕಲುಷಿತಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದೆ. ಈ ಲಕ್ಷ ಕೇಂದ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ರಾಜ್ಯದ ನದಿನೀರಿನ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯಿಂದ ಬಹುಪಾಲು ನೀರಿನ ಗುಣಮಟ್ಟ 'ಸಿ'ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿರುವುದು ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಅಂದರೆ ಈ ನೀರು ಸಂಸ್ಕರಣೆಯ ನಂತರವಷ್ಟೇ ಕುಡಿಯಲು ಯೋಗ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಮಂಡಳಿಯು ಉದ್ದಿಮೆಗಳೂ ಸೇರಿದಂತೆ ೧೧,೪೭೫ ಸ್ಥಾವರಗಳ ತಪಾಸಣೆ ಮತ್ತು ತ್ಯಾಜ್ಯ ನೀರಿನ ಮಾದರಿ ಸಂಗ್ರಹಣೆ/ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯ ಮೂಲಕ ಪರಿವೀಕ್ಷಣೆ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ. ತ್ಯಾಜ್ಯ ನೀರಿನ ಗುಣಮಟ್ಟ ನಿಗದಿತ ಮಾನಕಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲದಿರುವ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಕ್ರಮ ಜರುಗಿಸುತ್ತದೆ. ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ೨೧೯ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಪೈಕಿ ೫೫ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ತ್ಯಾಜ್ಯ ನೀರು ಶುದ್ಧೀಕರಣ ಘಟಕಗಳು ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಗಿವೆ. ಈ ೫೫ ತ್ಯಾಜ್ಯ ನೀರು ಶುದ್ಧೀಕರಣ ಘಟಕಗಳಲ್ಲಿ ೧೭ ಘಟಕಗಳು ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ, ಉಳಿದ ೩೮ ಘಟಕಗಳನ್ನು ರಾಜ್ಯದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಜಲಕಾಯಗಳ ಮಾಲನ್ಯ ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕಾಗಿ ಸಣ್ಣ ಮತ್ತು ಮಧ್ಯಮ ಗಾತ್ರದ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಂದ ಉತ್ಪಾದನೆಯಾಗುವ

ತ್ಯಾಜ್ಯ ನೀರನ್ನು ಸಂಸ್ಕರಿಸಲು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ ಒಂಬತ್ತು ಸಾಮೂಹಿಕ ತ್ಯಾಜ್ಯ ನೀರು ಸಂಸ್ಕರಣಾ ಘಟಕಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ.

ವಾಯುಗುಣಮಟ್ಟ ನಿರ್ವಹಣೆ: ರಾಜ್ಯ ಮಾಲನ್ಯ ನಿಯಂತ್ರಣ ಮಂಡಳಿಯು ವಾಯುಕಾಯ್ತೆ (ಮಾಲನ್ಯ ನಿಯಂತ್ರಣ ಮತ್ತು ನಿಭಾವಣೆ) ೧೯೮೧ರ ಅನುಸಾರ ರಾಜ್ಯದ ವಾಯುಗುಣ ಮಟ್ಟವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದೆ. ವಾಹನಗಳಿಂದ ಹೊರಸೂಸುವ ಹೊಗೆ, ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ಧೂಮ ಹಾಗೂ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ತ್ಯಾಜ್ಯವಸ್ತುಗಳ ದಹನ-ಇವು ವಾಯು ಮಾಲನ್ಯದ ಪ್ರಮುಖ ಮೂಲಗಳಾಗಿವೆ. ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ೧,೪೭ ಕೋಟಿ ವಾಹನಗಳು ನೋಂದಣಿಯಾಗಿವೆ. ಈ ವಾಹನಗಳಿಂದ ಹೊರಸೂಸುವ ಧೂಮದ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಮೋಟಾರು ವಾಹನ ಕಾಯಿದೆಯ ನಿಯಮಗಳ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ವಹಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ.

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವಾಯುಗುಣ ಮಟ್ಟ ಪರಿವೇಷ್ಣಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಡಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರದ ಹದಿನೈದು ಕೇಂದ್ರಗಳಲ್ಲಿ ವಾಯುಗುಣ ಮಟ್ಟ ಮಾಪನ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಪರಿಷ್ಕೃತ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ನಿಗದಿತ ವಾಯುಗುಣ ಮಟ್ಟದ ದರ್ಜೆಗಳ ಅನ್ವಯ ಮೂರು ಅಂಶಗಳು ಅಂದರೆ ಉಸಿರಾಡುವಾಗ ಸೇವಿಸುವ ತೆಲಾಡುವ ಕಣಗಳು, ಗಂಧಕದ ಡೈ ಆಕ್ಸೈಡ್ ಮತ್ತು ಸಾರಜನಕದ ಡೈ ಆಕ್ಸೈಡನ್ನು ಮಾಪನ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ ೧.೩೭: ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರದಲ್ಲಿನ ವಾಯುಮಾಲನ್ಯ ಮೂಲಗಳ ವಿವರ

ಕ್ರ. ಸಂ.	ಮೂಲ	ಪಿಎಂ೧೦ (ದಿನವೊಂದಕ್ಕೆ ಟನ್ನು)	% ಕೊಡುಗೆ
೧	ಸಾರಿಗೆ	೨೨.೪	೪೨
೨	ರಸ್ತೆ ದೂಳು	೧೦.೯	೨೦
೩	ವಸತಿ	೧.೮	೩
೪	ಡಿ.ಜೆ. ಸೆಟ್‌ಗಳು	೩.೭	೭
೫	ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳು	೭.೮	೧೪
೬	ಹೋಟೆಲ್‌ಗಳು	೦.೧	-
೭	ನಿರ್ಮಾಣ ಕಾಮಗಾರಿ	೭.೭	೧೪
	ಒಟ್ಟು	೫೪.೩	೧೦೦

ಶಬ್ದಮಾಲನ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆ: ಮಾಲನ್ಯ ನಿಯಂತ್ರಣ ಮಂಡಳಿಯು ಬೆಂಗಳೂರಿನ ವಿವಿಧ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿರುವ ಹತ್ತು ಕೇಂದ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಶಬ್ದ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪರಿವೇಷ್ಣಕ ಶಬ್ದ ಮಾಪನ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಡಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ ೧.೩೮: ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿರುವ ಶಬ್ದ ಪರಿಶೀಲನಾ ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ಶಬ್ದ ಪರಿಶೀಲನೆ

ಕ್ರ. ಸಂ.	ಕೇಂದ್ರದ ಹೆಸರು	ಪ್ರದೇಶ	ಸ್ಥಳ
೧	ವೈಟ್‌ಫೀಲ್ಡ್ ಕೈಗಾರಿಕಾ ಪ್ರದೇಶ-ಗ್ರಾಫೈಟ್ ಇಂಡಿಯಾ	ಕೈಗಾರಿಕಾ ಪ್ರದೇಶ	ರಾ.ಪ.ಶ.ಪ.ಕಾ. ಕೇಂದ್ರ
೨	ಪೀಣ್ಯ ಕೈಗಾರಿಕಾ ಪ್ರದೇಶ-ಎಸ್. ಮ್ಯಾನುಫ್ಯಾಕ್ಚರಿಂಗ್ ಸಿಸ್ಟಂ, ಬೆಂಗಳೂರು	ಕೈಗಾರಿಕಾ ಪ್ರದೇಶ	ಕೇಂದ್ರ ಮಾ. ನಿ. ಮಂಡ. ಯ ನಿ.ಪ.ವಾ. ಗು. ಪ. ಕೇಂದ್ರ
೩	ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಮಾಲನ್ಯ ನಿಯಂತ್ರಣ ಮಂಡಳಿ ನಂ. ೪೯, ಚರ್ಚ್ ರಸ್ತೆ, ಬೆಂಗಳೂರು	ವಾಣಿಜ್ಯ ಪ್ರದೇಶ	ಕೇಂದ್ರ ಮಾಲನ್ಯ ನಿಯಂತ್ರಣ ಮಂಡಳಿಯ ಮುಖ್ಯ ಕಚೇರಿ
೪	ಬೆಂಗಳೂರು ನೀರು ಮತ್ತು ಒಳಚರಂಡಿ ಮಂಡಳಿ, ನಂ. ೧೩೭, ಕಾಡುಬದ್ಧನಹಳ್ಳಿ, ಬೆಂಗಳೂರು	ವಾಣಿಜ್ಯ ಪ್ರದೇಶ	ಕೇಂದ್ರ ಮಾಲನ್ಯ ನಿಯಂತ್ರಣ ಮಂಡಳಿ
೫	ಯಶವಂತಪುರ ಪೋಲಿಸ್ ಸ್ಟೇಷನ್, ಬೆಂಗಳೂರು	ವಾಣಿಜ್ಯ ಪ್ರದೇಶ	ರಾ.ಪ.ಶ.ಪ.ಕಾ. ಕೇಂದ್ರ
೬	ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಮಾಲನ್ಯ ನಿಯಂತ್ರಣ ಮಂಡಳಿಯ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಕಚೇರಿ, ನಿಸರ್ಗ ಭವನ, ಸಾಣೆಗುರುವನಹಳ್ಳಿ, ಬೆಂಗಳೂರು	ವಸತಿ ಪ್ರದೇಶ	ರಾಜ್ಯ ಮಾಲನ್ಯ ನಿಯಂತ್ರಣ ಮಂಡಳಿ
೭	ಮಡಿವಾಳ ಕೆರೆ, ಬಿ.ಟಿ.ಎಂ. ಎರಡನೇ ಹಂತ, ಬೆಂಗಳೂರು	ವಸತಿ ಪ್ರದೇಶ	ಕೇಂದ್ರ ಮಾಲನ್ಯ ನಿಯಂತ್ರಣ ಮಂಡಳಿ
೮	ಟೆರಿ (TERI) ಕಚೇರಿ ದೊಮ್ಮಲೂರು, ಬೆಂಗಳೂರು	ವಸತಿ ಪ್ರದೇಶ	ರಾ.ಪ.ಶ.ಪ.ಕಾ. ಕೇಂದ್ರ
೯	ಇಂದಿರಾಗಾಂಧಿ ಮಕ್ಕಳ ಶುಶ್ರೂಷ ಕೇಂದ್ರ, ನಿಮ್ಮಾನ್, ಬೆಂಗಳೂರು	ಸೂಕ್ಷ್ಮಪ್ರದೇಶ	ರಾ.ಪ.ಶ.ಪ.ಕಾ. ಕೇಂದ್ರ
೧೦	ಆರ್. ವಿ. ಇಂಜಿನಿಯರಿಂಗ್ ಕಾಲೇಜು, ಮೈಸೂರು ರಸ್ತೆ, ಬೆಂಗಳೂರು	ಸೂಕ್ಷ್ಮಪ್ರದೇಶ	ರಾ.ಪ.ಶ.ಪ.ಕಾ. ಕೇಂದ್ರ

ಮಂಡಳಿಯು ವೈಟ್‌ಫೀಲ್ಡ್ ಕೈಗಾರಿಕಾ ಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು ಪೀಣ್ಯ ಕೈಗಾರಿಕಾ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಶಬ್ದ ಪರಿಶೀಲನಾ ಕೇಂದ್ರಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದ ನಂತರ ತಿಳಿದುಬಂದ ಸಂಗತಿ ಎಂದರೆ ದಿನದ ಸಮಯ ಮತ್ತು ರಾತ್ರಿಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅಳಿದ ಶಬ್ದ ಮಟ್ಟಗಳು ನಿಗದಿತ ದಿನದ ಮಿತಿಯಾದ ೭೫ % ರಾತ್ರಿಯ ಮಿತಿಯಾದ ೭೦ %ಗಳಿಗಿಂತ ಸಾಕಷ್ಟು ಕಡಿಮೆ ಇದೆ.

ವಾಣಿಜ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮೂರು ನಿರಂತರ ಶಬ್ದ ಪರಿಶೀಲನಾ ಕೇಂದ್ರಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದೆ. ೧) ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಮಾಲನ್ಯ ನಿಯಂತ್ರಣ ಮಂಡಳಿ, ೨) ಬೆಂಗಳೂರು ನೀರು ಮತ್ತು ಒಳಚರಂಡಿ ಮಂಡಳಿ, ೩) ಯಶವಂತಪುರ ಪೋಲಿಸ್ ಸ್ಟೇಷನ್. ಗಮನಿಸಿರುವ ಅಂಶವೆಂದರೆ ದಿನದ ಸಮಯ ಮತ್ತು ರಾತ್ರಿಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅಳಿದ ಶಬ್ದ ಮಟ್ಟಗಳು ನಿಗದಿತ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ದಿನದ ಮಿತಿಯಾದ ೭೫ % ಗಿಂತ ೦-೯.೭ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ರಾತ್ರಿಯ ಮಿತಿಯಾದ ೫೫ % ಗಿಂತ ೪.೯ ರಿಂದ ೧೪.೫ರವರೆಗೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ.

ಜನವಸತಿಯ ಮೂರು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಶಬ್ದ ಪರಿಶೀಲನಾ ಕೇಂದ್ರಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕ ೧.ರಾಜ್ಯ ಮಾಲನ್ಯ ನಿಯಂತ್ರಣ ಮಂಡಳಿ ೨. ದೊಮ್ಮಲೂರು ಮತ್ತು ೩. ಬಿ.ಟಿ.ಎಂ

ಬಡಾವಣೆ. ಇಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಅವಲೋಕನಗಳು ದಿನದ ಸಮಯ ಮತ್ತು ರಾತ್ರಿಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅಳಿದ ಶಬ್ದ ಮಟ್ಟಗಳು ನಿಗದಿತ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ದಿನದ ಮಿತಿಯಾದ ೫೫ %ಗಿಂತ ೩.೭-೨೦.೦ರ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ರಾತ್ರಿಯ ಮಿತಿಯಾದ ೪೫ %ಗಿಂತ ೧೭.೩-೩೮.೪ರವರೆಗೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ.

ಮಂಡಳಿಯು ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಎರಡು ನಿಶ್ಯಬ್ದ ವಲಯಗಳಲ್ಲಿ, ಮೂರು ಶಬ್ದ ಪರಿಶೀಲನಾ ಕೇಂದ್ರಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದೆ. ಅವೆಂದರೆ ಇಂದಿರಾಗಾಂಧಿ ಮಕ್ಕಳ ಶುಶ್ರೂಷ ಕೇಂದ್ರ, ನಿಮ್ಮಾನ್, ಮತ್ತು ಮೈಸೂರು ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿರುವ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವಿದ್ಯಾಲಯ ಇಂಜಿನಿಯರಿಂಗ್ ಕಾಲೇಜು. ದಿನದ ಸಮಯ ಮತ್ತು ರಾತ್ರಿಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅಳಿದ ಶಬ್ದ ಮಟ್ಟಗಳು ನಿಗದಿತ ದಿನದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಿತಿಯಾದ ೫೦ % ಗಿಂತ ೧೯.೪-೨೧.೭ರವರೆಗೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ರಾತ್ರಿಯ ಮಿತಿಯಾದ ೪೦ % ಗಿಂತ ೩೮.೩-೪೭.೨ರವರೆಗೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ.

ಅಪಾಯಕಾರಿ ತ್ಯಾಜ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆ: ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ೩,೭೦೮ ಘಟಕಗಳು ಅಪಾಯಕಾರಿ ತ್ಯಾಜ್ಯ ವಸ್ತುವನ್ನು ಉತ್ಪಾದಿಸುತ್ತಿವೆ. ಈ ಘಟಕಗಳಿಂದ ರಾಜ್ಯಾದ್ಯಂತ ಪ್ರತಿವರ್ಷ ಸುಮಾರು ೨.೫೧ ಲಕ್ಷ ಮೆಟ್ರಿಕ್ ಟನ್ ಅಪಾಯಕಾರಿ ತ್ಯಾಜ್ಯ ವಸ್ತುಗಳು ಉತ್ಪಾದನೆಯಾಗುತ್ತಿವೆ. ಈ ಪೈಕಿ ೧.೨ ಲಕ್ಷ ಮೆಟ್ರಿಕ್

ಟನ್ನುಗಳಷ್ಟು ಅಪಾಯಕಾರಿ ತ್ಯಾಜ್ಯ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಸಂಸ್ಕರಿಸಿ ಅನಂತರ ಪುನರ್ಬಳಕೆಗೊಳಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಸುಮಾರು ೦.೭೭ ಲಕ್ಷ ಮೆಟ್ರಿಕ್ ಟನ್ನುಗಳಷ್ಟು ಅಪಾಯಕಾರಿ ತ್ಯಾಜ್ಯ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ದಹನಕ್ರಿಯೆಗಾಗಿ ಕಳಿಸಿಕೊಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಉಳಿದ ೦.೭೫ ಲಕ್ಷ ಮೆಟ್ರಿಕ್ ಟನ್ನುಗಳಷ್ಟು ಅಪಾಯಕಾರಿ ತ್ಯಾಜ್ಯ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ನೆಲಭರ್ತಿಗಾಗಿ ಕಳಿಸಿಕೊಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಪಾಯಕಾರಿ ತ್ಯಾಜ್ಯ ಸಂಸ್ಕರಣೆ, ದಾಸ್ತಾನು ಮತ್ತು ವಿಲೇವಾರಿ ಸೌಲಭ್ಯವನ್ನು ಬೆಂಗಳೂರು ಗ್ರಾಮಾಂತರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ನೆಲಮಂಗಲ ತಾಲ್ಲೂಕು ದಾಬಸ್‌ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ೨೦೦೮ರ ಜುಲೈನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ನೆಲಭರ್ತಿ ಮಾಡುವಂತಹ ಅಪಾಯಕಾರಿ ತ್ಯಾಜ್ಯ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಲೇವಾರಿ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಅಪಾಯಕಾರಿ ತ್ಯಾಜ್ಯ ಸಂಸ್ಕರಣ ಮತ್ತು ವಿಲೇವಾರಿ ಘಟಕವು ಸರ್ಕಾರಿ ಹಾಗೂ ಖಾಸಗಿ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಸಹಯೋಗದೊಂದಿಗೆ ಸ್ಥಾಪಿತಗೊಂಡು ಈವರೆಗೆ ಸುಮಾರು ೧೪೮ ಘಟಕಗಳು ಈ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡಿವೆ.

ಬ್ಯಾಟರಿಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥಾಪನೆ ಮತ್ತು ನಿಭಾವಣೆ: ರಾಜ್ಯ ಮಾಲಿನ್ಯ ನಿಯಂತ್ರಣ ಮಂಡಳಿಯು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ೭೦೭ ಬ್ಯಾಟರಿ ನಿರ್ವಹಣ ಘಟಕಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ನಿಯಮಿತವಾಗಿ ತಪಾಸಣೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಮಂಡಳಿಯು ಉತ್ಪಾದಕರ ವಿಸ್ತೃತ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಬ್ಯಾಟರಿ ಉತ್ಪಾದಕರು ಹೊಸ ಬ್ಯಾಟರಿ ಮಾರಾಟ ಮಾಡುವಾಗ ನಿರುಪಯುಕ್ತವಾದ ಹಳೆ ಬ್ಯಾಟರಿಗಳನ್ನು ವಿತರಕರ ಮೂಲಕ ಹಿಂಪಡೆದು ಬ್ಯಾಟರಿ ತಯಾರಿಕಾ ಘಟಕಗಳಿಗೆ ಪುನರ್ಬಳಕೆಗೊಳಿಸುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಪ್ಲಾಸ್ಟಿಕ್ ತ್ಯಾಜ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆ: ಪ್ಲಾಸ್ಟಿಕ್ ತ್ಯಾಜ್ಯ (ನಿರ್ವಹಣೆ ಮತ್ತು ನಿಭಾವಣೆ)ನಿಯಮಗಳು, ೨೦೦೧ರ ಅನ್ವಯ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಮಾಲಿನ್ಯ ನಿಯಂತ್ರಣ ಮಂಡಳಿಯು ನೋಂದಣಿ, ಉತ್ಪಾದನೆ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕರಿಸಿದ ಮರುಬಳಕೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ನಿಯಮಗಳ ಅನುಷ್ಠಾನಮಾಡುವ ಪ್ರಾಧಿಕಾರವಾಗಿ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಿದೆ. ಪ್ಲಾಸ್ಟಿಕ್ ಬಳಕೆ, ಸಂಗ್ರಹಣೆ, ವಿಂಗಡಣೆ, ಸಾಗಾಣಿಕೆ ಮತ್ತು ವಿಲೇವಾರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ನಿಯಮಗಳ ಪಾಲನೆಯನ್ನು ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಪೌರಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಹೊಣೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ೪೦ ಮೈಕ್ರಾನ್‌ಗಳಿಗಿಂತ ತೆಳುವಾದ ಪ್ಲಾಸ್ಟಿಕ್ ಕೈಚೀಲಗಳ ಬಳಕೆಯನ್ನು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಷೇಧಿಸಲಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಪ್ಲಾಸ್ಟಿಕ್ ಕೈಚೀಲಗಳ ಬಳಕೆಯನ್ನು ನಿರುತ್ತೇಜನ ಮಾಡಲು ೪೦ ಮೈಕ್ರಾನ್‌ಗಿಂತ ದಪ್ಪನಾದ ಕೈಚೀಲಗಳಿಗೆ ದರ ನಿಗದಿಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಸರ್ಕಾರವು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನಗಳು, ಧಾರ್ಮಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳು ಮತ್ತು ಪ್ರಮುಖ ಉದ್ಯಾನವನಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ಲಾಸ್ಟಿಕ್ ಬಳಕೆಯನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸಿದೆ

ಇ-ತ್ಯಾಜ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆ: ಮಾಲಿನ್ಯ ನಿಯಂತ್ರಣ ಮಂಡಳಿಯು, ವಾರ್ಷಿಕ ಸುಮಾರು ೪೪.೭೮೦.೫ ಮೆಟ್ರಿಕ್ ಟನ್ ಇ-ತ್ಯಾಜ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಬಲ್ಲ ೫೦ ಪುನರ್ಬಳಕೆ ಮತ್ತು ಬೇರ್ಪಡಿಸುವ ಘಟಕಗಳಿಗೆ ದೃಢೀಕರಣ ಪತ್ರವನ್ನು ನೀಡಿದೆ. ಈ ಘಟಕಗಳು ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ಮರುಬಳಕೆ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕರಿಸಿದ ಮರುಬಳಕೆಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡುತ್ತವೆ ಜೊತೆಗೆ ಹೊಳುವ ತ್ಯಾಜ್ಯದ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಗಣನೀಯವಾಗಿ ತಗ್ಗಿಸುತ್ತವೆ.

ಜೈವಿಕ ವೈದ್ಯಕೀಯ ತ್ಯಾಜ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆ: ಜೈವಿಕ ವೈದ್ಯಕೀಯ ತ್ಯಾಜ್ಯವನ್ನು ಉತ್ಪಾದಿಸುವ ಆರೋಗ್ಯಪಾಲನಾ ಕೇಂದ್ರಗಳನ್ನು ಜೈವಿಕ ವೈದ್ಯಕೀಯ ತ್ಯಾಜ್ಯ (ವ್ಯವಸ್ಥಾಪನೆ ಮತ್ತು ನಿಭಾವಣೆ) ನಿಯಮಗಳು, ೧೯೯೮ರ ನಿಯಮಗಳ ಅನುಸಾರ ನಿರ್ವಹಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಮಂಡಳಿಯು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಈಗಾಗಲೇ ೨೭,೨೧೧ ಆರೋಗ್ಯಪಾಲನಾ ಕೇಂದ್ರಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದೆ. ಪ್ರತಿದಿನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ೮೨ ಟನ್ ಜೈವಿಕ ವೈದ್ಯಕೀಯ ತ್ಯಾಜ್ಯ ಉತ್ಪಾದನೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದು ಇದನ್ನು ೨೧ ಸಾಮೂಹಿಕ ಜೈವಿಕ ವೈದ್ಯಕೀಯ ತ್ಯಾಜ್ಯ ಸಂಸ್ಕರಣ ಘಟಕ ಹಾಗೂ ಒಂಬತ್ತು ಖಾಸಗಿ ಸುಡುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ/ಘಟಕಗಳಲ್ಲಿ ವಿಲೇವಾರಿ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ.

ನಗರ ಘನ ತ್ಯಾಜ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆ: ನಗರ ಘನ ತ್ಯಾಜ್ಯ (ವ್ಯವಸ್ಥಾಪನೆ ಮತ್ತು ನಿಭಾವಣೆ) ನಿಯಮಗಳು, ೨೦೦೦ದ ನಿಯಮಗಳ ಅನುಸಾರ ನಗರ ಘನ ತ್ಯಾಜ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ನಗರ ತ್ಯಾಜ್ಯವನ್ನು ಕಾಂಪೋಸ್ಟ್ ತಯಾರಿಕೆ, ತ್ಯಾಜ್ಯದಿಂದ ವಿದ್ಯುತ್ ಉತ್ಪಾದನೆ ಮುಂತಾದ ಉಪಯುಕ್ತ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗೆ ಬಳಸುವುದನ್ನು ಉತ್ತೇಜಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ೨೧೯ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿದ್ದು, ಈ ಪೈಕಿ ೨೧೦ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುತ್ತಿರುವ ತ್ಯಾಜ್ಯ ವಿಲೇವಾರಿಗಾಗಿ ಕ್ರಮ ಕೈಗೊಂಡು ಒಂದು ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಸ್ಥೆ ಈಗಾಗಲೇ ವಿಲೇವಾರಿ ಮಾಡುವ ನಿವೇಶನವನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದೆ. ಉಳಿದ ಎಂಟು ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಇನ್ನೂ ವಿಲೇವಾರಿ ಮಾಡುವ ನಿವೇಶನವನ್ನು ಗುರುತಿಸಿಲ್ಲ. ಕಸಾಯಿ ಖಾನೆಗಳ ತ್ಯಾಜ್ಯವನ್ನು ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿ ವಿಲೇವಾರಿ ಮಾಡುವುದು ಮತ್ತೊಂದು ಆದ್ಯತೆಯ ಕ್ಷೇತ್ರ. ಇದನ್ನು ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸಲು ರಾಜ್ಯದ ಪ್ರಮುಖ ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಆಧುನಿಕ ಕಸಾಯಿ ಖಾನೆಗಳ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿದೆ. ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರದ ಸಮೀಪ ಹಾರೋಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಒಂಬತ್ತು ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಉದ್ದೇಶಿಸಿರುವ ಆಧುನಿಕ ಕಸಾಯಿ ಖಾನೆಗಳ ನಿರ್ಮಾಣ ಮತ್ತು ವ್ಯವಸ್ಥಾಪನೆಯನ್ನು ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಕಾಲಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸಲು ಸೂಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಲಾಲ್‌ಬಾಗಿನ ಭೂವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಸ್ಮಾರಕ

ಭಾರತದ ಅತ್ಯಂತ ವಿರಳವಾದ ಭೂವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಲಕ್ಷಣ, ರಚನೆಗಳನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸ್ಮಾರಕವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿ, ಭಾರತೀಯ ಭೂವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಸರ್ವೇಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆ ಸಂರಕ್ಷಿಸಿದೆ. ಇಂಥ ರಚನೆಗಳು ಭೂಮಿಯ ಗತಕಾಲದ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಅರಿಯಲು ನೆರವಾಗುತ್ತವೆ. ನಿಸರ್ಗದ ಅನೇಕ ವಿದ್ಯಮಾನಗಳನ್ನು ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿ ನೋಡಲು ಇಂಥ ಸ್ಮಾರಕಗಳು ನೆರವಾಗುತ್ತವೆ. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಈವರೆಗೆ ನಾಲ್ಕು ಭೂವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಸ್ಮಾರಕಗಳನ್ನು ಭಾರತೀಯ ಭೂವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಸಂಸ್ಥೆ ಸಂರಕ್ಷಿಸಿದೆ. ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಆಗ್ನೇಯಕ್ಕೆ ೧೭ ಕಿ.ಮೀ ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ಮರಡಿಹಳ್ಳಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿರುವ ಗುಡ್ಡದಲ್ಲಿ ಮೈದಳಿದಿರುವ ದಿಂಚನಾಕಾರದ ಲಾವಾ ರಚನೆಗಳು-ಪಿಲ್ಲೋ ಲಾವಾ (Pillow lava), ಕೋಲಾರದ ಚಿನ್ನದ ಗಣಿ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ಅಗ್ನಿಶಿಲಾ ಛದ್ರಗಳು-ಪೈರೋಕ್ಲಾಸ್ಟಿಕ್ ರಾಕ್ಸ್ (Pyroclastic), ಉಡುಪಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮಲ್ಟಿ ತೀರದಿಂದ ಮೂರು ಕಿ.ಮೀ. ದೂರದಲ್ಲಿ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿರುವ

ಕೋಕನಟ್ ಐಲೆಂಡ್ ಎಂಬ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ರೂಪುಗೊಂಡಿರುವ ಸ್ತಂಭ ರೂಪದ ಬೆಸಾಲ್ಟ್ ಶಿಲೆಗಳು-ಕೊಲಮೆನಾರ್ ಬಸಾಲ್ಟ್ (Columnar basalt), ನಾಲ್ಕನೆಯ ವಿಶ್ವವಿಖ್ಯಾತವಾದ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಲಾಲ್‌ಬಾಗಿನ್‌ನಲ್ಲಿ ಕೆಂಪೇಗೌಡ ಗೋಪುರವಿರುವ ಪೆನಿನ್ ಸುಲಾರ್ ನೈಸ್. ಈ ಪುಟ್ಟ ಗುಡ್ಡದ ಒಂದು ಬದಿ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ದೊಡ್ಡ ಕಲ್ಲುಗಣಿಗಳಿವೆ. ಈಗ ಗಣಿಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಯನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಕಲ್ಲುಗಣಿಯಲ್ಲಿ ನೈಸ್ ಶಿಲೆಯ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸ್ವರೂಪ, ಅವುಗಳ ಉಗಮ, ವಿಕಾಸ ಇವುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲು ದೇಶಾದ್ಯಂತ ಅನೇಕ ಭೂವಿಜ್ಞಾನಿಗಳು ಬರುತ್ತಾರೆ. ಲಾಲ್ ಬಾಗಿನ್ ಪೆನಿನ್ ಸುಲಾರ್ ನೈಸ್ ಮೂಲತಃ ಸಂಮಿಶ್ರ ಶಿಲೆ, ಬೂದು, ಕಪ್ಪು, ಪಾಟಲ ಹಾಗೂ ಜಳಿಯ ಶಿಲೆಗಳ ಮಿಶ್ರಣ ಥಟ್ಟನೆ ಯಾರನ್ನಾದರೂ ಗಮನ ಸೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ಬೂದು ಬಣ್ಣದ ಶಿಲೆ ಪದರ ಪದರವಾಗಿದೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿಯೇ ಹಿಂದೆ ಈ ಕಲ್ಲು ಗಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಸುಲಭವಾಗಿ ಬಂಡೆಗಳನ್ನು ಜಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಬೆಂಕಿಯೊಡ್ಡಿ ಬಂಡೆಯನ್ನು ಎಚ್ಚಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಶಿಲೆಯು ಕಪ್ಪು ಬಣ್ಣದ ಆಂಫಿಬೋಲೈಟ್ ಶಿಲೆಗಳ ವಿವಿಧ ಗಾತ್ರ, ಆಕಾರದ ಚೂರುಗಳನ್ನು ಅಂಟಿಸಿದೆಯೋ ಎಂಬಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಈ ಶಿಲೆಯಲ್ಲಿ ಹಾರನ್ ಬ್ಲಂಡ್, ಫ್ಲೇಜಿಯೋಕ್ಲೇಸ್ ಫೆಲ್ಡ್ ಸ್ಟಾರ್ (Plagioclase Feldspar) ಮತ್ತು ಬೆಣಚು ಪ್ರಧಾನ ಖನಿಜಗಳಿವೆ.

ಶಾಖ ಮತ್ತು ಒತ್ತಡದಲ್ಲಿ ಮೂಲಶಿಲೆ ಪಾಕವಾಗಿ ಅದಕ್ಕೂ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದ ಶಿಲೆಗಳನ್ನು ಭಾಗಶಃ ಜೀರ್ಣಿಸಿಕೊಂಡು ಅನಂತರ ಶಿಲೆ ಗಟ್ಟಿಗೊಂಡಿದೆ. ಇವುಗಳ ಉಗಮದ ನಂತರ ದಪ್ಪ ಹರಳಿನ ಪಾರ್ಥಿರಿಟಿಕ್ ಗ್ರಾನೈಟ್ (Porphyritic granite) ಶಿಲೆಗಳು ಇವುಗಳನ್ನು ತೂರಿದಂತೆ ರೂಪುಗೊಂಡಿವೆ. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಗಾತ್ರದ ಹರಳುಗಳು ಮಾತೃಶಿಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಂಟಿದಂತೆ ಕಂಡುಬರುವುದರಿಂದ ಇಂಥ ರಚನೆಗಳಿಗೆ ಪಾರ್ಥಿರಿಟಿಕ್ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಇವುಗಳ ನಂತರ ಅಡ್ಡ ಹಾಯ್ದಂತೆ ಕೆಲವೆಡೆ ಕಪ್ಪುಬಣ್ಣದ ಡೈಕ್ ಶಿಲೆಗಳಿವೆ. ಅನಂತರ ಶ್ವೇತ ವರ್ಣದ ಅತಿ ಕಿರಿಯ ಪ್ರಾಯದ ಪೆಗ್ಮಟೈಟ್ ಪಟ್ಟಿಗಳು ಮೂಡಿವೆ. ಲಾಲ್‌ಬಾಗಿನ್ ಪೆನಿನ್‌ಸುಲಾರ್ ಶಿಲೆಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ಇಡೀ ದಕ್ಷಿಣಭಾರತದ ಭೂಚಿಪ್ಪಿನ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಲು ಆಧಾರ ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ.

ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಭೂವಿಜ್ಞಾನ ಸಂಶೋಧಕರು, ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳು, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು, ಭೂವಿಜ್ಞಾನ ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಪರಿಣತರು ಲಾಲ್ ಬಾಗಿನ್ ಪೆನಿನ್‌ಸುಲಾರ್ ನೈಸ್ ಕುರಿತಂತೆ ವ್ಯಾಪಕ ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆಸುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಬೆಂಗಳೂರು ಭಾರತೀಯ ವಿಜ್ಞಾನ ಮಂದಿರದ ಪ್ರೊ. ವಿ.ಎಸ್. ವೆಂಕಟಸುಬ್ರಮಣಿಯನ್ ಎಂಬುವರು ಲಾಲ್‌ಬಾಗಿನ್ ನೈಸ್ ಶಿಲೆಗಳ ಪ್ರಾಯ ೨೯೦ರಿಂದ ೩೦೦ ಕೋಟಿ ವರ್ಷ, ಹಾಗೂ ೨೫೦ರಿಂದ ೨೬೦ಕೋಟಿ ವರ್ಷಗಳ ಎರಡು ವಯೋಮಾನವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತವೆ ಎಂದು ವಿಕಿರಣಶಕ್ತಿ ವಯೋಮಾನ ನಿರ್ಧಾರದ ವಿಧಾನವನ್ನನುಸರಿಸಿ ವರದಿ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಭೂಚಿಪ್ಪು ರೂಪುಗೊಂಡನಂತರ ಅದು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಸ್ಥಿರತೆಗಳಿಸುವಲ್ಲಿ ಆದ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಲು ಈ ಅಧ್ಯಯನ ನೆರವಾಗುತ್ತದೆ. ಕರ್ನಾಟಕದ ತೋಟಗಾರಿಕೆ ಇಲಾಖೆಯ ಸಹಯೋಗದೊಂದಿಗೆ ಭಾರತೀಯ ಭೂವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಸರ್ವೇ ಸಂಸ್ಥೆ ಈ ನೈಸ್ ಶಿಲೆಯನ್ನು ೨.೦೩.೧೯೭೫ರಂದು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಭೂವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಸ್ಮಾರಕವೆಂದು ಘೋಷಿಸಿ ಅದನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸಿದೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಭೂಕಂಪನ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು

ಕರ್ನಾಟಕವು ಅತಿ ಕಡಿಮೆ ಭೂಕಂಪನಗಳು ಘಟಿಸುವ ವಲಯದಲ್ಲಿದೆ. ಲಭ್ಯವಿರುವ ದಾಖಲೆಗಳ ರೀತ್ಯ ಕೆಳಗಿನ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಭೂಕಂಪನದಿಂದ ಬಾಧೆಗೊಳಗಾಗಿದೆ. ೧೮೪೩ರ ಏಪ್ರಿಲ್ ೧೦ರಂದು ಘಟಿಸಿದ ಬಳ್ಳಾರಿ ಭೂಕಂಪನ (ಪರಿಮಾಣ ೬.೦); ೧೯೦೦ರ ಫೆಬ್ರವರಿ ೮ರಲ್ಲಾದ ಕೊಯಮತ್ತೂರು ಭೂಕಂಪನ (ಪರಿಮಾಣ ೬.೩); ೧೯೬೩ರ ನೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ೨೯ರಲ್ಲಾದ ಲಾತೂರ್ ಭೂಕಂಪನ (ಪರಿಮಾಣ ೬.೩).

ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ದಾಖಲಾದ ಅತಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ತೀವ್ರತೆಯ ಭೂಕಂಪನ ಪುನರ್‌ವಿಮರ್ಶಿಸಿದ ಮರ್ಸಿಲ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ VII ಮತ್ತು VIIIಎಂದು ಅಂದಾಜು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ೧೯೭೫ರ ಮೇ ೧೨ರಂದು ಧಾರವಾಡದ ಬಳಿ ಘಟಿಸಿದ ಭೂಕಂಪನದ (ಪರಿಮಾಣ ೫.೦) ಅನುಭವ ಕರ್ನಾಟಕದ ಹೆಚ್ಚಿನ ಭಾಗದಲ್ಲಾಯಿತು. ೧೯೮೪ರ ಮಾರ್ಚ್ ೨೦ರಲ್ಲಾದ ಭೂಕಂಪನದ (ಪರಿಮಾಣ ೪.೫) ಅನುಭವ ಬೆಂಗಳೂರು ಮತ್ತು ಅಕ್ಕಪಕ್ಕದ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಾಯಿತು. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ೧೯೯೬ರ ಜನವರಿ ೬ರಂದು ರಿಕ್ಟರ್ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆ ಪರಿಮಾಣದ (ಪರಿಮಾಣ ೫.೦) ಭೂಕಂಪನ ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಾಯಿತು. ಇದರ ಅನುಭವವೂ ರಾಜ್ಯದ ವ್ಯಾಪಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಾಯಿತು. ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬಂದಿರಬಹುದಾದ ಭೂಕಂಪನಗಳ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಮುಂದೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಆಗಿಂದಾಗ್ಗೆ ಒಟ್ಟಾಗಿ ಸಂಭವಿಸಿದ ಭೂಕಂಪನಗಳು ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬಂದಿವೆ (ರಿಕ್ಟರ್ ಮಾಪಕದಲ್ಲಿ ೨.೫ಕ್ಕೂ ಕಡಿಮೆ ಪರಿಮಾಣದ.) ೧೯೫೫ರಲ್ಲಿ ವಿಜಯಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ, ೧೯೫೬ರಲ್ಲಿ ಬೀದರ್ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ, ೧೯೬೫ರಲ್ಲಿ ಕೋಲಾರ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ, ೧೯೭೨ರಲ್ಲಿ ಮಂಡ್ಯ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ, ೧೯೮೦ರಲ್ಲಿ ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಸಮೂಹ ಕಂಪನಗಳ ಅನುಭವವಾಗಿದೆ. ಭಾರತೀಯ ಮಾನಕ ಸಂಸ್ಥೆಯ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ತಯಾರಿಸಿದ ಭಾರತದ ಭೂಕಂಪನಗಳ ವಲಯದ ನಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ, ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು I, II ಮತ್ತು III ರ ವಲಯದಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಪುನರ್‌ವಿಮರ್ಶಿತ ಮರ್ಸಿಲ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ I, II, III ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ V, VI VII ರ ಗರಿಷ್ಠ ತೀವ್ರತೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ.

ಬೆಂಗಳೂರಲ್ಲಿ ಭೂಕಂಪನಗಳು

ನೈಸರ್ಗಿಕ ವಿಕೋಪಗಳ ಪೈಕಿ ಭೂಕಂಪನ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಅದರ ಹಾನಿಯು ಸ್ವರೂಪ, ಸ್ಥಳದಿಂದ, ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗಬಹುದು. ಭೂಕಂಪನ ಅಲೆಗಳು ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ನೆಲದ ಗುಣವನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೇ ಸೀಮಿತವಾದಂತೆ ಭೂಕಂಪನಗಳು ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದ ಹಾನಿ ಮಾಡಿಲ್ಲ. ದಕ್ಷಿಣಭಾರತ ಎಂದರೆ ವಿಂಧ್ಯಪರ್ವತದ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾಗವೆಲ್ಲ ಸುರಕ್ಷ ಎಂಬ ಭಾವನೆ ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳಲ್ಲೂ ಮೂಡಿತ್ತು. ಈಗ ಭೂಮಿಯ ಆಂತರ್ಯದಲ್ಲಿ ಇರುವ ದುರ್ಬಲ ರಚನೆಗಳು, ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಶಿಲೆಗಳ ವ್ಯಾಪಕ ಅಧ್ಯಯನಗಳಿಂದ ಪಡೆದ ಮಾಹಿತಿಯಂತೆ ಇಲ್ಲೂ ಭೂಕಂಪನಗಳು ಹಿಂದೆ ಘಟಿಸಿವೆ.

ಆದರೆ ಗುಜರಾತ್, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರಗಳಷ್ಟು ತೀವ್ರವಾಗಿ ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರ ಭೂಕಂಪನಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾಗಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಮುನ್ನೂರು ಕೋಟಿ ವರ್ಷಗಳಿಗೂ ಪುರಾತನವಾದ ಪೀಠ ಭೂಮಿಯ ಶಿಲೆಗಳಿವೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಭೂಕಂಪನ ಮಾಪಕ ಕೇಂದ್ರ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಗಿದ್ದು ಕೊಲ್ಕತ್ತದ ಆಲಪುರದಲ್ಲಿ-೧೯೮೯ರಲ್ಲಿ. ಅದಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು ಇಲ್ಲಿನ ಭೂಕಂಪನಗಳು ದಾಖಲೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದುದು ಬೇರೆ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಭೂಕಂಪನ ಮಾಪಕ ಕೇಂದ್ರಗಳಲ್ಲಿ. ಗೌರಿಬದನೂರಿನಲ್ಲಿ ೧೯೭೫ರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅವಲೋಕನ ಕೇಂದ್ರ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಯಿತು.

ಓಲ್ಡ್ ಹ್ಯಾಂ ಎಂಬ ಭೂವಿಜ್ಞಾನಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ೧೨.೩.೧೮೨೯ರಲ್ಲಿ ಆದ ಭೂಕಂಪನ ಕುರಿತು ದಾಖಲೆ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿವರಗಳು ಲಭ್ಯವಿಲ್ಲ. ೨೦.೩.೧೯೮೪ರಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ನಾಗರಿಕರಿಗೆ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬರುವಷ್ಟು ಭೂಕಂಪನ ಘಟಿಸಿತು. ಇದರ ಕೇಂದ್ರಬಿಂದು ಕೂಡ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಹೊರವಲಯದಲ್ಲತ್ತು. ಬೆಂಗಳೂರಿನ ನಾಗರಿಕರಿಗೆ ತೀವ್ರವಾಗಿ ಭೂಕಂಪನದ ಅನುಭವವಾದದ್ದು ಗುಜರಾತಿನ ಭುಜ್ ಭೂಕಂಪನದ (ಜನವರಿ ೨೬, ೨೦೦೧) ನಂತರ. ಜನವರಿ, ೨೯ರ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ೮.೦೮ರ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಮೂರು ಸೆಕೆಂಡಿಗಿಂತ ಇದು ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಭೂಮಿ ಗುಡುಗಿದ ಶಬ್ದ, ಜೊತೆಗೆ ಕುರ್ಚಿ ಮುಂತಾದ ಪೀಠೋಪಕರಣಗಳು ಅಲುಗಿದ್ದೂ ಸಾರ್ವಜನಿಕರ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಂತು. ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ನೆಲದಡಿಯಲ್ಲೂ ಅನೇಕ ಸೀಳುಗಳಿವೆಯೆಂದು ಅಧ್ಯಯನಗಳು ದೃಢಪಡಿಸಿವೆ. ಆ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಚಲನೆಯಾದರೂ ಭೂಕಂಪನಗಳೂ ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆ. ಇಂಥ ಚಲನೆಗಳು ಹೇಗಾಗುತ್ತವೆ, ಏಕಾಗುತ್ತವೆ ಎಂಬುದರ ಪೂರ್ಣ ಚಿತ್ರಣ ನಮಗೆ ದೊರೆಯುವುದು ಇಡೀ ಭೂಚಿಪ್ಪು ಹೇಗೆ ಛಿದ್ರವಾಗಿದೆ, ಭೂ ಫಲಕಗಳು (PLATES)ಯಾವ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ, ದಿಶೆಯಲ್ಲಿ, ಯಾವ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಚಲಿಸುತ್ತಿವೆ ಎಂಬ ಸ್ಥೂಲ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ಮಾತ್ರ. ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಘಟಿಸಿದ ಎಲ್ಲ ಭೂಕಂಪನಗಳನ್ನೂ ಗೌರಿಬದನೂರು ಭೂಕಂಪನ ಕೇಂದ್ರ ದಾಖಲೆಮಾಡಿದೆ.

ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ನೈಸರ್ಗಿಕ ವಿಕೋಪ ಉಸ್ತುವಾರಿ ಕೇಂದ್ರ

ಇಡೀ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಬರ ಉಸ್ತುವಾರಿ ಕೋಶವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಮೊದಲ ರಾಜ್ಯ ಕರ್ನಾಟಕ (೧೯೮೮). ಇದೊಂದು ಸ್ವಾಯತ್ತ ಸಂಸ್ಥೆ. ವಿಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ ಇಲಾಖೆಯ ಮನ್ನಣೆ ಪಡೆದಿದೆ. ಸಂಸ್ಥೆಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಬರಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತವಾಗದೆ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ನೈಸರ್ಗಿಕ ವಿಕೋಪಗಳ ಉದಾ. ಪ್ರವಾಹ, ಆಲಕಲ್ಲು ಮಳೆ, ಮಿಂಚು, ತೀರ ಪ್ರದೇಶದ ಸವಕಳಿ, ಚಂಡಮಾರುತ, ಭೂಕಂಪನ, ಭೂಪಾತ, ಅಂತರ್ಜಲ ಕೊರತೆ ಇವೇ ಮುಂತಾದವನ್ನು ಕುರಿತಂತೆ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ಹಮ್ಮಿಕೊಂಡಿದ್ದರಿಂದ

೨೦೦೭ರಲ್ಲಿ ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು 'ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ನೈಸರ್ಗಿಕ ವಿಕೋಪ ಉಸ್ತುವಾರಿ ಕೇಂದ್ರ' ಎಂದು ಮರುನಾಮಕರಣ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರ ೨೦೦೫ರಲ್ಲಿ ವಿಕೋಪ ನಿರ್ವಹಣಾ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದಾಗ ವಿಕೋಪದಿಂದ ರಕ್ಷಣೆ, ಪರಿಹಾರ, ಪೂರ್ವನಿಧ್ಧತೆ ಮುಂತಾದ ಅಂಶಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಬಹು ದೊಡ್ಡ ಬದಲಾವಣೆ ತಂದಿತು. ಇದರ ಕಾರ್ಯಸೂಚಿಯನ್ವಯ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ನೈಸರ್ಗಿಕ ವಿಕೋಪ ಉಸ್ತುವಾರಿ ಕೇಂದ್ರ ಹಲವು ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಹಮ್ಮಿಕೊಂಡಿದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು :೧) ವಿಕೋಪಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಇರುವ ಮತ್ತು ತುತ್ತಾದ ಪ್ರದೇಶಗಳ ನಕ್ಷೆ ತಯಾರಿಸುವುದು. ೨) ನೈಸರ್ಗಿಕ ವಿಕೋಪ ನಿರ್ವಹಣೆ ಮಾಡಲು ಮಾಹಿತಿ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಸದೃಢಗೊಳಿಸುವುದು. ೩) ನೈಸರ್ಗಿಕ ವಿಕೋಪಗಳ ಉಸ್ತುವಾರಿ ಮತ್ತು ಪರಿಣಾಮದ ಮೌಲ್ಯಮಾಪನ ಮಾಡುವುದು. ೪) ನೈಸರ್ಗಿಕ ವಿಕೋಪ ಕುರಿತು ತರಬೇತಿ ಕೊಡುವುದರ ಮೂಲಕ ಮಾನವ ಸಂಪನ್ಮೂಲ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಾಡುವುದು. ೫) ನೈಸರ್ಗಿಕ ವಿಕೋಪಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಪೂರ್ವಭಾವಿ ಸಿದ್ಧತೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸುವುದು.

ಈ ಗುರಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಈ ಕೇಂದ್ರ ಅತ್ಯಾಧುನಿಕ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನವನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ದೇಶದ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯದ ಅನೇಕ ವಿಜ್ಞಾನ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ ಸಂಬಂಧಿ ಇಲಾಖೆಗಳೊಡನೆ ಜಂಟಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಹಮ್ಮಿಕೊಂಡಿದೆ. ಉದಾ. ಉಪಗ್ರಹಗಳು ತೆಗೆದ ಛಾಯಾಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿ ಬರ ಕುರಿತು ಅರಿವುಮಾಡಿಸುವುದು. ನೀರಿನ ಸಮತೋಲ ಅಧ್ಯಯನದ ವಿವರವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಮಾಹಿತಿ ನೀಡುವುದು, ಪ್ರವಾಹ ಸ್ಥಿತಿಯ ಅಧ್ಯಯನ, ಕರ್ನಾಟಕ ಮತ್ತು ಇದಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡ ನೆರೆಯ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಭೂಕಂಪನ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಮೇಲೆ ನಿಗಾ ಇಡುವುದು. ಈ ಯೋಜನೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ೨೦೦೯-೧೦ರಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯದ ಪ್ರಮುಖ ಜಲಾಶಯಗಳೂ ಸೇರಿದಂತೆ ೧೨ ಭೂಕಂಪನ ಅವಲೋಕನ ಜಾಲಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಈ ಯೋಜನೆಯ ಮುಂದುವರಿದ ಭಾಗವಾಗಿ ನೈಸರ್ಗಿಕ ವಿಕೋಪಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಇರುವ ಕಲಬುರಗಿ, ರಾಯಚೂರು, ವಿಜಯಪುರ, ಬೆಳಗಾವಿ, ಬಳ್ಳಾರಿ, ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ಹಾಸನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ಕೊಡಗು, ಚಾಮರಾಜನಗರ ಮತ್ತು ಮಂಡ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತಲಾ ಒಂದರಂತೆ ೧೩ ಭೂಕಂಪನ ಅವಲೋಕನ ಕೇಂದ್ರಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದೆ. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ದಿನದಲ್ಲ ಎಂಟು ಗಂಟೆಯ ಕಾಲ ಸತತವಾಗಿ ಮಳೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಹಿತಿ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಹವಾಮಾನದ ಕುರಿತು 'ವರುಣಮಿತ್ರ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಜಾಲತಾಣದಲ್ಲಿ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ.

